

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
ANA BİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

LEONA CAETANI'NİN İSLAM TARİHİ ADLI
ESERİNDE: HZ. MUHAMMED (RİSALETE KADAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN **Mehmet Emin ESER**

ELAZIĞ- 2014

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

LEONA CAETANİ’NİN İSLAM TARİHİ ADLI ESERİNDE: HZ. MUHAMMED
(RİSALETE KADAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN

HAZIRLAYAN
Mehmet Emin ESER

Jürimiz .../.../... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans/doktora tezini oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve Sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi**

**Leona Caetani'nin İslam Tarihi Adlı Eserinde: Hz. Muhammed
(Risalete Kadar)**

Mehmet Emin ESER

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Tarihi Ve Sanatları Ana Bilim Dalı

İslam Tarihi Bilim Dalı

Elazığ 2014; Sayfa: VII + 156

Avrupa'nın İslam memleketleriyle temasının artması, Müslümanlık ve Peygamberimiz hakkında yazı yazan ve İslami eserlerle uğraşanlarında sayısını çoğaltmıştır.

İslam'ı ilimlerin tedkikine girişen gayr-ı Müslümler içinde, dini ve siyasi fikirlerinden kısmen veya tamamen uzaklaşanlar bulunduğu gibi, açık delillere rağmen hadiseleri, aslından uzaklaştıran, onları olduklarından başka türlü gösteren ve hakikatları değiştirmekten çekinmeyenler de bulunmaktadır. İşte üzerinde çalıştığımız bu İtalyalı Müsteşrik Leona Caetani bu ikinci grup arasındadır. Bu çalışmamızın bize verdiği kanaatle diyebilirizki: Caetani İslam dinine, İslam Tarihine, Hz. Peygamber ve ashabı için söylediklerinde sınır tanımamıştır.

Caetani'nin Hristiyan olduğu bilinir. Caetani ister bir Hristiyan ister bir Avrupalı gayrı Müslüm olarak İslam tarihi ile ilgili eser yazdığında insanları yanıltmaması gerekir. İşte bizde bu tezimizle Caetani'nin Hz. Peygamber ile ilgili neler düşündüğünü, olaya nasıl yaklaştığını ve bu yaklaşımla amacının ne olduğunu, İslam Tarihi kaynakları ile karşılaştırarak değerlendirme yapmaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Muhammed, İslam, Rivayet, Caetani, Hadis, Vakıa, Müslüman.

ABSTRACT**Master Thesis**

In the Leona Caetani's Islamic history book: The Prophet Muhammad

Mehmet Emin ESER

The University of Firat

The Institute of Social Sciences

Islamic History and Arts Main Field of Study

Islamic History Field

Elazığ-2014; Page: VII + 156

The increase in the relationship between Islamic countries and the Europe, also expanded the number of those engaged in writing Islamic studies about Islam and Prophet Muhammad.

There are some non-Muslims who have tried to examine Islamic studies and they can be divided into two groups. The first group is far removed partially or completely from religious and political ideas. The second group is more dangerous because despite the clear evidence they diverge the hadith from their original and they do not hesitate to change the truths about Islam. Orientalist Leona Caetani is among the second group. This study gives us conviction that we could say well: Caetani has desecrated about Islam, Islamic history, the Prophet Muhammad and his companions.

There is no doubt that Caetani is a Christian. We accept this. Whether he is Christian, European non-Muslim when it comes to writing something about Islamic history he should not mislead the people. He does not have this right as he is a European non-Muslim. Here in this thesis, we have tried to evaluate what Caetani thinks about our Prophet Muhammad and what is the purpose of his approaches. We do this by comparing the resources of Islamic History.

Key words: Muhammad, Islam, Rivayah, Caetani, Hadith, Case, Muslim

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SINIRLANDIRILMASI	1
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
III. LEONA CAETANİ’NİN HAYATI, ESERLERİ VE KAYNAKLARI.....	3
III.1. Hayatı	3
III.2. Eserleri	5
III.3. Kaynakları.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LEONA CAETANİ’NİN İSLAM TARİHİ ADLI ESERİNDE HZ.

MUHAMMED	8
1.1. Doğumundan Önce Hz. Muhammed	8
1.1.1. Araplarda Ensab İlmi	8
1.1.2. Muhammed’in Atalarıyla İlgili Söylenilenler	16
1.1.3. Şerafet ve Asalet Meselesi.....	33
1.1.4. Abdullah’ın Alnındaki Nur.....	39
1.1.5. Amine’nin Gebeliği.....	43
1.1.6. Fil Vakası.....	45
1.2. Doğumundan Gençliğine Kadar Hz. Muhammed	62
1.2.1. Muhammed’in Doğum Yılı	63
1.2.2. Muhammed’in Doğum Anındaki Olaylar	70
1.2.3. Muhammed’in İsmi	78
1.2.4. Sütanneye Verilişi	85
1.2.5. Göğsünün Yarılması.....	92
1.2.6. Muhammed’in Çobanlığı.....	103
1.2.7. Amine’nin Vefatı	107
1.2.8. Abdulmuttalib’in Ölümü	110

1.2.9. Muhammed'in Ebeveyni ve Ecdadının Ahiretteki durumları	111
---	-----

İKİNCİ BÖLÜM

2. GENÇLİĞİNDEN RİSALETİNE KADAR HZ. MUHAMMED	115
2.1. Bahira Vakası.....	115
2.2. Ficar Savaşı.....	123
2.3. Hilfu'l-Fudûl.....	128
2.4. Hatice İle Evliliği.....	133
2.5. Muhammed'in Çocukları	141
2.6. Kâbe'nin Tamiri.....	143
SONUÇ	149
BİBLİYOGRAFYA.....	151
ÖZ GEÇMİŞ	156

ÖNSÖZ

Tarih ilmi geçmişî konu edinen bir bilim olarak bilinir. Ancak, geçmişî araştırmakla birlikte asıl amacı bu günü aydınlatmak ve bundan sonrası için istikamet belirtmektir. Böyle davranılmadığı takdirde tarihle ilgilenme, geçmişle ilgili övünme ve karalamadan başka bir şey olamaz.

Oryantalistler gerek Hz. Peygamber'in hayatı, gerekse genel İslam Tarihi alanında pek çok eser telif etmişlerdir. Zamanımızda da farklı anlayış ve muhtevalar dikkate alınarak İslam Tarihi alanında çalışmaları devam etmektedir.

Oryantalistler İslam dünyasında bazı kesimler tarafından kötü niyetli araştırmacılar olarak bilinsede bizim bilim tarihimize katkıları inkâr edilemez. Çünkü Oryantalistlerin ne dediğine bakarak bunların yanlışlıkları konuları ortaya çıkarmak için araştırma yapan birçok bilim adamı bilinmektedir.

Bu çalışmamızda Oryantalist Leona Caetani'nin İslam Tarihi alanında yaptığı "*Annali deli İslam*" adlı çalışmasında Hz. Muhammed (s.a.s.)'in risaletine kadar olan tasavvuru esas alarak, hem bu çalışmada, hem de Müslüman tarihçilerin bu konuda ortaya koydukları bilgileri karşılaştırarak değerlendireceğiz. Bu konuda bütün tarihçilerin yaklaşımlarını bütünüyle aktaramamız konunun kapsamını aşacaktır. Bu bağlamda, İslam Tarihi kaynaklarında ilk dönem ve son dönem tarihçilerin konuyla ilgili görüşlerini örnek alarak mevzuyu incelemeye çalışacağız.

Bu çalışmayı yapmaktaki maksadımız, Batıdaki Oryantalistler'in bu tür çalışmalarındaki önyargıyı, kuşkulu tavrını belirtmek ve İslam Tarihlerinde mevcut bulunan bilgilerin bu bilgilerle kıyaslandığında ortaya nasıl bir manzara çıkacağına dikkat çekmektir. Yapılan, sadece İslam Tarihi'nin en önemli şahsiyeti olan Hz. Muhammed için ne tür fikirlerin yürütüldüğünü ve bu fikirlerin bizim İslam Tarihinde nasıl dile getirildiğini belirtip bunları değerlendirmektir.

Böylece, Oryantalist biri tarafından İslam Tarihi olarak ele alınmış bir kitabın tarafsız objektif olarak yazılmış bir İslam Tarihi diye Müslümanlara tavsiye ve takdim edilir mi edilmez mi hakkında fikir sahibi olmaktır.

Gerek araştırma konumun belirlenmesinde, gerekse araştırmanın şekillenmesinde başından beri, bana yol gösteren ve kıymetli zamanlarını ayıran başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN ve Dr. Hakan ÖZTÜRK hocalarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Elazığ-2014

Mehmet Emin ESER

KISALTMALAR

Age.	: Adı geçen eser
Agm.	: Adı geçen makale
Ank.	: Ankara
b.	: İbn, Bin
Bkz.	: Bakınız
Bsk.	: Baskı
C.	: Cilt
C. Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Dergi
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Fak.	: Fakülte
F. Ü.	: Fırat Üniversitesi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İlh.	: İlahiyat
İst.	: İstanbul
Mad.	: Maddesi
Neşr.	: Neşreden, Neşriyat
Ö.	: Ölümü
R.a.	: Radıyallahu anh
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
terc.	: Tercüme eden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SINIRLANDIRILMASI

İslâm Tarihi araştırmalarında kullanılan genel metodun dışına çıkmamak şartıyla konuyla ilgili eserler taranmıştır. Kitap yazarının kim olduğu, hangi tarihte yaşadığı, hangi dine mensup olduğu ve kimlerden etkilendiğinin tespitine önem verilmiştir.

Tez yazımında izlenen metoda gelince: öncelikle Oryantalist Leona Caetani'nin Hz. Muhammed (s.a.s.) ile ilgili açıklamaları ortaya konulup anlatılmak isteneni belirttikten sonra ardından konu ile ilgili kitapların yazılma tarihleri dikkate alınarak İslam Tarihi kaynakları değerlendirilmiştir.

Peygamber Efendimize hürmet olarak “Hz. Muhammed”, “Hz. Peygamber” “Peygamber Efendimiz” gibi kullanımlar tez yazarına aittir. Fakat Caetani'nin bu üzerinde çalıştığımız eserindeki aktarılan metinlerde, bu husus metinde nasıl yazıldıysa aynen değiştirilmeden olduğu gibi aktarılmıştır. Bu husus İslam tarihi kaynaklarında da aynen uygulanmıştır.

Hz. Muhammed tasavvuru ile alakalı yapılmış tezler, makaleler ve kitaplar incelendikten sonra Hz. Muhammed tasavvurunu ortaya koyacak başlıklar tespit edildi. Daha sonra, tarihçiliğin gereği olarak, ortaya konulan bilgiler sebep-sonuç ilişkisi içinde değerlendirildi.

Bu çalışmada Ensab ilmi, Hz. Muhammed'in ataları ile ilgili söylenenler, asalet ve şeref, Abdullah'ın alnındaki nur, Amine'nin hamileliği, doğumu, doğum anında yaşanan olaylar, Muhammed ismi, sütanne'ye verilmesi, göğsünün yarılması, çobanlığı, Âmine'nin ölümü, Abdulmuttalib'in ölümü, Ebeveyni ve ecdadının ahiretteki durumu, Bahira kıssası, Ficar savaşı, Hilfü'l-Fudul, Hz. Hatice ile evliliği, Çocukları ve Kâbe'nin tamirinde üstlendiği rol gibi Hz. Muhammed algısını ortaya koyacak olaylar Caetani'nin eserinde tespit edilip tasvir metoduyla ortaya konuldu. Ayrıca ilk dönem ve Son dönem İslam tarihi kaynaklarındaki rivayetlerle karşılaştırılarak değerlendirildi. Bundan dolayı tez, oryantalistlerin ve Müslüman tarihçilerin Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili rivayetlerindeki farklılıklarını ve neden kaynaklandıklarını öğrenmek açısından önemlidir.

Tez Hz. Muhammed'in doğumundan öncesi, doğumundan gençliğine ve gençliğinden risaletine kadar olan yıllar arasında Leona Caetani ve İslam Tarihi dalında risaletine kadar olan hayatıyla ilgili konularla sınırlandırıldı.

Giriş bölümünde; Lena Caetani'nin hayatı, eserleri ve kaynakları incelenerek tahlil edildi. Birinci bölümünde; gerek Leona Caetani gibi oryantelistler gerekse Müslümanlar tarafından en çok tartışılan, Hz. Muhammed'in doğumundan öncesinde meydana gelen olayları ve doğumundan gençliğine kadar olan olaylar ele alındı. İkinci bölümünde; Hz. Muhammed'in gençliğinden risaletine kadar olan bölümler ayrı ayrı başlıklar altında değerlendirildi.

II. Araştırmanın Önemi

Oryantalizmin doğuşunda ve gelişmesinde Batının İslâm'ı karalama çabasının önemli rolü olmuştur. Bu konuda her şeyden evvel dikkatlerin Hz. Muhammed'e çevrildiği görülmektedir. Özellikle Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili kitaplar yazmışlar ve belli bölümleri (Hz. Muhammed'in isminin ne olduğu, göğsünün yarılıp yarılmadığı gibi) üzerinde tartışmalar yapmışlardır.

Bu tezde, Leona Caetani'nin "*Annali deli İslam*" adlı çalışmasında Hz. Peygamber tasavvuru belirlendi. Çünkü Caetani önemli bir oryantalisttir. Böylesi önemli bir müsteşrik oryantalistin fikrini, tutumunu, Hz. Peygamber'e ve hayatına olan bakış açısını bilmek çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Leona Caetani'deki Hz. Muhammed tasavvuru ile İslam tarihi eserlerindeki Hz. Muhammed tasavvuru incelenerek tespit edildi. Ayrıca oryantalistler ile ilgili yazılan eserler incelendi. Araştırdığımız kadarıyla bu konu ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sadece Mustafa Asım Köksal'ın Caetani'ye yazdığı "Caetani'ye Reddiye" adlı bir eser mevcuttur. Ama bu eser, sadece Caetani'yi bazı konularda eleştirir. Hz. Muhammed'in hayatına yönelik olan bilgiler çok azdır. İşte bu çalışma bu alanda önemlidir. Diğer taraftan, hem Caetani'de hem de İslam tarihi kaynaklarındaki Hz. Muhammed tasavvurları arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenerek değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca çalışmanın sınırlandırıldığı oryantalistin dışındaki oryantalistler için yapılacak araştırmalara da temel oluşturacaktır.

III. Leona Caetani'nin Hayatı, Eserleri Ve Kaynakları

III.1. Hayatı

İlk devir İslâm tarihi üzerindeki çalışmalarıyla tanınan İtalyan şarkiyatçısı olan Leona Caetani 12 Eylül 1869'da Roma'da doğdu. Başlangıcı Ortaçağ'a kadar giden soylu Caetani sülâlesine mensuptur, anne tarafından dedesi ise Viyana'da yaşayan ve ünlü tarihçi J. Von Hammer-Purgstall ile birlikte çalışan Polonyalı Kont Rzewustky'dır. Babası Don Onorato Caetani 1896'da İtalya Dışişleri bakanı olmuş, Antikçağ edebiyatı ve Dante uzmanı ünlü bir bilim adamıdır. Leone Caetani Roma Üniversitesi'nde edebiyat tahsili yaparken İslâm dünyasına büyük bir yakınlık duydu ve Latince ile Yunanca gibi öğrenimi mecburi olan klasik dillerden başka Almanca, İngilizce, Farsça ve Arapça öğrendi. Tahsilini tamamladıktan sonra kendini tamamen İslâm tarihine verdi; başta Arapça olmak üzere çeşitli dillerde yazılmış pek çok yazma ve basma eser toplayarak zengin bir İslâm tarihi kütüphanesi kurmayı başardı. İslâm dünyası kaynaklarını yakından tanımak için Hindistan, İran, Tunus, Cezayir, Mısır, Suriye, Lübnan ve İstanbul'a giderek birçok yazma eser topladı.

Caetani ilmî çalışmalarının yanında aile geleneğine uyarak siyasetle de uğraştı ve milletvekili oldu. Mecliste İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne bağlı Libya topraklarını işgal etmesine karşı çıktığı gibi gazetelerde bu işgalin hukukî dayanağının bulunmadığını ifade eden ve hükümeti suçlayan çeşitli yazılar yazdı. Sosyalistler arasında yer aldı; kilise ve din adamlarına muhalif cereyanın (anticlericalisme) ateşli bir savunucusu oldu. Aşırı pozitivist görüşlere sahip olan Caetani çağdaşı düşünürlerden etkilendi ve fikirlerini İslâm dünyası ve İslâm tarihi üzerine kaleme aldığı ilmî yazılara da yansıtarak çeşitli tepkilere mâruz kaldı.

Müslüman milletlerin tarih, din ve kültürlerini araştırmak için daha sonraları Fondazione Caetani adıyla anılan “*Fondazione per gli Studi Musulmani*” adlı vakfı 1924'te kurdu. Fakat siyaset alanında daima muhalefette kalan Caetani iktidara gelen faşistlerle anlaşamadı; Annali deli İslam adlı eserini tamamladıktan sonra zengin kütüphanesiyle servetinin bir kısmını üyesi olduğu Accademia Nazionale dei Lincei'ye bırakarak 1927 yılında yönetimin baskılarından kaçıp siyasî mülteci sıfatıyla Kanada'ya gitti ve orada yeni bir eser vermeden 24 Aralık 1935 tarihinde öldü. Mussolini yönetimi onu vatandaşlıktan ve mensubu olduğu akademinin üyeliğinden çıkardı. Ancak faşistlerin iktidarının yıkılmasından sonra itibarı iade edildi ve ölümünün ellinci yılında Accademia Nazionale dei Lincei'de adına düzenlenen büyük bir toplantıda eserleriyle

hayatı yeniden değerlendirildi.

Caetani ile ilgili olarak hacimli bir makale kaleme alan Riyâzü'l-Hasan, onun fikir ve düşüncelerinin arka planını, İslâm dinine, tarih ve uygarlığına bakışını vukufle değerlendirmiştir. Riyâzü'l-Hasan, İslâm'ın aristokrasisi bulunmayan, farklı ırk ve sınıflar arasında sosyoekonomik alanda ve teoride kalmayıp pratikte de gerçekleşmiş demokratik eşitliğin hâkim olduğu, daha önce benzeri görülmemiş bir toplum meydana getirdiğini söyleyen Caetani'nin siyasî bir şahsiyet olarak Hz. Peygamber'e hayranlık duyduğunu belirtir ve onun Hz. Peygamber'i ve İslâm'ın yayılışını materyalist -Marksist bakış açısından değerlendirdiğini ifade eder. Hristiyan olmakla birlikte Hz. İsâ'nın peygamberliğine inanmayan Caetani İslâm'ı vahye dayalı bir din saymaz, dolayısıyla Hz. Muhammed'i bütün insanlığa gönderilmiş ilâhî bir mesajın sahibi olarak kabul etmez. İslâm'ın yayılışını da bu dinin getirdiği inanç ve düşünce sistemini, fethedilen topraklarda kurulan sosyal düzen ve uygarlığı görmezlikten gelerek "*sıcak çöl hapis-hanesinden kuzeye doğru bir açılma*" şeklinde izah edip Arabistan'ın ekonomik şartlarına bağlar. Riyâzü'l-Hasan onun, dönemindeki felsefî görüşlerin etkisinden kurtulup tarihe tarafsız bir gözle bakmadığını. İlk müslüman tarihçilerin hepsini gerçeği gizleme ustası olarak itham ettiğini, buna karşılık kendisinin de olaylarla ve gerçeklerle uğraşmaktan çok gereksiz bir şekilde problemler ortaya attığını, birçok İslâmî kavramı ve İslâm tarihinde geçen birçok olayı şahsi yorumlarla çarpıttığını söyler. Caetani'nin uygarlığın gelişmesinde İslâm'ın oynadığı rolü açıklamaktaki bütün çabası, Avrupa milletlerinin İslâmiyet'e karşı sahip bulundukları eski ön yargıyı, tarihî gerçekleri saptırmak suretiyle rasyonalize etmeye çalışmaktan ibaret olmuştur. Annali deli İslam ve diğer eserlerinde etraflıca ele aldığı olayları daima pozitivist bir anlayışla inceler ve bunları, okuyucuda İslâm'ın bütün yapısının boş bir çabadan ibaret olduğu intibahını uyandıracak bir şekilde yansıtmak ister. Bununla birlikte kaynaklara indikçe İslâm dünyasının tarihteki yerini ve Ön Asya tarihine getirdiği canlılığın Akdeniz ve dolayısıyla Avrupa'yı hareketli bir dinamizme kavuşturduğunu anlamış ve eserlerinde bunu ön plana çıkarmıştır.

İslâm tarihi çalışmalarına getirdiği dinamizmden dolayı İtalyan şarkiyatçı ve tarihçileri tarafından takdir edilen Caetani, edebiyat ve hadis ilmine yeteri kadar eğilmediği için de tenkit edilmiştir. Özellikle şiir tarihi üzerinde çalışanların getirdiği yeni anlayışla, Caetani'nin her konuyu mantığa dayatarak çözmeye kalkışması büyük bir kusur sayılmış ve kendisi bu bakımdan gerçek bir şarkiyatçı kabul edilmemiştir.

Lincei'de kendi adına kurulmuş olan vakıf uzun yıllar âtil durumda kaldıktan sonra 1970 yılından itibaren vasiyetine uygun şekilde İslâm edebiyat, kültür ve fen bilimlerine ait araştırmaların değerlendirildiği bir merkez olma yoluna girmiş, kütüphanesindeki Arap ve Fars yazmalarına ait kataloglar da yapılarak ilim âlemine sunulmuştur.¹

III.2. Eserleri

Caetani'nin kitap, makale, konferans metni ve tebliğ halinde yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır. Bunlar arasında dört kitabı en önemli eserleri kabul edilmektedir. 1. *Chronographia islamica* (I-V, Roma 1912-1918). Geniş bir İslâm kronolojisidir. Eserin tamamı 1-922 (622-1517) yıllarını içine alacak şekilde planlanmış olmakla birlikte ancak 1-132 (622-750) yıllarını kapsayan kısmı yayımlanabilmiştir. 2. *Studi di storia orientale* (I, Milano 1911; III, Milano 1914) Dört cilt halinde planlanan eserin yalnızca İslâm ve Hristiyanlık, İslâm öncesi Arabistan ve Araplar, peygamber ve devlet adamı olarak Hz. Muhammed, hilâfet devrinin başlangıcı ve Arabistan'ın fet-hinden bahseden I ve II. ciltleri neşredilmiştir. 3. *Onomasticon arabicum* (I-II, Roma 1915). Giuseppe Gabrieli ile bir heyetin de derlenmesine yardım ettiği eserde İslâm'la ilgili tarihî, coğrafi ve biyografik çalışmalarda geçen şahıs ve yer adları hakkında bilgi verilmiş olup tamamlanamamıştır. 4. *Annali dell' İslam*. 1905-1926 yılları arasında Milano ve Roma'da büyük boy on cilt halinde neşredilen eser Hz. Peygamber'in hayatı ile başlar ve hicretin 40. yılına kadar gelir. Eserin tamamı. İslâm tarihinin bütününe ele alacak şekilde yirmi beş cilt olarak planlanmıştı. Caetani, 1972-1973 yıllarında ofset baskısı yapılan bu en meşhur ve en hacimli eserini, bir komisyon halinde çalışan genç İtalyan araştırmacıların hicretin her yılı için İslâm kaynaklarından yaptıkları tercümelere dayanarak yazıyor, müsveddeleri de I. Guidi, H. Lammens, C. A. Nallino, J. Horowitz, C. H. Becker, G. Levi della Vida gibi şarkiyatçılara gönderip onların görüşlerini aldıktan sonra gerekli düzenleme ve değişiklikleri yaparak son şeklini veriyordu. Eserin dikkat çeken en önemli özelliği çok zengin bir malzemeye sahip oluşudur. Kitabın tamamı Hüseyin Cahit Yalçın tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş, ancak sadece hicretin 12. yılına kadar olan kısmı İslâm Tarihi adıyla yayınlanmıştır. Atatürk'ün okuduğu kitaplar arasında yer alan bu tercümenin yayınlanmayan müsveddeleri Türk

¹ Mahmut H. Şakiroğlu, "Caetani" **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. VI, İstanbul, 1992, s. 544.

Tarih Kurumu'nun yazma eserler bölümünde bulunmaktadır.

Caetani'nin diğer bazı eserleri de şunlardır: *La Arabia Nella Storia Del mon-do* (Roma 1907); *La psicologia delle grandi vittorie arabe* (Roma 1907); *La Studio storico deli'İslam* (Roma 1908); *Maometa profeta d'Arabi a* (Roma 1910); *Funzione deli'İslam nell' Evoluzione della Civiltâ* (Roma 1912), eser ve makalelerinin bir listesi ve değerlendirmesi için F. Cabrieli'nin bibliyografyadaki çalışmalarına bkz.)²

III.3. Kaynakları

Leona Caetani; I. Guidi, H. Lammens, C. A. Nallino, J. Horowitz, C.H. Becker, ve G.levi della Vida gibi şarkiyatçıların görüşlerine başvururmuştur. Hatta Leona Caetani İslam tarihi adlı eserini yazarken yazılarını bu zikrettiğimiz şarkiyatçılara gönderip onların görüşlerini aldıktan sonra gerekli düzenleme ve değişiklikleri yaparak son şeklini veriyordu; Caetani'nin eserini yazarken faydalandığı pek çok kaynak olduğu görülmektedir.

Ebu-l Ferec *Kitabul Agani*, Ebul Abbas Ahmed b. Yusuf el-Dımişk *Kitabu İhbaru Duvel*, Ebul Berakat Abdurrahman b. Muhammed el- Enbari *Nezhetul Elba fi Tabakatul Edibba*, Muhsin b. Abdullah *Asarul Evvel*, Ebul Hasan Ali İbni Esir *el-Kamil ve Usdul Ğabe*, Muhyeddin Abdulkadir Ayderusi *Kitabu Tariful Ehya*, İbrahim İbni Muhammed el-Beyhaki *Kitabul Muhasin vel-Musavi*, Ahmed b. Yahya b. Cabır el-Belazuri *Ensabul Eşraf*, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebi *Tarihul İslam*, Abdul Kadir el-Fakıhi *Husnu Tevsil Fiziyaleti Efdelu Resul*, İbni Nedim *El-Fihrist*, Muhammed Gazali *İhyau Ulumuddin*, Muhammed İbni Hacer *El-İsabe*, Nureddin Ali Halebi *Kitabu-l İnsanul Uyun Fisireti-l Emini-l Memun*, Hüseyin b. Muhammed el-Diyarbakri *Tarihu-l Hamisi*, Buhari *Sahihi Buhari*, Ahmed b. Zeyni el-Dehlani *Sireti Nebeviyye ve Hulasatu-l Kalem*, Numan b. Sabit *Kitabu-l Ahbaru-l Tıval*, Ebu-l İshak İbrahim b. Ali el-Hasrı *Zehru-l Edeb ve Esmeru-l Elbab*, Şehabeddin Ahmed el-Endulisi *Akdu-l Ferid ve Akdu-l Menzum*, Muhammed b. Ahmed İyasi *Tarihu-l Mısır*, İbni Haldun *Kitabu-l İber*, İbni Halikan *Vikayetu-l Uyun*, Ebu-l Fazl Cemaleddin Muhammed el-Afriki *Lisanu-l Arab*, Ahmed el-Meğribi *Nefhu-l Tayyib*, Ahmed b. el-Makrizi *Kitabu-l Mevaiz*, Muhavi el-Heman *Tuhfetu-l Ehab* ve *Bağıyyatu-l Tulab*, El-Kadı Mecireddin el-Hanbeli *Tarihu-l Kudus*, El-Firuzabadi *el-Kamus*, İbni Kuteybe *el-Mearif*, Şehabeddin Ebu Muhammed Abdurrahman el-Makdisi

² Mahmut H. Şakiroğlu, C. VI, s. 545.

Kitabu Ravdeteyn fi İhbari Devleteyn, Semhudi el-Medeni *Hulasatu-l Vefa İhbari Daru-l Mustafa*, Muhammed b. Şahne *Revdatu-l Menazir*, Ebu Hafs Ömer el-Sehrurdi *Kitabu-l Avarif el-Mearif*, Celaleddin Abdurrahman el-Suyuti *Tarihu-l Hulefa ve Kiitabu-l Hasani-l Muhaddarat*, Muhammed b. Cerir el-Taberi *Tarihu Taberi*, Muhammed Huseyni el-Vasıdı *Tacu-l Arus*, Mesudi *Kitabu Tenbih*, Muhammed Haydar Reşid *Tarihu Reşid*, Taşköprüzade *Şekaiku Numaniye fi Ulemai Devleti Osmaniye*, Ahmed b. Ebu Seybe *Kitabu-l Uyunu Enbaki*, Muhammed b. Abdu Cebbar El-Atebi *Tarihu Atebi*, Muhammed b. Ömer el-Vakıdı *Kitabu Meğazi ve Futuhu Şam*, Zeyneddin Ömer b. Varidi *Tarihu Varidi*, Abdullah b. Esade-l Yafii *Revzatu Reyahin fi Hikayetu Salihin*, Ahmed b. Yakubi *Tarihu Yakubi*, Mahmud b. Ömer el-Zamehşeri *Tefsirul Kuran*, Ebu Muhammed Abdul Melik b. Hişam *Siretu Nebevi*, Muhammed b. İshak *Siretu Nebevi*, İsmail b. Ömer b. Kesir *El-Bidaye ve-l Nihaye*, Muhammed b. Sa'd *Tabakatu Kubra*, Mather b. Tahir el-Makdisi *El-Bed ve-l Tarih*, gibi eserlerden faydalanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LEONA CAETANI'NİN İSLAM TARİHİ ADLI ESERİNDE

HZ. MUHAMMED

1.1. Doğumundan Önce Hz. Muhammed

İslam öncesi Arap toplumunda gelişmiş, tedvin edilmiş ilimlerden söz etmek elbette mümkün değildir. Ama bu, cahiliye Araplarında ilim ve felsefenin tesirlerinin hiç bulunmadığı anlamına gelmez. Araplar edebiyat alanında, şiir ve hitabette bir hayli ilerledikleri, efsanevi bir mahiyet arz eden ve babadan oğula anlatılagelen bir tarih bilgisine sahip oldukları, bu arada hasep ve nesebe fevkalade itibarları sebebiyle Türkçede soy-dizimi bilgisi diye isimlendirebileceğimiz ensab ilmine büyük değer verdikleri bir gerçektir.³

1.1.1. Araplarda Ensab İlmi

Hız Muhammed'in atalarıyla ilgili bilgiyi ancak ensab ilminden alabiliriz. Araplarda Ensap ilmi ile alakalı olarak Leona Caetani ise, şunları ifade etmektedir:

“Kadim Arapların ecdadın hatıralarını gerçek manada zihinlerinde tutmaları, kabilelerin şeceresi hakkında hususi bir araştırmada bulunmaları ancak Hicretin I. ve II. asrında İslam uleması tarafından icat edilen birçok şecere bilgilerini gerçekmiş gibi göstermek üzere uydurulmuş bir masaldır.”⁴

Buna göre şecereler, “Çöl Araplarının kendilerine has bir mahsulü olmaktan ziyade yeni Arap-Müslüman medeniyetinin şehirlerde ve kelam odalarında yapılmış birer eseridirler. Zira Arap yarımadasındaki bedeviler bu zahmetlere daima maruz kalmışlardı ve onların basit meşgaleleri ensâb şecerelerini imal etmeye çok çok uzak şeylerdi. Bir diğer husus ise günümüzdeki bedevi Arapların coğrafî, maddi ve manevi durumu, Muhammed'in zamanının ve belki de daha önceki zamanlardaki Arapların durumlarının aynısı idi. Bugünkü Araplar, nesep şecerelerine malik olmadıklarına göre çölün değişmez şartlarında yaşayan bedevilerin muhafaza ettiği nesep silsilelerinden bahsetmek mümkün değildi. Nitekim kadim Arabistan'da çok evlilik usulü mevcut olduğuna göre, ilk insan toplumu ana üzerine tesis edilmeliydi. Müslüman nassablar,

³ Ahmet Önköl, “Araplarda Ensab İlmi ve İslam Tarihi Açısından Önemi”, *Selçuk Üniv İlah Derg.* Konya, 1990, S. 3, s. 117.

⁴ Leona Caetani, *Annali deli İslam*, (Çev: Hüseyin Cahit,) C. I, İstanbul, 1924, s. 136.

babalık mefhumu ve erkekler vâsıtasıyla nesebin zıkr ve tespit edilmesi konusundaki yalanlarını maziden habersiz bu zayıf temeller üzerine pervasızca isnat ettirmişlerdi.”⁵

“Oysaki ensab ilmi, Halife Ömer (Ö. H. 22) zamanında bütün Müslümanları bir takım maaşlı işler için görevlendirmek gerektiği zaman başlamıştı. Zira göreve müstahak olabilmek için yalnız Müslüman olduğunu ispat etmek kâfi değildi. Kâfirlere karşı harpte kullanılan yahut düşman memleketinde askeri bir sömürge halinde yaşayan (Küfe, Basra vs. gibi) Arap kabilelerinden birine mensup olduğunu ispat etmek gerekirdi. Görev alanların hepsi İslam askeri idiler. Kabileler, miktarına göre sınıflara ayrılmışlardı, yani sırf kan bağına göre birleştirilmişlerdi. Bu tarz bir maaş tahsisi büyük bir hesap usulünü, uzun uzun isim defterlerinin oluşmasını gerektirdi. Bu defterler, vefat ve doğum kayıtları yürütülmek suretiyle günü gününe olayları takip edebilecek bir halde bulunduruldu. İşte bu gereklilik ensab ilmini doğurdu.”⁶

Caetani’nin (Muhammed’in Ecdadı) başlığı altında açtığı faslın 29. fıkrasında; Adnan’a kadar olan Peygamber şeceresinin tarihi bir kıymeti olmadığını, bunun Hicri I. asrın Ensab Âlimleri tarafından icat edildiğini Sprenger’in (Dasleben des Muhammed) eserinde ortaya koyduğunu söyledikten sonra şöyle devam eder:

“Zamanın en meşhur adamlarından biri olan Şüreyh’in (Ö. H. 79) en eski kaynaklarda babasının ismi olmaksızın zikredilir. Çünkü vefatından hemen sonra babasının kim olduğunu bilen bir kimse kalmamıştı. Bir asır sonraki nessablar ise Kindita sülâlesinden eski Arap krallarından geldiğini ispat için keyfi surette bir şecere vücuda getirirler, Şureyh’in aslının İranî olduğunu isbat eden diğer olayları gizlediler.”⁷

“Yine aynı nessablar! Peygamber’in meşhur sahabeti Süheyb b. Sinan (Ö. H. 38) için de aynı şeyi yaptılar. Aslı Rum neslinden olduğu halde Temime Araplarından biri haline soktular. Binnisbe bilinmeyen insanlar olan bu iki zat hakkında bu kadar şecere malumatına malik olduğumuz halde en eski Arap kaynaklarının Peygamberin en eski ve belki de en meşhur sahabeti olan Ebû Bekr’in (Ö. H. 12) ismini bilmediklerini görmek gibi tuhaf bir vak’a karşısında kalıyoruz. Peygamberden sonra Müslümanlar üzerindeki en yüksek hüküm ve nüfuz makamına Ebû Bekir geçmiş olduğu halde ismi bilinmemektedir. Meşhur hadis âlimi Ebû Hureyre (Ö. H. 57) hakkında da aynı şey

⁵ Caetani, C. I, s. 146.

⁶ Caetani, C. I, s. 137.

⁷ Caetani, C. I, s. 138.

olmuştur. Buna benzer daha birçok misaller gösterebileceğimiz halde uzatmamak için bu kadarını yeterli görüyoruz.”⁸

Değerlendirme:

Caetani, Goldziher (1850-1921)⁹ ve Sprenger (1813–1893) vasıtasıyla, ensab ilminin ancak H. I. ve II. asrında, Hz. Ömer dönemindeki defter tanziminden itibaren başladığını iddia ediyor. Oysa İslam Tarihi kaynakları şöyle bahseder:

İbni İshak; Cübeyr b. Mut'im'i, Kureyş ve Arap neseblerini en iyi bilen bir zat olarak vasıflar. Kendisinin ensab ilmi ile ilgili bilgiyi Hz. Ebû Bekir'den aldığını, Hz. Ebû Bekr'in ise Araplar içinde nesepleri en iyi bilen ve bu konuda donanmış bir zat olduğunu haber verdikten sonra Hazret-i Ömer'in en ince neseb meselelerini Cübeyr b. Mut'ime sorduğunu zikr eder.¹⁰

İbn-i Sa'd Tabakatı'nda, Muhammed b. Ömer, Âiz b. Yahya, Ebil Huveyris, Cübeyr b. Huveyris b. Nukayd ile Üsâme b. Zeyd b. Eslem, babası ve dedesinden rivayet eder. Hz. Ömer, içlerinde Hz. Ali (Ö. H. 39) ve Hz. Osman'ın (Ö. H. 34) da bulunduğu bir meclis teşkil edip maaş ve tahsisat için defterler oluşturma işini müzakere ettikten sonra Kureyş nesebkarlarından Akıl b. Ebî Tâlib'i (Ö. H. 60), Mahreme b. Nevfel'i (Ö. H. 54) ve Cübeyr b. Mut'im'i, (Ö. H. 59) çağırarak halkı derecelerine göre yazmalarını onlara emreder. Onlar da Benî Hâşim'den yazmağa başlarlar. Sonra, hilafet derecesine göre, Hz. Ebû Bekr'i ve kavmini, sonra Hz. Ömer'i ve kavmini yazarlar. Hz. Ömer, defterlere bakınca: “Vallahi ben de böyle olmayı, yani Rasûl-i Ekrem'e bu derece yakın bulunmayı isterdim. Lâkin siz, Peygamber Aleyhi's-selâm'a yakınlığı olanları en yakınından başlayarak sırasıyla yazın. Ömer'i Allah'ın koyduğu yere koyun” der. Bunu haber alan Adıyoğulları (ki Hz. Ömer onlardandır) Hz. Ömer'e gelerek O'nun bu hareketini tenkit ederler. Hz. Ömer, onlara bu hareketleriyle kendi sırtından geçinmek istediklerini hatırlattıktan sonra “Vallahi biz dünyada ne fazilete erdikse,

⁸ Caetani, C. I, s. 139.

⁹ Yahudi asıllı Macar şarkiyatçısı; 22 Haziran 1850'de Sigetvar'da doğdu. Dedeleri İspanya'dan Almanya'ya, oradan da Macaristan'a göç etmiş kuyumculukla uğraşan bir aileye mensuptur. Deri tüccarı Adolf Goldziher'in oğlu olan Ignaz (Ignace Isaac Jehuda) koyu ya-hudi bir dinî çevrede büyüdü. Dört yaşında iken İbrânice okumayı öğrendi, beş yaşından itibaren de Tevrat dersleri almaya başladı. Sekiz yaşında başladığı Talmud, İbrânice dil bilgisi ve yahudi din felsefesi dersleri Almanya'ya gönderildiği tarihe kadar (1868) devam etti. Kendi İfadesine göre ahlâkî ve ilmî araştırmalarının esasını bu dönemde oluşturmuş, her şeyi Kutsal Kitap noktainazarından görmeyi bu devirde öğrenmiş ve bu dönemde edindiği ideallere ömür boyu sadık kalmıştır. Daha on iki yaşında iken bir İbranî ibadetiyle ilgili ilk incelemesi yayınlanmıştır. On üç yaşında gerçekleşen yahudi cemaatine kabul merasiminde (Bar Mizva günü) dedelerinin imanına sadakat yemini eden Goldziher bu yemini hiçbir zaman unutmadığını ifade etmiştir. M. Hatipoğlu, “Goldziher”, **D i A**, C. XIV, s. 102.

¹⁰ İbn-i Hişam, **Siret-i Nebeviyye**, C. I, Beyrut, 1990, s. 27.

ancak Hz Muhammed'in sayesinde erdik. Amellerimizden dolayı ahirette Allah'tan umduğumuz sevaba da yine ancak O'nun sayesinde nail olacağız. O, bizim şerefimizdir. O'nun kavmi de Arap'ın en şerefli kavmidir. Sonra, sırasıyla O'na en yakın olanlar gelir. Arap, Rasûlullah ile şeref kazandı" der.¹¹

Gerçekten Arap kavmi, kendilerine övünme imkânı veren ve kendi ayarlarındakilerle evlenerek asaletle nesillerini devam ettirmeyi mümkün kılan şecere tablolarına, neseplerinin tespit ve zaptına fazlasıyla ihtimam göstermekte, herkesin ceddini bilmesi yanında onlar içinde, Arap soyunu teşkil eden Adnan ve Kahtan'a kadar bütün silsile fertlerini birer birer sayabilecek "nessabe"ler bulunmaktaydılar.¹²

Araplar övünmelerde üstün olduğunu ortaya koyabilmek, zelillik ithamından kurtulabilmek, hakir telakki edilenlerle evlenerek tenkitlere yol açmamak ve nesli necabetle devam ettirmek, bir de hangi sebeplerle olursa olsun bir kavgada yakınlardan yardım talep etmek, düşman kabileyi aşağı düşürebilmek için nesepleri çok iyi bilmek gerekiyordu. İşte bütün bu sebeplerle, Arap kabileciliği ve kabileler arası rekabetlerle Araplar nesep bilgisine büyük derecede önem vermişlerdir.¹³

Bilhassa evlenmede, toplantılarda bu asalet ve şerafet işine son derece önem verirler. Hattâ o zamanın âdetine göre teke tek olarak yapılan savaşlarda bir savaşçının karşısına asaletçe kendisine eşit biri çıkmazsa savaşmaz. Bunun en mühim örneğini Hendek savaşında Amr b. Abdu Vedd'in, ancak şerefine eşit olan Ali b. Ebû Talible savaştığını görüyoruz. Amr yaş farkına bakmamış, asalet bakımından onu kendine eşit görünce savaşmayı kabul etmiştir.¹⁴ Eğer bir mübâreze ölen ile öldüren arasında asabiyet ve nesep bakımından denklik yoksa o zaman ölenin arkasından daha çok ağlanırdı.¹⁵ Bu da açıkça gösteriyor ki nesep yani soy-sop bilgisi araplar yanında önemliydi.

Esasen, herkesin, hangi soydan geldiği herkesçe bilindiği ve bu yoldaki tehditlerin vicdanlarda bütün şiddetiyle çınladığı bir devirde böyle bir şeyin değil, vukuuna, akıldan bile geçirilmesine ihtimal verilmezdi diyen Asım Köksal şu hadisleri nakleder: Ebû Zerri Gafari'nin rivayet ettiği bir hadiste Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Kim, babasından başkasına, babası olmadığını bile bile nesep iddia

¹¹ İbn-i Sad, Muhammed b. Mani, **Tabakatu Kübra**, C. III, Kahire, 2001, s. 276.

¹² İzmirli İsmail Hakkı, **Siyer-i Celilei Nebeviye**, İstanbul, 1332, s. 33.

¹³ Önköl, s. 119.

¹⁴ Neşet Çağatay, "Hz. Muhammed'in Soy, Çocukluğu Ve Gençliği", **Ankara Üniv İlh Fak Dergisi**, Ankara, 1960, s. 31.

¹⁵ Mehmet Ali Kapar, **H. Muhammed'in Müşrüklerle Münasebeti**, İstanbul, 1987, s. 83.

ederse hiç şüphesiz o küfretmiştir. Kim de aralarında yakınlık olmayan bir kavimden olduğunu iddia ederse o da varsın Cehennem'deki durağına hazırlansın". Vâsile b. Eska'nın rivayetine göre Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır: "Kişinin, kendi babasından başkasına nesep iddia etmesi yahut görmediği bir şeyin rüyada kendisine gösterildiğini iddia etmesi yahut Rasûlullah'ın söylemediği bir şeyi Rasûlullah söyledi demesi gibi üç şey yalan ve iftiranın en büyüklerindendir."¹⁶

Leona Caetani, fikirlerini teyit etmek için Sprenger, Goldziher gibi diğer müsteşriklerden nakiller yapıyor.¹⁷ Bizzat Caetani, şöyle diyerek çelişkiye düşmüştür: "Ayrıca şurasını akıldan çıkarmamak gerekir ki ecdatlarından birçoğunun kahramanlıklarını medh ve tebcil (ululama) edebilen Araplarda, filanın ecdattan biri olduğu bilinirdi. Fakat onun şeceresini Arap şehirlerinin haricinde bürokrasi tasnifatı fikirleriyle meşbu (doymuş) nessabların anladıkları tarzda sarîh surette tayin etmek ellerinden gelmezdi. Meşhur ecdadın yakınlık tarafları mühim bir surette bilinirdi. Bunlar parça parça isimlerdi. Sonradan birbirlerine bağlanılarak kabilelerin şecerelerine tespit edilmişlerdir."¹⁸

Her şeyden evvel belirtmek gerekir ki ensab ilmi, bizzat Cenâb-ı Hakk'ın "***Ey insanlar, şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık***"¹⁹ buyurarak işaret ettiği bir ilimdir. İnsanların birbirleriyle tanışıp görüşmeleri, anlaşıp kaynaşmaları ancak nesep bilgisiyle mümkün olur. Ayrıca ensâb ilmini, sadece nesep silsilelerinin sıralandığı bir bilgi yığını olarak görmek yanlıştır. Çünkü nikâh, miras, vakıf ve sadaka gibi konularda İslâm'ın gerekliliklerini ifa etmek için ensâb bilgisine ihtiyaç vardır ve ensâb ilmi, bu konulardaki sorunları çözmek için vazgeçilmezdir.

Nitekim Caetani bile "Ebû Bekir, Kureyş arasında en çok sevilen ve hürmet gören, Kureyş ensabına en çok vakıf olan bir zattı. Mekke ailelerinin kadim tarihlerini, eski zamanlardaki bütün iyilikleri ve fenalıkları bilirdi"²⁰ demekle, ensab ilminin hicri 15. veya 20. senesinden başlamış olduğuna dair ileri sürdüğü eleştirisine muhalif davranmıştır. Zira İbn Sa'd'ın beyanı açıkça gösterir ki Hz. Ömer, kayıtların tutulmasını

¹⁶ Mustafa Asım Köksal, **İsnad ve İftiralar Reddiye**, Ankara, 1986, s. 438.

¹⁷ Caetani, C. I, s. 138.

¹⁸ Caetani, C. I, s. 140.

¹⁹ Hucurat, 49/13.

²⁰ Caetani, C. II, s. 149.

neseb ilmine çok iyi vakıf olan Kureyş nesebalarına havale etmiştir.²¹ Burada M. Asım Köksal şuna dikkat çekmektedir:

“Defter tanzimi işinin Hz. Ömer gibi kılı kırk yaran ve her işi ehline vermekte üstün bir maharet gösteren bir halife devrinde vuku buluşu ve buna Kureyş nesebalarından üç zatın memur edilişi her ihtimali bertaraf etmeğe kâfidir.”²²

Netice olarak diyebiliriz ki yaşadığı sosyal çevre gereği Araplar, en eski Cahiliye devirlerinden beri nesle ve nesebe fevkalade değer veriyor, atalarının şan ve şerefiyle, nesillerinin çokluk ve devamlılığıyla övünüyorlardı. Hatta bu övünmeye Allah, Kur'an'ı Kerim’inde şöyle işaret etmiştir. “**Sizi o çokluk kuruntusu oyaladı.**”²³ Araplar tabii bir ihtiyaç olarak cetlerinin isim ve hadiselerini biliyorlar, çevrelerindeki kabilelerin neseb silsilesiyle ilgileniyorlardı. Yani ensab ilmi, Araplar arasında çok eski zamanlarda doğmuş onlara has bir ilimdi.²⁴ Soy bilgisi olan neseb ilmi, cahiliye Arabı için oldukça önemli idi. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Abbâs neseb ilmine vakıf kişilerdendir.²⁵ İlimle iştigal eden kimselerin, eskiye ait kabile, cet, belde ve buna benzer isimlerden bahsederken isimlerin kaydında hataya düşmemek için ensâb ilmine muhakkak müracaatları gereklidir.

Caetani; eski menbalarda, gerek kadı Şüreyh’in, gerek Suheybi Rûmî’nin baba isimlerinin meskût geçilmiş olduğu veya kendilerinin İrani veya Rumî oldukları halde Arap yapılmak istenildiğini iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynaklarından İbn-i Hişam, Suheyb’in; Abdullah b. Cüd’an’ın azatlı kölesi olduğunu, kendisine Rûmî denildiğini, Rum toprağında esir kaldığını ve onlardan satın alındığını zikreder.²⁶

İbn’i Sad da gerek Kadı Şüreyh’in,²⁷ gerek Suheybi Rûmî’nin²⁸ baba ve ecdadını zikrettiği gibi İbn-i Hişam, İbn-i İshak’ın gerek İslamiyet’i kabul eden ve gerek

²¹ İbn Sa’d, C. III, s. 275.

²² Köksal, **Reddiye**, s. 438.

²³ Tekâsür, 102/1-8, Bu sûre-i celilenin esbab-ı nüzuli hakkında deniliyor ki: Ensardan iki kâbile hakkında nâzil olmuştur ki: Onlar, Beni Harise ile Benil Hars kâbileleri idi, onlar mallarının ve kâbileleri efradının çokluğu ile birbirlerine karşı tefahürde bulunuyorlardı. İşte bu ayet-i kerîme, kâfirlerin varlıklar ile cahilâne bir surette yaptıkları böbürlenmelerini takbih etmektedir. Ömer Nasuhi Bilmen, **Kur’ân-ı Kerim’in Türkçe Meâlî Âlîsi ve Tefsiri**, C. VIII, Ankara, 1991, s. 4087.

²⁴ Önkâl, s. 123.

²⁵ Kapar, s. 90; Çağatay, 31.

²⁶ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 293.

²⁷ Şüreyh’in kaynaklarda geçen tam adı; Şüreyh b. Murre b. Seleme b. Murre b. Hucre b. Adiyy b. Rabia b. Muaviye; bkz. İbn Sad, C. VI, s. 239.

²⁸ Suheyb’in kaynaklarda geçen tam adı; Suheyb b. Sinan b. Malik b. Abdi Amr b. Ukayl b. Amr b. Cendele b. Cezime b. Kab b. Said b. Eslame b. Avs b. Nemir b. Kasıt b. Hinb b. Efsa b. Duma b. Cedile b. Esed b. Rabia b. Nezar; bkz. İbn Sad, C. III, s. 207.

Bedir Savaşına katılan Müslümanlar bahsinde Suheybi Rûmî'nin ismini zikrederken babası ismini de kaydettiğini²⁹ zikreder.

İbn-i Hacer ise Kadı Şüreyh'in nesebini Sevr'e kadar sıraladıktan ve kendisinin meşhur Arap kabilelerinden Kinde kabilesine mensup olduğunu zikrettikten sonra nesebine muhalif olarak Şureyh b. Hâris b. Şerâhîl'in, Kindelerin dostu ve müttefiki olan ve Yemen'de oturan İranlılardan olduğu söylenildiğini de kaydeder.³⁰

İbn-i Hacer, Suheyb'in nesebini ise dedesi olan Malik'e kadar sayıp, annesinin Temimî olduğunu, çocukken, Rumlar tarafından esir edildiğini, Rumlar arasında büyüdüğü için kendisinin Arapçaya pek o kadar dili dönmediğini bildirir.³¹

İbn-i Kuteybe ise; "Suhayb b. Sinan b. Malik'tir. Bedirlidir. Bütün Medine'liler onun nesebinin Nemr b. Kasıta olduğunu ispat ederler. Onun anası Sema, Mazin-i Temim'dendir" diyerek şöyle devam eder: "Bazıları dediler ki: Onun babası Sinan b. Malik, Kisra'nın Übülle³² valisi idi. Bunların evleri Musul topraklarında ve oranın bitişiği olan Cezire topraklarında bulunuyordu. Rumlar bu beldeye akınlar yaptılar ve Suheyb'i esir ettiler. O, bu sırada küçüktü. Rum'da büyüdü. Onlardan Kuleb denilen biri, bunu satın aldı ve sonra Mekke'ye getirdi. Onu Abdullah b. Cüd'dan satın aldı. İbni Cüd'an onu azat etti ve onu Peygamber'e gönderdi.

Çocukları şöyle der: O, Rum'dan kaçtı, Mekke'ye geldi. Abdullah b. Cüd'an'ın muahidi (birine para ödeyerek kendisini himaye ettiren) oldu.³³

Mustafa Asım Köksal bu konuda Caetani'yi şu sözlerle eleştirir. "Gerek Kadı Şüreyh'in, gerek Suheyb'in nesepleri hakkındaki rivayetleri toplayıp ahlafe olduğu gibi nakledenler İslâm müellifleri oldukları halde Caetani'nin bu babta kendine kâşiflik tavrı takınmasının da mânası yoktur."³⁴

En eski menbalarda Suheyb'in ne Rum neslinden geldiğini gösterecek bir rivayet vardır ne de Müslümanların, onu Temim'e Araplarından biri haline sokmağa çalıştıkları olmuştur. Ama Rumlar tarafından esir edildiği ile ilgili rivayetler mevcuttur. Kanaatimizce Suheyb'in esir alınıp, Rumlar arasından büyümesinden yola çıkarak kendisine Rum'i denildiğinden dolayı insanlarda "Rum idi" fikri mevcut olmuştur.

²⁹ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 293.

³⁰ İbn-i Hacer, Ahmet b. Ali b. Hacer el-Askalani, **el-İsabe Fi-Temyizi's-Sahabe**, C. III, Beyrut, Trhz, s. 202.

³¹ İbn-i Hacer, C. III, s. 254.

³² Übülle: Basra yakınında bir harap şehir. <http://www.uludagsozluk.com/k/%C3%BCb%C3%BClle/> 18/09/2013.

³³ İbn-i Kuteybe, Ebi Muhammed Abdullah b. Muslim, **el-Mearif**, Kahire, 1119, s. 264.

³⁴ Köksal, **Reddiye**, s. 439.

Şüreyh hakkında da durum aynıdır. Caetani'nin Şüreyh için iddia ettiği İran asıllı iddiası kanaatimizce İbn-i Hacer'in el-İsabe adlı eserinde Şüreyh'in Arap kabilelerinden Kinde kabilesine mensup olduğunu zikrettikten sonra, Yemen'de oturan İranlılardan olduğu söylenilen bir Şüreyh b. Haris b. Şerahil'in olduğunu ve bu kişinin Kindelilerin dostu olduğunu kaydeder. Hiçbir kaynakta Şüreyh'in babasının isminin Haris olduğuna rastlamadık. Anlaşılyorki Caetani buradan yola çıkarak Şüreyh'in İran asıllı olduğunu iddia eder. Bunun dışında Şüreyh'in İranilikle herhangi bir bağı zikredilmemektedir.

İbn-i Kuteybede geçen Rasulullah dedi ki: "Ben Arap'ın öncüsüyüm, Süheyb, Rum'un; Selman, Faris'in; Bilal da Habeşe'nin öncüsüdür"³⁵ hadisinden Süheyb'in Rum'i olduğu değil, rivayetlerdende anlaşıldığı gibi Rum diyarında büyüdüğünden dolayı olduğunu düşünüyorum.

Caetani; en eski kaynakların; Peygamberden sonra Müslümanlar üzerindeki en yüksek hüküm ve nüfuz makamına Ebû Bekir geçmiş olduğu halde ismi bilinmemektedir. Meşhur hadis âlimi Ebû Hüreyre hakkında da aynı şey olduğunu iddia eder.

İlk dönem kaynaklarımızdan İbn-i Hişam bu konuda İbn-i İshak'a dayanarak; Hz. Ebû Bekr'in isminin Atik olduğunu söyler ve nesebini Fihri'ye kadar sayar. Atik'in lakap, asıl adının Abdullah olduğunu da açıklar.³⁶ Taberi, ilk Müslümanlar bahsinde Ebû Bekr b. Ebû Kuhafe es-Sıddık diye bahseder.³⁷

İbn-i Sa'd ise Tabakatı Kûbrasında Hazret-i Ebû Bekir'in isminin Abdullah, babasının isminin Osman olduğunu zikrederek ecdadını Mürre'ye kadar sayar ve İbn-i İshak'ın Atik ismini zikredip diğerlerini zikretmediğini, gerek Abdullah ve gerek Atik ismi hakkındaki rivayetlerden bahseder.³⁸

Hiz. Ebû Bekir'in cahiliye devrinde isminin Abdulkâbe olduğunu, güzel yüzlü olduğunu, Atik diye anıldığını, bunun Peygamber Efendimiz tarafından Abdullah'a çevrildiğini, baba adının Osman, künyesinin Ebû Kuhafe olduğunu zikrederler.³⁹ Hiz. Âişe, Hiz. Ebû Bekir'e Abdullah adının ailesi tarafından verildiğini de söylemiştir. Ancak o, Ebû Bekir künyesiyle meşhur olmuş ve tarihte bu künye ile şöhret bulmuştur. Bekir adında bir çocuğu olmadığı halde kendisine bu künyenin verilış sebebi kesin

³⁵ İbn-i Kuteybe, s. 264.

³⁶ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 285.

³⁷ Taberi, Muhammed b. Cerir-i Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk**, C. II, Mısır, 1119, s. 317.

³⁸ İbn-i Sad, C. III, s. 156.

³⁹ İbn-i Kuteybe, s. 167; Sarıçam, **Hiz. Ebu Bekir**, Ankara, 1996, s. 5.

olarak bilinmemekle birlikte, ahlâkî meziyetleri kendisinde topladığı için bu künye ile anıldığı söylenmektedir.⁴⁰

Hiz. Muhammed tarafından Necran halkına verilen ahitnamedeki şahidler arasında Hiz. Ebû Bekr'in ismi Atik b. Ebi Kuhafe olarak gösterilir.⁴¹

Ebû Hureyre hakkında ise: İbn-i İshak, Ebû Hüreyre'nin cahiliyedeki ismi Abdu Şems, İslamdaki ismi Abdu Rahman idi.⁴² İbn-i Hişam, onun isminin Abdullah b. Âmir olduğunu, Abdurrahman b. Sahr diyenler de bulunduğunu⁴³ beyan eder.

İbn-i Kuteybe, Vakıdiye dayanarak "Ebû Hüreyre'nin ismi Abdullah b. Amr olduğunu, başkalarının Abdurrahman, Abdi Amr b. Abdi Ganm, Abdi Şems, Umeyr b. Amir ve Sikkîn dediklerini, kendisinin yemen kabilelerinden Devs kabilesine mensup olduğunu, annesinin aynı kabileden Ümeyye bint-i Sufeyh b. Haris olduğunu ve müslüman olduğunu belirttikten sonra dayısının ise, Sa'd b. Sufeyh'dir. Bu adamın zamanın en şiddetlilerinden"⁴⁴ biri olduğunu söylemektedir.

Birçok İslam Tarihi kaynakları şahısları sadece künyeleriyle zikretmiştir. Araplarda eskiden beri isimden ziyade künye ile tanınmanın bir adet olduğunu ve bunun seçerere hiçbir leke getirmediğini biliyoruz. Asım Köksal bu konuyu şöyle değerlendirir:

"Biz gerek Hazret-i Ebû Bekr'in, gerek Ebû Hüreyre'nin isimlerini bilmekle de bilmemekle de Caetani'nin gerçekleştirmek istediği davaya yarar bir durum görmemekteyiz. Şayet, Hiz. Ebû Bekr veya Ebû Hureyre künyeleriyle değil de Caetani'nin istediği gibi zat ve peder isimleriyle anılagelmiş olsalardı Caetani buna bakarak Müslüman şecerelerinin, hususiyle Rasûl-i Ekrem'in şecerelerinin doğruluğunu kabul mü edecekti?"⁴⁵ tezini savunmaktadır.

1.1.2. Muhammed'in Atalarıyla İlgili Söylenilenler

Abdullah ile ilgili söylenilenler ve Abdulmuttalib ile ilgili söylenilenler diye iki bölümde ele alacağız.

Caetani'nin, Abdullah ile ilgili söyledikleri şu şekildedir;

⁴⁰ Sarıçam, **Hiz. Ebu Bekir**, s. 6.

⁴¹ Hamidullah, **el-Vesaike-s Siyasiye**, Çev: Vecdi Akyüz, İstanbul, 1997, no. 97.

⁴² İbni İshak, Muhammed b. İshak, **es-Siretü'n Nebeviyye**, C. I, Beyrut, 2004, s. 302.

⁴³ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 94.

⁴⁴ İbn-i Kuteybe, s. 277.

⁴⁵ Köksal, **Reddiye**, s. 440.

Verdiğimiz izahattan sonra ecdadın listesindeki bütün isimleri birer birer tetkikten geçirmek mümkün değildir. Yalnız bazıları için bir istisna yapmak icap edecektir. Bunlarda Muhammed'in yakın ecdatlarıdır. Çünkü bunlar hakkında tarihi bir temele sahip bazı bilgilere vakıf olduğumuzu zannedebiliriz. Aksi takdirde cetvelin son isimleri hakikaten hayata mal olmuş şahıslar gibi telâkki edilecektir.

Bütün kaynaklar bize Muhammed'in babası olmak üzere Abdullah b. Abdulmuttalib namında bir zatı zikretme hususunda müttefiktirler. Böyle bir ittifak güvenli bir belgeymiş gibi kabul etmek ve Peygamber'in pederini tarihi bir şahısmış gibi kabul eylemek gerektiği düşünülebilir. Hâlbuki iş böyle değildir. Sprenger'in mübhem bir şekilde izhar ettiği şüpheler meseleyi daha açık tetkik etmemizi kuvvetlendirecektir. Her şeyden evvel Muhammed'in pederinin Abdullah ismini taşıdığına dair söylenen sözler kapalı ve kesin değildir. Bu haberin ilk kimden çıktığına dair yeterli bir bilgi de yoktur. Farazâ, Taberi'ye bakınız (birinci cild, sahife 1073) Burada bu haberin bize Hişam b. Muhammed Kelbi tarafından verildiği söylenir. Hişam, pederi Muhammed'den duymuştur. Muhammed ise bunu kaynak belirtmeksizin beyan etmiştir.

İbn-i Hişam'ın metninde Abdullah'ın, Abdulmuttalib'in oğlu olduğu haberi başlangıçta İbn-i Hişam tarafından (Hişam sahife 69) verilmiş, kaynak zikredilmemiştir. Müteakip yapraklarda Abdullah, Abdulmuttalib'in oğlu olmak üzere doğrudan doğruya değil, dolaylı olarak zikrediliyor. Bunlar, Muhammed'in babası hakkında malik olduğumuz en eski ve en inanılır malumatlardır ki Muhammed'in vefatından bir buçuk asır sonradır. İbn-i İshak alışıldığı üzere kaynaklarını zikretmez.

Hicret'in ikinci asrı ortalarında hadislerde yapılan büyük karışıklık hatırlara getirilirse bu kadar zayıf esaslar üzerine kat'i bir dayanak tesis etmek kabul edilemez.

Muhammed, kendi ailesinden bahsetmeğe hiçbir zaman özenmemiştir. İtimat edebileceğimiz yegâne emin kaynak olan Kur'an da bu noktada sessizdir.

Dahası var.

Müslüman kaynaklarının da beyan eylediklerine göre, Abdullah ismi Muhammed'den evvel adeta meçhuldü. Bunun Muhammed'in tarafından icat edildiğini ispat etmek bile zor olmayacaktır. Abdullah ismi Muhammed'den evvelki şecereelerde pek nadir olarak geçer.

Binlerce isimler arasında kabulü zor olacak derecede az geçen bu isimler pek nadirdirler. Bütün Arap şecerelerinin sonradan uydurulmuş olmaları keyfiyeti

düşünülürse bunların inandırıcılığından pek çok şüphe edilebilir. Abd şekli ile başlayan kelimeler müşrik Araplar arasında ihtimal ki en çok beğenilenlerdi. Çünkü bir çocuğu filan veya falan mabudun kulu ilan etmekle bir şekilde onu aynı mabudun himayesi altına vaaz ediyorlar ve sihrin etkisinden uzak tutuyorlardı. Abd lafzının ilavesiyle teşkil edilen mabudlu Arap isimleri hakkında Wellehavsen'in eserinden (Reste Ar. Heid 2. sahife ve müteakip sahifeler) istifade edilebilir. Burada görülür ki Araplarda bu suretle şahısların isimlerini teşkil etme şekli esnam ibadetine sıkı surette bağlıydı. Abd lafzını takip eden isim daima müşriklik mabudlarından birine delâlet ederdi. Peygamber'in de ecdadı arasında Abdu-l Menat Abdu-l Uzzâ, Abdu Dar, Abdu-l Menaf, Abdu-l Şems, hatta belki de Abdu-l Muttalib gibi bu çeşit birçok isimler vardır ki her biri bir müşriklik mabudunun kulu anlamındadır. Mafih hiç birinde, hatta müteakip asırlarda tertip edilen büyük şecerde bile Muhammed'den evvelki batınlarda Abdullah ismini inanılır, emin bir surette göremiyoruz. Muhammed'in büyük babası bilinen zatın bu ismi icat etmesi ve oğlunu Abdullah diye isimlendirmesi yani o zaman Arabistan'da tamamıyla unutulmuş ve ihmal edilmiş bir mabudun kulu yapması pek az muhtemeldir. Bilakis Abdulmuttalib'in, zamanın âdetine tabi olarak oğlunu ya Mekke'nin ya da civar mahallerin meşhur mabutlarından birine sunması daha muhtemeldi. Muhammed'in istekleri ise başkadır. Çünkü O bütün gayretini hangi şekil altında olursa olsun putperestliğin imhasına sarf etti. Hatta insan isimlerinde bile bunu tasvip etmedi. Esnam isimleriyle isimlendirilmiş olan birçok Arap biliyoruz ki Muhammed bunların müşriklik isimlerini yeni imanın akaidine daha yakışır isimlerle değiştirmişti. Muhammed'in en çok sevdiği isimlerden biri ise Abdullah idi.

Ashap da Muhammed'i örnek aldılar ve pek çoğu oğullarına Abdullah ismini verdiler. Yalnız en meşhurlarını zikredersek, şu misalleri gösterebiliriz: Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Zübeyr ve daha birçokları. Müteakip nesiller bu gayreti devam ettiler. Wellehavsen'in (Reste Arap Heid) eserinde pek açık surette ispat ettiği veçhile ecdat isimlerini de değiştirdiler. Abdullat, Zeydullat, Teymüllat yahut Evsüllat isimlerini nerde buldularsa bunları Abdullah, Zeydullah, Teymullah, Evsullah yaptılar. Binaenaleyh Muhammed'den evvelki batınlarda tesadüf ettiğimiz Abdullah isimlerinin birçoğunu Abdullah'ın yahut buna benzer bir ismin İslâm itikadına göre değiştirilmiş bir şekli olarak telakki etmemiz gerekir. En eski Müslüman neslinin çocuklarından birçoğunun isimlerini değiştiren Peygamber'in misali ile yetinerek

Abdullah ismi ile yâd edilen kimse hakikaten Muhammed'in pederi ise onun da ismini değiştirmiş ve tashih etmiş olmalarında hiç şüphe edilemez.

Caetani bu mütalaalarına şu notu da ekler:

“Not: Wellehavsén, (Reste Arap Heid) eserinin 9. sahifesinde: Allah isminin has isimler terki binde çok kere kabul edildiğini söylüyor ve bunun hakikat ile sabit olduğunu beyan ediyor. Wellehavsén bu iddiasını ispat etmemiş ve sebeplerini zikretmemiştir. Yalnız Zeydullat, Teymüllat gibi isimleri gösteriyor ve asıl Abdullah isminden bahsetmiyor. Bütün bunlarda Muhammed'in zamanından evvel Abdullah lafzının kullanıldığına dair inandırıcı bir delil bulamıyorum”⁴⁶ der.

Değerlendirme

Caetani; Her şeyden evvel Muhammed'in pederinin Abdullah ismini taşıdığına dair söylenen sözler kapalı ve kesin olmadığını, Abdullah, Abdulmuttalib'in oğlu olmak üzere doğrudan doğruya değil, dolaylı olarak zikredildiğini söylüyor. Abdulmuttalib'in, zamanın âdetine tabi olarak oğlunu ya Mekke'nin ya civar mahallerin meşhur mabutlarından birine sunması daha muhtemeldi. Abdullah ismi Muhammed'den evvel adeta meçhuldü. Bunun Muhammed'in tarafından icat edildiğini ve sahabilerin Hz. Muhammed bu ismi sevdiğinden sahabelerinde çocuklarının isimlerini Abdullah diye değiştirdiler. Abdullah ismi ile yâd edilen kimse hakikaten Muhammed'in pederi ise onun da ismini değiştirmiş ve tashih etmiş olmalarında hiç şüphe edilemez. Caetani Hz. Peygamber'in kendi ailesinden bahsetmeğe hiçbir zaman itina etmediği ve Kur'anda da hiç zikredilmediğini iddia eder.

Delil olarakta, en eski ve en güvenilir malumat saydığı Taberî ve İbn-i Hişam'daki bilgilerin kapalı olduğunu, kat'i olmadığını, kaynağının gösterilmediğini, bu malumatın, Peygamberimiz'den bir buçuk asır sonra verilmiş olduğunu ileri sürmektedir.

İlk dönem İslam Tarihçilerinden İbn-i Hişam; Ziyad b. Abdullah Bakkai'nin Nesebi Nebevi'yi saydığını Muhammed b. İshak'dan naklederek rivayet etmiştir.⁴⁷

⁴⁶ Caetani, C. I, s. 153. ve ms.

⁴⁷ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 18.

İbn-i Hişam, yine İbn-i İshak'a istinaden, Bedir'e katılan Müslümanlar konusuna değinirken Hz. Muhammed'i; Muhammed Resulullah (Seyyidil Murselin) b. Abdullah, b. Abdulmuttalib, b. Haşim diye zikr eder.⁴⁸

Taberî ise İbn-i Humeyd, Seleme b. Fadl, İbn-i İshak'a sonra, Hişam b. Muhammed, b. Kelbi'ye dayanarak, Rasûl-i Ekrem'in babası Abdullah'ın, Ebû Talib, Zübeyr, Abdulkâbe, Âtike, Berre ve Ümeyme ile ana baba bir kardeş olduklarını babalarının Abdulmuttalib, annelerinin da Âiz b. İmran b. Mahzum b. Yakzan'ın kızı Fatma olduğunu kaydeder.⁴⁹

İbn-i Sa'd; Hişam b. Kelbi'nin çocukluğunda babasından öğrendiği Nesebi Nebeviyi; Muhammed (Tayyib el-Mubarek) b. Abdullah b. Abdulmuttalib (Şeybetülhamd) b. Hâşim (Amr) b. Abdi Menaf (Muğire) b. Kusay (Zeyd) b. Kilab, b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Galib b. Fihr b. Mâlik b. Nadr (Kays) b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike (Amr) b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Ma'd b. Adnan. Fihr'e kadar olanlara Kureyş denilir. Fihr'in üstündekilerine Kureyş denilmez⁵⁰ diye kaydeder.

Yakubi ise bu konuda şöyle der: Hz Muhammed'in babasının ismi Abdu Dar veya Abdu Kusay'dı. Feda yılında (Abdulmuttalib'in oğlunu Allah'a feda edeceği yıl) Abdulmuttalib o çocuğa "bu Abdullah'tır" dedikten sonra Abdullah diye isimlendi.⁵¹

Kusay b. Kilab, Kureyş'in en büyük putlarından kabul edilen Menâf ve Uzzâ'ya atfen oğullarından birine Abdümenâf (Menâf'ın kulu), diğerine Abdüluzzâ (Uzzâ'nın kulu) adını vermiştir. O yaşadığı evine kutsallık vermek için çocuklarından birini de Abduddâr (Evin kulu) olarak isimlendirmiştir. Kendini de kutsallaştıran Kusay bir oğluna Abdulkusay (Kusay'ın kulu) adını vermiş, başka bir oğluna ise Abdullah (Allah'ın kulu) ismini vermiştir.⁵² Belazuride geçen şu ibare Abdullah isminin daha önceden var olduğunu göstermektedir.

Peygamberimiz, bir gün minberde halka: Ben kimim? Diye sormuşlar. Onlar da "Sen, Allahın Resûlüsün" deyince, "Ben Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed'im" buyurmuşlardır.⁵³

Hiz. Peygamber'e Hira mağarasında ilk vahiy geldiğinde karşılaştığı olağanüstü durumdan korkup endişelendiğinde Hiz. Hatice'ye "ya Hatice ben gaibden ses işittim ve

⁴⁸ İbn-i Hişam, C. II, 1990, s. 321.

⁴⁹ Taberî, **Tarihi Rusul ve Muluk** C. II, s. 239.

⁵⁰ İbn-i Sa'd, C. I, s. 37.

⁵¹ Yakubi, Ahmet b. Ebi Yakub, **Tarihi Yakubi**, C. II, Medine, 1883, s. 7.

⁵² Belazuri, Ahmet b. Yahya, **Ensabu'l Eşraf**, C. I, Mısır, Trhz, s. 52-53.

⁵³ Köksal, **İslâm Tarihi**, (Mekke Dönemi), İstanbul, 1981, s. 15.

nur gördüm aklımı kaybedeceğim diye korkuyorum” dediğinde Hatice ona “Ey Abdullah’ın oğlu Allah sana bunu yapmaz” demiştir.⁵⁴

Hiz. Muhammed Halid b. Said’e “Sakife” mektup yazmasını emreder. Halid’de “Halid b. Said, Muhammed b. Abdullah emri ile yazıyor” diye mektup yazar.⁵⁵

M. Asım Köksal, Caetani’nin Bedir’de katledilen müşriklerin esamesi başlıklı 88 nci fıkarda zikredilen Abdullah isimleriyle cevap verir:

12 nci numarasında zikr edilen kimsenin babası,

23 ncü numarasında zikr edilen kimsenin dedesinin babası,

24 ncü numarasında zikr edilen kimsenin (Ebû Cehil) dedesinin babası,

26 ncı numarasında zikr edilen kimsenin babası,

32 nci numarasında zikr edilen kimsenin dedesinin babası,

34 ncü numarasında zikr edilen kimsenin kendisinin ismi,

35 nci numarasında zikr edilen kimsenin dedesinin dedesi,

55 nci numarasında zikr edilen kimsenin babası, Abdullah’dır.⁵⁶ Bedir

muharebesinde esir düşen Kureyşilerin esamesi başlıklı 89 ncu fıkranın,

32 nci numarasında gösterilen kimsenin kendi ismi,

33 ncü numarasında gösterilen kimsenin babasının ismi,

49 ncu numarasında gösterilen kimsenin kendi ismi,

55 nci numarasında gösterilen kimsenin babasının ismi,

68 nci numarasında gösterilen kimsenin babasının ismi Abdullah’dır.⁵⁷ Müşrik olarak doğan, müşrik olarak ta ölüp giden bu kimselerin şecerelerinde mi müşriklik şaibesinden kurtarmak için Müslümanlar düzelttiler?⁵⁸

Rivayetlere göre Hilfu-l Fudul antlaşması için Kureyş kabileleri Mekke’de Abdullah b. Cüd’anın evinde toplandılar.⁵⁹ Bu rivayetler bize Abdullah isminin o dönemde Mekke’liler arasında mevcut olduğunu göstermektedir.

Abdullah yani Allah’ın kulu demektir. “**Araplar, Allah’ı bilmiyor veya unutmuş değillerdi. Fakat onlar, putları Allah’a yaklaşmak için vesile kılıyorlardı.**”⁶⁰ Cahiliye dönemi araplarının büyük çoğunluğu Allah’ı tanımakla, onu yüce yaratıcı olarak

⁵⁴ İbn-i İshak, C. I, s. 169; İbn-i Sa’d, C. I, s. 165.

⁵⁵ İbn-i Hişam, C. IV, 1990, s. 185.

⁵⁶ Caetani, C. III. s. 387-394.

⁵⁷ Caetani, C. III. s. 394-399

⁵⁸ Köksal, **Reddiye**, s. 468.

⁵⁹ İbn-i Esir, **el- Kamil Fit-Tarih**, C. II, İstanbul, 2008, s. 29.

⁶⁰ Zümer, 39/ 3.

bilmek, hatta dualarında ve yeminlerinde Allah'ın adını sıkça anardılar.⁶¹ Allah'ın Arabistan'da bilindiğini ve inanıldığını gösteren bu Ayeti Kerime ve bu vesikadan anlaşılıyor ki Abdulmuttalib veya bir başkası çocuğuna Abdullah ismini koyabilir.

İzzet Derveze, Oryantalistler'in bu konudaki fikirlerinin neden kaynaklandığına şöyle dikkat çeker: “Yesribli İsrailoğulları'yla Peygamber'in atası arasında kan, hısımlık ve uyruk yönünden herhangi bir bağ kurmanın doğru olamayacağını bildiklerinden başka taraflara yüklenmişlerdir. Bu anlamda en zayıf nokta olarak Peygamber'in soy kütüğünü görmüşlerdir.”⁶²

Hiz. Muhammed'in babası Abdullah olduğu gayet açık bir şekilde zikredilmiş ve Hiz. Peygamber babasının adını zikretmekten asla geri durmamıştır. Hudeybiye antlaşmasında antlaşma metnine Peygamber Efendimiz “Muhammed Resulullah” yazdırmak istediğinde bunu Mekke müşrikleri kabul etmediler. Mekke müşriklerin ısrarı üzerine “Muhammed Resulullah yerine Muhammed b. Abdullah” yazılır.⁶³ Eğer Hiz. Muhammed'in atası ile ilgili bir şüphe olmuş olsaydı o ortamda muhakkak dile getirilirdi. Peygamber efendimiz'in babasına şirk ifade eden bir isim takılıp sonradan Abdullah'a dönüştürülseydi o zaman Peygamber'in şeceresinde Abdulmuttalib ve Abdulmenaf isimlerinin de değiştirilirdi.

Kur'an-ı Kerim; bir kişinin hayatını anlatan kitap değildir. Kur'an'da, Peygamber nesebi hakkında her hangi bir bilgi aramak veya bunu idda etmek mümkün değildir.

Leona Caetani, Abdulmuttalib'e ayırdığı fıkra da şöyle der:

“An'nenin bize Muhammed'in büyük babası olmak üzere gösterdiği zatın yani ihtiyar Abdulmuttalib'in şahsını incelersek Peygamber'in pederi hakkındaki şüpheler ortaya çıkar. Abdullah hakkında sarf ettiğimiz mutalaların bazıları onun hakkında da tekrar edilebilir. Şecerelelerdeki binlerce Arap isimleri arasında Abdulmuttalib ismi bir tanedir. Ayrıca Abdulmuttalib ismi Muhammed'in vefatından sonra müşriklik hatıratı henüz canlı olduğu zamanda kullanıştan kalktı. Ancak birkaç asır sonra, müşrikliğin etkisi zayıflaştığı bir zamanda gayet itina ile tekrar kullanılmağa başlandı. Demek oluyor ki Abdulmuttalib isminde müşrikane bir şey mevcuttur. Peygamber, el-Muttalib'in bir mabud değil, bir insan ismi olduğunu izah için amca el-Muttalib

⁶¹ Âdem Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi*, C. I, İstanbul, 2010, s. 100.

⁶² İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hiz. Muhammed'in Hayatı*, C. I, İstanbul, 2012, s. 516.

⁶³ Taberi, *Tarihi Rusul ve Muluk* C. II, s. 634.

masalını icat etmiştir.⁶⁴ “Bu rivayetlere şüpheyile bakmak gerekir. Çünkü içinde bir tezat vardır. Başlangıçta açıkça deniliyor ki el-Muttalib, yeğenini babasından kalan mirasa sahip kılmıştır. Bundan dolayı Abdulmuttalib’le amcası Nevfel arasındaki anlaşmazlığın neye dayandığı iyi anlaşılamıyor. Yani Mekke’ye geldikten pek çok sene sonra, el-Muttalib’in vefatından sonraki bir zamanda ortaya çıkmış olması gerekir.”⁶⁵ Buna delil olarak evvelâ Hâşim’in, sonra Abdi Şemsin, sonra Nevfel’in, daha sonra Muttalib’in öldüğünü Taberi’ye, İbn-i Hişam’a, İbn-i Haldun’a ve Hamis’e dayanarak kaydeder ve buna bakarak mal davası haberinde çelişki bulunduğuna hükmeder.⁶⁶

Caetan’nin Muttalib Amca masalı düşüncesi için bakılmasını istediği 96. ve 97. fıkralarda da İslâmî kaynaklara dayanarak Abdulmuttalib’in, Amcası Muttalib tarafından Mekke’ye getirilişi ve babası Hâşim’in Mekke’deki mirasına sahip kılınışı vak’aları anlatılmaktadır.⁶⁷ Caetani bu fıkralara eklediği notlarda da şöyle demektedir:

“Büyük ihtimale göre Abdulmuttalib ne Hâşim’in oğludur nede Kusay neslinden gelmiştir. Beni Hâşim ismini alıpta Benû Şeybe yahut Benû Abdulmuttalib namını almamak Peygamber ailesi denilen kimselerde Abdulmuttalib’in, hakikaten Hâşim neslinden geldiğine dair bir şüphenin var olduğu ihtimalini gösterir. Şecerede her şey şüphelidir. Hiçbir habere itimat edemeyiz.”⁶⁸

Bununla beraber el-Muttalib’in hakiki bir isim olmaması şüphesi yine kalıyor. El-Muttalib namında bir mabud tanımadığımızdan mabud isminin hazf edilmiş ve yerine Abdulmuttalib’in hakiki veya hayali bir cet veya amcası ismi konulmuş olması pek mümkündür. Çünkü onunda ismini, oğlunda yapıldığı gibi, Abdullah’a çeviremezlerdi. Filhakika asıl isminin Şeybe olduğuna dair bazı bilgiler mevcuttur. İsim ne olursa olsun bizce Hadisçiler, Müslümanlara bu ismi kabul ettirebilmek ve Peygamber’in büyük babasındaki müşriklik rengini mümkün olduğu kadar yok etmek üzere ismin aslı hakkında bir efsane icat etmeye mecbur hissetmiştir. Bu, Abdulmuttalib’in hakikaten var olmuş bir kimsenin ismi olması gerekeceğine dair bir delildir. Eğer Abdulmuttalib sonradan uydurulmuş bir adam olsaydı kendisine daha uygun bir isim verirlerdi. Cehalet devri hatalarını bu kadar aşikâr bir surette hatırlatan bir ismi kabul etmezlerdi.

⁶⁴ Caetani, C. I, s. 158.

⁶⁵ Caetani, C. I, s. 268.

⁶⁶ Caetani, C. I, s. 264.

⁶⁷ Caetani, C. I, s. 159.

⁶⁸ Caetani, C. I, s. 267.

Abdulmuttalib'in şahsı hakkındaki bildiğimiz, gerek rivayetteki isim altında gerek bilinen isimle sadece yaşamış olduğuna dair kısa bir fikirden ileri gitmez. Mevcut bilgilerimizin bütünü şüphelidir.

Her şeyden evvel dikkat edilmesi gereken Abdulmuttalib'in Haşim'den geldiği iddiasındaki belirsizliklerin kabul edilemeyeceği aşikârdır. Yani yabancı bir ailede doğmuş ve büyümüş bir genç gelip Mekke ahalisine karışıyor. Arap'larda gayet eski bir adet olan himaye âdeti sayesinde Mekke halkı ile aynı şeylere sahip olup Kureyş'ten sayılıyor. Bu konu ile iştigal eden ulema bile Hâşim'in büyük serveti ve Mekke ahalisine ifa ettiği hizmetleri hakkındaki söylentilerin, iddia edilen oğlu Abdulmuttalib'in zaruriyetiyle bir zıtlık olduğunu hissetmektedirler. Çünkü bazı uydurma hadislerin teminatına rağmen Abdulmuttalib Mekke'de hiçbir seçkin mevki elde etmemiş, fakir ve her türlü itibardan uzak bir adam olarak yaşamıştır. An'anatın kıymet ve inandırıcılığını sarsabilecek olan bu kadar tezatlardan korkulduğundan dolayı mal davaları uydurulmuştur. Pederinin emvalini talep etmek üzere Abdulmuttalib'e isnat edilen bu teşebbüslerde de başka bir takım tezatlar gizlenmekte ve o rivayetlerin kıymetini azaltmaktadır. Binaenaleyh, Abdulmuttalib'in Peygamber'in hakiki ecdadı arasında bulunmadığı hakkındaki şüpheleri gerçek sayarım.⁶⁹

Değerlendirme

Caetani; Abdulmuttalib'in şahsının tetkikine girilirse Peygamber'in babası hakkındaki şüphelerin artacağını, Abdullah hakkında sarf ettiklerinden bazılarının Abdulmuttalib hakkında da tekrarlanabileceğini söylemektedir.

Caetani'nin Abdullah'a dair söylediklerini yukarıda anlattık, onları burada tekrarlamağa lüzum görmüyoruz.

Caetani; şecerelerdeki binlerce Arap isimleri arasında Abdulmuttalib ismi bir tanedir. Ayrıca Abdulmuttalib ismi Muhammed'in vefatından sonra müşriklik hatıratı henüz canlı olduğu zamanda kullanıştan kalktı. Ancak birkaç asır sonra, müşrikliğin etkisi zayıflaştığı bir zamanda gayet itina ile tekrar kullanılmağa başlandı. Abdulmuttalib isminde müşrikane bir şeyin mevcut olduğunu ve Peygamber, el-Muttalib'in bir mabud değil, bir insan ismi olduğunu izah için amca el-Muttalib masalını icat etmiştir. Çünkü evvelâ Hâşim'in, sonra Abdi Şemsin, sonra Nevfel'in, daha sonra Muttalib'in öldüğünü Taberi'ye, İbn-i Hişam'a Haldun'a ve Hamis'e

⁶⁹ Caetani, C. I, s. 158-163.

dayanarak kaydeder ve buna bakarak mal davası haberinde çelişki bulunduğunu iddia eder.

Muttalib isminde birkaç sahabenin olduğunu İslam Tarihi kaynaklarımızdan İbn-i Hacer şöyle belirtir;

Muttalib b. Ezher b. Abdi Avf b. Abdi Haris b. Zühre, Habeş'e hicret etmiş ve orada vefat etmiştir.

Muttalib b. Ebülbahterî b. Hâris b. Esed b. Abdil Uzzâ kureyşî. Babası, kâfir olarak yaşamış ve Bedir'de öldürülmüştür.

Muttalib b. Hantab b. Haris b. Ubeyd b. Mahzun. Bedir'de esir düştükten sonra Müslüman olmuştur.

Muttalib b. Rebia Hâris b. Abdulmuttalib b. Hâşim

Muttalib b. Ebû Vedâa Hâris b. Zubeyre b. Said b. Sa'd b. Sehm Kureşyi⁷⁰

Mustafa Asım Köksal; Caetani'nin Abdulmuttalib isminin şecerelerdeki binlerce Arap isimleri arasında bir tane olduğunu söylemekle yanıldığını, kitabına (c. III. s. 356-396) kendi eliyle kaydettiği eski yeni Muttalib'lerin farkında olmadığını söyleyerek şöyle devam eder.

Bedir'de katledilen müşriklerin isimleri arasında 15. ve 17. numaradaki şahısların dedesi;

48. numaradaki şahıs münasebetiyle bahsettiği şahsın dedesi;

Bedir'de esir düşen Kureyşîlerin isimleri arasında 3. numaradaki şahsın dedesinin dedesi;

4. numaradaki şahsın dedesinin babası;

17. numaradaki şahsın dedesi;

26. numaradaki şahsın kendi ismi;

28. numaradaki şahsın oğlu,

Muttalib değil midir?

Bedir muharebesinde hazır bulunan Müslümanların isimleri arasında da 9. ve 12. numaradaki zatların dedelerinin babaları Muttalib değil midir?⁷¹

⁷⁰ İbn-i Hacer, C. VI, s. 104.

⁷¹ Köksal, **Reddiye**, s. 472.

İbn-i Hişam: Hâşim'in Şam topraklarından Gazze'de, sonra, Abdi Şems'in Mekke'de, sonra Muttalib'in Yemen topraklarından Redman'da; daha sonra, Nevfel'in Irak nahiyelerinden Selman'da öldüğünü haber verir.⁷²

Belâzüri ve Taberi, Abdulmuttalib'in Medine'deki dayılarına yazdığı kasideyi kitaplarına kayd etmiş ve bu kasidede;

“Muttalib sağ, iken canlı, hoş ve sevinçli idim. Amcam Muttalib, karanlık bir çukur içinde gayb oldu. Bundan sonra Nevfel, benim mal ve mülküne tecavüze başladı.

Nevfel, birinin, amca ve dayılarının himayesinden mahrum olduğunu gördü de ona yüklenmeğe başladı...” denilerek Muttalib'in, Nevfel'den önce öldüğü de, açıkça gösterilmiş bulunmaktadır. Ayrıca Taberi Abdulmenaf çocuklarından en son hayatta kalan Nevfel'dir diye kaydeder.⁷³ Ama bunun yanında Caetani'nin Taberi'ye dayanıp iddia ettiği; “en son Muttalib ölmüştür” ifadesi de hakeza Taberi'de mevcuttur.⁷⁴

Abdulmuttalib ismi Peygamber'in ölümünden sonra, kullanılmaktan kalkmamıştır. Bu rivayetlerle Muttalib ismi ile isimlenen şahısların mevcud olduğuna işaret etmek isteriz.

Araplar arasında mabud ismi ile isimlenmenin mevcut olduğunu biliyoruz. Ancak Muttalib ismi ile anılan hiçbir mabud bulunmamaktadır. Muttalib isminin mabud ismi olmayıp insan ismi olduğu İbn-i Hacer'den aldığımız alıntıyla sabitlendi. Hadisçiler, Müslümanlara bu ismi kabul ettirebilmek ve Peygamber'in büyük babasındaki müşriklik rengini mümkün olduğu kadar yok etmek üzere ismin menşei hakkında kendilerini bir efsane icat etmeye mecbur hissetmemiştir.

Caetani; Abdulmuttalib'in Mekke'de hiçbir seçkin mevki elde etmediğini, fakir ve her türlü itibardan uzak bir adam olarak yaşadığını iddia ediyor.

İbn-i Hişam'a göre ise; Haşim, Medine'de Adiy b. Neccarlardan Selma binti Amr'den doğan oğluna Şeybe adını taktı. Hâşim, Şam topraklarından Gazze'de ticaretle meşgul iken öldü. O zaman 7-8 yaşında idi. Amcası Muttalib, Medine'ye giderek annesine, baba yurdu ve kavmi arasında yaşamasının, başka yerde oturmasından hayırlı olacağını söyleyerek O'nu annesinden alıp Mekke'ye getirdi. Mekke'ye getirirken Şeybe'yi, Muttalib'in peşinde gören Kureyşiler kendisine “Abdulmuttalib” dediler. Muttalib'in de: yazıklar olsun size! O, kardeşim Hâşim'in oğludur. O'nu Medine'den

⁷² İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 160.

⁷³ Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk**, C. II, s. 250; Belazuri, C. I, s. 69.

⁷⁴ Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk**, C. II, s. 254.

getirdim diyerek Kureyşlileri azarladı.⁷⁵ Halebi; Muttalib'in ilk önce küçük çocuğun yeğeni olduğunu söylemekten çekindiğini, kölesi olarak tanıttığını daha sonra Mekke'ye vardktan sonra elbiseler giydirildikten sonra yeğenimdir dediği rivayet eder.⁷⁶ Şaka olarak, kölemdir demesi yüzünden olduğu da söylenir.⁷⁷ Bundan sonra, Şeybe Mekke'de hep Abdulmuttalib diye anıldı. Muttalib'in ölümünden sonra Sikaye ve Rifâde hizmetini Abdulmuttalib ifa etti. Bunu söylerken İbn-i İshak Abdulmuttalib'in insanlar arasından hiç kimsenin erişemediği şerefe eriştiğini herkesin sevgi ve saygısını kazanmış olduğunu açıkladığı da, görülür.⁷⁸

Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak için gönderdiği kuvvet tarafından ele geçirilen hayvanlar arasında Abdulmuttalib b. Hâşim'in de 200 devesinin bulunduğunu ve o zaman Abdulmuttalib'in, Kureyş'in büyüğü ve seyidi olduğunu, Ebrehe'nin Hunata'yı Mekke'ye gönderip "Kureyş'in Seyidi ve Şerifi kimdir?" diye halktan sorduğunda kendisine "Abdulmuttalib b. Hâşim'dir"⁷⁹ derler. Ayrıca Abdulmuttalib'in halkı ve dağ başlarındaki hayvanları doyuran bir zat olduğu Ebrehe'ye bildirilmişti. Bunun üzerine Ebrehe Abdulmuttalib'i görünce O'na bu hasletlerinden dolayı son derece hürmet ettiği belirtilir.⁸⁰

Abdulmuttalib kendi zamanında Haşimoğullarının başkanıydı gördüğü bir rüya karşısında kapatılan zemzem kuyusunu yeniden kazdı.⁸¹

Abdulmuttalib hemşehrilerin sevip saydığı bir başkan olması neticesini doğuracak şekilde yüksek vasıflar taşıyan ve aynı zamanda karakteri temiz bir insan olarak bize gözükmetedir.⁸²

Kureyşliler, öteden beri kendileri için şeref saydıkları ve elde etmek için birbirlerine girdikleri Sikaye ve Rifade gibi mühim vazifelerin Beni Haşim'iler tarafından ifa edildiğini ve bu görevlerin ancak asil ve eşref kişiler tarafından yürütülebileceğini biliyoruz. Abdulmuttalib insanlar arasından hiç kimsenin erişemediği şerefe erişmiş, herkesin sevgi ve saygısını kazanmış olan biridir.⁸³

⁷⁵ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 156.

⁷⁶ Halebi, Ali b. Burhaneddin el-Halebi, **Siyer-i Halebi**, C. I, Beyrut, Trhz, s. 6.

⁷⁷ Zekâi Konrapa, **Peygamberimiz İslâm Dini ve Aşere-i Mübeşşere**, İstanbul, Trhz, s. 40.

⁷⁸ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 163.

⁷⁹ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 64.

⁸⁰ İbn-i Esir, C. I, s. 402; Taberi, **Tarih-i Taberî**, Terc: M. Faruk Görtünca, C. II, İstanbul, Trhz, s. 538.

⁸¹ İbrahim Sarıçam, **H. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Ankara, 2005, s. 57.

⁸² Hamidullah, **İslam Peygamberi**, C. I, İstanbul, 2003, s. 33.

⁸³ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 163.

Bilindiği gibi sikâyetü'l-hac görevine Kur'an'ı Kerim'de şöyle işaret edilmektedir: *(Ey müşrikler siz) hacılara su verme ve Mescid-i Harâm'ı onaranı Allah'a, ahiret gününe inanan ve Allah yolunda cihad edenle bir mi tuttunuz?'*⁸⁴ İşte bu ayetten anlaşıldığına göre bu görev, asil ve saygınlığı bulunanlar tarafından yerine getirilirdi. Başka bir ifadeyle böyle bir görevi üstlenmek, Mekke'nin soylularından oluşan iktidara üye olmakla eş anlamlıydı. Peygamber'in bağlı bulunduğu boy, Mekke'de şeref ve makam yönünden özel bir konuma sahipti.⁸⁵

Önce dedesi Abdulmuttalib sonra da amcası Ebû Talib'in Haşim oğulları adına yerine getirdikleri bu görevler sahibine maddi her hangi bir getiri sağlamak yerine manevî bir nüfuz kazandırıcı nitelikteydiler. Dolayısıyla da Hz. Peygamber Mekke toplumunda manevî nüfuz bakımından saygın konumda olan kimselerin gözetiminde, hayru hasenat duygularıyla topluma hizmet etme uğraşısı içerisinde olan aile fertleri arasında çocukluk ve gençlik dönemini geçirmiştir.⁸⁶

Abdulmuttalib, Muttalib'in ölümü üzerine, Mekke'nin Kureyş kabilesinin reisi oldu. Kureyş'in önde gelenlerindendi; iri yarı, güzel görünümlü idi. Ahlâklı, inançlı ve yardımseverdi. Onun hiçbir zaman Hubel'e ibadet etmediği, yalnızca Tanrı'ya kullukta bulunduğu bildirilir.⁸⁷ Allah'a çok bağlı idi. Kötülüklerden sakınır, Ahirete inanırdı, verdiği sözü tutardı ve kendisine ikinci İbrahim dediklerine dair rivayetlerde mevcuttur.⁸⁸

Abdulmuttalib'in Harb b. Ümeyye ile olan davasına Hakem olarak Necaşi tayin edilir. Çünkü ikisinin de Necaşi'nin yanında itibarı vardı. Necaşi ikisinin de gönlü kalmasın diye hakemliği rededer. Bunun üzerine Nüfeyl b. Abduluzza hakem tayin edilir. Hakem: "Ey Harb onlar Kureyş'in en yücesidir. Onlar kuraklık olmadıkça yedirenlerdir."⁸⁹ Mekke çarşısı onun ölümünden dolayı günlerce açılmamış, kapalı tutulmuştur.⁹⁰

Abdulmuttalib Mekke eşrafından bazılarıyla birlikte San'a'da Gumdan şehrinde tahtına oturan Seyf b. Ziyazen'i tebrik etmek için gittiler. Abdulmuttalib'in konuşmasından sonra Seyf, Abdulmuttalib'e şöyle iltifatta bulunur: "Siz, gece gündüz

⁸⁴ Tevbe, 9/19.

⁸⁵ Derveze, C. I, s. 523.

⁸⁶ Ünal Kılıç, "Hz. Peygamber'in Ahlakı ve Güzel Ahlakı Verdiği Önem", *Cumhuriyet Ünv İlh Derg*, XIII/1, 2009, s. 81.

⁸⁷ Sabri Hizmetli, *İslam Tarihi*, Ankara, 2009, s. 182.

⁸⁸ Köksal, *İslâm Tarihi*, s. 74.

⁸⁹ İbrahim Sarıçam, *Emevî Hâşimî İlişkileri*, Ankara, 2008, s. 96-98.

⁹⁰ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara, 2010, s. 80.

sohbet edilmeye, oturulup konuşmaya lâayık, şereflî insanlarsınız diyerek sarayında bir ay ağırlar.⁹¹

Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ı kurban etmek istediğinde Abdullah ile Deve arasında kura çekildiğinde evvel on deve Abdullah'a karşı konulur. Daha sonra onar onar develer ziyade edilir. Develerin sayısı yüz olunca kura deveye çıkar ve Abdulmuttalib oğlu Abdullah için yüz deve kurban eder.⁹² Fakir bir kimsenin yüz deve kesmesi mümkün değildir. Ayrıca Abdulmuttalib Taif'e bir seyahati esnasında Cuzâmiler tarafından esir alınan bir Mekke'li için kendi cebinden ağır bir fidye ödemiştir.⁹³ Ayrıca Kâbe'yi altınla süsleyenlerdendi.⁹⁴ Abdulmuttalib'in şeref ve izzete sahip olduğu zemzem kuyusunu kazmakla yükümlendiğinden ve gerektiğinde başkaları için ağır bir fidye ödediğinden anlaşılmaktadır. Hakan Öztürk'ün doktora tezine kaydettiği şu rivayet konu açısından önemlidir; “Yazarların, Hz. Muhammed'in atalarının toplum içinde saygın ve üstün bir yerinin olduğunu göstermek için kullandıkları olaylardan birisi de İslâmiyetten önce Mekke'de yapılan yağmur dualarında onlardan medet umulmasıdır. Abdülmuttalib katılımı olursa amacın daha çabuk gerçekleşeceği inancı mevcuttur.”⁹⁵

Caetani, “Büyük ihtimale göre Abdulmuttalib ne Hâşim'in oğludur nede Kusay neslinden gelmiştir. Beni Hâşim ismini alıpta Benû Şeybe yahut Benû Abdulmuttalib namını almamak Peygamber ailesi denilen kimselerde Abdulmuttalib'in, hakikaten Hâşim neslinden geldiğine dair bir şüphenin var olduğu ihtimalini gösterir. Yani yabancı bir ailede doğmuş ve büyümüş bir genç gelip Mekke ahalisine karışıyor. Arap'larda gayet eski bir adet olan himaye âdeti sayesinde Mekke halkı ile aynı şeylere sahip olup, Kureyş'ten sayıldığını idda ediyor. Buna delil olarak Ahzap sûresinin bir ayetini⁹⁶ getirmektedir.

⁹¹ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 67.

⁹² İbn-i Sad, C. I, s. 70.

⁹³ Hamidullah, C. I, s. 34.

⁹⁴ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 32.

⁹⁵ Hakan Öztürk, “Cumhuriyet Dönemi İslâm Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru”, **Ankara Üniv İİH Fakültesi** (Basılmamış Doktora Tezi), 2011, s. 68.

⁹⁶ Ahzap, 33/5.

Başta İbn-i İshak olmak üzere tarihçilerin birçoğu Peygamber Efendimizin şeceresini şöyle tespit etmişlerdir:

Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdi Menaf b. Kusayy b. Kilab b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Galib b. Fihri b. Malik b. Nadir b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Ma'd b. Adnan.⁹⁷

Abdulmuttalib'in, amcası Nevfel'le aralarında çıkan ihtilaf üzerine, Huzâîlerle yaptığı yardım antlaşmasını Huzâîler Hudeybiye günü Hz. Peygamber'e getirip gösterirler. Hz. Peygamber'in Übey b. Kâb'a okuttuğu o antlaşma metninde Abdulmuttalib b. Hâşim diye yazılıdır.⁹⁸

Mustafa Asım Köksal'ın, İbn-i Nedim'den rivayet ettiği bilgiye göre; Abdulmuttalib'in, San'a halkından birine borç olark verdiği bin dirhem gümüşe ait olup Halife Me'mun'un kütüphanesinde bulunan senedin de (Abdulmuttalib b. Hâşim) ismini ihtiva ettiği görülür.⁹⁹

Rasûl-i Ekrem'in Nübüvvetin ilk senelerinde, yakın akrabalarını İslamiyet'e davet etmek istediği zaman Safa Tepesine çıkarak Hâşimoğulları ailesini: Ey Abdulmuttalib oğulları diye çağırarak¹⁰⁰ Abdulmuttalib'in soyundan olduğunu açıkladığı görüldüğü gibi, Hayber'e ait malların taksiminde Abdulmuttalib; Hâşimoğulları ailesine mensup olanların babası olmak üzere gösterilir.¹⁰¹ Ölümüyle neticelenen hastalığı esnasında kendisini ziyaret eden Hz. Abbas'ın: "Ben Abdulmuttalib oğullarının ölüm hallerini bilirim. Rasûlullah'ın mübarek yüzünde ölüm hali vardı" dediği görülür.¹⁰²

Abdulmuttalib oğullarının, Hâşimoğulları diye isimlendirilmeleri sonradan icat edilmiş bir şey değildir. Abdulmuttalib oğulları, Hilfü-l Fudulde Beni Hâşim diye zikredildikleri¹⁰³ gibi, Kureyş tarafından tatbik edilen boykot vesikasında da

⁹⁷ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 11; Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk** C. II, s. 239; İbn-i Sad, C. I, s. 37; İbn-i Kesir, Ebi'l Feda İsmail b. Ömer b. Kesir, **El-Bidaye ve Nihaye**, C. III, 1997, s. 362; İbn-i Kuteybe, s. 117; Makdisi, Mutahhir b. Tahir el-Makdisi, **Kitabu'l Bed ve Tarih**, C. IV, Kahire, Trhz, s. 131; İbn-i Kayyim el-Cezviyye, **Zâdu'l Meâd**, C. I, İstanbul, 1988, s. 69; Ebi'l Feda İsmail b. Ali, **Tarih-i Ebi'l Feda**, C. I, Beyrut, 1997, s. 170; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 18; Hizmetli, s. 180; Mehmet Said Ramazan El-Bûtî, **Fıkhu's-siyre** (çev. Ali Nar, Orhan Aktepe), İstanbul, 1987, s. 59.

⁹⁸ Hamidullah, **el-Vesayikus Siyasiyye**, no. 171.

⁹⁹ Köksal, **Reddiye**, s. 474.

¹⁰⁰ İbn-i Sa'd, C. I, s. 169.

¹⁰¹ Hamidullah, **el-Vesayikus Siyasiyye**, no. 17.

¹⁰² Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk**, C. III, s. 194.

¹⁰³ İbn-i Sa'd, C. I, s. 106.

Abdulmuttalib oğulları ile onlara destek olan Muttalib oğulları; Hâşim ve Muttalib oğulları diye zikredilirler.¹⁰⁴

İbn-i Sad'da; Araplar arasında Abdulmuttaliboğullarından daha şerefli hiçbir babanın oğlu olmadığını¹⁰⁵ söyler.

Mustafa Asım Köksal: “Âtike binti Abdulmuttalib'in korkunç bir rüya gördüğünü, bunu, kardeşi Abbas b. Abdulmuttalib'e söylediğini ve bunun Mekke'de yayılarak birçok kişinin zihnini karıştırmıştır. Bilhassa Ebû Cehil Abbas'la açıkça istihza ederek “üç gün zarfında bir şey vukua gelmeyecek olursa Benû Abdulmuttalib ailesinin, bütün ailelerin en yalancısı olduğunu severek ilan edeceğini söylediğini belirterek şöyle devam eder.

Dede ismiyle anılmak, Abdulmuttalib oğullarına mahsus değildir. Bedr'e iştirak eden Müslümanlar listesinde Benî Hâşimlerden sonra 13. numarada Hazret-i Osman'ı (Benû Şems b. Abdimenaf'lardan Osman b. Affan b. Ebul As) diye gösterilir.

Malum olduğu üzere Abdi Şems, Hâşim'in kardeşidir. Acaba Hazret-i Osman'ın babası Affan'ın, Abdişems oğulları soyundan geldiğine şüphemi ediliyordu ki Hazret-i Osman ve oğulları (Affan oğulları) namını taşımadılar da dedeleri Ümeyye veya Abdişems'e izafetle anıldılar?

Teym, Hazret-i Ebû Bekr'in dedesinin dedesidir.

Hazret-i Ebû Bekr'le o soydan gelenlerin üç batın yukarıdaki dedelerine izafetle Teym oğulları diye anılmaları, kendilerine en yakın baba veya dedelerinin şüpheliliğinden mi ileri geliyordu.

Adiy b. Kâ'b; Hazret-i Ömer'in dedesinin, dedesinin, dedesinin dedesidir. Hazret-i Ömer'le akrabalarının böyle dört batın yukarıdaki dedeleriyle anılmalarının sebebi de şüphelilik mi idi? Diyen Asım Köksal şöyle devam eder; “Abdulmuttalib oğullarının, Hâşimoğulları namını taşımalarından, Abdulmuttalib'in ne Hâşim'in, ne de Kusay'ın neslinden gelmemiş olduğuna hükmeden, kendi kendine şecerede her şeyin şüpheli olduğunu ve hiçbir habere itimat edemeyeceğini söyleyen Caetani'ye bu kadarı yeterlidir.”¹⁰⁶

İbn-i Hişam, İbn-i İshak'a dayanarak; Huzeyfe b. Ganim'in ağıtı bahsinde Abdulmuttalib'i (Abdulmuttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf) diye kaydeder. Ağıtta da Abdulmuttalib'e Şeybetulhamd denildiği, Hâşim'den, Abdulmenaf'dan, Kusay ve

¹⁰⁴ İbn-i Esir, C. II, s. 72.

¹⁰⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 74.

¹⁰⁶ Köksal, **Reddiye**, s. 475.

Kinane'den de bahsedildiği¹⁰⁷ ve Abdulmuttalib'in Hâşim'in sulbünden (bel kemiğinden) geldiğini, kendisine Şeybe adının takıldığını¹⁰⁸ rivayet eder.

İbn-i Hişam, Ümeyye bint-i Abdulmuttalib'in babası için yaktığı ağıtta babası Abdulmuttalib'i Şeybetülhamd diye,¹⁰⁹ Ebrehe ile Abdulmuttalib arasında geçen konuşma bahsini anlatırken Abdulmuttalib'i: Abdulmuttalib b. Hâşim diye kaydeder.¹¹⁰

Allah (c.c) ***“Onları babalarına nisbet ederek çağırın. Bu, Allah katında daha doğru ve adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Hata ile yaptığınız şeylerde size günah vardır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”***¹¹¹ Yani böyle bir durumda bile kişinin kendisini başka bir kimseye nispet etmesi doğru değildir.

“Bu emrin uygulanması ile ilgili olarak ilk sunulan reform, Peygamber'in evlatlığı Zeyd'in artık, Zeyd b. Muhammed yerine, babasına nisbet edilerek Zeyd b. Hârise adıyla çağırılmasıdır. Bu ayetin nazil olmasından sonra onu, Zeyd b. Hârise diye çağırmaya başlamışlardır. Bunun yanısıra bu ayetin nüzulünden sonra insanların kendilerini gerçek babalarından başkalarına nisbet etmeleri de yasaklanmıştır.¹¹²

“Bir kişinin başka biri tarafından korunma (himaye) istemesi de İslâm öncesi Arap toplumunun geleneklerinden biridir. Himaye istenen adam, himaye isteyenin isteğini kabul ettiğinde bunu bir topluluk önünde ilan eder. Himaye edilen ise artık onun yakınlarından biri gibi muamele görür. Genellikle asabiyet yönünden zayıf olan ve korunmaya muhtaç durumda bulunan kimse himaye isterdi.”¹¹³ Abdulmuttalib'in himaye edildiğini düşünmüyoruz. Çünkü himaye edilen bizzat hami tarafından ilan edilmesi gerekirdi. Hem Peygamber Efendimiz'in Zeyd b. Hârise'deki uygulaması herkesçe biliniyor. Bu uygulama sadece Zeyd'e has değildir. Abdulmuttalib ve bir başkası içinde aynı uygulama yapıldı. Abdulmuttalib'in amcası tarafından Medine'den getirilmesinden dolayı Caetani böyle bir fikri benimsemiş olduğunu düşünüyoruz.

“Rasûl-i Ekrem'i susturmak, İslâm davasını olduğu yerde boğmak için her çareye başvuran ve neticede aciz kalan Mekke müşrikleri, Rasûl-i Erem'in gerek baba ve gerek anne tarafından bütün soyunu sopunu batınlarca sayabilecek derecede bilgiye

¹⁰⁷ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 199.

¹⁰⁸ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 158.

¹⁰⁹ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 198.

¹¹⁰ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 64.

¹¹¹ Ahzab, 33/5.

¹¹² Ebu'l Al'â Mevdûdi, **Tefhimu'l Kur'an**, C. IV, İstanbul, 1996, s. 389.

¹¹³ Hizmetli, s. 139.

sahiptiler. Onlarda her hangi bir kapalılık veya ufak bir leke bulsalardı onu Rasûl-i Ekrem'in başına kakmadan geri dururlar mıydı? Caetani, bize bu yolda müşriklerin ufak bir itirazda bulunduklarını ispat edebilir mi? Nesebe, aile asalet ve şerefetine büyük ehemmiyet veren bu düşmanların, bu bapta susması için ne sebep vardı?"¹¹⁴

Hâşimoğulları namını taşıyan aile içinde evvel ve ahir, Abdumuttalib'in, Hâşim'in sulbünden geldiğinde şüphelenen bir kimse çıkmamış bilakis, başta Rasûli Ekrem olmak üzere, bütün Hâşimi'lerin şecerelerinde Abdumuttalib b. Hâşim ismi yer almıştır.

1.1.3. Şerafet Ve Asalet Meselesi

Caetani bu konuda ki fıkrasında (30) şöyle der:

İyi hazmedilmemiş Haham rivayetlerinin maksadı olan düşünce, İslamiyet'te de aynı şekilde vücut bulmuştur. Muhammed'in ailesinden daha asil bir aile olmayacağını ve bundan dolayı, Allah'ın kendisine bir Peygamber tayin ederken nübüvvet gibi bir büyük nimeti Araplar arasında en asil birine (doğrudan doğruya İbrahim'in neslinden gelen birine) bahsettiğini ispat etmek istediler. İkinci derecedeki bu ayrıntılara önem vermeksizin, bütün gayesi görevlendirildiğiyle meşgul olmak olan Muhammed hiç bir zaman böyle bir şeref iddiasında bulunmamıştır. Muhammed, vazifesinin hakiki ve Allah namına söz söylemekteki görevini hâsıl etti. Hâtemunnebiyyin sıfatıyla kendisine bu hak teslim olundu. Fakat Muhammed hiçbir zaman bir asalet hakkını talep etmeyi ve damarlarında İbrâni enbiyasının kanı dolaştığını iddia eylemeyi aklına getirmede. Hatta gerek kendisiyle, gerek ebeveyniyle olduğu gibi iftihar etti. Kendisiyle İbrahim arasında mevcut olan tek bağ, Kur'an'a göre, her ikisinin de Allah tarafından gûnahtan ve putperestlikten dünyayı kurtaracak, hak dini tebliğ vazifesiyle görevlendirilmelerinden ibarettir. İbrahim ve oğlu İsmail, Kur'an'da sık sık zikredilirler. Fakat dikkat edilmesi gereken konu bunun yalnız Medine'de indirilen yani daha sonraki sûrelerde isimleri geçer. Daha önceki sûrelerde onların isimleri ile karşılaşmayız.

Muhammed, risâlet görevi esnasında hususi sebeplere binaen İslâmiyet'e Tevrat menkıbelerini dâhil etmek istemiştir.

Bir putperest mâbedi olan Kâbe'nin ilahi bir menşei olduğunu ispat arzusuna erişmek için Kâbe'nin İbrahim ve İsmail menkıbesi Muhammed'e pek münasip göründü. İbrahim ile oğlu İsmail, Allah'ın emri sonucu Kâbe'yi inşa edenler diye

¹¹⁴ Köksal, **Reddiye**, s. 483.

zikredilirler. Fakat Kur'an'ın hiçbir yerinde İsmail'in, Arapların ceddi olmak üzere ismi geçmez. Binaenaleyh Muhammed'in ceddi olmak üzere de işaret edilmemiştir. Sonrakiler ve bilhassa Tevrat'a ve ensaba dair efsanelerin en büyük mucitleri olan İbn-i Abbâs'la İbn-i Kelb'i, Muhammed'in bütün ailesine ve umumiyetle Arap ırkına da bir şeref getirme çabasındaydılar.”¹¹⁵

Caetani; “Sprenger, muhaddisinin zannettirmek istedikleri gibi Muhammed'in Mekke eşrafına yakınlığı olmadığını ispat için (3. cilt CL) Kur'an'ın bir suresini (XLIII. 30) zikrediyor. Bunda deniliyor ki: Onlar (yani Mekke müşrikleri) dediler: Eğer bu Kur'an iki şehrin büyük adamlarından birine vahiy edilmiş olsaydı (metinde azim deniliyor ki asıl manasını da ifade edebilir) o zaman O'na inana bilirdik. Bu ayet, Peygamber'in iddia edilen asaletine büyük bir tezat teşkil eder. Gayet mağrur bir devrin ihtiyacı neticesinde Peygamber'in asilleştirilmesi gereği duyulmuştur.”¹¹⁶

Değerlendirme

Caetani; Sprenger'e dayanarak Hadisçilerin zannettirmek istedikleri gibi Muhammed'in Mekke eşrafına yakınlığı olmadığını iddia ediyor. İspat için Kur'an'ın bir ayetini¹¹⁷ zikrediyor. Bütün gayesi görevlendirildiğiyle meşgul olmak olan Muhammed hiç bir zaman böyle bir şeref iddiasında bulunmadığını söylüyor.

Sprenger'le Caetani'nin bahsetmek istediği ayet Zuhruf 43/30 ayeti aksine 31. ayetidir. Bunun bir yazı hatasından kaynaklandığını düşündüğümüzden üzerinde durmayacağız. Bu ayetin meali şöyledir:

“Onlar, ne olurdu, dediler, şu Kur'an, iki memlekette büyük bir adama indirilseydi ya.”

Kureyş müşriklerinin büyük adamlardan maksatları Mekke'de Velid b. Muğire b. Mahzumi; Taif'de Ebu Mes'ud Amr b. Umeyr Sakafi idi.¹¹⁸

Mekke müşrikleri; büyüklüğü, şerafet ve asalette değil, servet ve zenginlikte görüyorlardı. ***“Senin Rabb'inin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünya hayatındaki maişetlerini aralarında biz taksim ettik ve bir kısmını diğerinin dereceleriyle üstüne çıkardık ki bazısı bazısını çalıştırsın. Rabb'inin rahmeti ise onların***

¹¹⁵ Caetani, C. I, s. 142-143.

¹¹⁶ Caetani, C. I, s. 164.

¹¹⁷ Zuhruf, 43/31.

¹¹⁸ İbn-i Hişam, C. II, 1990, s. 15.

*biriktirip durduklarından daha hayırlıdır.*¹¹⁹ Azim kelimesinin asıl manasına kullanıldığı görülmemektedir.

Rasul-i Ekrem, gönderdiği mektuplara da Necaşi'ye Habeş'in; Hirakle'ye Rumun; Mukavkıs'a Kıbt'ın Azimi-büyüğü diye hitap etmişse, bununla onların asalet ve şerafetini değil, hükümdarlıklarını kastettiği aşikârdır.¹²⁰

Resullullah nesep bakımından kavmi şeceresinin ortasında idi. Babası ve anası tarafından şeref bakımından da en büyük idi.¹²¹

İbn-i Hişam; Rasul-i Ekrem'in anne ve babalarını saydıktan sonra gerek baba ve gerek annesi tarafından Âdemoğullarının en eşref ve faziletlisi olduğunu haber verir.¹²²

Rasul-i Erem, kendisinin sıfah değil, nikâh mahsulü olduğunu haber verir. Muhammed b. Saib Kelbi de, Rasulullah'ın, tespit ettiği yüzlerce annelerinden hiç birinde cahiliye fiillerinden hiçbir kötülük bulmadığını söyler.¹²³

Hazret-i Muhammed bir gün hutbesinde: Ben Muhammed b. Apdullah b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdumenaf b.Kusay b. Kilab b.Mürre b. Ka'b b.Lüey b. Galıb b. Fihri b. Malik b. Nadr b. Kinane b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyas b. Mudar b. Nizar. Ben anne ve babadan gelmişim, cahiliyet fiillerinden bana hiç bir şey isabet etmemiştir. Ben Âdem'den annem babama kadar nikâhtan gelmişim zinadan değil. Ben kişilik olarak soy olarak sizden daha hayırlıyım.¹²⁴

İbn-i Kesir, Peygamber'imizin şöyle dediğini nakleder: "Allah Teâla, İbrahim oğullarından İsmail'i seçti. İsmail oğullarından Kinane oğullarını seçti. Kinane oğullarından Kureyş'i seçti. Kureyş'ten Haşim'i seçti. Haşim'den beni seçti."¹²⁵ İmam Suyûtî bu rivayetin aynısını zikrettiği gibi şöyle bir rivayetide zikreder: "Soy bakımından Araplar'ın en üstünü Mudar'dır. Mudar'ın en üstünü Abdulmenaf oğullarıdır. Abdulmenaf oğullarının en üstünü ise Haşim oğullarıdır. Haşim oğullarının en üstünü Abdulmuttalib oğullarıdır.¹²⁶

Kureyşliler, öteden beri kendileri için şeref saydıkları ve elde etmek için birbirlerine girdikleri Sikaye ve Rifade gibi mühim vazifelerin Beni Haşim'iler tarafından ifa edildiğini ve bu görevlerin ancak asil ve şerefli kişiler tarafından

¹¹⁹ Zuhurf, 43/32.

¹²⁰ Köksal, **Reddiye**, s. 486.

¹²¹ İbn-i İshak, C. I, s. 96.

¹²² İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 127.

¹²³ İbn-i Sad, C. I, s. 42.

¹²⁴ İbn-i Kesir, C. III, s. 362.

¹²⁵ İbn-i Kesir, C. III, s. 364; El-Buti, s. 60.

¹²⁶ Suyûtî, **Olağanüstü Yönleriyle Peygamberimiz** (Çev. Naim Erdoğan), C. I, İstanbul, 2003, s. 119.

yürütülebilirdi. Bu tür görevleri ifa eden Abdulmuttalib, insanlar arasından hiç kimsenin erişemediği şerefe erişmiş, herkesin sevgi ve saygısını kazanmış olan biridir.¹²⁷

Hiz. Peygamber'in Hiz. Hatice ile evlilik töreninde Varaka b. Nevfel ayağa kalkıp Ebû Talib'e karşı şu konuşmayı yapar: "Ne Arablar sizin faziletinizi inkâr, ne de insanlardan hiç birisi sizin iftihar ettiğiniz şeyleri (şerefinizi) rededer. Biz de, sizinle hısımlık kurmak ve şereflenmek istiyoruz."¹²⁸

Hiz. Ömer; Rasul-i Ekrem'i Haşim'i olduğunu söyler ve Haşimilerin de Arap kabilelerinin en şerefli ailesi olduğunu iddia eder.¹²⁹ Hiz. Muhammed'in ataları yüce insani vasıflarla dolu, her hususta itidal, aklı tercih, Kâbe'nin Allah katındaki kutsiyetine iman, zulümden uzak olmak, hakkı hâkim kılmak, düşün ve mazluma şefkat, cömertlik ve cesaret gibi hasletleri ihtiva etmişlerdir.¹³⁰

Hiz. Muhammed'in daveti Romalılar tarafından duyulduktan sonra, Ebu Sufyan b. Harb, Herakliyus ile görüşür. Herakliyus, Ebu Sufyan'a Hiz. Muhammed'in soyu ile ilgili soru sorar. Ebu Sufyan: "Muhammed Kureyş içinde en yüksek soya sahip, en asil ve en şerefli bir kimsedir." Ebu Sufyan'ın bu cevabı karşısında Herakliyus, "işte böyle peygamberler, halk içinde en yüksek soydan geldiğini" söyler. Daha sonra Ebu Sufyan şu ifadeyi kullanmıştır: "Araplar arasında benim yalan söylediğimin açığa çıkmasından endişe etmiş olmasaydım, mutlaka yalan söyledim."¹³¹

Bir diğer rivayette; "Mensup olduğum topluluk nezaman ikiye ayrılrsa, Allah beni en hayırlı olanların tarafında bulundurmıştır"¹³² dediği rivayet edilir. Cenâb-ı Allah'ın, Hiz. Muhammed'i kâbilelerin en temizinden, batınların en faziletlisinden, nesillerin en pakından seçmiş olduğunda ihtilaf yoktur. Hiz. Peygamber'in soyuna câhiliyye kirlerinden hiçbir şey bulaşmamıştır.¹³³

Bazı rivayetlere göre Kureyşliler, Hiz. Muhammed'i "çöplükte biten hurma ağacı"na benzetmeleri üzerine Allah Resûlü şöyle buyururlar: "Allah mahlûkâtı yarattı da beni onların en hayırlılarından, en hayırlı gruplarından kıldı. Sonra kabîleleri seçti ve

¹²⁷ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 163.

¹²⁸ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 104.

¹²⁹ İbn-i Sa'd, C. III, s. 275.

¹³⁰ Ebu'l Hasan En-Nedvi, **Rahmet Peygamberi** (Çev. Abdülkerim Özeydın), İstanbul, 1992, s. 52.

¹³¹ Muhammed Ebu Zehra, **Son Peygamber Hiz. Muhammed** (Çev. Mehmet Keskin), C. I, İstanbul, 1993, s. 105-107.

¹³² İbn-i Sad, C. I, s. 4; Suyûtî, C. I, s. 119; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 19; Mahmud Esad, **İslâm Tarihi**, İstanbul, 1995, s. 328.

¹³³ El-Buti, s. 59; Ahmet Cemil Akıncı, **Hazreti Âmine**, İstanbul, 1970, s. 19.

beni en hayırlı kabileden kıldı. Sonra evleri (âileleri) seçti ve beni en hayırlı evde kıldı. Şüphesiz ben mahlûkâtın şahıs ve ev (âile) olarak en hayırlısıyım.”¹³⁴

Mustafa Asım Köksal: Resul’i Ekrem; kendisinin manevi heybetinden titremeğe başlayan bir adama: “ Ben bir hükümdar değilim. Ben, ancak, Kureyş’ten, kuru ekmek veya kemikle geçinen bir kadının oğluyum”¹³⁵ buyurmuşsa, bununla kendisinin bir asalete sahip olmadığını göstermemiştir. Ancak bununla alçak gönüllülüğünü ve aile reisinin vefatıyla yoksul düşmüş bir ailenin çocuğu olduğunu ifade eylemiştir. Fakirlik, bir asalet ve soyluluk yok edemeyeceği gibi, milyonlara sahip veya dünyaya hâkim olmak da insana bir asalet ve soyluluk bahşetmez.¹³⁶

Ebu Zehra bu konuda şunları zikreder: Soy ve asalet şerefinden maksat, onun aşiretinin zengin olması ve kendisinin de onlardan büyük miktarda servet elde etmiş olması değildir. Çünkü mal, soy ve neseble ölçülmez dedikten sonra buna Hz. Muhammed’in amcası Ebu Talib’i örnek gösterir.¹³⁷

Yukarıda zikrettiklerimizden de anlaşılacağı gibi Peygamber Efendimiz asil bir kavimden geldiğini zikretmiştir. Ama asla bir gurur meselesi yapmamıştır. Caetani’nin değinmek istediğine verilecek cevap şudur: “Efendimiz bunu devamlı zikredip gururlanmamıştır.” Buna karşılık Mekke müşrikleri asaletlerini zengillikte gösteriyorlardı. Bundan dolayı da Hz. Muhammed’i inkâr etmişlerdir. Oysa Hz. Muhammed’in azılı düşmanlarından olan Ebû Süfyân düşmanlığı esnasında bile Bizans hükümdarının huzurunda; “En şerefli kavim onun kavmi, en şerefli kabile onun kabilesi ve en şerefli aile onun ailesidir”der.¹³⁸ Zuhuf 43/31 ayetinden, Hz. Peygamber’in asil olmadığı asla çıkartılmamalıdır. Zaten aşağıda vereceğimiz ayet ile Hz. Muhammed’in peygamberliğini neden inkâr ettikleri anlaşılmaktadır:

“Henüz onlara katılmamış bulunan diğerlerine de (bir peygamber gönderen O’dur) O Azizdir, Hâkimdir. Bu Allah’ın lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lûtuftur sahibidir. Kendilerine Tevrat yükletilip sonra onu taşımayanların durumu, kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah’ın âyetlerini yalanlayanların durumu ne kötüdür. Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez. De ki: ‘Ey Yahudi olanlar! Eğer insanlar arasında yalnız sizin Allah’ın dostları olduğunu santıyorsanız

¹³⁴ Erdinç Ahatlı, **Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği**, Ankara, 2007, s. 116.

¹³⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 7.

¹³⁶ Köksal, **Reddiye**, s. 458.

¹³⁷ Ebu Zehra, C. I, s. 106.

¹³⁸ İbn-i Kayyım, C. I, s. 69.

*o halde ölümü temenni edin, eğer doğru iseniz’...*¹³⁹ Bu âyet gösteriyor ki, Yahudiler Peygamber’in peygamberliğini, ümmü araplardan olduğu için inkâr etmişlerdir. Çünkü bu onların inançlarına aykırı bir şeydi. Zira onlar tüm peygamberlerin İsrâiloğullarından geleceğine inanıyorlardı.¹⁴⁰

Caetani; Bir putperest mâbedi olan Kâbe’nin ilahi bir menşe-i olduğunu ispat arzusuna erişmek için Kâbe’nin İbrahim ve İsmail menkıbesi Muhammed’e pek münasip göründü. İbrahim ile oğlu İsmail, Allah’ın emri sonucu Kâbe’yi inşa edenler diye zikredilirler. Fakat Kur’an’ın hiçbir yerinde İsmail’in, Arapların cediti olmak üzere ismi geçmez. Tevrat’a ve ensaba dair efsanelerin en büyük mucitleri olan İbn-i Abbâs’la İbn-i Kelb’i, Muhammed’in bütün ailesine ve umumiyetle Arap ırkına da bir şeref getirme çabasındaydılar.

Muhammed’le İbrahim arasında mevcut olan tek bağ, Kur’an’a göre, her ikisinin de Allah tarafından gûnahtan ve putperestlikten dünyayı kurtaracak, hak dini tebliğ vazifesiyle görevlendirilmelerinden ibarettir. İbrahim ve oğlu İsmail Kur’an’da sık sık zikredilirler. Fakat dikkat edilmesi gereken konu bunun yalnız Medine’de indirilen yani daha sonraki sûrelerde isimleri geçer. Daha önceki sûrelerde onların isimleri ile karşılaşmadığını iddia ediyor.

Bu iddiasına karşılık Kur’an’ı Kerim’e başvurduğumuzda görüyoruz ki;

Mekki sûrelerden, En’am 6/74-86-161, Hud 11/69-79, Yusuf 12/6-38, İbrahim 14/35, Hicr 15/51, Nahl 16/120-123, Meryem 19/41, Enbiya 21/51, Şuara 42/69, Ankebut 29/16-31-32, Saffat 37/83, Sad 38/45, Zuhuruf 43/26, Zâriyat 51/24, Necm 53/37, Âlâ 87/19, ayeti kerimelerde Hz. İbrahim’in ismi geçer.

Yine Mekki Sûrelerden: En’am 6/86, İbrahim 14/39, Meryem 19/54, Enbiyâ 21/85, Sâd 38/48, ayeti kerimelerde Hz. İsmail’in ismi geçer.

Kur’an’ı Kerim’de; *“Şüphesiz Allah, Âdem’i, Nuh’u, İbrahim ve İmran ailesinin, birbirinden gelmiş birer nesil olarak herkese üstün kıldıkları*¹⁴¹ bildirildiği gibi, *Peygamberlikle Kitab’ın, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim’in zürriyetlerine verildiği açıklanmaktadır.*¹⁴² Bir başka ayette; *“Hz. İbrahim, Kâbe’nin temellerini İsmail’le birlikte yükseltiyorken zürriyetlerinden Müslüman bir ümmet zuhur etmesini ve onların içinden de onlara ilahi ayetleri okuyacak, kitabı, hikmeti*

¹³⁹ Cuma, 62/3-6.

¹⁴⁰ Derveze, C. I, s. 518.

¹⁴¹ Âli imran, 3/33.

¹⁴² Hâdid, 57/26.

*öğretecek, onları kötülüklerden temizleyecek bir peygamber gelmesini Allah'dan dilemişlerdir.*¹⁴³

Hac Süresinde şöyle buyrulur: “*Allah yolunda hakkıyla cihat edin. Sizi O seçti. Din de size hiçbir güçlük de yükledi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce hem de bu Kur'an'da Müslüman diye adlandırdı ki, Peygamber size şahit (örnek) olsun, siz de insanlara şahit (örnek) olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O, sizin sahibinizdir. O, ne güzel sahip, ne güzel yardımcıdır.*”¹⁴⁴

Ayrıca Kur'an'ı Kerim'de : “*Şüphesiz ki âlemler için çok feyizli ve hidayet olmak üzere vaaz edilen Beyt (Mâbed) elbette Mekke'de olandır.*”¹⁴⁵ Ayeti celilesi Kâbe'nin bir putperest mâbedi olmadığını tam aksine bir hidayet kaynağı olduğunu gösterir.

Hz. İbrahim, Peygamber Efendimizin ve Arapların babası olunca, Hz. İsmail'de hakeza babası olur. Ayrıca zikretmenin hiçbir anlamı yoktur. Hz. Muhammed'in “ben iki kurbanın çocuğuyum” dediği rivayet edilmiştir. O bununla büyük atası İsmail ile babası Abdullah'ı kasdetmiştir.¹⁴⁶

Sonuç olarak Peygamber'in asaletinin ve Araplar arasında Hz. İbrahim'in neslinden gelen birine Peygamberliğin bahşedileceğini ne İbn-i Abbâs, nede başkaları ispata kalkabilirler. Bu, anlaşılacağı üzere Kur'an'ı Kerim'in haber verdiği bir hakikattir. Evet, biz de Kur'an ayetlerine dayanarak Peygamberlik ve Kitap ancak asil olanlara indirilecektir gerçeğini benimsiyoruz.

1.1.4. Abdullah'ın Alnındaki Nur

Caetani 104. fıkrasında bu konuyla ilgili şöyle der: Abdulmuttalib oğlu Abdullah'ı evlendirmek istedi. Onu Âmine binti Vehb b. Abdulmenaf b. Zühre b. Kilab b. Murrey'le evlendirdi. Zühreoğulları'nın reisinin kerimesi idi. İzdivactan üç gün sonra Âmine Muhammed'e gebe kaldı, rivayetler bu izdivaca dair birçok ayrıntı verir.

Abdullah'ın güzelliği Mekke'nin bütün kızlarında bir aşk uyandırmıştı. Pek çok kadınlar Abdullah'ın alnında parlayan bir nübüvvet işaretinden dolayı ona varmak gayretinde idiler. İzdivacından üç gün sonra Muhammed ana rahmine düşünce alnındaki

¹⁴³ Bakara, 2/127-129.

¹⁴⁴ Hac, 22/78.

¹⁴⁵ Ali imran, 3/96.

¹⁴⁶ Hizmetli, s. 185.

bu işaret yok olmuştu. Diğer tarafta Abdulmuttalib Hale binti Vehb b. Abdulmenaf ile evleniyordu. İki düğün aynı zamanda yapıldı dedikten sonra Caetani bu fıkranın birinci notunda şöyle devam eder.

Son zamanların insanların abartmalarına bir misal vermek üzere, Yemen’de Tebale kabilesinden bir kâhine menkıbesini anlatabiliriz. Abdullah’ın yüzünde nübüvvet nurunu fark ederek ona çılgınca âşık olmuş, kendisiyle evlenmek için yüz deve teklif etmişti. İran yazarlarından Mirhondi’n (1433-1498) rivayetine göre Abdullah evlendiği zaman “tatlı dudaklı, bal sözlü iki yüz genç kız Abdullah’tan ayrılmanın tesiriyle aşk acısıyla şaşkına döndüler” başka masal veya menkıbeleri zikretmeyeceğiz. Bu iki numune yeterlidir.¹⁴⁷

Değerlendirme

Caetani, bu konuda son zamanların insanların abartılarıdır diye sadece bu iddası ile yetinmiştir.

İslam Tarhi kaynaklarımızdan İbn-i İshak bu konuyu şöyle anlatır; Abdullah bir çamur işinde çalışıyordu. Kendisinde çamur izleri varken Âmine binti Vehb’in dışındaki bir hanımının yanına girdi. O kadını kendisine çağırdı. Kadın ise onda gördüğü çamurdan dolayı ona karşı isteksiz davrandı. Bunun üzerine Abdullah kadının yanından çıktı. Üzerindeki çamuru yıkayıp abdest aldı. Sonra Amine’yi kastederek yola çıktı ve o kadına rastladı. O kadın Abdullah’ı nefesine davet etti. Abdullah da ona karşı imtina etti. Amine’yi kastederek yoluna devam etti. Âmine’nin yanına girdi ve yatağında yattı. Âmine de Muhammed’e hamile kaldı. Sonra diğer karısına rastladı ve o karısına dedi ki:

Neyin var? Kadın da dedi ki:

Hayır, bir şeyim yok. Senin iki gözünün arasında bir beyazlık olduğu halde bana rastladım. Ben seni davet ettim sen ise bana karşı imtina ettin ve Amine’nin yanına girdin onunla zıfak oldun. Böylece Âmine o nuru silip götürdü.¹⁴⁸ İlk dönem İslâm tarihi kaynaklarında sadece İbn-i İshak bu kadını Abdullah’ın ikinci karısı olarak tarif etmiştir. Son dönem kaynaklarından Şerafettin Severcan: “Siyer ve İslam tarihi kaynaklar Hz. Muhammed’i olağan üstü niteliklere sahip bir varlık olarak göstermeye, onun daha baba sulbünde iken üvey annesi tarafından bilindiğine¹⁴⁹ işaret ederek bu

¹⁴⁷ Caetani, C. I, s. 279.

¹⁴⁸ İbn-i İshak, C. I, s. 96.

¹⁴⁹ Şerafettin Severcan, “Peygamberlik Anlayışları ve Hz. Muhammed,” **Erciyes Üniv İİH Fak Bilimname**, Kayseri, 2003, S. I, s. 237.

kadının Abdullah'ın ikinci karısı olduğunu söyler. Diğer kaynaklarda ise bu olay şöyle geçmektedir:

İbn-i Sad; Âmine o zaman Amcası Vehb'in vesayeti altında idi. Abdulmuttalib, Âmine'yi oğlu Abdullah'a, Vehb'in kızı Hale'yi de kendisine istedi, aynı mecliste ikisine de söz kesildi. Fatma binti Murre el-Husemi adında bir kadının Abdullah'tan yararlanmak için Abdullah'ı çağırdı. Başka rivayetlerde bu kadının, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdul-Uzza'nın kız kardeşi Kuteyle binti Nevfel olduğu söylenir.¹⁵⁰ O kadın kardeşi Varaka b. Nevfel'den; "yakında bu ümmet içinde bir nebi gelecektir" sözünü işitmişti. Varaka Nasranî olmuş ve kitapları okumuş birisi idi.¹⁵¹ İbn-i Esir ise; Tübsleli, Fatıma bint Murre olan Has'am'a mensup bir kahine'ye rastlarlar. Bu kâhine, Abdullah'ın yüzünde bir aydınlık görünce: "Ey genç, şu anda yanıma gel, buna karşılık sana yüz deve vermeyi vad ediyorum"¹⁵² İbn-i Hişam ise; Bana şimdi yaklaşırsan senin bedelinde boğazlanan develer kadar senin için deve vereceğim¹⁵³ diye kaydeder. Bunun üzerine Abdullah ona şu anlamdaki mısraları okur:

"Ölüm iyidir, elbet harama düşmekten,
Ortada ise helal yok, ben onu araştırıyorum;
Senin bu istediğinse, çok uzaktır benden." Sonra da şunları ekler:
"Şu anda babamla birlikteyim
Ondan ayrılmak imkânım yok."

Abdulmuttalib, yoluna koyulup onu Âmine bint Vehb b. Abdi Menaf b. Zühre ile evlendirir. Abdullah üç gün hanımının yanında kaldıktan sonra dışarı çıktı. Yolda giderken, daha önce kendisini çağıran Has'am'lı kadına rastlar. O kadına şöyle der: "Daha önceki isteğin hakkında şimdi ne diyorsun?" Kadın ona: "Ey genç, dedi. Ben kötü niyetli birisi değilim. Fakat senin yüzünde bir nur gördüm. Ben o nurun benim olmasını istedim. Fakat Allah, benim bu isteğimi kabul etmeyip onu dilediği yere bıraktı. Benden sonra ne yaptın? Diye sordu. Abdullah: "Babam beni Âmine binti Vehb ile evlendirdi" dedi. Bunun üzerine Fatma bint Murre şu şiiri okudu:

Şimşek çakan bir bulut gördüm ben,
Parladıkça parladı yağmur yüreklerinde.
Bu çevresini ayın on dördü gibi.

¹⁵⁰ İbn-i Sad, C. I, s. 279.

¹⁵¹ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 179.

¹⁵² İbn-i Esir, C. II, s. 4.

¹⁵³ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 179.

Aydınlatan bir nurdu sanki.

Onu nail olacağım bir övünç umdum

Fakat her çakmak çakan ateş yakamaz

Zühre kabilesine mensup olan kadın,

Senin elbiselerini çıkarırken senden nasıl bir hayır aldı bilmiyor.¹⁵⁴

İbn-i Hişam ise şunları zikreder. Sana ne oldu, kendini dün bana arz ettiğin gibi bugün arz etmiyorsun? O kadın da ona dedi ki:

Dün seninle birlikte bulunan nur senden ayrılmıştır.¹⁵⁵ Artık sana ihtiyacım yoktur.¹⁵⁶

Hamisi ise Ebrehe'nin büyük fili Abdulmuttalib'in yüzünü gördüğünde deve gibi dizleri üzerine çöker secdeye kapanır ve Allah tarafından konuşmaya başlar "Selam olsun senin sırtında olan nura ya Abdulmuttalib" der. Ki bu nurun Peygamber'in babasının alnındaki nur olduğunu söylerler.¹⁵⁷ Bir başka rivayette; Allah Teâla'nın izniyle Abdullah'taki nur Amine'ye Cemretul Vusta'nın yanında geçti. Bu gece Cuma gecesi idi. Bu gece Melaikeler ferahlandılar. Bir başka rivayette: Amine'ye o nur Cemretul Vusta'nın yanında Eyyamı Teşrik günlerinde geçtiğini söyler.¹⁵⁸

Mustafa Asım Köksal bu konuyu; "Abdulmuttalib, yüz deveyi boğazlayıp Abdullah'ı boğazlanmaktan kurtardıktan sonra elinden tutup kurban kesme yerinden ayrıldı" dedikten sonra bu kendini arzeden kadın olayını anlatarak bu olayın hemen boğazlanma akabinde olduğuna dikkat çekmiştir.¹⁵⁹

Bazı kişilere göre de, Allah ilk olarak Hz. Muhammed'in nûrunu ve ruhunu yaratmıştır. Hz. Muhammed'in nûru, Hz. Âdem'den itibaren de Şit, İdris, İbrahim, İsmail, Kusay yoluyla, Abdümenaf'a kadar nesilden nesile intikal etmiş, sonra Abdülmuttalib'e ve oğlu Abdullah'a ve ondan da Amine'ye geçmiştir.¹⁶⁰

Mehmet Azimli: " Bu nasıl bir nurdur ki kavmin, sadece kadınları bu nuru görüyor ve nübüvvet nuru olduğunu anlıyor da erkekleri göremiyor? Veya bu nur o zamana kadar hiç fark edilmiyor? Esasen Hz. Peygamber'in müşrik olan atalarının da alnında olduğu belirtilen bu nur soy yoluyla gelen bir özellik olmadığı gibi, yüzde

¹⁵⁴ İbn-i Esir, C. II, s. 4.

¹⁵⁵ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 179; İbn-i Sa'd, C. I, s. 76; İbn-i Kesir, C. III, s. 348.

¹⁵⁶ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 179; İbn-i Kesir, C. III, s. 348.

¹⁵⁷ Diyarbekri, Muhammed b. Hasan, **Tarihi Hamis**, C. I, Beyrut, Trhz, s. 189.

¹⁵⁸ Diyarbekri, C. I, s. 185.

¹⁵⁹ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 37.

¹⁶⁰ Ramazan Boyacıoğlu, "Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi", **Cumhuriyet Üniv İİH Fakültesi Derg**, Sivas, 2001, C. V. S. 1, s. 12.

görülen parlaklık da olamaz. Bunlar övgü adına yapılan bir uydurmadan başka bir şey değildir.¹⁶¹

Abdullah güzellikte zamanın Yusuf'u gibiydi. Hatta Kureyş'in en yaşlı erkek ve kadınları o zamana dek böyle güzel kimse görmediklerini,¹⁶² akranları arasında çok beğenilen yakışıklı bir genç olduğu, özellikle yüzünde diğer gençlerde bulunmayan bir güzellik ve parlaklık olduğu¹⁶³ belirtilmektedir.

Aslında bu konuyla ilgili yukarıda da anlattığımız üzere hemen hemen bütün İslam Tarihi kaynaklarında bilgi mevcuttur. Ama bunun gerçekten bir nurdan ziyade Abdullah'ın genç ve yakışıklı olduğundan kaynaklanabileceğini düşünüyorum. Çünkü Abdullah yirmi beş yaşlarında olmakla birlikte Mekke'de lider kabul edilen birinin varisiydi. Onun uğruna Allah için yüz deve kurban edilmişti. Bütün bunlar Abdullah'ı çekici kılıyor olabilirdi.¹⁶⁴ Bütün Kureyş'in saygınlığını kazanan Abdullah'la evlenmek isteyen pek çok kız¹⁶⁵ ve çok soylu güzel kadınlar¹⁶⁶ vardı. Hele Asım Köksal, bu olayın hemen boğazlanma akabinde olduğu ile ilgili rivayeti bizi böyle düşünmeye sevk ediyor. Abdullah evlendikten sonra ise o kadınların onunla ilgilenmemeleri de gayet normaldir. Çünkü Abdullah artık evliydi. İşte bu isteksizlikleri Abdullah'ın evlenmesinden dolayı mı yoksa gerçekten Abdullah o nuru bıraktığından dolayı mıydı onu Allah bilir.

1.1.5. Amine'nin Gebeliği

Leona Caetani bu konu hakkında 124. fıkra da şöyle der: Abdulmuttalib oğlu Abdullah'ı evlendirmek istedi. Onu Âmine binti Vehb b. Abdulmenaf b. Zühre b. Kilab b. Murrey'le evlendirdi. Zühre oğulları'nın reisinin kerimesi idi. İzdivaçtan üç gün sonra Âmine Muhammed'e gebe kaldı, rivayetler bu izdivaca dair birçok ayrıntı verir.¹⁶⁷

Değerlendirme

Caetani, bu konu hakkında sadece “Âmine'nin izdivacının üçüncü günü Muhammed'e gebe kaldığını söylüyor.”

¹⁶¹ Azimli, s. 46.

¹⁶² Martin Lings, **Hız. Muhammed'in Hayatı**, (Çev: Nazife Şişman,) İstanbul, 2010, s. 23.

¹⁶³ Corci Zeydan, **İslâm Uygarlıkları Tarihi** (Çev. Nejdett Gök), C. I, İstanbul, 2004, s. 57.

¹⁶⁴ Azimli, s. 47.

¹⁶⁵ Hizmetli, s. 183.

¹⁶⁶ Zeydan, C. I, s. 58.

¹⁶⁷ Caetani, C. I, s. 279.

İslam Tarihi kaynaklarımızın bu konu hakkında söylediklerine bakacak olursak; Resulullah'ın annesi Âmine binti Vehb şöyle dermiş:

Resulullah'a hamile kaldığı zaman rüyasında kendisine şöyle denildi:

Şüphesiz sen bu ümmetin seyyidine hamile kalmışsındır. Öyle ise o doğduğunda “onun için her hasidin şerrinden Vahid olan Allah’a sığınırım söyle ve O'nun ismini Muhammed koy.”¹⁶⁸ Âmine evliliğin üçüncü gününde hamile kaldı. Rüyasında “Allah’a sığın ve çocuğun ismini Ahmed koy”¹⁶⁹ denildi diyen rivayetler de mevcuttur.

Taberi'de ise bu konu şöyle geçer: Resul-i Ekrem'in doğacağı gece yaklaşmıştı. Rüyamda bir kişinin gökyüzünden aşağı indiğini ve bana şöyle söylediğini gördüm.

Senin karnında olan o çocuk halkın kurtuluşu ve biricigidir. Doğunca onun adını Muhammed koy. Hem de doğduğu zaman; “Onu, her kıskancın şerrinden bir olana sığındırdım ki o tektir” diye dua et.¹⁷⁰

Âmine binti Vehb Resulullah'a gebe olduğu zaman; “gebe olduğumu hiç anlamadım ve hiçbir ağırlık görmedim. Ben yarı uykulu olduğum bir anda biri geldi ve bana gebe olduğunu biliyor musun? Diye sordu ben de hayır bilmiyorum dedim. Bana şüphesiz sen bu ümmetin seyidine ve nebisine gebesin dedi ve sonra da çekip gitti. Bir daha da gelmedi. Çocuğumu doğurduğum gün tekrar gelip bana “Her hasidin şerrinden bir olan Allah’a sığın” dedi.¹⁷¹

İbn-i Kesir'in, İbn-i Asakir'e dayanarak ettiği rivayete göre: Annesi Hz. Resulullah'a Muharrem ayının onuncu (Aşure) gününde gebe kalmıştır.¹⁷²

Allah Teâla'nın izniyle Abdullah'taki nur Amine'ye Cemretul Vusta'nın yanında geçti. Bu gece Cuma gecesi idi. Bu gece Melaikeler ferahlandılar. Bir başka rivayette: Amine'ye o nur Cemretul Vusta'nın yanında Eyyamı Teşrik günlerinde geçtiğini söyler. Suheyl b. Abdullah Katri'nin Hatibi Bağdadi'den rivayet ettiğine göre; Allah Teâla Muhammed'i Amine'nin karnında yarattığı gece Recep ayında Cuma gecesiymiş. O gece Allah Teâla Cennet'in bekçisine Firdevs'i açmasını emir eder ve bir münadi Allah Teâla'nın emriyle gökte ve yerde şöyle çağırır: “Bu gece kendisinden Beşir ve Nezir olarak yaratılacak olan Nebiyyin nuru annesinin karnına bırakıldı.”¹⁷³

¹⁶⁸ İbn-i Hişam, C. I, 1990, s. 180; Belazuri, C. I, s. 81.

¹⁶⁹ Belazuri, C. I, s. 81.

¹⁷⁰ Taberi, **Tarihi Rusul ve Muluk**, C. II, s. 156.

¹⁷¹ İbn-i Sa'd, C. I, s. 78.

¹⁷² İbn-i Kesir, C. III, s. 377.

¹⁷³ Diyerbekri, C. I, s. 185.

Âmine'nin gebeliği konusunda Caetani'nin herhangi bir muhalefetini görmüyoruz. İslam tarihçilerimizden olduğu gibi nakletmiştir. Üzerine herhangi bir düşünce sarf etmemiştir. Elbette ki ileride Hatemun Nebi sıfatıyla müşerreflenecek birisinin gebelik esnasında annesine zorluk göstermemesi Allah'ın izniyle mümkün dir. Ama bu gebeliğin üçüncü günde veya başka bir günde, orda veya başka bir yerde olmasının hiçbir önemi yoktur.

1.1.6. Fil Vakası

Leona Caetani bu konu hakkında 108. fıkrasında şöyle der:

Muhammed'in hayatını yazmış her şark yazarı mutlaka bu vakadan bahseder. Her Müslüman için Peygamber'in doğumu ile Habeşiler'in harikulade bir surette yenilmeleri arasında bir bağ vardır.

Çünkü rivayete bakılırsa Peygamber'in annesi doğum yapacağı sırada Mekke şehri ve Mabel-i Mekke yıkım tehlikesine maruz kalmıştı. Müslümanlar doğmak üzere bulunan peygamberini, Peygamber'in yegâne hak olan dine, (Allah'u ahad dinine) iade edeceği mabedi himaye için Allah'ın, insan işlerine doğrudan doğruya müdahale ettiğine inanırlar.

Ebrehe¹⁷⁴ ve Habeşiler menkıbesinde bir tarihi hakikatten ziyade Kâbe'yi mukaddes kılmak için menkıbe uydurma gayreti vardır. Hem unutmamak gerekir ki Allah'ın o zaman himayesine aldığı ve tahrip eylemekten kurtardığı bu Kâbe bütün putlarıyla müşrûklere ait idi. Müslüman yazarlar bu tuhaflığın farkına varmamışlardır. Habeşlilerin tecavüz hikâyesi ne kadar hurafe olursa olsun hurafenin altında tarihi bir vakianın gizlenebilmesi ihtimali yok değildir.

Hristiyan kaynakları Mekke'ye karşı bir hücumdan zerre kadar bahsetmemişler. Böyle olmakla beraber Hristiyan yazarlarının, kendileri gibi Hristiyan olan Habeşiler'in mağlubiyetlerinden dolayı bu vakadan bahsetmemiş oldukları iddia edilebilir. Diğer taraftan, menkıbeye mahsus olmak üzere bu tarihi olayın mevcut olduğuna dair en kuvvetli delil Muhammed'in Kur'an'daki beyanatıdır. Muhammed bu vakadan taraftarlarına herkesçe bilinen bir hadise gibi bahsetmiştir. Herhalde, işin içinde bir çeşit hakikat mevcut olsa da Şark yazarlarının büyük hayali mübalağalarla meydana çıkardıkları ve hiçbir zaman vuku bulmamış masallarla bir işimiz yoktur.

¹⁷⁴ Ahmet Lütfü Kazancı, "Ebrehe" **DİA**, C. X, İstanbul, 1992, s. 79; Ebû Yeksûm Ebrehe el-Esem el-Habeşi, tarihte fil vakası olarak bilinen olayın kahramanı, Yemen Valisi (ö. 570).

Habeşliler'in Kâbe ile rekabet etmek üzere San'a da bir kilise inşa ettikleri sözü İslamiyet'ten sonra Müslümanların uydurduğu bir hikâyedir. Bu hikâye İslamiyet'ten önce müşriklik zamanında bile Kâbe'nin bütün dünyaca önemli bir mabet olduğunu göstermek için uydurulmuştur. Haberde göze çarpan kasıt bunun üzerinde durmamızın bir anlamı olmadığını gösteriyor. Kilise'nin mevcudiyeti veya inşası ile sefer arasında hiçbir münasebet mevcut olamaz ve bu haberin çocukça bir şey olduğu başka taraflardan da anlaşılıyor.¹⁷⁵

Habeş memurları Arap'lara San'a Kilisesini ziyaret etmeleri için propaganda da bulunma emrini almışlar, hâlbuki bu propaganda yalnız Hristiyan Araplara yapılmış olabilir. Çünkü müşrik Araplar hiçbir zaman bir Hristiyan kilisesini ziyaret etmeyi akıllarına getirmezlerdi. Hatta San'a Hristiyanları'nın hırsızlık veya tecavüz korkusundan dolayı müşriklerin ma'bede girmelerine izin vermeleri bile şüphelidir. Müşrikleri San'a mabed'ine gelmeğe teşvikten önce onları ihtida (dinlerini kabul) ettirmek gerekirdi, ama bundan hiç bahsedilmiyor. Eğer Ebrehe hakikaten sırf San'a'nın yeni kilisesine ziyaretçilerin miktarını arttırmak gayesiyle müşrikleri ihtida ettirmek için her tarafa memurlar göndermiş olsaydı bu Habeş Valisi, Hristiyan dininin müşerref efratları arasında müstesna bir yerde olurdu.

Muhtemelen Ebrehe yahut Habeşiler tarafından tamir ve tezyin (süslenen) edilen kilisenin mükemmelliği, Müslümanlarda Habeşliler'in Kâbe ile rekabet arzusunda olduklarına dair bir fikir doğurmuştu. Kâbe'nin sadeliği San'a daki Hristiyan mabedinde toplanan pahalı süsler ile büyük bir tezat teşkil ediyordu. Bundan dolayı Müslümanlar kilisenin tamiri veya inşası ile Fil seferi arasında bir münasebet olduğunu belirtmiş olabilirler. Hâlbuki hakikatte bu iki vakıa arasında hiçbir ilişki yoktur. Habeşliler muhtemelen malik oldukları Yemen'de hudutlara tecavüzde bulunan kabileleri durdurmak için veyahut İran'a karşı sefer için Hicaz'a doğru bir taarruz yaptılar. Arabistan'ın en güzel, en zengin ve en verimli kısmına malik olan Habeşliler, Yemen'in kuzeyinde arazinin gayet verimsiz, boş ve orada yerleşmiş ahalisi bulunmadığı için adeta terkedilmiş olduğunu bilmeleri gerekirdi. (Bugün Yemen'e sahip olan Türklerin sık sık yaptıkları gibi) Bu seferlerden biri esnasında Habeş askerinin veba, çiçek gibi vahim bir musibete uğradıkları ve bu yüzden birçok kayıp vererek miktarı pek azalmış olması muhtemeldir.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Caetani, C. I, s. 286-287.

¹⁷⁶ Caetani, C. I, s. 288-289.

Sefer-i Fil tabiri gerçekten vukua gelmiş bir şeyden türemiş olması ihtimali vardır. Habeşliler kendileriyle birlikte birkaç fil getirmiş olabilirler, fakat bu ihtimal muhtelif sebeplerden dolayı izahı kabul edilemez. Hindistan’da seyahat etmiş olanlar her gün bu iri yapılı hayvanların ne kadar ot yediklerini, onları beslemek ve hararetlerini durdurmak için gerekli yiyeceği ve suyu bulmak ne kadar meşakkatli olduğunu pek ala bilirler. Hindistan’da otun çok olduğu taraflarda bile fillerin bakımı pek zor bir mesele iken, Yemen şimali gibi çorak, verimsiz, sudan mahrum, develerin yaşaması bile zor olan bir memlekette fil taşımanın mümkün olmayacağını düşünmek de hakkımız yok mudur?

Hem başka bir sorun daha vardır ki Mekke üzerine bir Fil’in yürümüş olması ihtimalini ortadan kaldırır. Afrika Filleri kolayca terbiye edilemezler, hatta bazı kesimlerde bu Afrika Fillerinin hiç terbiye edilemeyecekleri kanaati bile vardır. Peyrus tarafından İtalya’ya getirilen Fillerin Afrika Fili mi yoksa Hindistan Fili mi oldukları meselesi henüz açıklığa kavuşmamıştır. Cosmas Jndio copleustes’in ifadesine göre “miladi VI. asırda yani Muhammed’den bir asır evvel Habeş halkı Fil tutmak veya bunları terbiye etme sanatını hiç bilmiyorlardı.”

Hind Filleri gayet kolay terbiye edilirler, pek itaatkârdılar. Büyük gemilere sahip olan Fenikelilerle, Kartacalılar Hindistan’dan Kızıl Deniz yoluyla Mısır limanlarından birine kadar kolaylıkla Fil nakil edebilirlerdi. Habeşliler içinse bu fil taşımak kolay bir iş değildi. Çünkü malum olduğu üzere onların bir Filoları yoktu, Arabistan çöllerinde kullanmak üzere bir Fil almak için Hindistan’a bir gemi ayarlamaları gibi bir teşebbüste bulunmaları bana uzak görünüyor. Şu açıklamalarla görülüyor ki meseleye hangi taraftan bakılırsa bakılsın içinden çıkılmaz bir takım müşkülât karşısında bulunuyoruz.¹⁷⁷

Muhammed zamanında Ashabı Fil’in bir ordusunun Ebabil kuşları tarafından helak olduğuna dair bir menkıbenin mevcut olduğunu kabul etmeğe mecburuz. Bu kuşlar pişmiş topraktan (Siccil) yahut Dieterici’n (1821-1903)¹⁷⁸ tercümesine göre cehennemî taşlar atmışlardır, fakat ayet-i Kur’aniye’nin manası kapalıdır.¹⁷⁹

Muhammed’in kullandığı Ashabı Fil tabiri bu kelimenin Habeş askerleri tarafından taşınan bir alamet veya bayraktan dolayı olabileceğini düşünüyorum. Diğer

¹⁷⁷ Caetani, C. I, s. 292-293.

¹⁷⁸ Çağrıncı, “Dieteric” **DİA**, C. IX, İstanbul, 1992, s. 285: İslam Felsefesi ve Arap edebiyatı alanlarındaki çalışmalarıyla bilinen Alman Şarkiyatçı (1821-1903).

¹⁷⁹ Caetani, C. I, s. 293.

tarafından, dikkat edilmesi gerekir ki Kuran'ın metninde ne Mekke'ye karşı bir hücum, ne de bu askerin Habeşlilerden mürekkep olduğuna dair bir açıklık yoktur. Bu ikinci noktanın unutulmasına büyük bir özen gösterilebilir. Çünkü o zaman yalnız Habeşlilerde Hicaz'ı istila edebilecek askeri mühimmat var idi. Fakat asıl birinci nokta önemlidir. Çünkü hücum Mekke'ye edilmiş olsa idi, Muhammed bunu açıkça söylemekten ve Allah'ın kendi mabedini müdafaa etme hususundaki gayretini ortaya koymak için tekrar etmekten geri durmayacaktı.

Muhammed'in (muhaddisin tarafından farkına varılmayan) bir tezada düşmek istemediği ve Allah'ı, Kureyşiler gibi en şedit düşmanlar elinde bulunan ve putların ibadetine tahsis edilmiş olan bir mabedin koruyucusu diye göstermekten çekindiği söylenebilir. Muhammed zamanında insanlar arasındaki menkıbenin asıl muhtevası nedir ibaret olduğunu bilemiyoruz, fakat Kur'an'da bulmadıklarımızın tümünün yahut hemen hemen hepsinin Muhammed'den çok zaman sonra ki hadis mekteplerinin ilavesi, icadı olduğunu ve malum maksatlarla yapıldığını muhakkak söyleye biliriz.

Habeşlilerin Mekke yakınlarına kadar ilerlemeleri, Ebrehe ile Abdumuttalib arasındaki görüşme, fillerin diz çökmesi hikâyesi tamamen bir menkıbeden ibarettir. Habeşlileri bitiren Sara hastalığı Mekke'ye varmadan çok evvel zuhur etmiş ve hareket esnasında Habeşlileri artık sefere devam edemeyecekleri derecede zayıflatmıştır. Bu suretle askeri kuvvet gayesine ulaşmadan çok evvel dağılmıştır.¹⁸⁰

Habeşlilerin Taif'e kadar geldikleri ve o şehrin meşhur mabedine dokunmadıkları sahil ise Habeşlilerin Mekke'ye karşı da aynı muameleyi göstermeleri pek muhtemeldir. Habeşlilerin arzusu memleketi idaresi altına almaktı veyahut çoğu ihtimale göre Yemen hudutlarında bazı bedevilerin tecavüzlerini durdurmaktı. Yoksa uzak ve fakir bir mabedi yıkmak için o kadar fedakârlık etmezlerdi. Öyle bir mabet ki yegâne varlığı çatısız dört duvardan ve dört kocaman köşe taşından ibaret idi.

Kâbe'den başka bütün müşrik mabetleri yok edildikten sonra İslam âlimleri, Mekke mabedine karşı müşriklik zamanında büyük bir hürmet gösterildiğini zannetmişlerdir ve bunu hakikatte olduğundan büyük göstermişlerdir. Mekke'deki yerlilerin bir Panayır ve Pazar silsilesine dâhil olduklarını, bunların üç ay devam ettiğini unutmuşlardır.¹⁸¹

¹⁸⁰ Caetani, C. I, s. 294-295.

¹⁸¹ Caetani, C. I, s. 298-299.

Değerlendirme

Caetani; Ebrehe ve Habeşiler menkıbesinde bir tarihi hakikatten ziyade Kâbe'yi mukaddes kılmak için menkıbe uydurma gayreti vardır. Bu hikâye İslamiyet'ten önce müşriklik zamanında bile Kâbe'nin bütün dünyaca önemli bir mabet olduğunu göstermek için uydurulmuştur. Hâlbuki bu Sana kilisesi propagandası yalnız Hristiyan Araplara yapılmış olabilir. Çünkü müşrik Araplar hiçbir zaman bir Hristiyan kilisesini ziyaret etmeyi akıllarına getirmezlerdi. Menkıbeye mahsus olmak üzere bu tarihi olayın mevcut olduğuna dair en kuvvetli delil Muhammed'in Kur'an'daki beyanatıdır. Kuran'ın metninde ne Mekke'ye karşı bir hücum, ne de bu askerin Habeşlilerden mürekkep olduğuna dair bir açıklık yoktur. Hücum Mekke'ye edilmiş olsa idi, Muhammed bunu açıkça söylemekten ve Allah'ın kendi mabedini müdafaa etme hususundaki gayretini ortaya koymak için tekrar etmekten geri durmayacaktı. Muhammed'in, Allah'ı bir mabedin koruyucusu diye göstermekten çekindiğini iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynaklarında ise bu konu şu şekilde geçmektedir;

Necaşi Ebrehe'den memnun kalınca Yemen ilinde onu padişahlıkta bıraktı. Ebrehe, bu habere çok sevindi. Yoksullara sadaka dağıttı. İhsanlarda bulundu. Kurbanlar kesti. Her şehirde kiliseler yaptırdı. Kendisi San'â şehrinde Necaşi adına bir kilise kurdurdu ki o diyarda ondan büyük bir bina yapılmamıştı. Sayısız mallar altınla o kilisenin süslenmesine harcandı. Öyle bir bina yapılmıştı ki, görenler şaşkına dönerlerdi. İnsanoğlunun eli ile yapılmamış sanırlardı. Bu kilisenin yapılması tam dört yıl sürdü. Bina tamamlanınca o kilisenin adını Kaliç¹⁸² koydular. İbn-i Hişam, İbn-i Esir, İbn-i Kesir ise bu kilisenin isminin Kulleys¹⁸³ olduğunu söylerler. Bu kilisenin ünü bütün dünyada duyuldu. Ebrehe kiliseyi tamamladıktan sonra, Necaşiye bir mektup yazdı.

“Ben senin için eşi ve benzeri görülmemiş bir kilise yapmışım ki senden önce gelen hiçbir melik için misli inşa edilmemiştir.”¹⁸⁴ İşitiyorum ki Arap taifesinin Mekke'de taştan yapılmış bir yapıları, evleri vardır ki ona Yüce Allah'ın Evi derlermiş. Yılda bir kez o evi ziyaret eder ve hacda bulunurlarmış. O evde Yüce Allah'a ibadet ederlermiş. Benim bu Yemen'de yaptığım kilise ise ondan bin kat büyüktür. Ben de Yemen bölgesindeki halka emredeyim ki bu kiliseye gelsinler. Hac'da bulunsunlar, tavaf

¹⁸² Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 531.

¹⁸³ İbn-i Hişam, **Sireti Nebeviyye**, C. I, İstanbul, 2006, s. 79; İbn-i Esir, C. I, s. 401; İbn-i Kesir, C. I, s. 147.

¹⁸⁴ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 79; İbn-i Esir, C. I, s. 401; İbn-i Kesir, C. I, s. 147.

etsinler, kurbanlar kessinler. Arap taifesi, o hac eyledikleri evi tavaftan vazgeçip bu kiliseye hacca gelsinler ki padişahımın evi dünyada bir tane olsun ve böyle bir öğünüş, böyle bir fahir ebedi kalsın” dedi ve kilisenin bir resmini bir kâğıda nakşettirip, Necaşî’ye gönderdi. Necaşî resmi görünce çok sevindi. Benim de hayrım olsun bu kilisede diyerek nakşı için renkli boyalar, altınlar ve lâtif, göz alıcı mermerler yolladı. Ebrehe’ye de Bizans vâri kaftanlar sundu.”¹⁸⁵

Ebrehe’nin Necaşî’ye olan bu mektubunu Araplar haber aldıkları zaman Fukaymoğullarından ve Nessee (haram aylarını erteleyenler) den bir adam öfkelenerek bu kiliseye geldi ve hacetini yapıp burayı kirlettikten sonra memleketine geri döndü.¹⁸⁶ Taberi ise bu konuda şunları söyler: Muhammed Huzâa ve Kays diye Arap taifesinden iki saygın kardeş vardı. Bu iki kardeş bir sebepten dolayı Hicaz’dan Yemen’e kabileleriyle gitmişlerdi. Ebrehe, Arapları Kâbe’yi tavaftan vazgeçirip kendi kilisesini hac ve tavaf ettirmeyi dileyince, Muhammed Huzâ’yı yanına çağırdı. Ona izzet ve ikramda bulundu. Taç ve hil’at verdi. Onu Mekke, Hicaz ve bütün Arap diyarının sultanı yapıp onu Mekke’ye gönderdi. Ona: *“Var git Arap halkına hac ve tavaf için benim bu kiliseme gelmelerini emret. O, Mekke’de bulunan evi tavaf etmesinler. Çünkü onlar o Kâbe’nin içine putlar koymuşlardır. Bu sebeple o evi lekelemişlerdir. Bu kilise hiçbir nesneyle lekelenmemiş, tertemizdir. Burada yapılan hac ve ibadet orada yapılan ibadetten daha üstün ve değerlidir. Sen de bunu Araplara bildir”* dedi. Bunun üzerine Muhammed Huzâa, kardeşi ve gelen kavmi ile Yemen’den ayrıldı. Mekke’ye gitti. Muhammed Huzâa Mekke Evi ile Kinane kabilesi arasına gelince reislik davasında bulundu. Bu hal Arap taifesinin gücüne gitti. Hüzeyl kabilesinden meşhur bir okçu olan Urve b. Abbas, Muhammed Huzâ’yı bir okla öldürdü. Kardeşi Kays da kaçtı. Ebrehe’nin yanına gitti. Muhammed Huzâ’nın öldürüldüğünü ona bildirdi.¹⁸⁷

Bunun üzerine Ebrehe öfkeleni ve Mekke’ye gidip Kâbe’yi yıkacağına dair yemin etti. Diğer taraftan Habeşlilere hazırlanmalarını emrederek yanında bulunan fil ile yola çıktı.¹⁸⁸ Bu filin ismi Mahmud’dur.¹⁸⁹ Ebreh’e uğurlu saydığı “Mahmud” filini, her savaşa beraber götürürdü.¹⁹⁰ Bu fil sadece savaş maksadıyla besleniyormuş.¹⁹¹

¹⁸⁵ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 532.

¹⁸⁶ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 79; İbn-i Esir, C. I, s. 147.

¹⁸⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 533.

¹⁸⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 82.

¹⁸⁹ İbn-i Esir, C. I, s. 401.

¹⁹⁰ Konrapa, s. 44.

¹⁹¹ Ahatlı, s. 130.

Taberi ise bu Mahmud denilen fil Necaşi'nin idi. Ebrehe onu Necaşi'den mektup yazarak istedi.¹⁹² Mahmud adlı filin peşinden giden on üç fiil daha vardı.¹⁹³ Ebû Regal'ın kılavuzluğuyla Ebrehe ve ordusu Mekke'ye doğru ilerledi.¹⁹⁴ İbn-i Esir ise Ebrehe ve ordusu Taif'e geldiklerinde Sakif kabilesi Ebû Regal'ı kılavuzluk için Ebrehe'ye verdiğini kayd eder.¹⁹⁵

Yemen halkının eşrafından ve onların meliklerinden biri olan Zû Nefr kavmini çağırdı ve kavmi ile beraber Ebrehe'ye karşı çıktı. Zû Nefr ve taraftarları yenildi. Zû Nefr yakalandı esir olarak götürüldü. Onu katletmeyi murad ettiği zaman Zû Nefr ona dedi ki: *“Ey Melik beni katletme çünkü benim seninle birlikte kalmam senin için katl olunmamdan daha hayırlı olabilir.”* Bunun üzerine onu katletmekten vazgeçti ve onu bağlamak suretiyle hapsedti. Sonra Ebrehe kastettiği cihete doğru yürümeğe devam etti. Nihayet Has'am topraklarında olduğu zaman ona Nüfeyl b. Habib el-Has'ami, Has'am'ın Şehrân ve Nahis kabileleriyle onlara uyan diğer Arap kabileleri ile Ebrehe'ye karşı koydular. Nüfeyl esir olarak yakalandı, onu katletmeyi kastettiği zaman Nüfeyl ona dedi ki: *“Ey Melik beni katletme. Çünkü ben Arap topraklarında senin rehberinim. Bu iki elim Has'am'ın iki kabilesi Şehran ve Nahis üzerine senin için iki ellerdir. Seni dinlemeğe, sana itaat etmeğe hazırız dedi.”* Bunun üzerine onu serbest bıraktı.¹⁹⁶

Ebrehe Muğammise yerleşince Ebû Regal burada öldü. Onun kabri bugün oradadır. Araplardan her kimin yolu oraya düşerse o vakitten beri o kabir taşlanır, durur. Atılan taşlar o kadar yığılmıştır ki, taşlar bir tepe haline gelmiştir.¹⁹⁷

Ebrehe Habeşlilerden Esved b. Maksûd denilen bir adamı kendi atının üzerinde Mekke'ye gönderdi. Nihayet o, Mekke'ye vardı. Kureyş ve Tihâme halkının mallarını Ebrehe'ye götürdü.¹⁹⁸ Bu malların arasında Abdulmuttalib b. Haşim'in iki yüz¹⁹⁹ devesi veya dört yüz²⁰⁰ ya da yüz²⁰¹ devesi bulunuyordu.

¹⁹² Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 535.

¹⁹³ İbn-i Esir, C. I, s. 401; İbn-i Vardi, Zeyneddin Ömer b. Muzaffer, **Tarihi İbni Vardi**, C. I, Beyrut, 1996, s. 92.

¹⁹⁴ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 535.

¹⁹⁵ İbn-i Esir, C. I, s. 401.

¹⁹⁶ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 83; İbn-i Esir, C. I, s. 401.

¹⁹⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 536.

¹⁹⁸ İbn-i Esir, C. I, s. 401.

¹⁹⁹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 84.

²⁰⁰ Diyarbekri, C. I, s. 189.

²⁰¹ Ebu Zehra, C. I. s. 140.

Ebrehe, Hayyat diye bir adamı Mekke'ye gönderdi.²⁰² İbn-i Hişam'a göre ise Hanâta el-Himyeri'yi Mekke'ye gönderdi. Ona dedi ki: *"Bu belde halkının seyyidinin ve oranın reisinin kim olduğunu sor ve ona onlarla harb etmeğe gelmediğimi ancak bu beyti yıkmak için geldiğimi"* söyle. Eğer benimle harbetmeyi murat etmezse onu bana getir. Hanâta Mekke'ye girdiği zaman Kureyş'in efendisini ve oranın şerifini sordu. Ona buranın efendisi Abdulmuttalib b. Haşim b. Abd-i Menaf b. Kusayy'dır denildi. Hanâta ona geldi ve Ebrehe'nin kendisine emrettiği şeyi söyledi. Abdulmuttalib de ona: *Allah'a ant olsun ki biz onunla harb etmeyi istemiyoruz. Zaten böyle bir güçlerin olmadığını, bu Beytullah el-Harâm dır, onu savunacak bir şey olmadığını söyler.* Bunun üzerine Hanâta ile beraber Ebrehe'nin yanına gittiler onun yanında bazı oğulları vardı.²⁰³ Abdulmuttalib mallarına el konulduğunu duyarduymaz doğruca Ebrehe'nin yanına gittiğininide söylerler.²⁰⁴

Abdulmuttalib, o geceyi tutsak edilen Zünefer ve Nüfeyl'in yanında geçirdi. Zünefer, Abdulmuttalib'in dostu idi. Abdulmuttalib Ona:

"Bana bir himmetin var mıdır ya Zünefer?" Dedi. O da:

"Benim elimde ne yetki var ki! Ben bir tutsak kişiyim! Her gün de başımın korkusu içindeyim. Ebrehe'ye, ben bu sözü söyleyemem. Ama şu fil bakıcıları ki ulu Mahmud adındaki filin hizmetkârlarıdır, onlar padişahın sır sahipleridir. Onların Uneys adında bir büyükleri vardır. Benim dostumdur. Ona, senin halini ve Araplar içindeki saygını Ebrehe'ye bildirmesini söylerim ki Ebrehe de sana mertebene göre izzet ve saygı versin dedi."

Uneys, Ebrehe'ye Abdulmuttalib'in Mut'iminnas ves Siba (İnsanları ve yırtıcı hayvanları taamlandırıcı) olduğunu ve çok saygın, izzetli olduğunu haber verdi. Sonra Abdulmuttalib geldi. Ebrehe, ona izzetler ve saygılar gösterdi.²⁰⁵

"Abdulmuttalib, iri yapılı, heybetli ve güzel yüzlü bir zattı. Ebrehe onu görünce saygı gösterip ikramda bulundu, tahtından inip bir sergi üzerine oturdu, Abdulmuttalib'i de yanına oturttu. Sonra tercümanına dönerek: "Sor bakalım, ihtiyacı ne imiş?" dedi. Bunun üzerine Abdulmuttalib: "Benim isteğim almış olduğu iki yüz devemi geri vermesidir" dedi. Ebrehe de tercüman vasıtasıyla ona: "Gerçekten seni ilk gördüğüm zaman beni hayret ve şaşkınlığa düşürmüştün. Şimdi bu sözlerini işittikten sonra sana

²⁰² Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 537.

²⁰³ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 86; İbn-i Esir, C. I, s. 402; İbn-i Kesir, C. I, s. 147; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 43.

²⁰⁴ Konrapa, s. 44.

²⁰⁵ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 538.

karşı saygım azaldı. Benden develerini istiyorsun, hem senin ve hem de atalarının dininin bir sembolü olan Kâbe'den hiç bahsetmiyorsun. Bunun üzerine Abdulmuttalib: *“Ben develerin sahibiyim, Kâbe'nin de sahibi var ve O, onu korur”* diye cevap verdi. Ebrehe de onun bu sözlerine karşı: *“Orasını benden koruyacak kimse yoktur”* dedi ve develerin Abdulmuttalib'e iade edilmesini emretti.²⁰⁶ Kuşkusuz Abdulmuttalib, Ebrehe'yi Allah ile tehdit ediyordu.²⁰⁷ Abdulmuttalib develerini alınca, bu develer yüzünden Allah'ı gazaba getirip başlarına bir zarar gelmesinden korktuğu için onların boyunlarına kurbanlık nişanı takarak Harem'e sevk etti.²⁰⁸

Abdulmuttalib Ebrehe'nin yanından ayrıldı. Kureyş'e durumu anlattı. Onlara Mekke'den çıkmayı, dağların başlarında ve dağların arasındaki gizli yerlerde, ordunun şiddetinden korunmalarını söyledi. Sonra Abdulmuttalib Kureyş'ten bir gurup erkek ile Kâbe'nin yanına geldi. Kâbe'nin kapısının halkasını tuttu, Allah'a dua etmeğe ve ondan Ebrehe'ye ve onun askerlerine karşı yardım dilemeğe koyuldular. Abdulmuttalib Kâbe'nin kapısının halkasını tutarken:

*“Ey Allah'ım, şüphesiz kul kendi yükünü korur, o halde kendi beytinin metaini koru” Ant olsun ki, elbette onların haçları ve kuvvetleri senin kuvvet ve şiddetine galip olmayacaktır”*²⁰⁹ diye dua ve istekte bulunur.

İbn-i Esir'de ise Abdulmuttalib Kâbe kapısının halkasından tutup Allah'a şöyle yalvardı:

*“Ey Rabb'im! Onlara karşı senden başka kimseden yardım istemiyorum. Ey Rabb'im! Kendi himayende bulunan bu evini onların zararından koru. Kâbe'ye düşman olan, senin de düşmanıdır. Kendi ihsanının olan bu eve onlara karşı koru.”*²¹⁰ *“Allah'ım, kulun kendi evini korudu, sende kendi evini koru”*²¹¹ diye yalvardığı da söylenir.

Abdulmuttalib sonra Kâbe'nin kapısının halkasını bıraktı ve beraberindeki Kureyşlilerle birlikte dağların tepelerine çıktılar. Ebrehe'nin Mekke'ye girdiği zaman yapacağı şeyleri gözlemeğe başladılar.²¹² Mikâil Bayram'ın Yakubi'ye dayanarak naklettiği ama bizim Yakubi'yi taramamıza rağmen rastlamadığımız şu rivayet önemlidir: “Abdulmuttalib Mekke halkını Ebrehe'ye ve ordusuna birlikte karşı

²⁰⁶ İbn-i Esir, C. I, s. 403; İbn-i Vardi, s. 92.

²⁰⁷ Ebu Zehra, C. I, s. 140.

²⁰⁸ İbn-i Esir, C. I, s. 403.

²⁰⁹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 88.

²¹⁰ İbn-i Esir, C. I, s. 404.

²¹¹ Linghs, s. 25.

²¹² İbn-i Kesir, C. I, s. 147.

koymaya teşvik etmiş fakat Mekkeliler ve Kureyşliler: “*Biz bu işte yokuz*” diyerek, kaçımlardır. Abdulmuttalib Mekke’yi terk etmemiştir.²¹³

Nihayet fili Mekke’ye doğru çevirip sürdükleri bir sırada Nüfeyl b. Habîb el-Has’ami gelip filin kulağından tuttu ve ona: “*Ey Mahmûd! Çök, sonra sağ salim geldiğin yere dön; çünkü Allah’ın beldesi Haram’da bulunuyorsun*” diyerek filin kulağını bıraktı. “Nufeyl filin kulağına konuştuğundan sonra o güne kadar hiç çökmeyen fil birden deve gibi çöktü ve daha da kimse kaldıramadı.”²¹⁴ Muhittin Akgül ise “bu fil Harem’e doğru yönlendirilmesine rağmen ısrarla Yemen’e doğru yönelir” diyerek aslında fil’in çökmediğine dikkat çeker.²¹⁵

Habeşli askerler, çöken fili kaldırmak için bir hayli dövdüler, fakat fil yerinden kımıldamadı. Bu defa fili Yemen tarafına çevirdiler fil kalkıp koştu. Aynı şekilde Suriye tarafına çevirdiler fil yine koştu. Fakat Mekke tarafına çevirdiklerinde fil yine çöktü. Bu sırada Allah onların üzerine deniz tarafından kırlangıç kuşuna benzeyen sürüler halinde kuşlar gönderdi; bu kuşların her birisinin gagasında bir, ayaklarında ikişer taş bulunuyordu. Mercimek ve nohut tanesi büyüklüğünde olan bu taşları kuşlar getirip üzerine bıraktılar. Bu taşlar kime isabet ettiyse öldürdü, fakat atılan taşlar hepsine isabet etmemiştir. Bu defa Allah bir sel gönderip onları denize sürükledi. Bu sırada Ebrehe ile beraber kurtulanlar geldikleri yola doğru koşuşmağa ve Yemen’e giden yolu göstermesi için Nüfeyl b. Habîb’i aramağa başladılar. Nüfeyl b. Habîb Allah’ın onların üzerine indirdiği bu felâketi görünce şu mealdeki mısraları söyledi:

“*Allah peşini bırakmadıktan sonra nereye kaçıp kurtulacaksın. Artık Ebrehe el-Eşrem galip değil, mağlûp durumdadır.*”

Ebrehe’nin cesedi öyle bir hâle geldi ki, bütün uzuvları tek tek döküldü; öyle ki San’a’ya getirdiklerinde kuş kadar kalmıştı. Ölmeden önce göğsü yarılıp kalbi dışarı çıktı ve bundan sonra öldü.²¹⁶ Taberi’de ise Yüce Allah Ebabil kuşlarına emreyledi. Deniz kıyısına indiler. Her birisi, üçer parça balçık aldılar. Ağırlıkları mercimek kadardı. İki tanesini iki ayağı ile bir tanesini de burunları ile götürüyorlardı. Hava boşluğunda Ebrehe’nin askerinin üstüne gelince, Yüce Allah’ın emri ile cehennemden bir parça ateş belirdi. O balçık parçalarına dokundu, onları taş haline getirdi. Ebabil kuşları da, o taşlar henüz kızgın iken her taşı bir kâfirin tepesine bıraktılar. Bu taşlar o

²¹³ Mikâil Bayram, **Fil Olayının Mahiyeti ve Fil Suresi**, Konya, 1998, s. 9.

²¹⁴ İbn-i Kesir, C. I, s. 147.

²¹⁵ Muhittin Akgül, **Kur’an’ı Kerim’de Hz. Peygamber**, İstanbul, 1999, s. 117.

²¹⁶ İbn-i Esir, C. I, s. 404.

anda kime dokundu ise gövdesini ateş sardı. Vücutları kabardı. Etleri parça parça oldu. Etleri yerlere döküldü.²¹⁷

Kuşların attığı her taş kimin başına isabet ederse duburundan çıkar, vücudunun her neresine isabet etse diğer köşesinden çıkardı. Allah Teâla şiddetli bir rüzgâr gönderdi ve o rüzgârla taşlar daha surat kazanarak isabet ettiği herkesi helak etti.²¹⁸

O kuşların gagaları kuşların gagası gibiydi, pençeleri köpek pençesi gibiydi. Kafası da yırtıcı kuşların kafası gibiydi. Renklerinde ise ihtilaf vardır. Renkleri yeşil idi veya siyahı ya da beyaz renkliydi. Kuşların attığı taş kafalarından girer duburlarından çıkardı. Eğer hayvan sırtında olsalardı taş hayvanların duburundan çıkardı ve her taşın üstünde degeceği kişinin ismi yazılıydı. Abdulmuttalib oğlu Abdullah'ı bir binek üstünde Mekke'ye yollar. Abdullah Mekke'ye gider bakar Ebrehe ve askerlerinin helak olduğunu görür hemen babası Abdulmuttalib'in yanına döner durumu haber verir. Ondan sonra Abdulmuttalib ve halkı Habeşlilerden kalan ganimeti topladılar.²¹⁹ O esnada Abdullah'ın kervanla Mekke dışında olduğu ve hatta bu ticaret esnasında öldüğünü de rivayet ederler.²²⁰

Allah, Ebrehe ve ordusunu helak ettikten sonraki gün Abdulmuttalib ile Ebû Mes'ûd es-Sakafî Habeşlilerin ne yaptıklarına bakmak üzere Mekke'ye indiler; fakat hiçbir ses işitmediler. Karargâhlarına geldiklerinde Habeşlilerin ölmüş olduklarını gördüler. Bunun üzerine Abdulmuttalib iki çukur kazdırdı, bu çukurlara Ebû Mes'ûd ile kendisi için bir hayli altın ve mücevher doldurdu, sonra diğer insanları çağırdı. İşte Abdulmuttalib çukura doldurduğu bu mallar sayesinde ölünceye kadar bolluk ve zenginlik içerisinde yaşadı. Arap'ların katında Kureyşlilerin değeri arttı. Bu yüzden Arap'lar Kureyşliler için: *“Onlar Ehlullah'tır (Allah'ın yakınlarıdır), bu yüzden Allah Habeşlileri helak edip onların başlarından uzaklaştırdı”* dediler.²²¹

Hiz. Muhammed'in hayatı anlatılırken bununla kalınmamış onun doğumundan önceki bazı olaylarda onunla irtibatlandırılmıştır. Bunlardan biri de Fil olayıdır. Bu manada bütün siyer kitapları onun doğumu öncesi meydana gelen bu olaydan mucizevi bir şekilde bahsederler. Zaten ondan bahsederken onun doğumunun hemen öncesinde meydana gelen Fil olayına değinmemek kabul edilemez.

²¹⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 540.

²¹⁸ İbn-i Kesir, C. I, s. 151.

²¹⁹ Diyarbekri, C. I, s. 190.

²²⁰ Filiz Kalyon, **Âlemlerin Sevgilisi Muhammed Mustafa**, Ankara, 2011, s. 16.

²²¹ İbni Esir, C. I, s. 404.

Mademki yegâne kaynağımızın Kuran olduğunu söylüyoruz o zaman değerlendirmeye Fil Suresinin tefsirinden başlamak en doğrusu olacaktır.

Caetani Kur'an-ı Kerimde bu konunun açıkça zikredilmediğini, Eshab-ı Fil'in Habeşiler'in olduğuyula ve Mekke'ye Kâbe'yi yıkmakla ilgili açıkça bir ifadenin olmadığını söylüyor. Oysa Mevdudi bu konuyu şöyle zikrediyor:

1. Burada muhatabın Rasulullah olduğu görülse de aslında muhatap Kureyşlilerdir. Aynı zamanda, Arabistan'da bulunan ve bu kıssaya vakıf olan herkes muhataptır. Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde "elem tere" (görmedin mi?) kelimesi kullanılmıştır. Burada kastedilen Nebi (s.a) değil, bütün insanların muhatap olmasıdır. (Mesela bkz. İbrahim 14/19, Hacc 22/18 ve 65, Nur 24/43, Lokman 31/29-31, Fatır 35/27, Zümer, 39/21) Ayrıca, buradaki "görmedin mi?" kelimesi, Mekke'de onun çevresinde ve Arabistan'ın Mekke'den Yemen'e kadar genişliği olan bölgesinde, fil olayına şahit olan ve hayatta bulunan insanlar için de kullanılmıştır. Çünkü bu olay 40-45 sene önce vuku bulmuştu. Bütün Arabistan bunu mütevatir haberlerle almış ve duymuştu. Bu olay oradaki insanlar için, kendi gözleriyle görmüş kadar kesin bir olay olarak bilinmekteydi.

2. Burada Allah, ehl-i fil'in kim olup nereden geldiklerini, ne maksatla geldiklerini açıklamamıştır. Çünkü bunların hepsi bilinen şeylerdi.

3. Burada "keyd" kelimesi kullanılmıştır. Bu bir şahsa zarar vermek için "gizli tedbir" manasında kullanılır. Burada bu gizli şeyin ne olduğu sorulabilir. Altmış bin asker ve filler ile Yemen'den Mekke'ye hareket eden Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak için geldiği gizli değildi. Onun için buna gizli tedbir diyemeyiz. Fakat Habeşistanlıların gizli amacı, Kâbe'yi yıkarak Kureyş'i ezmek idi. Bütün Arapları korkutarak Güney Arabistan'dan Şam ve Mısır'a uzanan ticaret yolunu ele geçirmek istiyorlardı. Onlar bu maksatlarını gizli tutmaktaydılar. Kâbe'ye saldırmaları zahiren, Arap'ların kiliseye saygısızlık yapmalarının intikamı olarak gözükmüyordu.²²²

Hz. Peygamber'in bu kadar önemli bir konuda bir iki ima dışında önemli bir açıklama ve yorumunun olmaması da dikkat çekicidir. Hz. Peygamber'in hayatını anlatan gerek klasik gerek modern bazı çalışmalarda da bu konuya ya hiç değinilmemesi veya sadece ilgili surenin mealinin aktarımı dışında yorumlarda

²²² Mevdûdî, C. VII, s. 243.

bulunulmaması da dikkate değer bir durumdur ve meselenin zihinlerde aslında tam olarak halledilemediğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.²²³

Diğerlerinin aksine bu kıssanın Kur'an'ın bir başka yerinde tekrar edilmemesinin iki nedeni vardır:

1. Helâkin temelinde bir peygamberi yalanlamanın olmayışıdır.
2. Müşrikler bundan kendilerine pay çıkarmaya kalkışmasınlar diyedir.²²⁴

Mikâil Bayram; “Cenâb-ı Allah birçok olaylarda olduğu gibi Fil Olayı’nda da belli bir tavır ortaya koymamaktadır. Yüce Allah eğer belli bir tavır ortaya koymuş olsaydı yalanlanacaktı. En azından bu olay hakkında belli bir görüşe sahip olanlar Kur’ân-ı Kerim’in ilahi orjinli olduğuna itiraz edeceklerdi. Bu durum Hz. Peygamberi de zor durumda bırakacağını²²⁵ bildirmektedir. Buradan da anlaşılan yeni yaşanmış olan bir olayın Kur'an'da tekrardan bahsedilmesine gerek kalmadığıdır. Zaten insanlar olayın nasıl yaşandığını biliyorlardı. Çünkü olaya tanık olan insanlar hala yaşıyorlardı. Bu olayın Habeşiler tarafından olduğuna ve olayda fillerin kullanıldığında şüphe yoktur. Hz. Peygamber ise herkes tarafından bilinen bir olayı tekrar tekrar zikretmemiştir. Olayın vuku buluşunda herhangi bir şüphe yoktur. Ancak zaman geçtikçe, bu olay intikal ettikçe abartılarında yer aldığı bir masal haline geldiği de aşîkârdır.

Caetani, iddalarına şöyle devam eder: “Kâbe’den başka bütün müşrik mabetleri yok edildikten sonra İslam âlimleri, Mekke mabedine karşı müşriklik zamanında büyük bir hürmet gösterildiğini zannetmişlerdir ve bunu hakikatte olduğundan fazla göstermişlerdir. Mekke’deki yerlilerin bir panayır ve pazar silsilesine dâhil olduklarını, bunların üç ay devam ettiğini unutmuşlardır. Habeşliler uzak ve fakir bir mabedi tahrip için o kadar fedakârlık etmezlerdi. Öyle bir mabed ki yegâne tezyinatı çatısız dört duvardan ve dört kocaman köşe taşından ibaret idi. Ashabı Fil tabiri bu kelimenin Habeş askerleri tarafından taşınan bir alâmet veya bayraktan ileri gelebileceği zannını bana veriyor. Yemen’de hudutlara tecavüzde bulunan kabileleri tedip için İran’a karşı Hicaz’a doğru bir taarruz yapmış olabilirler. Bu seferlerden biri esnasında Habeş askerinin veba, çiçek gibi vahim bir musibete uğramış, bu yüzden birçok telefata vererek miktarı pek azalmış olması muhtemeldir. Filosu olmayan Habeşiler fillerini oraya nasıl

²²³ Azimli, s. 50.

²²⁴ Mustafa İslamoğlu, **Kur'an Sûrelerinin Kimliği**, İstanbul, 2011, s. 533.

²²⁵ Bayram, s. 39.

naklettiler. Öyle kurak bir memlekette develer bile zor yaşıyorken filler nasıl yaşardı diyor.”²²⁶

“Arap yarımadasında yerleşik yaşıntının temel uğraşlarından biri ve en önemlisi ticarettir. Asya ülkeleri, Afrika ve Asya arasında bir ticaret köprüsü durumunda olan Arabistan’ın ticaret yönünden büyük önemi vardır. Bu bölge aynı zamanda Barbar Batı ile Sâsâni Doğu’su arasında transit ülke konumundadır. Güneyden Kuzeye giden kervanlar, eskiden mutlaka Arabistan’a uğrardı. Ayrıca insanlık tarihinin başlangıcından bu yana kutsal bir mekân kabul edilen ve insanların devamlı olarak ziyaret veya tavaf için uğrak yeri olan Kâbe, Arabistan’da ticaretin gelişmesinde ve ekonomik kalkınmada önemli rol oynadı. Yılın her mevsiminde aralıksız devam eden turist akını ve Kâbe ziyareti, kervancılık ticareti, Mekke başta olmak üzere Hicaz’ın en önemli iş ve kazanç yolu oldu. Haram aylarda kurulan panayırlar da Arabistan’da ticaretin gelişmesini, ekonominin iyileşmesini, sosyal yaşıntı düzeyinin yükselmesini sağlayan önemli bir etkidir.”²²⁷ Araplar, Kâbe’yi sadece bir ticaret panayırı ve putperestlik belirtisi olarak kabul etmişlerdir.²²⁸

Habeşliler uzak ve fakir bir mabedi tahrip için o kadar fedakârlık etmezlerdi diyen Caetani’ye verilecek en güzel cevap sorular olacaktır. O zaman Mekke neden ticaret merkeziydi? Neden aylarca süren panayırlara Arabistan’ın her tarafından Mekke’ye geliniyordu? Ebrehe’nin Mekke’nin üzerine yürümesi gerçekten kiliseye yapılan saygısızlıktan dolayı mıydı? Evet, işte Mekke Kâbe’ye gelen hacılardan dolayı ticaret merkeziydi. O dönemde de bugünkü gibi nemalanmak için insanlar her şeyi yapabiliyorlardı. Altmış bin askerle yürüyeceksin ve bu olayın sadece bazı Bedevi kabilelerin tecavüzünü engellemek olduğunu düşüneceksin bu ne kadar inandırıcı olabilir?

Ebrehe’nin bu kadar kalabalık bir ordu ile Hicaz’a girmesinde yukarıda Mevdudi’nin de dediği gibi Kâbe’nin yıkımından başka diğer amaçlarını aramak gerekir. Bu durumda Ebrehe’nin esas amacının Hicaz üzerinden İran’a saldırmak veya en azından Hicaz’daki ekonomik yollarından biri olan ticaret merkezliğini ele geçirmek olabilir. Ebrehe, muhtemelen bu bölgeleri ele geçirip aynı zamanda İran’dan gelecek tehlikelere ve gerekirse İran’a karşı bir sefer için bu kadar kalabalık ve teçhizatlı bir

²²⁶ Caetani, C. I, s. 288-289.

²²⁷ Hizmetli, s. 143; Geniş bilgi için bkz. Ebul Velid Muhammed el-Ezraki, **Kâbe ve Mekke Tarihi**, (Çev: Y. Vehbi Yavuz), İstanbul 1980; Şeref Danişman, **Kâbe’nin Aynası, Beytullah’ın Tarihi**, Ankara 1972.

²²⁸ Siddık Ünal, “Risalet Öncesinde Arap Yarımadasındaki Dinler ve Bir Peygamber beklentisi,” **Fırat Üniv İlh Derg**, Elazığ, 2001, S. 6, s. 99.

ordu ile yola çıkmıştı. Dağınık ve birbirleriyle anlaşılamayan Arap'ların Ebrehe'ye karşı kalabalık bir ordu çıkarmaları mümkün değildi. Ayrıca Arap'ların hepsi de Kâbe'nin yıkılmasına karşı değildi. Özellikle bazı arab halkları, Kâbe'ye karşı asker sevkياتından dolayı Ebrehe ordusuna yol gösteren kılavuzları vermekle durumdan memnun olduklarını göstermişlerdir.

Caetani, "Yemen'de hudutlara tecavüzde bulunan kabileleri tedip için İran'a karşı Hicaz'a doğru bir taarruz yapmış olabilirler. Bu seferlerden biri esnasında Habeş askerinin veba, çiçek gibi vahim bir musibete uğramış, bu yüzden birçok telefata vererek miktarı pek azalmış olması muhtemeldir diyor."²²⁹

Olay, Kâbe'ye saldıran orduda zuhur eden ve o yıl Mekke civarında da etkisi görülen bir salgın olan (cilt ve çiçek) hastalığının,²³⁰ ordunun bir kısmını Mekke civarında, bir kısmını da rehberleri kaçıdığı için rehbersiz bir şekilde geri dönmeleri sonucu dönüş yollarında ve devamında Yemen'e ulaştığında yok etmesidir. Mekkeliler, daha sonra Abdulmuttalib başkanlığında ordunun karargâhına geldiklerinde muhtemelen yaralar içerisinde kıvranan, kimisi ölmüş kimisi yaralı birçok cesetle karşılaşmışlardır. Ayrıca muhtemelen leş kargaları da bir taraftan leşleri yemeğe başlamıştır. Sonuçta olayı çözmeye çalışan Mekkeliler tarafından, bunun toptan bir helak olduğu şeklindeki şiir ve edebiyatla da gelişen bir söylem, yıllar ilerledikçe, gerçek gibi algılanmıştır.²³¹ Toptan bir helak olmadığı İbn-i İshak'ın şu rivayetinden anlaşıyor; Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: "*Ben filin sürücüsünü ve bakıcısını, kör-kötürüm olmuş dilenir bir vaziyette Mekke'de gördüm.*"²³² Mahmud adındaki filin sağ kaldığını da söylüyorlar.²³³

Allah Kâbe'yi, hem kendisinin bir lütfu, hemde anasının rahminde gizli bulunan mübarek yavrunun bereketi ile kurtarmıştı.²³⁴ İbn-i Kayyım ise bu konuyu; "Fil hadisesi, Allah'ın Peygamberine ve evine sunduğu bir armağandı. Mekke'den çıkan Peygamber'e bir armağan, bir irhas ve Beytullah'a saygı olsun diye insan katkısı bulunmayan bir yardımda bulundu" diye kaydeder.²³⁵ Asım Köksal ise; "Bu vakayı ne inkâra mecal, ne teville mahal vardır"²³⁶ diyerek olayın oluşunda asla şüphenin

²²⁹ Caetani, C. I, s. 289.

²³⁰ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 91.

²³¹ Azimli, s. 57.

²³² İbn-i İshak, C. II, s. 115.

²³³ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 45.

²³⁴ Ebu Zehra, C. I, s. 141.

²³⁵ İbn-i Kayyım, C. I, s. 74.

²³⁶ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 47.

olmadığını kaydeder. Zaten Caetani, Habeşlilerin tecavüz hikâyesi ne kadar hurafe olursa olsun hurafenin altında tarihi bir vakıanın gizlenebilmesi ihtimali yok değildir diye söylemekle²³⁷ öyle ya da böyle bu olayın gerçekleştiğine işaret eden yine kendisidir.

Mikâil Bayram, Fil Olayı'nın insanların yanında ne kadar abartıldığını ve destanlaştığını anlamak için şu anlatacağımız olay insana bir fikir verecektir: “Ebrehe'nin oğlu ve veziri olan Ebu Yeksum Fil Olayı'nda sağ kurtulmuş ve Yemene varmıştır. Ebâbil kuşlarından biri onu takip etmiştir. Ebu Yeksum Yemen'e vardktan sonra olayı Necaşi'ye anlatmak üzere Habeşistan'a gitmiş, bu kuşa takip ederek Habeşistan'a gitmiş ve Ebu Yeksum başlarından geçenleri Necaşi'ye anlattıktan sonra, Necaşi'nin huzurundan ayrılınca, Ebâbil kuşu yanında bulundurduğu taşı atarak onu orada öldürür.”²³⁸ Mikâil Bayram devamında: Hz. Peygamber'in Fil Olayı hakkında herhangi bir açıklaması ve yorumu bulunmadığını, konuyla ilgili haberlerin halk anlatımlarına dayandığını ve nesilden nesile aktarılan anlatımların da zamanla değiştiğini söylemektedir.²³⁹

Şunu söyleyebiliriz ki; Ebrehe'nin ordusunu helak eden belanın şekli ne olursa olsun bu durum, Kureyşliler için mucize bir kurtuluştur. Çünkü bu ordunun helak olması ile Mekke halkı kurtulmuş ve Araplarca çok önemli bir konuma gelmiştir.²⁴⁰ Ayrıca Kureyşliler bu önemli olayı takvim başlangıcı yaptılar. Böyle sıcağı sıcağına yaşanmış bir olay zamanın hiçbir gayrı-Müslim tarafından inkâr edilmemiştir. Caetani, bu vakanın Müslümanlar tarafından takvim başlangıcı olarak kabul edildiğini söyler. Dediği gibi bu uydurulmuş bir hikâye olsaydı bunu takvim başlangıcı diye kabul ederler miydi?

Mehmet Azimli'nin bu konudaki eleştirilerinin burada zikretmemizin yararlı olduğunu düşünüyorum. Azimli:

1. İslam'dan önce Yemen hükümdarlarından bazıları Kâbe'yi yıkmak için girişimde bulunmuşlar, buna karşı Huzâlîler, bu uğurda savaşıarak Kâbe'nin yıkılmasını önlemişlerdi ve o dönemde Fil olayında anlatıldığı şekilde bir ilahi müdahale olmamıştır.

²³⁷ Caetani, C. I, s. 286.

²³⁸ Bayram, s. 11.

²³⁹ Bayram, s. 30.

²⁴⁰ İbn-i Esir, C. I, s. 404.

2. Emevi halifesi Yezid'in gönderdiği ordu H.64/M.684 yılında Mekke'yi kuşatmış Mekke'yi savunan Abdullah b. Zübeyr'i ele geçirmek için kurdukları mancınıklarla Kâbe'yi taşıyıp ateşe verip yakmışlardır. İlahi müdahale burda da olmamıştır.
3. Emevi halifesi Abdulmelik'in gönderdiği Haccac komutasındaki ordu, H.73/M.693 yılında yine Mekke'yi savunan Abdullah b. Zübeyr'i oradan çıkarmak için Ebû Kubeys dağına kurduğu mancınıklarla Kâbe'ye taş yağdırmıştır. İlahi müdahale burda da olmamıştır.
4. İslam dışı sapkın gruplardan sayılan Karmetilerin lideri Ebû Tahir, H.318/M.930'da kimseye hissettirmeden adamlarıyla Mekke'ye gitti. Terviye (Zilhiccenin 8.) günü ortaya çıkarak Kâbe'nin etrafındaki herkesi katletti, mallarını gasb etti, bu katliamdan Kâbe'nin örtüsüne sığınanlar bile kurtulamadı. Kâbe'nin örtüsünü çıkararak parçalattı, Haceru'l-Esved'i yerinden söktürttü. Mekke emirini ve hacıları öldürüp kimilerini Zemzem kuyusuna kimilerini de Harem'in avlusuna gömdürttü. Haceru'l-Esvad yirmi iki yıl kadar Karmatilerin elinde kaldı. İlahi müdahale burda da olmamıştır.
5. Mekke'yi koruyan Osmanlı askerlerine karşı H.1081/M.1670 tarihinde, binlerce askeriyle saldıran ve hac yapmak isteyen hacı başına yüz altın haraç kesen şerifler, Ebû Kubeys dağı üzerinden hacılara kurşun yağdırmışlardır. Harem-i Şerif, hacıların naaşlarıyla dolmuştu. Bu zikrettiğimiz durumlarda Ebrehe'nin ordusuna gönderilen cezanın yine gelebileceği, gerek askerler gerekse o dönemdeki sahabe arasında gündeme gelmemiştir.²⁴¹

Fahru'ddin-i Râzî'nin bu olayla ilgili: Bazıları şöyle demişlerdir: Hacılar Kâbe'yi harab etmişlerdir. Fakat bundan ötürü Fil Olayı gibi bir olay meydana gelmedi diye soruyorlar. Aslında bu olay Hz. Muhammed'in gelişine ortam hazırlayan, peygamber olarak gönderileceğinin bir işaretidir. Bu olaylar onun peygamberliğini Kat'i delillerle belgelenmesine vesile teşkil eder. Hz. Peygamber bizzat peygamber olarak gönderilip, peygamberliği kesin delillerle pekiştikten sonra artık böylesi bir şeye ihtiyaç kalmamıştır.²⁴² Mikâil Bayram, Râzî'nin bu görüşünü haklı ve tutarlı bulduğunu

²⁴¹ Azimli, s. 54.

²⁴² Fahrüddîn Er-Râzî, **Tefsîr-i Kebîr (Mefâtîhu'l Gayb)**,” C. XXIII, Ankara, 1995, s. 422.

söylemektedir.²⁴³ Muhittin Akgül, her ne kadar Resûlullah dünyaya gelmeden kısa bir süre önce meydana gelmiş olsa da, bunu onun mucizelerinden saymanın mümkün olduğunu söylemektedir.²⁴⁴

Caetani, Muhammed'in kullandığı Ashabı Fil tabiri bu kelimenin Habeş askerleri tarafından taşınan bir alamet veya bayraktan ileri gelebileceği zannını bana veriyor diyor. Biz burada Caetani'ye Kur'an-ı Kerim'in bir ayeti kerimesi ile cevap verelim.

“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır.”²⁴⁵ Yani Caetani sadece zan ile yetinmiştir. Bunun için bu konu hakkında daha fazla bir şey demeye gerek görmüyoruz.

Aslında Caetani bu konuya Coğrafik olarak yaklaşmıştır. Mevcut iklim ve bitki örtüsü sebebiyle Arabistan çöl bir ülkedir. Toprağının çoğu taşlık ve kumluktur. Sıcaklığı şiddetli, tabiatı ot bitmeye müsait değildir. Otlar ancak ovalarda, şurada burada dağınık bir halde yetişmektedir. Atmosferin kuruluşu toprağın tuzluluğu bol ürün elde edilmesine engel teşkil etmektedir. Arabistan'da, tarımın gelişmesine ve bitki örtüsünün zayıflığına karşılık, hayvancılık ve ticaret oldukça gelişmiştir. Deve, at, eşek, katır, koyun ve keçi en çok beslenen hayvanlardır.²⁴⁶ Bu konu gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Arabistan'da fil yaşar mı bilmem ama burada Caetani iddiasında haklı çıkmak için her konuya başvurduğunu bize göstermektedir.

Caetani, Hz. Peygamber'e saldırmanın dışında “Bugün Yemen'e sahip olan Türklerin sık sık yaptıkları gibi” diyerek bununla Türkler'in saldırgan olduğunu kast ederek Türklere de saldırmıştır.

Zaten Habeşlilerin tecavüz hikâyesi ne kadar hurafe olursa olsun hurafenin altında tarihi bir vakıanın gizlenebilmesi ihtimali yok değildir diye söylemekle öyle ya da böyle bir olayın gerçekleştiğine işaret eden yine kendisidir.

1.2. Doğumundan Gençliğine Kadar Hz. Muhammed

Bu başlık altında; Hz. Muhammed'in doğum yılı, Doğum anındaki olaylar, Hz. Muhammed'in ismi, Sütanneye verilmesi, Göğsünün yarılması, Muhammed'in çobanlığı,

²⁴³ Bayram, s. 13.

²⁴⁴ Akgül, s. 117.

²⁴⁵ Hucurat, 49/12.

²⁴⁶ Hizmetli, s. 141.

Amine'nin vefatı, Abdulmuttalib'in ölümü ve Muhammed'in ebeveyni ve ecdadının Ahiretteki durumları gibi konulardan bahsedeceğiz.

1.2.1. Muhammed'in Doğum Yılı

Leona Caetani bu konuda şöyle der: Çoğunlukça kabul edilmiş rivayetlere göre Peygamber Muhammed Rebiyülevvel ayının 11. günü ile 12. günü arasında, fil seferinde Habeş ordusunun perişanlığından yaklaşık elli gün sonra, bir Pazartesi günü Mekke'de dünyaya gelmiştir. Bu devrin hiçbir doğru takvimi olmadığı için bu tarihi olayın diğer takvimlerde hangi zamana tekabül ettiğini açık ve kesin bir şekilde tayin etmek mümkün değildir. Bunun Miladi 29 Ağustos 570 olabileceğini söyleyen olduğu gibi, bunun 571 Nisan ayının 21 ile 22'nci günü arasındaki gece olduğunu tahmin eden de vardır.²⁴⁷

Caetani bu fikranın ikinci notunda şöyle devam eder: Bu tarihlerin hiç birinde bir gerçekliğin bulunmadığını ispat için delil göstermeğe gerek görmüyorum. Tarihlerin birbirinden farklı oluşu hiç birinin diğerine rağmen kabul edilmeğe değer bir delil getiremediğini ispat eder. Hepsi aynı surette yanlıştır. Muhammed'in Mekke'de doğduğu evin ayrıca bir tarihi vardır. Muhammed bir hayli sene sonra bu evi Amcazade'si Akiyl b. Ebu Talib'e hibe etti. Onun vefatında oğlu ve varisi evi meşhur Haccac b. Yusuf'un kardeşi Muhammed b. Yusuf'a sattı. Muhammed b. Yusuf evi baştanbaşa tamir ettirip bu eve Daru ibni Yusuf (Yusuf'un oğlunun evi) ismini verdi. Ondan sonra hep o isimle anıldı. Yaklaşık bir asır sonra Prenses Rubeyde bu evi satın alarak camiye çevirdi. Bu rivayet çok mühimdir. Çünkü Muhammed'in kullandığı şeylerin veyahut oturduğu yerlerin Müslümanlar'ın yanında mukaddes bir duruma gelmesi için ne kadar zaman geçmiş olduğunu gösterir.²⁴⁸

Muhammed'in fil senesinde doğduğunu bütün şark kaynakları kabul ediyor. Batı kaynaklarının pek çoğu da bu fikirdedirler. Bu iki vakıanın birbiri ile ilişkilendirilmesi gayet açıktır. O zaman Mekke'de Peygamberin annesi gebeliğin son günlerinde bulunduğu için Habeşliler'in hareketini, Allah'ın mucize bir şekilde durdurduğuna herkesi inandırmak arzusu Müslüman Hadisçiler için pek kuvvetli ihtimal teşkil eder. Bundan dolayı iki vakıayı birbirine sıkı sıkı irtibatlandırdılar. Bu suretle Allah'ın, en

²⁴⁷ Caetani, C. I, s. 348.

²⁴⁸ Caetani, C. I, s. 351.

büyük peygamberine ait olan hususatın bütününe müdahale ettiğinin bir delilini meydana koymak istediler.

Asıl mesele Muhammed'in fil senesinde doğması değildir. Asıl mesele bu fil seferi menkıbesinin oluşunu Muhammed'in doğduğu seneye mahsus edip etmemektir. Çünkü bir takım delile dayanarak Muhammed'in 570 miladi tarihinde dünyaya geldiği olası bir surette iddia edilebilir. 632 miladi senesinde yaklaşık altmış- altmış üç yaşındayken vefat ettiği bilinir. Bu suretle 570 tarihinde doğmuş olması icap eder. Fil seferi hiç şüphe yok O'nun doğumundan öncedir.

Ananenin gösterdiği günlerin miktarını kesinlikle bertaraf edebiliriz. Şayet böyle bir fil seferi olmuşsa ananenin bizi inandırmak istediği tarihten çok evvel vukua gelmiş olduğu kanaatindeyiz.²⁴⁹

Değerlendirme

Caetani; Tarihlerin birbirinden farklı oluşu hiç birinin diğerine rağmen kabul edilmeğe değer bir delil getiremediğini ispat eder. O zaman Mekke'de Peygamberin annesi gebeliğin son günlerinde bulunduğu için Allah'ın, Habeşliler'in hareketini mucize bir şekilde durdurduğuna herkesi inandırmak arzusu Müslüman Hadisçiler için pek kuvvetli ihtimal teşkil eder. Bundan dolayı iki vakıayı birbirine sıkı sıkı irtibatlandırdılar. Bu suretle Allah'ın, en büyük peygamberine ait olan hususatın bütününe müdahale ettiğinin bir delilini meydana koymak istediler. Asıl mesele Muhammed'in fil senesinde doğması değildir. Asıl mesele bu fil seferi menkıbesinin oluşunu Muhammed'in doğduğu seneye mahsus edip etmemek olduğunu iddia etmektedir.

Bu konu hakkında İbn-i İshak dedi ki: Resûlullah Fil yılında Rebiyülevvel ayının on ikisinde Pazartesi gecesi doğdu.

Bana Muttalib b. Abdullah b. Kays b. Mahreme, babasından o da dedesi Kays b. Mahreme'den rivayet etti ki o şöyle dedi:

-Ben ve Resûlullah Fil yılında doğduk. Bir yaştayız.

Salih b. İbrahim b. Abdurrahmân b. Avf, Yahya b. Abdullah b. Abdurrahman b. Sad b. Zürâre el- Ensari'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Bana kavmimin erkeklerinden sorduğum bir kimse Hassan b. Sâbit'ten naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

²⁴⁹ Caetani, C. I, s. 302.

“Allah’a yemin ederim ki ben uzun boylu kuvvetli bir çocuk idim. Yedi veya sekiz yaşında idim. İşittiğim her şeyi aklediyordum. Bir Yahudi’nin Medine’deki Atama denilen bir kalenin üzerinde en yüksek sesiyle:

-Ey Yahudi topluluğu, diye bağırıldığını işittim. Nihayet onun yanına toplandılar. O’na dediler ki:

Yazık sana, sana ne oluyor? Dedi ki:

Bu gece Ahmed’in yıldızı Ahmed’le beraber doğdu.

Muhammed b. İshak dedi ki:

Said b. Abdurrahmân b. Hassân b. Sâbit’ten sordum ve dedim ki: Hassân b. Sâbit, Resûlullah’ın Medine’ye gelişinde kaç yaşında idi? Dedi ki:

Altmış yaşında idi ki, Resûlullah oraya elli üç yaşında olduğu halde gelmişti. Ve Hassân yedi yaşında iken Resûlullah’ın doğumu hakkında işittiğini anlattı.²⁵⁰

Peygamberimiz Hz. Muhammed şöyle buyurmuşlardır:

“Ben adaletli bir melik çağında doğdum ki oda Nûşi Revân’dır.

Fil Ashabının, Kâbe’ye fil ile geldiği yılda, Peygamberimiz Rebiyülevvel ayının on ikinci pazartesi günü dünyaya teşrif buyurdular. Annesinin adı Âmine idi. Zühreoğullarından Abdulazza oğlu Vehb’in kızıydı.”²⁵¹

Kays b. Mahreme, Kabâs b. Eşyem, İbn Abbas ve İbn İshâk’ın söylediklerine göre Hz. Peygamber Fil yılında dünyaya gelmiştir. İbn el-Kelbî ise Hz. Peygamber’in babası Abdullah b. Abdulmuttalib’in Kistrâ Enûşirvan’ın hükümdarlığının yirmi dördüncü yılında, Hz. Peygamber’in de onun hükümdarlığının kırk ikinci yılında dünyaya geldiğini ve Hz. Peygamber’in Allah tarafından Kistrâ Pervîz b. Kistrâ Hürmüz b. Kistrâ Enûşirvan’ın hükümdarlığının üzerinden yirmi iki yıl geçtikten sonra peygamber olarak gönderildiğini, Pervîz’in hükümdarlığının üzerinden otuz iki yıl geçtikten sonra da Resûlullah’ın Mekke’den Medine’ye hicret ettiğini söylüyor.²⁵²

Hiz. Muhammed, Rebiyülevvel’in on ikinci gecesinde doğdu. Eshâbul Fil bundan önceki Muharrem’in ortasında Mekke’ye gelmişti. Peygamber, fil olayı arasında elli beş gece vardı. Ebû Ma’ser’in rivayetine göre; Hiz. Muhammed Rebiyülevvelin ikinci gecesinden sonraki pazartesi günü doğdu. İbn-i Abbas şöyle der: “Sizin

²⁵⁰ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 215-216.

²⁵¹ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 5.

²⁵² İbn-i Esir, C. I, s. 417.

Peygamberiniz pazartesi günü doğdu. Bir başka rivayette ise Resulullah fil yılında doğdu.²⁵³

Zübeyr b. Bukar'a göre: Hz Muhammed'in annesi O'na Eyyamu Teşrik günlerinde Şi'b'de gebe kaldı. Mekke'de bilinen evde (Haccac'ın kardeşi Muhammed b. Yusuf'un evi) Ramazan ayının on ikinci gecesinde doğdu.

İbn-i Kesr'in, İbn-i Asakir'den naklettiğine göre: Annesi Hz. Resulullah'a Muharrem ayının onuncu (Aşure) gününde gebe kaldı. Fil vakasından yirmi üç sene sonra Ramazan ayının on ikisi pazartesi günü doğdu. Suheyli'nin rivayetine göre: Zülkarneyn tarihine göre Hz. Peygamber yirmi Nisan 862'de doğdu.

İbrahim b. Munzir'e göre: Hz. Muhammed fil senesinde ve fil vak'asından kırk sene sonra doğdu. Bunda hiçbir âlimin şüphesi yoktur.²⁵⁴

Diyarbakri'nin, İbn-i Cevzi'den naklettiğine göre: Hz. Muhammed'in doğumunun, Rebiyülevvel ayında, pazartesi günü, Mekke'de ve Fil senesinde olduğuna ittifak edilmiştir. Ne zaman Fil senesi kesinleşti, Fil senesinden ne kadar geçtiğinde ihtilafa düştüler.

İbn-i Abbas'ın rivayetine göre: Hz. Muhammed Fil senesinde doğdu. Fil Eshab'ı Muharrem ayının beşinde Pazar günü Mekke'ye yürüdü. Fil Eshab'ı Muharrem ayında on üç gün kala helak odular. Ve o sene Muharrem'in birinci günü Cuma idi. Enişirvan'ın hükümdarlığının kırk ikinci senesi idi. Diyarbakri'nin, Usd-ul Ğabe den naklettiğine göre ise: Enişirvanın hükümdarlığının kırkinci senesi idi. Kral Hz. Muhammed'in doğumundan sonra yetmiş sene ve sekiz ay yaşadı. Hükümdarlığı ise kırk yedi ya da kırk sekiz sene ve sekiz aydı. Bir başka rivayette fil olayından elli beş gün sonra doğmuştur.²⁵⁵

Hz. Peygamber fil yılında doğdu. Doğumu ile Fil vakası arasında elli gün vardı. Bazılarına göre Rebiyülevvel ayının ikinci gecesi pazartesi günü doğdu diğerlerine göre Rebiyülevvelin sekizinci gecesi, salı gecesi doğdu.

Yakubi'nin, Cafer b. Muhammed'den naklettiğine göre: Hz. Peygamber, Ramazan'ın on ikinci gecesi Cuma sabahı güneş doğarken doğdu.

Kureyş halkı Kusay b. Kilab'ın yüceliğinden dolayı, Kusay'ın ölüm tarihini kendilerine tarih başlangıcı diye kabul etmişlerdi. Fil vakası olunca o senenin şerefinden

²⁵³ İbn-i Sa'd, C. I, s. 81.

²⁵⁴ İbn-i Kesir, C. III, s. 377.

²⁵⁵ Diyarbakri, C. I, s. 196.

dolayı o seneyi tarih başlangıcı diye kabul ettiler. Kureyş'ilerin tarihi Hz. Muhammed'in doğumuydur.²⁵⁶

Ez-Zehebi, Zübeyr b. Bekkâr'ın şöyle anlattığını nakleder: “Bize Muhammed b. Hasen, Abdüsselâm b. Abdullah yolu ile ilim ehlinden Ma'ruf b. Harbüz ve diğerlerinin, "Resulullah fil yılı doğdu. Kureyş "Âlu'llah" diye adlanıp Araplar arasında adı büyüdü. Rebiyülevvelin on ikinci günü doğdu. O'nun bir ramazanda pazartesi günü şafak sökerken doğduğu da” söylenir.²⁵⁷

Hız. Peygamber fil yılında Rebiyülevvelin on ikinci gecesinde doğdu. Enişirvan'ın hükümdarlığının kırkinci senesinde ya da kırk sekizinci senesinde, Zülkarneyn tarihine göre sekiz yüz seksen ikide doğdu.²⁵⁸

Bir gün Araplar Hız. Peygamber'den şöyle sordular:

-Ya Resulullah! Pazartesi gününde tutulan oruç için ne dersiniz? Hız. Resulullah şöyle cevap verdi.

-O günde ben doğdum ve yine o günde bana vahiy nazil oldu.

İbn-i Kesr'in, İbn-i Abbas'tan naklettiğine göre: Resulullah pazartesi günü doğdu, pazartesi günü kendisine nebilik geldi, pazartesi günü hicret için Mekke'den çıktı, pazartesi günü Medine'ye vardı, pazartesi günü öldü, Haceri Esvedî pazartesi günü kaldırdı ve Maide suresi (***Bugün sizin dininizi tamamladığım gündür***) ayetî²⁵⁹ kerimesinin indiği gün pazartesi günüdür. Rebiyülevvelin on yedinci gecesinde doğdu diyenler hata etmiştir.²⁶⁰

Diyarbakri; “Fil vakasının tarihinde ihtilaf vardır. Mukatıl'a göre Hız. Muhammed'in doğumundan kırk sene evvel olmuştur. Kelbi'ye göre ise Hız. Muhammed'in doğumundan yirmi üç sene evvel olmuştur ama ekseriyete göre Hız. Muhammed'in doğum yılında olmuştur”²⁶¹ diye zikrediyor.

Hız. Peygamber'in doğumunun Rebiyülevvel ayında olduğuna ittifakın olduğunu görüyoruz. Ancak doğum yılında ihtilaf edilmiştir. Mesela Muhammed Hamidullah bu konuda şunları söylüyor: “Abdullah b. Abdulmuttalib ve Âmine binti Vehb'den,

²⁵⁶ Yakubi, C. II, s. 4-5.

²⁵⁷ Ez-Zehebi, Şemseddin Muhammed, **Tarihul İslam**, C. II, Beyrut, 1990, s. 27.

²⁵⁸ İbn-i Haldun, Abdurrahman b. Haldun, **Tarihi İbn-i Haldun**, C. II, Beyrut, 2000, s. 407.

²⁵⁹ Mâide, 5/3.

²⁶⁰ İbn-i Kesir, C. III, s. 373.

²⁶¹ Diyarbakri, C. I, s. 192.

hicretten önce elli üç yılında (Miladi 569) Mekke’de Muhammed yani müstakbel İslam Peygamberi dünyaya geldiler.”²⁶²

Rivayetlere bakılınca Hz. Peygamber’in şu yılda veya bu ayda doğduğu ile ilgili değişik rivayetler mevcuttur. Bu tür rivayetlerin değişikliği herhangi bir sorun teşkil etmez. Çünkü Hz. Resulullah zamanla müşerref olmadı oysa zaman onunla müşerref oldu. Belki de Hz. Peygamber’in Muharrem, Ramazan, Recep, Şaban, Haram ayları olan Zilkade ve Zilhicce gibi Müslümanların yanında itibara sahip olan aylarda doğmamasının bir hikmeti vardır. Belki de bundan biz Müslümanların ders alması gerekir. Yani Hz Muhammed’in doğumunun Rebiyülevvel olmasındaki temel hikmet Hz. Muhammed’in her hangi bir şeyle takdis edilmesine, övülmesine gerek olmadığıdır. Çünkü yüce Yaradan kendisini öyle bir kutsamıştı ki onunla her şey kutsandı. Caetani rivayetlerin çokluğundan şikâyetçi, keşke sadece bir rivayet olsaydı ama gel gör ki rivayetlerin haddi hesabı yoktur. Bu rivayetlerin çokluğu bizi hiçbir konuda rahatsız etmemelidir. İşin aslının olup olmaması bizi ilgilendirir ki burada da Hz Muhammed’in doğup doğmadığı işin aslı olmasıdır, ne zaman doğduğu değil.

Caetani’nin bu konudaki temel amacı, Hz. Muhammed’e müşerrefliği Müslümanlar fil vak’ası hikâyesiyle vermişler. Yani Hz. Muhammed’i kutsamak amacıyla işte Muhammed böyle bir senede doğmuştur diye fil hikâyesini Hz. Muhammed’in doğumuyla uydurmuşlar. Oysa böyle bir şeye hiç ihtiyaç bile olmaz. Rivayetlerin böyle değişik olması Zehebi’nin dediği gibi biri “gün” derken yanlışlıkla “yıl” demesinden²⁶³ dolaydır. Ama Sabri Hizmetli, genellikle kabul edilen görüşe göre Hz. Muhammed Fil yılında, Fil Olayı’ndan 50-55 gün sonra Rebiu’l-Evvel ayının on ikinci pazartesi gecesinde Mekke’de doğduğunu²⁶⁴ belirtir. Mehmet Azimli, Suheyli’ye dayanarak; bu tarihin Miladi 571 yılı 20 Nisan Pazartesi gününe denk düştüğünü hesaplandığını²⁶⁵ söylemektedir. O’nun doğumuyla dünya yeni bir döneme girdi.²⁶⁶

Caetani, Muhammed’in Mekke’de doğduğu evin ayrıca bir tarihi vardır. Muhammed bir hayli sene sonra bu evi Amcazade’si Akiyl b. Ebu Talib’e hibe etti. Onun vefatında oğlu ve varisi evi meşhur Haccac b. Yusuf’un kardeşi Muhammed b. Yusuf’a sattı. Muhammed b. Yusuf evi baştanbaşa tamir ettirip bu eve Daru ibni Yusuf (Yusuf’un oğlunun evi) ismini verdi. Ondan sonra hep o isimle anıldı. Yaklaşık bir asır

²⁶² Hamidullah, **İslam Peygamberi**, C. I, s. 39.

²⁶³ Ez-Zehebi, C. II, s. 27.

²⁶⁴ Hizmetli, s. 185.

²⁶⁵ Azimli, s. 60.

²⁶⁶ Hizmetli, s. 185.

sonra Prenses Rubeyde bu evi satın alarak cami'ye çevirdi. Bu rivayet çok mühimdir. Çünkü Muhammed'in kullandığı şeylerin veyahut oturduğu yerlerin Müslümanlar'ın yanında mukaddes bir duruma gelmesi için ne kadar zaman geçmiş olduğunu iddia ediyor.

Evinin adı Yusûfoğlu eviydi. Peygamberimizin babasının eviydi ve Peygamberimiz o evde doğdu. Peygamberliği gelinceye kadar Mekke'de kaldı. Medine'ye gittiğinde Ebû Talib'in oğlu Akiyl o evde oturdu. Akiyl, sonra o evi sattı. Kureyşoğulları'ndan bir kişi, onu yirmi filoriye²⁶⁷ satın aldı. Sonra Akiyl, Müslüman olup Mekke'den Medine'ye geldiği zaman Hz. Resûlullah ondan evini sordu. O da:

-Ben o evi sattım, dedi.

Peygamberimiz bu cevaba çok üzüldü, sustu ve hiçbir şey söylemedi.

Mekke fethinde Peygamberimiz askerle Mekke'ye yaklaşınca, Abbas b. Abdulmuttalib:

Ey Allah'ın Resulü, doğduğun yere kon dedi. Peygamberimiz: Akiyl, bize konacak durak mı bıraktı ki? Diye cevap verdi. O vakitten sonra bu söz sahabeler arasında meşhur bir mesele halinde kaldı.²⁶⁸

İbn-i Esir ise: Bu evi Hz. Peygamber'in Akil b. Ebû Talib'e bağışladığı, hatta ölünceye kadar bu evin onun elinde kaldığı, sonra Akil'in oğlu tarafından Haccâc'ın kardeşi Muhammed b. Yusuf'a satıldığı, onun da "Dar İbn Yusuf" adını verdiği binayı yaparken bu evi onun içine aldığı, sonra Hizran veya Hayzuran'ın veya (Harun Reşid'in annesinin) bu evi o binadan ayırıp içinde namaz kılınan bir mescit haline getirdiği söyler.²⁶⁹

Asım Köksal'ın Hz. Hatice'nin evi bahsindeki şu rivayeti kayde değerdir; "Peygamberimizin iç güveyi olarak girdiği evde Medine'ye hicrete kadar oturdu. Hicret esnasında o evi amcasının oğlu Akîyl'e bıraktı. Sonradan Muaviye bu evi genişleterek mescit yaptı"²⁷⁰ diyerek bu evin doğduğu ev değilse Hz. Hatice'nin evi olduğuna işaret eder. Yoksa her iki evin akıbetinin aynı olması uzak bir ihtimaldir.

Değınmemiz gereken bir diğer konu Caetani: "Hz. Muhammedin yaşadığı evin Müslümanların nezdinde hiçbir mukaddesliği yoktur. Ev, defalarca el değiştirip en sonunda Prenses Rubeyde evi satın alıp mescide çeviriyor. Bu da yaklaşık bir asır

²⁶⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 5: Dokuz gümüş akçe değerinde olan bir para birimi. Eskiden üzerinde zambak resmi olan İtalyanların floransa altınıydı.

²⁶⁸ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 5.

²⁶⁹ İbn-i Esir, C. I, s. 417; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 53.

²⁷⁰ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 106.

sonraya tekabül ediyor deyip bunu Müslümanlara eksiklik diye varsayıyor. Oysa araştırdığımız kadarıyla Prenses Rubeyde ismine rastlamadık. Kanaatimce Hayzuran'ı veya Zübeyde²⁷¹ (Harun Reşid'in annesini) kastediyor. Bunun bir eksiklik olduğunu düşünmüyorum. Çünkü Hz. Peygamber Müslümanlar arasında iken böyle bir evin kutsallaştırılmasına izin vermezdi. O'nun akabinde Hulefa-i Raşidin döneminde de hakeza Hz. Peygamber'in etkisi mevcuttu böyle bir evin kutsallaştırılması mümkün değildi. Tabi her geçen dönem Asr-ı Saadet'ten uzaklaştıkça bu tür durumların ortaya çıkması kaçınılmaz oldu. Dikkat edilirse Peygamber Efendimiz, Kur'an'la eş değer tutulacağı kaygısından, hadis yazımını bile ilk zamanlarda yasaklamıştır. Bu evin Allah'ın eviyle mukayese edilmesin diye böyle bir kutsamayı doğru görmemiştir.

1.2.2. Muhammed'in Doğum Anındaki Olaylar

Leona Caetani: Doğuma ait anlatılanları kısaca sayalım diye başlar ve şöyle devam eder.

Göbeğini Cebrail kesmiştir, sünnetli olarak doğmuştur veya doğar doğmaz Cebrail tarafından sünnet edilmiştir, annesinin karnından çıkar çıkmaz yerde secdeye kapanmış ellerini semaya doğru kaldırarak ibadete başlamıştır. Peygamber'in doğduğu gece İran'da meydana gelen zelzeleden, Medayin'deki hükümdar sarayının kulesinden on dört burcun düşmesinden, İran hükümdarının gördüğü rüyadan ve bunun tabirinden burada bahs etmek bence lüzumsuz görünüyor bunların hepsi Sprenger'de toplanmış ve tercüme edilmiştir.²⁷²

Değerlendirme

Caetani'nin lüzumsuz gördüğü olayların İslam Tarihi kaynaklarda ne şekilde zikredildiğine bakalım.

Peygamberimiz anadan doğduğu zaman, Mekke'de ve başka yerde ne kadar put varsa başı üstüne düştü. Ateşperestlerin ateşleri söndü. Nuşireva'nın o gece sarayının (Hisar) pencereleri yıkılıp on dört şerefesi kaldı. Kendisinin bir veziri vardı. O da bir rüya gördü. Birkaç büyük devesi bir deveyi sürüp Dicle ırmağından öteki kıyıya geçiyordu. Acemi develeri hep kaçmıştı. Vezir uykudan uyandı. Bu rüyasını hiç

²⁷¹ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 53.

²⁷² Caetani, C. I, s. 350.

kimseye açıklamadı. Gönlü çok hüznüydü. Fars bölgelerinden bir mektup geldi. Bu mektup:

Bin yıldır hiç söndüğü görülmeyen büyük ateş, ateşgede içinde söndü! Haberini veriyordu.

Nûşirevan bu hale çok üzüntü duydu. “Ve bu, büyük bir olaydır. Halkı bu olaydan haberli kılmak gerektir” dedi. Vezirlerini topladı ordunun Beylerini çağırttı. Kendi gördüğünü, fars bölgesinden gelen haberi söyledi. Vezirini çağırttı. O da şöyle dedi:

“Ben de bu gece bir rüya gördüm rüyamda bir arap devesi Farşlı develeri sürüyordu.” Sonra rüyasını tabir ederek;

“Arab’dan bir kişi gelecek, Acem’e, üstün gelecek” dedi.

O toplulukta bulunanlar:

“Bize Arap’tan onların haberlerini bilen bir kişi gerek. Ona, ne olaylar olduğunu soralım” dediler.

Nûşirevan da hemen Munzir oğlu Nûman’a haber gönderip dedi ki:

“Bize Arab’lardan bir bilgili kişi gönder ondan haberler sorayım dedi”. Hîre’de bir Hristiyan kişi vardı. Bu kişi Şam beylerinden birinin oğlu olan adı Abdülmesih’ti. Bu kişi üç yüz altmış yaşına girmişti ve kendisinden önce gelen haberleri ve kitapları çok okumuş bilgin bir kişiydi. Hem de Yemen içinde olan kâhin Satih bu kişinin dayısıydı. Bu Abdülmesih, ilmini bu dayısı Satih’ten öğrenmişti ve okumuştı.

Munzir oğlu Nûman bu Abdülmesih’i, Nûşirevan’a gönderdi. Araplar arasında bundan daha bilgin kimse yoktur dedi. Nûşirevan ve vezirleri ona: Bu develerin birini kovalayıp Dicle’den geçtiğinin yorumu nedir? Diye sordular. Abdülmesih de şu cevabı verdi:

“Araplar arasında bir kişi çıkacaktır ki Acem’e galebe çalacaktır. Ama ben dayım Satih’e gideyim ki o Yemen’in, Şam’ın, kâhinlerinin Başkanıdır. Ondan da bir kez sorayım. Çünkü şimdi, ondan daha bilgin kişi yeryüzünde yoktur.” dedi. O ne derse ben, geleyim size haber vereyim.

Abdülmesih gitti. Dayısı Satih’i Yemen’le Şam arasında bulunan bir şehirde buldu. Satih onun geldiği vakitte can çekişmekteydi. Ona:

Ey dayı dedi. Ben bir meseleyi sana sormaya geldim dedi. Satih de:

“Sen gelmeden önce acem padişahı Nûşirevan bir düş gördü. Sen, o rüyanın yorumunu bilemedin. Varayım, sorayım dedin. Ondan ötürü de onu bana sormaya

geldin. Var ona git, şunları söyle. Arab'dan bir kişiye Peygamber'lik verilecektir. Onun ülkesi dünyaya üstün gelecektir. Ondan sonra Acem'de on dört bey tahtta oturacaktır. O on dört bey'in dini ve o memleket halkının dini, o peygamberin kendi dininden olacaktır. Daha sonrada, o peygamber'in dini yeryüzünde yayılacak, nice beldeleri tutacaktır. Şimdiki halde o peygamber anasından doğmuştur. Ya da doğması yakındır” dedi. Abdülmesih geri dönüp İran'a geldi ve Nûşirevan'a bu haberi söyledi. Nûşirevan'ın gönlü sevinçle doldu. Sonra şöyle dedi:

“Benim şahlığım zamanında hiçbir şey olmasın, benden sonra on dört bey, on dört yıl içinde tahta geçince çok işler olur” dedi.²⁷³

Âmine Hz. Peygamber'e hamile kaldığı zaman, kendisinden çıkan bir nur ile Suriye topraklarındaki Busrâ saraylarını görmüştü. Âmine, oğlu Hz. Peygamber'i dünyaya getirdiğinde, dedesi Abdulmuttalib'e birisini gönderip: Senin için bir oğlan çocuğu dünyaya getirdim; gel, gör dedi. Abdulmuttalib de gelip gördü ve bu sırada Âmine ona, hamile iken rüyasında gördüklerini, rüyasında kendisine söylenenleri ve doğacak olan bu çocuğun adının Muhammed konulmasına dair kendisine verilen emri anlattı.

Osman b. Âs şöyle diyor:

Annem bana Vehb'in kızı Âmine'nin Hz. Peygamber'i dünyaya getirdiği zaman O'nun yanında hazır bulunduğunu, evde bulunan her şeyin nur saçtığını ve yıldızlara baktığında, onların kendisinin üzerine düşecekmiş gibi yaklaşmış olduklarını gördüğünü söylemişti.²⁷⁴

İbn-i Sad'ın, İbn-i Abbas'tan rivayet ettiğine göre Âmine binti Vehb şöyle dedi: “Ben Muhammed'i doğurana kadar hiçbir zorluk görmedim. O'nu doğurduğumda onunla beraber Maşrik ve Mağrib arasını aydınlatan bir nur gördüm. Daha sonra ellerine yaslanarak bir avuç toprak alıp kafasını semaya kaldırdı. Bazılarına göre diz üstü çöküp başını semaya kaldırdı ve onunla beraber bir nur etrafa saçtı ta ki Şam'ın sokakları gözüksün. Âmine dedi ki onu doğurduğum zaman benden bir nur çıktı Şam sarayını gördük. O bir kuzu gibi tertemiz olarak doğdu ve yerde kendi elleri üstünde oturdu.”²⁷⁵

Ehli Kitap'tan biri aralarında Kureyşliler'in de bulunduğu bir gurup Mekkeli'nin yanına geldi ve onlara bu gece sizden bir çocuk doğdu. Mekkeli'ler hayır diye cevap verdiler. Ehli kitab'dan olan adam; vallahi bu gece filistin'de Ahmed diye bir çocuk

²⁷³ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 7-8.

²⁷⁴ İbn-i Esir, C. I, s. 417.

²⁷⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 83.

doğdu, ta ki Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğludur dedi. Bu söylenilenden Kureyşliler'in sevindiğini gören o adam vallahi siz ona öyle saldıracaksınız ki Maşrik ve Mağrib ehli sizi konuşacak.²⁷⁶

İbni Ebî'd Dünya ve diğerleri Alî b. Harb et-Tâî, Ebû Ya'la, Eyyûb b. İmrân el-Becelî ve Mahzûm b. Hânî el-Mahzûmî isnadiyla yüz elli yaşlarına varmış olan babası Hanî'nin şöyle dediğini anlatır; Rasûlullahın doğduğu gece olunca, İran Kralı Kısra'nın saray \ eyvanı sarsıldı. On dört tane balkonu çöktü. Sava Gölü çekilip kurudu. İran'ın (Mecûsî dininin söndürülmeden yakılan) ateşi söndü ki bundan önce bin yıldır hiç sönmemişti. Ateşperest liderleri (rüyalarında) cins arap atlarını çekip götüren çetin develer görmüşlerdi.²⁷⁷

İbn-i Kesir: "Hz. Peygamber'in doğum gecesinde putlar, yerlerinden sarsılıp yüz üstü yere düşmüşlerdi. Habeş Kralı Necaşi, bazı olağanüstü durumlar müşahade etmiş, Hz. Peygamber'in doğumuyla birlikte bir nur zuhur ederek Şam saraylarını onlara göstermiş, Hz. Peygamber'in kendisi de başını semaya dikerek diz üstü yere çökmüş gibi bir vaziyette doğmuş, üzerine kapatılan çömlek ikiye bölünmüş, doğduğu evde bir nur görülmüş, göklerdeki yıldızlar o eve yaklaşmış ve benzeri diğer bazı harika olaylar görülmüştü"²⁷⁸ diye kayd eder.

Abdulmuttalib: Hz. Muhammed doğduğu gece ben Kâbe'yi tavaf ediyordum. Gece yarısı olunca birden Kâbe titredi ve tekbir sesleri gelmeye başladı "Allah'u Ekber, Allah'u Ekber şu an müşriklerin kötülüklerinden ve cehaletin kötülüklerinden temizlendi." Ondan sonra putlar düştü. Ben de büyük put olan Hubel'e bakıyordum ki Hubel de düştü ve şöyle bir ses seslendi: "*Âmine Muhammed'i doğurdu. Âmine: Muhammed'i doğurduğumda Muammed'i secdede olduğunu ve parmağını semaya kaldırdığını gördüm*" dedi.

Rivayet edildiğine göre Peygamber doğduğunda "*la ilahe illellah Muhammed'u Resulullah*" dedi.²⁷⁹

Velîd b. Müslim, Şuayb b. Ebî Hamza, Ata El-Horasâni, İkrime isnadiyla sevkettiği haberinde İbni Abbas'tan; "Abdulmuttalib'in Peygamber'imizi doğumunun yedinci günü sünnet ettirdiğini onun için bir sünnet kütüğü döktürdüğünü ve

²⁷⁶ Yakubi, C. II, s. 6.

²⁷⁷ Ez-Zehebi, C. II, s. 35.

²⁷⁸ İbn-i Kesir, C. III, s. 391.

²⁷⁹ Diyarbekri, C. I, s. 203.

Muhammed adını verdiğini anlatır.²⁸⁰

İbn-i Kesir, Beyhakî'ye dayanarak: "Rasûlullah, sünnetli ve göbeği kesilmiş olarak doğdu. Dedesi Abdülmuttalib buna hayret etti. Rasûlullah'ın itibarı, onun nazarında büyük oldu. "*Şu oğlum büyük adam olacak*" dedi ve öyle de oldu" diye nakleder.

İbn-i Kesir, İbn Asakir'e dayanarak: "Allah katında değerli olduğumdan ötürü ben, sünnetli olarak doğdum ve hiç kimse hayâ yerimi görmedi" diye zikreder. İbn Asakir'in bir diğer rivayetine dayanarak: "Cebrail (göğsünü yarıp Zemzem suyuyla) kalbini temizlediği esnada Rasûlullah'ı sünnet etmiştir." Bir rivayete göre dedesi Abdülmuttalib, Hz. Peygamber'i sünnet ettirmiş, sünnet yemeği vererek bütün Kureyşlileri o yemekte bir araya getirdiğini nakleder. "Rasûlullah, sünnetli olarak doğdu" diye rivayetlerde İbn-i Kesir'de mevcuttur.²⁸¹

Bir peygamberden beklenen şey, onun doğumundan itibaren mucizeler göstermesidir; Anası onu dünyaya getirirken asla doğum sancıları çekmemiştir; doğduğunda sünnetliydi, onu melekler yıkamış ve iki omuzu arasına gelmek üzere sırtına Risâlet mührünü basmışlardı.²⁸²

Araplar arasındaki örf gereği çocuğun doğumunun yedinci günü sünnet yapılır, çocuğa isim koyulur ve kurban kesilirdi. Bu âdetin İslam'dan önce kalan İbrahimi bir gelenek olduğunu görüyoruz. Bu gelenekten gelen peygamberler arasında da bu âdet mevcuttur. Söz gelimi aynı gelenekten gelen Hz. İsa da bu şekilde sünnet olmuştur.²⁸³

Bu doğuştan sünnetliydi konusu Hz. Peygamber'in avretinin kimse tarafından görülmediği iddiasından meydana gelmiş olabilir. Öyle olsun veya olmasın Müslümanların buna bağlı kalması yakışık değildir. Yani doğarken sünnetli olsa bile Peygamber Efendimiz bu şekilde erdemli olacağını düşünmüyorum. Çünkü İslam kültüründeki kötü öğelerden ve kıyamet alemlerinden sayılan Deccal de rivayetlere göre sünnetli ve göbeği kesiktir.²⁸⁴

İslâm, Kur'an'a dayalı bir din olduğu için, bu türden olaylar ve âdet dışı olaylar ikinci planda kalır. Hz. Muhammed'in İslâm peygamberi olduğu bu tür olaylarla doğrulanacak değildir. Ona mucizevi bir varlık, karizmatik bir kişilik vermek de doğru bir yaklaşım olamaz. İslâm peygamberi Hz. Muhammed'i Kur'an'ın tanıttığı gibi

²⁸⁰ Ez-Zehebi, C. II, s. 27.

²⁸¹ İbn-i Kesir, C. III, s. 387-388.

²⁸² Hamidullah, C. I, s. 40.

²⁸³ Azimli, s. 67.

²⁸⁴ Azimli, s. 68.

tanıtmak ve kabullenmek lazımdır. İslâm peygamberi bir insandır ve insanla ilgili vasıflara haizdir. Şu ayırımla ki O, bir peygamberdir.²⁸⁵

“Bu doğum, ateşgedelerin sönmesine vesile oluyorsa, kanaatimizce öncelikle Mekke’deki Allah’ın evinin etrafındaki putları yıkılması daha uygun olurdu. Bu türden problemlerden dolayı bu olayların gerçekliğini tartışmayı zait görüyoruz.”²⁸⁶

“Bu tür rivayetlerle Hz. Peygamber’in dünyaya gelişinden itibaren olağanüstü bir şahsiyete sahip bulunduğu, dolayısıyla onun beklenen peygamber olacağı imâ edilmeye çalışılmıştır. Zikredilen bu tür bilgilerin kaynaklarda çokça yer bulmasının asıl âmili, Allah Rasûlü’nin nübüvvetinden önceki hayatını onun peygamberlik dönemi özelliklerinden yola çıkarak açıklamaya çalışmak, başka bir ifadeyle onun ismet ve nübüvvetini, vahyin geldiği ve risâlet görevinin kendisine verildiği tarihten değil, doğumundan itibaren başlatmaktır.”²⁸⁷

Hz. Peygamber’in çocukluğundan beri göreve hazırlandığı bir gerçektir; ancak, bunun gelen rivayetlerde abartılı bir tarzda verilmesi zihinlerde uygun olmayan ‘*peygamber tasavvuru*’ doğurması açısından son derece sakıncalıdır.²⁸⁸

Bu konuyu Ramazan Boyacıoğlu şöyle değerlendirir. “Bütün bu anlatılanlar ele alıp incelenecek olursa:

1- Doğum günü, doğduğu ay ve yıl bile kesin olarak belirlenememiş olan bir kimsenin doğduğu yılda olduğu rivayet edilen olaylar hiç de mantıklı değildir.

2- Hz.Muhammed’in Âdem’den beri gelen bir nûr ile yüceltilmek istenilmesi, ya da doğum anında böyle bir nûrun çıkması ve bütün çevreyi aydınlatmış olması gibi olayların anlatılması, hem Kur’an’a, hem akıla, hem bilime ve hem de Sünnetullah’a ters düşmektedir. Eğer Hz. Muhammed bazıların dediği gibi doğuşundan itibaren peygamber olmuş olsaydı, bu Kur’an’da belirtilirdi. Kaldı ki, yukarıda da belirtildiği gibi, peygamberliğinden önce “**Hz.Muhammed kitap nedir iman nedir bilmeyen bir kişidir.**”²⁸⁹ Öyleyse gerçek nûr Kur’an’ın nûrudur, yani Kur’an’ın aydınlatmasıdır.

3- Hz.Muhammed’in doğumu anında bazı insanlara felâketlerin verilmiş olması düşünülemez, çünkü ortada uyarmasını yapmış bir elçi ya da bir nebî yoktur. Bu durum

²⁸⁵ Hizmetli, s. 186.

²⁸⁶ Azimli, s. 63.

²⁸⁷ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, C. I, s. 125.

²⁸⁸ Cafer Karadaş, “İsbât-ı Nübüvvet ve Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği Adlı Eser Üzerine”, *Hadis Tetkikleri Dergisi*, C. I, 2003, S. I, s. 160.

²⁸⁹ Şûrâ, 42/52.

Kur'an'daki, “*Uyarıcıları olmayan hiçbir ülkeyi helak etmedik*”²⁹⁰ ayetine ters düşmektedir. Öyle ise, Kur'an ile birlikte yıkılanlar Kısra'nın sarayı değil, bütün karanlıklardır. Sönen Mecûsî ateşi değil, bütün dünyadaki küfür ve zulmün ateşidir. Kuruyan şey Save gölü değil, insanlığa yapılan zulmün kurutulmak istenmesidir. Eğer anlatılan bu olaylardan bir kaç olmuştaysa, Hz. Muhammed, Kureys'i İslâm'a davet etmeye başladığı zaman bunları kullanır, Kureys'i ve bazı Yahudileri de bunlara şahit gösterirdi. Dahası Hz. Muhammed, oğlu İbrahim'in öldüğü güne denk gelen güneş tutulmasını, İbrahim'in ölümü ile irtibatlandırmak isteyenlere, “Güneş ve Ay, Allah'ın birliğine ve büyüklüğüne iki şahittirler. Onlar, kimsenin ölümü ve dirilmesi ile ilgili değildirlir” diyerek, bu olağanüstü olay karşısında halka çok önemli bir uyarıda bulunmuştur. Burada insanın aklına, “Hz. Muhammed doğduğunda Mecûsîlerin bin yıldan beri yanmakta olan ateşleri sönmüş ise, yine Allah'ın yüce bir peygamberi olan Hz. îsâ doğduğu zaman aynı ateş niçin sönmemiştir?” sorusu akla gelmektedir. Öyleyse Hz. Muhammed'in doğumuna denk gelen dönemde bazı olağanüstü olaylar olmuşsa bile, bunları onun doğumu ile irtibatlandırmak yanlıştır. Bunlar bütünüyle subjektif değerlendirmelere dayanır.

4- Yine anlatıldığı gibi Hz. Muhammed, doğduğu zaman putlar yerinden sarsılıp yüz üstü düşmüşlerse, daha sonra Kâbe'nin içinde ve dışında bulunan putlar, o daha sonra Kâbe'yi ziyaret ettiği zaman ve özellikle peygamber olduktan sonra niçin sarsılıp düşmemişlerdir.

5- İslâm öncesinde güvenilir bir kişiliği olmasına rağmen vahiyden yoksun olan Hz. Muhammed, eğer temiz bir nûr ile doğmuş ve daha sonra kalbi açılıp temizlenmiş olsaydı, Kur'an'da, “...*Yalnızca Rabbini büyükle. Elbiseni temizle. Pislikten uzaklaş*”²⁹¹ emrine muhatap olur muydu? Ya da “*(Allah) seni yolunu kaybetmiş biri olarak bulup doğruya ulaştırmadı mı*”²⁹² açıklamasına, ya da “*Sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun*”²⁹³ hitabına muhatap olur muydu? Kısacası bu olayları gerçek olarak kabul edecek olursak daha bunun gibi akla pek çok soru gelir.

6- Anlatılan bu olağanüstü rivayetler, belki Hz. Muhammed'i yüceltmek için yapılmaktadır. Burada bir art niyet aramak belki uygun olmayabilir. Ancak bu durumda neredeyse Hristiyanların yaptığı gibi, bunları uyduranların yalnızca, haşa “oğuldur” demedikleri

²⁹⁰ Şu'arâ, 26/208.

²⁹¹ Müddesir, 74/3-4-5.

²⁹² Duhâ, 93/7.

²⁹³ Şûrâ, 42/52.

kalmıştır. Hatta zamanımızda bile Hz. Muhammed'i ilahlaştıran yazılar yazılmaktadır. Oysa bütün peygamberler beşer olduğu gibi, Hz. Muhammed de bir beşerdir.²⁹⁴ Yüce Allah, bir beşer olan Hz. Muhammed'e peygamberlik vererek ve âlemlere bir rahmet olarak göndermiş,²⁹⁵ son peygamber²⁹⁶ olduğunu bildirerek ve bütün insanlara bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderip²⁹⁷ onu yücelteceği kadar yüceltmıştır.²⁹⁸

Peygamber efendimizin doğumu esnasında bazı olağanüstülüklerin yaşandığına dair nakledilen rivayetlerin, adetlere ve bildik durumlara aykırı olduklarından dolayı bütün bunların uydurulmuş olduğunu aklı başında hiç kimse iddia edemez. Çünkü Peygamber efendimiz, diğer doğan çocuklar gibi bir çocuk değildi.²⁹⁹ Hz. Muhammed'in doğuşunda ve yetişmesinde beşeriyet hududunu aşan bir hârikulâdelik göze çarpmaz. Ancak, onun sahip olduğu hasletlerdir ki, kendisinin şerefli şahsiyetinin çerçevesini çizer ve müstesnâ oluşundaki büyük hakikati, peygamberliğinin ebediliğini izah eder.³⁰⁰

Bilhassa doğum esnasında meydana geldiği rivayet edilen olaylar, çocukluğu sırasında yaşadığı bildirilen olağanüstü hadiseler zaman zaman efsane boyutunda siyer ve tarih kitaplarında teferruatlı bir şekilde anlatılmıştır. Bu bilgilerin pek çoğu daha sonraki dönemde başka inanç mensuplarıyla yaşanan etkilenme ve dinî rekabet sebebiyle uydurulmuş malumat olup, Kur'ân'ın bize takdim ettiği Hz. Peygamber'i gölgede bırakır niteliktedir. Müslümanlar, muhtemelen diğer din mensuplarıyla girdikleri tartışmalarda dinlerini kendilerince savunma ve muhataplarını, onlardan sıkça duydukları olağanüstü hadiselerle ikna gayreti neticesinde Hz. Peygamber ile ilgili olarak aşırı övgü ve yüceltme anlayışına yönelmişlerdir.³⁰¹

Hız. Muhammed'in doğumu ile dünya tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Hatta bu doğum dünyada yeni bir çağ başlatmıştır. İşte bu anlamda bu doğumla bütün dünya kısa sürede yeni bir din ve medeniyetle karşılaşacaktır. Dünya tarihinde bu kadar kısa sürede bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılabilen başka bir din bulunmamaktadır. Bu dini yeryüzünde yayacak bir elçinin gelişi ile bazı işaretlerin meydana gelmesi doğaldır. Ama bu kadarının da olacağını düşünmek mümkün değildir. Erdinç Ahatlı, bu gerçeğin

²⁹⁴ İsra, 17/93.

²⁹⁵ Enbiya, 21/107.

²⁹⁶ Ahzâb, 33/40.

²⁹⁷ Sebe, 34/28.

²⁹⁸ Boyacıoğlu, s. 13-14.

²⁹⁹ Ebu Zehra, C. I, s. 158.

³⁰⁰ Muhammed Kâmil Hatte, **Muhammed Aleyhisselâm'ın Peygamberliği**, Ankara, 1967, s. 3.

³⁰¹ Apak, "Günümüzde Hız. Peygamber'in Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler", **Uludağ Ünı İlh Derg.**, C. XIX, 2010, S. 2, s. 64.

“Hz. Peygamber’in gelmesiyle Şam dâhil dünyanın her yerinde, şirk karanlığını ortadan kaldıran İslâm’ın hidayet nuru” olduğunu beyan eder.³⁰² Zekâi Konrapa’nın Mevlana Şibli’ye dayanarak zikrettikleri önemlidir: “Hakikat şudur ki: Yıkılan Kısra’nın sarayı değil, bütün İran’ın saltanatı, Bizans’ın satveti, Çin’in azameti idi. Sönen ateş, Mecusilerin ateşgedelerinde parlayan alev değil, bütün dünyada küfrün ateşiydi. Kuruyan Sava gölü değil, putperestliğin hâkimiyeti, Zerdüştlüğün kuvveti, Hristiyanlığın üstünlüğüydü.”³⁰³

1.2.3. Muhammed’in İsmi

Leona Caetani bu konuyu şöyle dile getirir: Arabistan Peygamberi’nin aldığı Muhammed ismi kelimenin asıl mânasıyla bir isim değildi, adeta bir mahlas, bir lakabdı. Araplarda pek yaygın olan böyle bir lakab verilme âdetinin temel amacı baba ismini ilave etmek mecburiyetine ihtiyaç bırakmaması idi. Peygamber, Araplar’da yaygın olan Ömer, Zeyd, Said gibi bir isme sahip olsaydı Arap âdeti gereğince kendisini aynı isimdeki kimselerden ayırmak için babasının ismini de ilave etmek gerekecekti. Lakab ise böyle bir ihtiyacı yok eder. Binaenaleyh Muhammed ismi Peygamber’in mazlum ve belki de meçhul olan babasının hatırasını ortadan kaldırmağa gerçek surette katkı sağlamıştır.³⁰⁴

Muhammed’in asıl ismi ne olduğunu söylemek kabul edilmez bir meseledir. Fakat Kur’an ve Hadis kabul edilmez bir durumu meydana çıkartmıştır ki o da isminin Muhammed olmadığıdır. Başka bir ismi vardı. Anane onu gizlemek ve unutturmak istemiştir.

Muhammed ya sonradan alınan yahut verilen bir isim idi, hakikatte bir lakab demektir. Bu şarkta pek bilinen bir adettir. Orada herkes tebdili hal ve tebdili mekân ettikçe hemen ismini de değiştirirdi. Asıl mesele Muhammed’in doğduğu zaman kendisine verilmiş olan isim de değildir. Asıl mesele o kadar meşhur olduğu, kendisinden korkulduğu, kendisine karşı nefret veya muhabbet beslendiği zamanda ne isim ile yâd edildiğidir. Bazı rivayetleri kısmen olsun kabul edecek olursak bu isim Muhammed değildi ve herhalde ilk senelerde kullanılmıyordu. Kur’an’da, Muhammed isminin geçtiği ayetler bu kaynaklarca sonradan ilavedir. Mesele gayet karışıktır. Durum o kadar kapalıdır ki hiçbir zaman bulunamayacaktır. Bu meseleyi tetkik etmek

³⁰² Ahatlı, s. 134.

³⁰³ Konrapa, s. 46.

³⁰⁴ Caetani, C. I, s. 163.

bizim eserimizin çerçevesi dâhiline girmez.

Bir rivayetten anlaşıldığına göre Abdulmuttalib Âmine'nin çocuğunu Kusam diye çağırıyordu. Bu Kusam üç sene evvel vefat eden kendi çocuğunun ismi idi. Abdulmuttalib bu ismi sonradan Muhammed'e vermiştir. Sprenger bir fırkasında Muhammed'in ismi meselesine ve Muhammed'in mesih kelimesine tekabül etmesi ihtimaline işaret ederek geçmişteki bir manaya delalet eden ve harfî tariftan mahrum olan daha birçok kelimeler de zikreyleyler.³⁰⁵

Değerlendirme

Caetani: “Muhammed ismi kelimenin asıl mânasıyla bir isim değildi, adeta bir mahlas, bir lakabdı. Peygamber, Araplar'da yaygın olan Ömer, Zeyd, Said gibi bir isme sahip olsaydı Arap âdeti gereğince kendisini aynı isimdeki kimselerden ayırmak için babasının ismini de ilave etmek gerekecekti. Lakab ise böyle bir ihtiyacı yok eder. Fakat Kur'an ve Hadis kabul edilmez bir durumu meydana çıkartmıştır ki o da isminin Muhammed olmadığıdır. Başka bir ismi vardı. Anane onu gizlemek ve unutturmak istemiştir. Asıl mesele Muhammed'in doğduğu zaman kendisine verilmiş olan isim de değildir. Asıl mesele o kadar meşhur olduğu, kendisinden korkulduğu, kendisine karşı nefret veya muhabbet beslendiği zamanda ne isim ile yâd edildiğidir. Kur'an'da Muhammed isminin geçtiği ayetler bu kaynaklarca sonradan ilavedir. Abdulmuttalib Âmine'nin çocuğunu Kusam diye çağırıyordu. Bu Kusam üç sene evvel vefat eden kendi çocuğunun ismi idi. Abdulmuttalib'in bu ismi sonradan Muhammed'e verdiğini iddia ediyor.

Muhammed ismi ile alakalı olarak ilk dönem İslam Tarihi kaynaklarına bakacak olursak İbn-i Hişamda şu şekilde bir rivayet vardır;

Resulullah'ın anası Âmine binti Vehb şöyle dermiş: Resulullah'a hamile kaldığı zaman rüyasında kendisine şöyle denilir:

“Şüphesiz sen bu ümmetin seyyidine hamile kalmışsındır. Öyle ise doğduğunda şöyle söyle: Onun için her hâsîdin şerrinden Vâhid olan Allah'a sığınırım. Sonra onun ismini Muhammed koy.” Onunla hâmile olduğu zaman rüyasında gördü ki: Kendisinden bir nur çıkıyor. Onunla, Şam'da ki Busra kasırlarını görüyordu.³⁰⁶

Taberi ise Peygamber'in pazartesi günü dünyaya teşrif buyurduğunu, dedesi

³⁰⁵ Caetani, C. I, s. 352.

³⁰⁶ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 214.

Abdulmuttalib ona Muhammed ismini verdiğini kaydeder.³⁰⁷

Âmine, oğlu Hz. Peygamber'i dünyaya getirdiğinde, dedesi Abdulmuttalib'e birisini gönderip: "*Senin için bir oğlan çocuğu dünyaya getirdim gel gör*" dedi. Abdulmuttalib de gelip gördü ve bu sırada Âmine ona, hamile iken rüyasında gördüklerini, rüyasında kendisine söylenenleri ve doğacak olan bu çocuğun adının Muhammed konulmasına dair kendisine verilen emri anlattı ve Abdulmuttalib torununa Muhammed ismini verdi."³⁰⁸

Muhammed b. İsmail b. Ebi Fudeyk'in rıvayetine göre: Usayme'nin Nasranî ve İncil'i bilen mevlası; Hz. Peygamber'in İncil'deki özelliklerini anlatırken: "Onun İsmail (a.s.)'in soyundan olduğunu ve isminin Ahmed olduğunu söyledi.

Âmine Hz. Muhammed'e hamile iken kendisine çocuğuna Ahmed ismini koymasını emredildi.³⁰⁹

İbn-i Kesir ise bu konuyu şöyle kaydeder; "Muhammed'in doğumunun yedinci gününde dedesi Abdulmuttalib onun için bir kurban keserek Kureyşliler'i yemeğe çağırdı. Yemeği yedikten sonra; "Ey Abdülmuttalib! Şerefine bize ziyafet verdiğin şu oğluna (torununa) ne ad koydun bakalım?" diye sordular. O da; "Muhammed koydum." dedi. "Kendi aile efradından birinin adını niye ona vermedin?" diye sormaları üzerine Abdülmuttalib şu cevabı verdi: "*Gökte Allah'ın, yerde de bütün yaratıkların onu övmesi için ona bu adı verdim.*"

Lügat (dil) âlimleri dediler ki: İyi vasıfları kendinde toplayan adama Muhammed denir. Nitekim şairin biri demiş ki:

"*Ey laneti kabullenmeyen adam! Devemi şerefli, asil, âlicenap ve Muhammed (Övülen) için, (yani senin için) hazırlanarak sana geldim.*"³¹⁰

Bazı âlimler dediler ki: Rasûlullah'a Muhammed adını koymalarını, Cenâb-ı Allah onlara ilham etti. Çünkü onda övgüye layık iyi nitelikler vardı. İsim ve fiil, isim ve müsemma, hem maddeten hem manen bir araya gelsin, diye ona Muhammed adını koydular. Nitekim amcası Ebu Talib bir şiirinde şöyle demiştir:

"*Aldı, ona kendi isim kökünden bir isim verdi ki onu yüceltsin. Arş'ın sahibi Allah'ın bir adı da Mahmud (övülmüş) dur. Onun adı ise, Muhammed'dir.*"³¹¹

Nafi b. Cubeyr babasından şöyle rivayet eder: Resulullah'ın şöyle dediğini

³⁰⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 9.

³⁰⁸ İbn-i Esir, C. I, s. 417.

³⁰⁹ İbn-i Sa'd, C. I, s. 84; Akıncı, **Hazreti Âmine**, s. 232.

³¹⁰ İbn-i Kesir, C. III, s. 389.

³¹¹ İbn-i Kesir, C. III, s. 390.

işittim; ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Mahi'yim (Allah benle kötülüğü sildi), ben Haşir'im (Allah Kıyamette İnsanları Huzuruma toplayacak) ve ben Hatem'im (Peygamber'lerin sonuncusuyum).³¹²

Zehebi ise; Zührî, Muhammed b. Cübeyr b. Müt'im aracılığıyla babası Cübeyr (r.a.)'ın Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu duydum; “Benim birtakım isimlerim vardır; Ben Muhammed'im, Ahmed'im, Allahın küfrü benim ile mahvettiği Mahî'yim; insanların kıyamette önünde tekrar diriltileceği Hâşir'im ve kendinden sonra peygamber gelmeyecek (demek) olan Âkîb'im”³¹³ diye kayd eder.

“Emîn” de Efendimizin adlarındandır. Kureyşliler, Peygamberliğinden önce Onu bu ad ile çağırırlardı. “El-Fâtih” ve “el-Kusem” de yine onun adlarındandır.³¹⁴

Resullullah'ın birçok isimleri vardır. Kur'an'dakilerin: Muhammed,³¹⁵ Ahmed,³¹⁶ Rasûl,³¹⁷ Nebi,³¹⁸ Şahid,³¹⁹ Beşir,³²⁰ Nezir,³²¹ Mübeşşir,³²² Münzir,³²³ Daillallah,³²⁴ Münir,³²⁵ Müzekkir,³²⁶ Müdessir,³²⁷ Hatemunnebiyyin,³²⁸ Nimet,³²⁹ Tâhâ,³³⁰ ve Yâsin.³³¹ Diyarbekri, hadislerdeki esmâyı nebeviyyeden bazılarının Mahi, Hâşir, Akîb, Mukaffi, Nebiyyi, Rahmet, Nebiyyi tövbe, Nebiyyi melahim, Kattal, Mütevekkil, Fatih, Hatem, Mustafa, Ümmi, Kusem (Câmiî hayır manasına) olduğu; Peygamberler'in kitaplarındakilerden bazılarının: Dahûk, Hamyata veya Hamtaya, Uhid, Beraklit, Mazmaz, Müşeffah, Münhamenna, Muhtar, Ruhhulhak, Mukissunneh, Mukaddes, Hırzul'ümmiyyin, malûm olduğu bunların çoğunun sıfat olup mecazen isim sayıldığını rivayet ederek şöyle devam eder: Peygamber “ benim Kur'an' da ki ismim Muhammed, İncil'de ki ismim Ahmed, Tevrat'ta ki ismim ise Ahid (sınır koyan) dir.

³¹² İbn-i Sa'd, C. I, s. 84.

³¹³ Ez-Zehebi, C. II, s. 29.

³¹⁴ Ez-Zehebi, C. II, s. 32.

³¹⁵ Âl-i İmran, 3/144; Ahzâb, 33/40; Fetih, 49/29.

³¹⁶ Saff, 61/6.

³¹⁷ Âl-i İmran, 3/132.

³¹⁸ Ahzâb, 33/40.

³¹⁹ Ahzâb, 33/45.

³²⁰ Mâide, 5/19.

³²¹ Ahzâb, 33/45; Furkân, 25/1.

³²² Ahzâb, 33/45.

³²³ En'âm, 6/48.

³²⁴ Fussilet, 41/33; Ahzâb, 33/46.

³²⁵ Ahzâb, 33/46; Fâtır, 35/24.

³²⁶ Gâşîye, 88/21.

³²⁷ Müddesir, 74/1.

³²⁸ Ahzâb, 33/40.

³²⁹ Hucurât, 49/8.

³³⁰ Tâhâ, 20/1.

³³¹ Yâsîn, 36/1.

Çünkü ben ümmetimle cehennem ateşi arasına sınır koyarım”³³² dediğini rivayet eder.

Mustafa Asım Köksal Caetani’ye; Medine’de alınmış verilmiş isimlere kendilerini bağlı görmeyen Mekke’li müşriklerin evvel ve ahir Rasul-i Ekrem’e Muhammed isminden başka bir isimle hitap ettiklerine dair bir tek vesika olsun bulup gösterebilir mi?³³³ Sorusunu Şaban Öz şöyle değerlendirir;

“Mustafa Asım Köksal’ın bu sözleri oldukça iddialı bir meydan okumadır. Her şeyden önce bunu belirtmeliyiz ki, ne Mekkeli müşrikler, ne de Caetani’nin, Peygamberimize farklı bir isim veya künye ile hitap etmiş olmaları, Resulullah’ın Kur’an’da da hitap edilen şekliyle isminin Muhammed olduğu gerçeğine bir halel getiremez. Ancak daha önceden yirminci asrın kısıtlı imkânları her meslek sahibi ve hele tarihçi için mazareti, şunu bunu bahane edip hoş görülmeyi isteme hakkını asgari hadde indirmiştir. Çeşitli menbalar, malzemeler hemen her memlekette şahsi kitap dolaplarında bile yer almaktadır. Binaenaleyh, asri bir tarihçi, kaleme alacağı mevzu da o güne kadar yazılmış olanları göz önünde tutmak, gördüğü kitaplar hakkında hüküm verirken, görmediklerini de hesaba katmak zorundadır. Caetani’nin bu basit esasa da riayet etmediğini görüyoruz.” Mustafa Asım Köksal, yukarıdaki “bir tek vesikanın” olmadığı yolundaki sözlerini söylerken daha dikkatli olması gerekirdi. Zira sadece İbn Sa’d’da bu konuda iki vesika mevcuttur: İbn-i Sa’d’ın; “Hâşim b. el-Kâsım, Leys Haccâc b. Abdullah el-Himeyri Bükeyr b. el-Eşec” senediyle verdiği birinci habere göre; “Akra b. Hâbis, Hz. Muhammed başından hacamat olurken yanına girer ve “Ey İbn Kebşe, niçin başının ortasından hacamat oluyarsun?” diye sorar. Resulullah “Ey İbn Hâbis, çünkü onda baş, diş ağrılarına, uykusuzluğa, hastalığa şifa vardır”³³⁴ şeklinde cevap verir.

İkinci vesika ise, “Velid b. Atâ b. el-Ea’z el-Mekki, Ahmed b. Muhammed b. el-Velid el- Ezraki Amr b. Yahya b. Saîd el-Emevi o da dedesinden ve amcası Halid b. Saîd’den anlatılan bu haberde ise; “Saîd b. el-As b. Ümeyye’nin, hastalığı esnasında “Şayet Allah beni bu hastalığımдан ayağa kaldırırsa, Mekke’de İbn-i Ebî Kebşe’nin ilâhına ibadet edilmeyecektir” demesi ve bunun üzerine Halid b. Saîd’in “Allah’ım onu kaldırma” diye dua etmesi” anlatılmaktadır.³³⁵ Neticede diyebiliriz ki, A. Köksal’ın iddiasının aksine, Resulullah’a müşriklerin başka isim ve ünvanlarla hitap etmiş

³³² Diyarbekri, C. I, s. 206.

³³³ Köksal, **Reddiye**, s. 450.

³³⁴ İbn-i Sa’d, C. I, s. 384.

³³⁵ İbn-i Sad, C. IV, s. 90.

olmaları mümkündür ve bu konuda tarihi vesikalar mevcuttur.³³⁶ Aslında Hz. Muhammed'e "İbni Ebî Kebşe"³³⁷ dedikleri ve ayrıca neden İbni Ebî Kebşe ile künyelendiği ile ilgili rivayetler Asım köksal'ın İslâm Tarihi adlı eserinde mevcuttur.³³⁸

Abdulmuttalib torununa Muhammed ismini koyması gerektiğini anlayınca Âmine'ye: "Allah sana torunum için öyle isimler buyurdu ki, şimdiye kadar Kureyşde konması âdet değildir"³³⁹ diyerek Muhammed isminin o zaman alışılmış bir isim olmadığına işaret etmiştir.

İslâm Peygamberinin ismi o zamana kadar Araplarda duyulmamış bir isim olup oldukça dikkat çekicidir. Hamileliğin ilk günlerinde gördüğü bir rüyada kendisine işaret edildiği gibi Âmine çocuğuna "Muhammed" adını verdi. Dedesi Abdulmuttalib de ona mevcut âdet gereği doğumunun yedinci günü Mekkelilere bir ziyafet vererek, "Muhammed" ismini koydu. Muhammed ve Ahmed isimleri pek övülmüş, arzu edilmiş mânâsına gelmektedir. Tevrat'taki "Hamda" kelimesi aynı anlamdadır ve Mesih, beklenen kurtarıcı, arzulanan insan demektir. İncil'de ise Tevrat'taki Hamda yerine, Baraklit (Paraklit) geçmektedir. Beklenen kurtarıcı, temsilci mânâsınadır ki, Arapçası Ahmed'dir. Buna göre Baraklit Ahmed ve Muhammed demektir. Böylece İsa, İncil'de Ahmed isimli bir peygamberin geleceğini bildirmiştir.³⁴⁰ Muhammed isminin Tevrat'ta açık bir şekilde anıldığını söylüyener de vardır.³⁴¹ Zebur'da; "Ey Davut! Senden sonra ismi Ahmed ve Muhammed olan bir peygamber gelecektir" diye geçtiğini kaydederler.³⁴²

Hiz. Peygamber'in isminin Muhammed olduğu bütün kaynaklarda sabittir. Abdulmuttalib tarafından Kusem adı verilip bu husustaki rü'yanın hatırlanması veya hatırlatılmasıyla bundan vazgeçilerek Muhammed isminin takıldığı olsa bile bundan, kendisinin Mekke'de çocukluk çağından itibaren başka bir isim taşıdığı ve Medine'ye gelince ondan kurtulmak ve onu unutturmak istediği anlamına gelmez.

Halime, Hiz. Peygamber'i Mekke'de kaybedince onu her yerde aradı ama bulamadı. Durumu Abdulmuttalib öğrenince hemen Safâ tepesine çıkıp "oğlum

³³⁶ Öz, "Asım Köksalın Reddiyesi üzerine," **İslami Araştırmalar Dergisi**, C. XVII, 2004, S. III, s. 170.

³³⁷ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 16.

³³⁸ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 16.

³³⁹ Akıncı, **Hazreti Âmine**, s. 234.

³⁴⁰ Hizmetli, s. 186.

³⁴¹ İbn-i Kayyım, C. I, s. 82.

³⁴² M. Yusuf Kandehlevî, **Hayâtü's Sahâbe**, (Çev. Ali Arslan), C. I, İstanbul, Trhz, s. 25.

Muhammed kayboldu” diye Kureyş’ilere seslenir.³⁴³ Ayrıca İbn-i Sa’d’da ki bu vesikaların³⁴⁴ varlığı, Resulullah’ın ismini ne dün nede bugün değiştirmedeği gibi bundan sonra da değiştirilmeyecektir. Ayrıca, Resulullah’la alay eden, ona işkence eden, ona her türlü zulmü mubah gören, ona sihirbaz ve deli diyen müşriklerin, Allah’ın elçisine bir takım isimler takmış olmalarını yadırgamamak gerektiğinin düşüncesindeyiz.

Ayrıca Caetani’nin dediğinin aksine Muhammed ismi o zaman ki Araplar arasında mevcuttu. Arablar’da Hz. Muhammed’den önce üç kişiden başka bu isimle isimlenen bir kimse bilinmiyor. O üç kişinin de babaları Muhammed’in zikrini, onun zamanın yakınlığını ve onun Hicaz’da gönderileceğini işittikleri zaman onun kendi çocukları olmasını umud ettiler. Onlardan biri Muhammed b. Süfyan b. Necaşi’dır. Bu Şâir Ferazdak’ın dedesinin dedesidir. Diğer: Muhammed b. Uhayhe b. el-Cülâh b. Hariş b. Cahci b. Külfe b. Avf b. Amr b. Avf b. Mâlik b. el-Evs’dır. Bir diğeri: Muhammed b. Hamran b. Rebie’dır. Bu üç Muhammed’in babaları bir melike elçi gitmişlerdi. Onun yanında eski kitaplardan bilgi vardı. Onlara Peygamber’in gönderilmesini ve ismini haber veriyordu. Onlardan her biri karısını hâmile bırakarak ayrılmıştı. Onlardan her biri adak adamıştı ki, eğer erkek çocuğu olursa onun ismini Muhammed koysun ve bunu yaptılar.³⁴⁵

Ehli kitab yeni peygamber’in isminin Muhammed olacağını bildiklerinden bazıları çocuğuna Muhammed ismini koyuyordu. Beni Temimler’den Muhammed b. Süfyan, Beni Süvaeler’den Muhammed el-Ceşmi, Muhammed el-Esedî ve Muhammed el-Fukeymi diye Muhammed ismini sırf Nübuvvet sevdası için taktıklarını İbn-i Sad rivayet eder.³⁴⁶ Arabistan’da Muhammed ismini kullanan yaklaşık on kişinin olduğunu da söylerler.³⁴⁷ Buradan da anlaşılacağı üzere Muhammed ismi o zamanki Araplar arasında mevcuttu.

Kur’anı Kerim’de Muhammed³⁴⁸ ismi dört yerde bir yerdede Ahmed³⁴⁹ olarak geçer. Ancak hayatı boyunca ve resmi yazışmalarında devamlı Muhammed ismini kullanmıştır. Kur’an’ı Kerim’in bu ayetleri Caetani’nin; Kur’an ve Hadis kabul edilmez

³⁴³ Mehmet Şimşir, “Hz. Peygamber ve Râşid Halifeler Döneminde Özel İz ve İşaret Olarak Kullanılan Parola ve Bayraklar”, *İstem Dergisi*, 2011, S. 17, s. 157.

³⁴⁴ İbn-i Sa’d, C. I, IV, s. 384/90.

³⁴⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 214.

³⁴⁶ İbn-i Sad, C. I, s. 143.

³⁴⁷ Azimli, s. 66.

³⁴⁸ Ali İmran, 3/144; Ahzab, 33/40; Muhammed, 47/2; Fetih, 48/29.

³⁴⁹ Saf, 61/6.

bir durumu meydana çıkartmıştır ki o da isminin Muhammed olmadığıdır sözlerine yeterli bir cevap olacaktır.

1.2.4. Sütanneye Verilişi

Leona Caetani'nin Hz. Muhammed'in sütanneye verilişi ile ilgili değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir;

Şimdi Muhammed'in çocukluğuna ait menkıbelerin tetkikine geçerek şahit olduğumuz tek gerçek şey Muhammed'in büyütüldüğü ailenin gayet düşük bir durumda olması ve son derecede fakir bulunmasıdır. Muhammed kendi ailesi içinde büyümemiştir. Amcası dediği bir zatın ailesi içinde yalnız ve yetim bir halde büyümüştür. Muhammed'in çölde dört sene sütanne yanında kalması da bir masaldan ibarettir. Menkıbenin kaynağı gayet zayıftır. 126'ncı fıkrasının birinci notunda³⁵⁰ Muhammed'in çölde Beni Saidler yanında sütanneye verilişi hakkındaki rivayetlere pek az itimad edilir. İbn-i İshak: "Zan ve tahmin olunduğuna göre" (yez'umune) demiştir. Bu da yalan demekle müsavidir. Diğer bir menkıbe de; Kureyşler'den birçoğunun büyük fetihlerden sonra, yeni doğan çocuklarını çölde sütanneler yanına göndermelerinden dolayı ortaya çıkmış ihtimali pek muhtemeldir. Muhaddisler, Muhammed'in ailesinin İslamiyet zamanındaki Mekke asilzadelerin âdetini takib etmiş olacağını farz etmişlerdir. Bütün menkıbe bu suretle yoktan var olmuştur. Burada Muhammed'in lisanında ki fesahat üzerinde bilhassa ısrar ediliyor ve bunun Beni Said'ler nezdinde emzirilmesinden ileri geldiği söyleniyor.

Bunlardan da anlaşılacağı üzere bir mahsul icad etmek istenilmiştir. Bunu nazar itibare almanın yegâne sebebi yetim Muhammed'in asıl Mekke'li olmayıp bazı sebeplerden dolayı bedeviler tarafından Abdulmuttalib'in ailesine getirilmesinin ve onun tarafından da meçhul bazı durumlardan dolayı validesiyle birlikte kabul edilmesinin bilinmeyen bir hatırası sonradan bu şekle sokulmuştur demekten ibarettir.³⁵¹

Değerlendirme

Caetani; tek gerçek şey Muhammed'in büyütüldüğü ailenin gayet düşük bir durumda olması ve son derecede fakir bulunmasıdır. Muhammed kendi ailesi içinde büyümemiştir. Amcası dediği bir zatın ailesi içinde yalnız ve yetim bir halde

³⁵⁰ Caetani, C. I, s. 356.

³⁵¹ Caetani, C. I, s. 303.

büyümüştür. Muhammed'in çölde dört sene sütanne yanında kalması da bir masaldan ibarettir. Menkıbenin kaynağı gayet zayıftır. İbn-i İshak: "Zan ve tahmin olunduğuna göre" (yez'umune) demiştir. Bu da yalan demekle müsavidir. Kureyşler'den birçoğunun büyük fetihlerden sonra, yeni doğan çocuklarını çölde sütanneler yanına göndermelerinden dolayı ortaya çıkmış ihtimali pek muhtemeldir. Muhaddisler, Muhammed'in ailesinin İslamiyet zamanındaki Mekke asilzadelerin âdetini takib etmiş olacağını farz etmişlerdir. Yetim Muhammed'in asıl Mekke'li olmayıp bazı sebeplerden dolayı bedeviler tarafından Abdulmuttalib'in ailesine getirilmesinin ve onun tarafından da meçhul bazı durumlardan dolayı validesiyle birlikte kabul edilmesinin bilinmeyen bir hatırası sonradan bu şekle sokulduğunu iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynaklarında bu konuyla ilgili rivayetler şu şekildedir;

Hiz. Muhammed doğunca Abdulmuttalib onu aldı ve onunla birlikte Kâbe'ye girdi. Allah'a dua ederek ve onu verdiğinden dolayı Allah'a şükrederek Kâbe'den çıktı. Sonra onunla anasına gitti ve onu anasına verdi. Çıkıp Resulullah için bir değil birkaç tane sütanne aradı.³⁵²

Taberi ise; Abdulmuttalib'in evinde bebekleri emziren bir sütanne vardı. Adı Mesruha idi. Mesruha'nın o günlerde bir oğlu dünyaya gelmişti. Abdulmuttalib'de Peygamber'i o kadına verdi. Mesruha kadın da onu dört aya kadar emzirdi.³⁵³

İbn-i Sad'a göre; Hamza b. Abdulmuttalib ile Hiz. Muhammed sütkardeşirler. İkisini de Araplardan bir kadın emzirdi. Hamza, Sad oğulları kavmi arasında emzirildi. Muhammed de Sad oğulları kavminden Halime'nin yanında iken Hamza'yı emziren kadın Muhammed'i de bir gün emzirmiştir.³⁵⁴ O halde Hiz. Hamza iki yönden Allah Rasûlünün sütkardeşidir.³⁵⁵

Âmine, Peygamber'i sadece üç gün emzirmiştir. Başka bir rivayette yedi gün emzirmiştir. Ondan sonra Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe bir kaç gün emzirir. Daha sonra Halime emzirir. Süveybe Hiz. Resulullah'ı üçüncü gününden sonra Halime'nin gelmesine kadar bu da dört ay olduğunu, Hiz. Peygamber'den önce Hamza b. Abdulmuttalib'i ondan sonra da Eba Seleme'yi emzirdi.³⁵⁶

Mahmud Esad, Hiz. Muhammed'i önce annesi üç veya yedi gün emzirdiğini, sütü olmadığından Ebu Leheb'in azad ettiği cariyesi Süveybe ve dört ay kadar da

³⁵² İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 216.

³⁵³ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 10.

³⁵⁴ İbn-i Sad, C. I, s. 88.

³⁵⁵ İbn-i Kayyım, C. I, s. 80.

³⁵⁶ Diyarbakri, C. I, s. 222.

Abdulmuttalib'in dadısı Murevvihe emzirdiğini nakleder.³⁵⁷

Hız. Peygamber'i ilk emziren kadın, süveybe'dir. O kadın bir oğlu ile beraber onu emzirmişti ki onun bu oğluna Mesrûh denilirdi. Halime'ye gelmeden önce birkaç gün emzirmiştir. Zira bu kadın ondan önce Hamza b. Abdulmuttalib'i emzirmiş idi. Nitekim Abdullah b. Cahş'ı da emzirmişti. Resulullah bunu çok iyi biliyordu ve Medine'de ziyaretine giderdi. Süveybe, Ebû Leheb'in câriyesi idi. Denilir ki Hız. Muhammed bu iki kadının gayrından da süt emmiştir.³⁵⁸ Süveybe'nin Cafer b. Ebu Talib'i de emzirdiği söyleniyor.³⁵⁹ Hız. Pygamber hicret etmeden önce Mekke'de bulunduğu sırada O'nun yanına gelir ve Hız. Peygamber ile hanımı Hız. Hatice ona ikram da bulunurlardı. Hız. Hatice, Ebû Leheb'e haber göndererek, Süveybe'yi azat etmesi için kendisine satmasını istemiş, fakat Ebû Leheb onun istediğini kabul etmemiş ve ancak Hız. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra Ebû Leheb onu azat etmişti.³⁶⁰ Bu rivayete muhalif olarak Zehebi, Süveybe'nin azat edilmesini şöyle anlatır;

"Ebû Leheb öldükten sonra ailesinden birisi onu çok kötü bir vaziyetle rüyasında görmüş ve ona; "ne gibi bir durumla karşılaştın" demiş. O da sizden ayrıldıktan sonra iyi bir hayata rastlamadım. Şu kadar var ki; Süveybe'yi âzad ettiğim için şu kadar sulandım, diyerek başparmağıyla orta parmağı arasındaki çukurluğa işaret etti diye anlatmış.³⁶¹ İbn-i Kesir: Süheylî'ye dayanarak onu rüyada gören kardeşinin Abbas olduğunu zikreder. Bu rüya, Bedir Harbi sonrası ve Ebu Leheb'in ölümünden bir yıl sonra görülmüş. Yine bu rüyada Ebu Leheb, kardeşi Abbas'a, "Doğrusu pazartesi günleri azabım hafifletiliyor." demişti. Bunun da şu sebebe dayandığını söylemişlerdir: "Süveybe, Ebu Leheb'e gidip kardeşi oğlu Muhammed b. Abdullah'ın doğduğu müjdesini verdiğinde Ebu Leheb, onu hemen azat etmişti. Buna karşılık, Cehennem'deki azabı pazartesi günleri hafifletilmişti."³⁶²

Abdulmuttalib, Peygamber annesinden doğunca, onu çok sevdi. Mekke ulularının geleneği ve göreneği şuydu ki, küçük çocukları sütanneye verirlerdi. Bu sütanneler Mekke'den dışarı iki günlük uzaklıktaki dağ ve çöllerde bulunurlardı. Bu çocuklar büyüyüp gelişinceye kadar o sütannenin yanında kalırlardı. Çünkü Mekke'nin havası çok sıcaktı. Hele yaz günlerinde bu sıcaklık daha da artardı. Sa'd oğulları

³⁵⁷ Esad, s. 330.

³⁵⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 218.

³⁵⁹ Yakubi, C. II, s. 8.

³⁶⁰ İbn-i Esir, C. I, s. 417.

³⁶¹ Ez-Zehebi, C. II, s. 45.

³⁶² İbn-i Kesir, C. III, s. 407.

arasında yoksul kişiler vardı. Deve ile Mekke'ye gelirler, süt çocuklarını alıp kendi kabilelerine götürürlerdi. Sütle beslerler, sonra yine atalarına geri getirirlerdi. O, bölgelerde, o çocuklar büyüüne ve sapasağlam oluncaya kadar büyütülürdü. Hem de bu dağ kabile arapları, Arapçayı çok güzel, açık konuşan kişilerdi. Nitekim Peygamber:

“Ene Efsahül Arabi” Ben arapların en fasihiyim.(Düzgün, yalnışsız söz söyleyeniyim.) demiş.³⁶³

Abdulmuttalib, Muhammed'i emzirmesi için Sad oğullarından Halime'ye Gel, bâri sen onu emzir belki onun yüzünden mutluluğa erersin³⁶⁴ diye rivayetler olduğu gibi Âmine'nin sütünün az olmasından dolayı birkaç gün Süveybe emzirmek zorunda kalıyor ve bundan dolayı Abdulmuttalib Muhammed'i sütanneye veriyor diye rivayetlerde mevcuttur.³⁶⁵

Anlatıldığına göre Abdülmuttalib, oğlu Abdullah'a kendisine bir sütannesi bulması için Rasûlullah'ı alıp Arap kabilelerini dolaşmasını emretmiş. Abdullah'ta dolaşmış, nihayet Halime'yi, oğluna süt emzirmek üzere kiralamış. Resûlullah, Halime'nin yanında altı yıl kalmış. Halime, onu her yıl dedesinin, ziyaretine götürürmüş. Göğsü yarıldığında onu annesine teslim etmiş.³⁶⁶

Tor Andrae'nin, Hz. Peygamber'i çobanlar arasında büyüyen bir kahramanla ilişkilendirerek onun sütanne Halime'ye ücretsiz bakılmak için verildiğini Bekir Armağan kaydeder.³⁶⁷

Sonra Efendimizi Halime binti Ebi Züeyb es-Sa'diye emzirdi. Efendimiz'i kendi diyarına götürdü. Efendimiz orada Benî Sa'd kabilesinde dört yıl kadar kaldı. Sonra Efendimiz'i annesine geri getirdi. Halime Şöyle dedi: “Ak renkli, tenbelliğinden kervanı yavaşlatan bir eşek üzerinde bir gurup kadınla beraber, Mekke'ye emzirecek çocuk aramaya geldik. Herşeyi kasıp kavuran bir kıtlık yılı, yola çıkmıştık. Beraberimizde yaşlı bir devemiz vardı. Vallahi bize bir damla bile süt vermiyordu. Beraberimde bir bebek vardı ki ağlayışından hiç bir gece uyumuyorduk. Mekke'ye geldiğimizde bizden Rasûlullah'ın teklif edilmediği hiç bir kadın kalmadı. Hepsi red ettiler. Biz emzireceğimiz çocuğun babasından bir takım ikramlar umuyorduk o ise yetim idi. Arkadaşlarımdan benden başka bebek bulmayan kalmamıştı. Eşime "şu

³⁶³ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 10.

³⁶⁴ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 59.

³⁶⁵ Çağatay, s. 34.

³⁶⁶ İbn-i Kesir, C. III, s. 418.

³⁶⁷ Bekir Armağan, “Tor Andrae'nin Eserlerinde Hz. Muhammed,” **Ankara Üniv İİH Fakültesi** (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2012, s. 51.

yetimi gidip alacağım" deyip onu gelip aldım. Kocam da, "belki Allah onda bir hayır yaratır", dedi. Vallahi, onu kucağıma alır almaz göğüslerimden ona dilediği kadar süt geldi de, o içtiği gibi kardeşi de içti ve doydular. Geceleyin kocam yaşlı devemize gelmiş, birde ne görsün süt dolu. Hemen sağmış. Doyuncaya kadar içtik. Doygun ve süte kanmış olarak geceledik. Bebeklerimiz de uyumuştı. Babası, "Vallahi yâ Halime! Gördüğüm kadar sana mübarek bir bebek düştü." dedi. Sonra yola çıktık. Vallahi merkebim bütün kervanın önüne geçti, hiç biri onu yakalayamıyordu. Nihayet Benî Sa'd b. Bekr'in yaylaladığı menzilimize gelmiştik. Allah'ın en kurak toprağına gelmiştik. Vallahi onlar koyunlarını otlatır, çobanım benim koyunu otlatır. Benim koyunlarım doygun ve sütlenmiş olarak, onlarınki ise aç olarak dönerdi. Çobanlarına "Yazıklar olsun! Halime'nin çobanının güttüğü yerde gütseniz olamaz mı?", diye çıkışılar çobanlar da bizimkilerin otlattığı yerde güder ama yine sütsüz ve aç dönerlerken benimkiler doygun ve sütlü gelirdi. Efendimiz diğer bebeklerin bir ayda geliştiğini bir günde, onların bir yılda geliştiğini bir ayda geliyordu. Annesi Âmine'ye ertesi mevsim getirip bize bu çocuğumuzu tekrar verin ona Mekke vebasının zarar vereceğinden korkarız dedik. Biz bereketini gördüğümüz için onu pek istiyorduk.³⁶⁸

Halime dedi ki: Anası, O'nu bize geri verinceye kadar ayrılmadık.³⁶⁹ Âmine çöl şartlarının çocuğuna yaradığını gördüğünden dolayı çocuğu onlara tekrar geri verdiğide söyleniyor.³⁷⁰

Rivayete göre Hz. Peygamber'i Âmine'nin dışında sekiz kadının emzirdiğini bunlar; Süveybe, Halime, Huvlet Binti Munzir, Ümmü Eymen, Sadiye kadın Halime'nin dışında ve üç tane kadın ki her birisinin adı Atike'dir.³⁷¹

Halime'nin kocasının adı ise Hâris b. Abdul-Uzzâ idi. Hz. Peygamber'in Halime'den olan sütkardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeymâ adıyla bilinen Cüzâme idi. Hz. Peygamber'i annesi Halime ile birlikte Şeymâ büyötmüşlerdi.³⁷² İbn-i Hişam'da ise Şeyma'nın asıl isminin Huzafe olduğu kaydedilir.³⁷³ Hz. Muhammed, Halime'den süt emerken Şeyma evli ve kucağında çocuğu varmış, Halime Muhammed'le kızının yanına gittiğinde Şeyma onuda emzirirmiş³⁷⁴ şeklinde rivayetler de mevcuttur.

³⁶⁸ Ez-Zehebi, C. II, s. 46.

³⁶⁹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 221.

³⁷⁰ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, C. I, s. 123.

³⁷¹ Diyarbakri, C. I, s. 222.

³⁷² İbn-i Esir, C. I, s. 417.

³⁷³ İbn-i Hişam, C. I, s. 216.

³⁷⁴ Çağatay, s. 34.

Caetani, Amcası dediği bir zatın ailesi içinde yalnız ve yetim bir halde büyümüştür diyor. Bu konuda Ünal Kılıç'ın şu makalesi gayet faydalıdır: “Yetim ve fakir olarak büyüme Hz. Muhammed'in emsallerine nazaran daha erken bir yaşta olgunlaşmasına, sorumluluk sahibi bir fert olarak toplumda yer edinmesine yol açmış, böylece o yaştlarının pek çoğu gibi cahiliye döneminde normal karşılanan pek çok olumsuz davranıştan uzak kalarak büyümüştür. Bu durum onun ahlâkî bakımdan safiyetini korumasına yol açmıştır. Risâletle görevlendirildiğinde de hiçbir muhalifi onun hakkında mazisi şöyle kötüydü, daha önce ahlâken şu türden düşüklüklere sahipti diyememiştir.”³⁷⁵

Caetani: Muhammed'in çölde dört sene sütanne yanında kalması da bir masaldan ibarettir. Menkıbenin kaynağı gayet zayıftır. İbn-i İshak: “Zan ve tahmin olunduğuna göre” (yez'umune) demiştir ve bu da yalan demekle müsavidir diyor. Oysa Hz. Muhammed'in çölde sütanneye verildiği bütün İslam kaynaklarında mevcuttur. Buna nasıl masal deriz. Hem Caetani'nin arkasına sığındığı İbn-i İshak'ın yez'umune ibaresini taramamıza rağmen öyle bir kelime bulunmamıştır. Caetani yez'umune ile neyi kastetmiş olduğu tam olarak anlamış değiliz. Bir diğer hatırlanması gereken konu da Hz. Muhammed'in lisanındaki fesahat üzerinde bilhassa ısrar ediliyor ve bunun Beni Said'ler nezdinde emzirilmesinden ileri geldiği söyleniyor.³⁷⁶ İbn-i Hişam, İbn-i İshak'a dayanarak naklettiğine göre: Resulullah, ben atam İbrahim'in duası ve kardeşim İsa (a.s.)'nın müjdesiyim. Bana hamileyken annem, kendisinden bir nur çıktığını ve o nurun Şam saraylarını aydınlatıp kendisine gösterdiğini gördü. Sa'd b. Bekr oğulları kabilesinde süt emdim³⁷⁷ diye buyurarak bunu onaylamıştır.

Eski Arap âdetlerine göre, şehirlerde doğan çocuklar kırlarda oturan sütannelere³⁷⁸ doğumunun yedinci gününde³⁷⁹ verilirdi. Ebu'l Hasan En-Nedvi'ye göre: Araplar ötedenberi çocuklarını emzirmek, şehir hayatının kötülüklerinden uzak tutmak, mutedil ve temiz bir ahlaka sahip olmalarını sağlamak için çöle gönderirlerdi.³⁸⁰ Ahmet Cemil Akıncı ise Hz. Âmine ile Süveybe arasında geçen şu diyalogu kaydeder: Süveybe Mekke çocuklarının sütannelere verilmesi için zikredilen sebeplerine (Mekke'nin sıcaklığı, çöl havasının serinliği, fasih konuşmayı öğrenmeleri, annelerin yeni oğullar

³⁷⁵ Kılıç, s. 82.

³⁷⁶ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 10.

³⁷⁷ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 224.

³⁷⁸ Hizmetli, s. 187.

³⁷⁹ Akıncı, **Hazreti Âmine**, s. 253.

³⁸⁰ En-Nedvi, s. 74.

doğurma imkânını bulması gibi) “ bunlar hep yakıştırma maksat annenin yorulmaması ve güzelliğini soldurmamasıdır” demesi üzerine Hz. Âmine şaşırır ve Süveybe’ye: “ Sen neler söylüyorsun ey Süveybe!”³⁸¹ diye çıkışır. Mahmud Esad ise Mekke kadınlarının çocuklarını sütanneye vermenin nedenini; çocuklarıyla meşgul olmıyarak gönül hoşluğuyla sadece kocalarının işlerini görür ve çok evlat yetiştirmek için gerekli olan kuvveti muhafaza ederlerdi diye belirtir.³⁸²

Muhammed Hamidullah: Mekke’de eskiden beri ve günümüzde de mevcut bir geleneğe göre henüz süt emen çocuklar, kendilerini çöldeki özel yaşayışları içine kaldırıp götüren sütannelere verilir.³⁸³ Zekâi Konrapa ise bu âdetin Şam Emevi saltanatına kadar devam ettiğini söyler.³⁸⁴ Kureyşlerden birçoğunun büyük fetihlerden sonra, yeni doğan çocuklarını çölde sütanneler yanına (Mekke asilzadelerine ait bir gelenek olan) göndermelerinden dolayı ortaya çıkmış ihtimalini bu anlattıklarımızla göremiyoruz.

Şu anda hala devam eden bu sütanneye çocuğun verilmesi geleneğin, fetihlerden sonraya has olduğunu söylemek ne kadar doğrudur. Caetani’nin aksine bu gelenek sadece Mekke asilzadelerine ait değildi. Olabilir ki sütanneler zengin çocuklarını tercih ederler ve etmeleri de gayet normaldir. Çünkü her insan yapacaklarının karşılığını kat kat almak ister. Mehmet Azimli, Arabistan’da yeni doğan çocukları sütannelerine vermek, Kureyş ve diğer Arap eşrafının âdetlerindendir³⁸⁵ diyerek Caetani’yi haklı çıkaracak şekilde bahsetsede biz bunun Mekke asilzadelerine mahsus olmadığını düşünüyoruz. Kanaatimizce fakir çocukları rağbet görmediğinden veya fakir aileler sütannelere ücret ödeme konusunda zorlanacaklarından, zengin ailelerin ise ücret konusunda zorlanmayacaklarından çocukların sütanneye verilmesi asilzadelere yani zenginlere ait bir davranış olduğu anlaşılmıştır. Hz. Muhammed’in asıl Mekkeli olmayıp bazı sebeplerden bedeviler tarafından Abdulmuttalib’in ailesine getirilmesinden böyle bir sütanne masalı uydurulmuş olması yukarıda anlattıklarımızla mümkün değildir.

³⁸¹ Akıncı, **Hazreti Âmine**, s. 254.

³⁸² Esad, s. 331.

³⁸³ Hamidullah, C. I, s. 39.

³⁸⁴ Konrapa, s. 54.

³⁸⁵ Azimli, s. 69.

1.2.5. Göğsünün Yarılması

Leona caetani bu konu hakkında şunları sarf eder; Çölde bu iki ikamet esnasında menkıbeye göre bir olay meydana gelmiştir ki tarihçiler ve Muhammed'in hayatını yazanlar buna büyük bir önem vermişlerdir. Bu babta Müslüman kaynakları bize birçok ayrıntı veriyor. Fakat hadislerin hiç biri diğeri ile bütün ayrıntılarıyla aynı değildir. Halime'nin çöle dönüşünden birkaç ay sonra küçük Muhammed sütkardeşleriyle beraber hayvanları meraya götürmüştü. Birden bire beyazlar giyinmiş iki adam zuhur etti. Muhammed'i tuttular, yere yatırdılar, karnını ve göğsünü yarıdılar, siyah bir kan pıhtısı çıkardılar, altın bir fındanda beraber getirmiş oldukları kardan bir parça alarak Muhammed'in karnını ve kalbini yıkadılar. Sonra tekrar kapadılar ve ortadan kayboldular.

Bu vakıa hakkında rivayetler bize daha birçok bilgi veriyor. Hepsisi de harikulade bir şekildedir. Bunlar bahsedilmeğe bile değmezler. Çünkü sonraki zamanların icadıdır. Rivayetler, söylediklerini temin etmek için bize yanlış bir isnad üzerine kurulmuş bir hadis naklediyor. Güya Muhammed birçok sene sonra kendi ağzıyla bunu eshabına hikâye etmiş. Bu mevzu hadise göre Muhammed iki yaşından biraz fazla bir yaşta olmakla beraber birçok manasız teferruat ve tafsilatı takdir ediyor. Melekler kendisinin göğsünü yararken meydana gelen şeylerin tümünü idrak ediyordu. Bu menkıbeyi ve masal münasebetiyle anlatılan harikulade şeylerin tümünü kayıt etmekten vazgeçiyorum.

Kur'an'ın bir fıkrasında³⁸⁶ Peygamber bazı kere hata ettiğini kabul eder. Fakat sonra³⁸⁷ Allah'ın kendisinin karnını açtığını temin eyler. Mecazi ifade büyük ihtimalle o menkıbeye sebebiyet vermiştir. Sprenger menkıbenin ikinci sebebi olmak üzere Müslümanların Muhammed'in de İsa gibi her türlü hatadan münezzeh bir halde doğduğu kanaatini vermek istemelerini, menkıbenin Müslüman Peygamber'ini Hristiyanlık müessesesiyle kıyas etmek fikrinden oluşmuş olmasını farz eylemiştir.³⁸⁸

Muhammed'in bedeninin açılarak pis bir kan pıhtısının çıkarılması ve temizlenmesi menkıbesi Muhaddisin için pek kıymetli bir mevzudur. Sonra Risaletin bidayetinde, Mi'rac'a çıkmadan evvel değişik şekiller altında tekrar vukua gelir. Burada bu kalbin temizlenmesi menkıbesinin Bahira hakkında ki menkıbe ile aynı yerden çıkmış olması yani Haham kaynağından gelmesi ve İslamiyet'i kabul eden fakat Haham

³⁸⁶ Duha, 93/7.

³⁸⁷ İnşirah, 94/1.

³⁸⁸ Caetani, C. I, s. 358-359.

edebiyatı ile henüz ilişkisi bulunan Yahudiler vasıtasıyla İslam kaynaklarına girmesi ihtimali yüksektir.

Goldziheyr'in zikrettiği bir rivayette dikkate şayandır. Bu rivayete göre bir cin uykuda bulunan şair müşrik Ümüyye b. Ebû Uslet'in göğsünü yarmış, içini bir şeyle doldurmuş, sonra tekrar kapamıştır. Bu anlatılan olay sayesinde Ümüyye'ye derin ma'nalı ve dine hizmet için şiirler inşa edebilmek yeteneği isnad edilmiştir. Sprenger de daha değişik bir şekilde aynı menkıbeyi kaydetmiştir.

Bütün bunlardan ve bilhassa Goldziheyr'in tedkikatından anlaşılıyor ki İslamiyet'ten önce Arabistan'da cinlere inanma gibi batıl bir inanç mevcuttu. Bilinen bir maksada hizmet için bir takım muhtelif sebeplerden dolayı, bu batıl inanca, Kur'an ayetlerinin çocukça yorumlarını da ilave etmişlerdir.³⁸⁹

Bir başka rivayet daha vardır ki yukarıdakine nispetle daha ihtimal dairesindedir. Halime Muhammed'i annesinin yanına götürürken Muhammed Mekke'yi her taraftan çeviren dağlar arasında kayboldu. Halime çocuğu bulamadığı için büyük baba Abdulmuttalib'e koştu ve ona her şeyi anlattı. Abdulmuttalib doğruca mabede girerek kaybolan torununu kendisine iade için Allah'a yalvardı. Gaib çocuğun bu dua neticesinde, Varaka b. Nevfel ile diğer bir Kureys'i tarafından bulunduğu ve ailesine götürüldüğü hikâye ediliyor. Abdulmuttalib lütfu ilahinin bu suretle tecellisinden sevinerek, torununu omuzuna alarak Kâbe'yi tavaf etti. Sonra Muhammed'i annesine gönderdi.

Bu kaybolma olayı bana İncil'de İsa'nın ebeveyni tarafından gaib edilerek sonra mâbedde ulema arasında bulunduğu hakkında ki fıkradan ilham edilmiş gibi görünüyor.³⁹⁰

Değerlendirme

Caetani; "Bu babta Müslüman kaynakları bize birçok ayrıntı veriyor. Fakat hadislerin hiç biri diğeri ile bütün ayrıntılarıyla aynı değildir. Bunlar bahsedilmeğe bile değmezler. Çünkü sonraki zamanların icadıdır. Muhammed iki yaşından biraz fazla bir yaşta olmakla beraber birçok manasız teferruat ve tafsilatı takdir ediyor. Melekler kendisinin göğsünü yararken meydana gelen şeylerin tümünü idrak ediyordu. Sprenger menkıbenin ikinci sebebini Müslümanların, Muhammed'in de İsa gibi her türlü hatadan

³⁸⁹ Caetani, C. I, s. 361.

³⁹⁰ Caetani, C. I, s. 362.

münezzeh bir halde doğduğu kanaatini vermek istemelerinden farz eylemiştir. Bu kalbin temizlenmesi menkıbesinin İslamiyet'i kabul eden fakat Haham edebiyatı ile henüz ilişkisi bulunan Yahudiler vasıtasıyla İslam kaynaklarına girmesi ihtimali olduğunu ve bu kaybolma olayı İncil'de İsa'nın ebeveyni tarafından gaib edilerek sonra mâbedde ulema arasında bulunduğu hakkında ki fıkradan ilham edildiğini iddia ediyor.”

Haz. Muhammed'in göğsünün yarılması ile ilgili İslam Tarihi kaynaklarına bakacak olursak İbn-i Hişam şunları kaydeder;

Halime dedi ki: Onunla geri döndük. Allah'a yemin ederim ki onunla gelmemizden birkaç ay sonra idi.³⁹¹ Haz. Muhammed çocuklarla oynarken³⁹² veya Peygamber'in sütannesi Halime'den bir sütkız kardeşi vardı. Haz. Muhammed onunla dağa koyun otlatmak için gitmişti. Yanlarında birkaç çocuk da vardı. Biraz vakit geçti. Bir rivayete göre Peygamber uyanıktı, bir rivayete göre uyuyordu. İki kişi gökten indi. Ak giysiler giyinmişlerdi. Peygamber'in yanına geldiler. Onu tuttular. Sırtı üzerine yatırdılar. Göğsünü yardılar. Göğsünde her ne varsa dışarı çıkardılar. Vakta ki sütkardeşi ve onunla birlikte gelen çocuklar bu hali görünce, bağırsıp kaçıştılar. Gittiler, Halime'ye haber verdiler. Ona: Kalk! Burada ne durursun. Muhammed'i öldürdüler. Halime kalktı. Kocasını ile dağa doğru koştular. Oraya gelince Peygamber'i sağ olarak orada buldular. Bir de ne görsünler. Peygamber'in mübarek yüzü sararmıştı. Onu tuttular. Bağırlarına bastılar. İki gözünden öptüler:

Yâ Muhammed sana ne oldu? Diye sordular. O da:

İki, üç kişi gökyüzünden indi bir altın leğenle ve altın ibrikle, göğsümü yarıp her ne varsa çıkardılar. O, leğenin içinde yıkadılar. Yine onları göğsüme koydular ve bana:

“Anandan doğduğun gün gibi tertemiz oldun dediler. Onlardan birisi, elini benim göğsüme koyup, yüreğimi dışarı çıkardı. İki parça etti. Yüreğimden biraz kara kan aktı ve: İşte bu, Şeytan'ın payıdır dedi.³⁹³ Şunları da ekledi: “Meryem ve İsa dışında, doğduğu andan itibaren tüm Âdemoğullarına Şeytan karışmıştır.”³⁹⁴ Bir diğer rivayette; “Karnımda bilmediğim bir şey aradılar.”³⁹⁵ Babası, "Yâ Halime! Çocuğa göz değdi sanıyorum. Haydi, gidip onu ailesine verelim" dedi. Bizde anasına götürdük.³⁹⁶ Taberi'de ise daha değişik bir şey zikrediliyor ki başka hiçbir kaynakta zikredilmez oda

³⁹¹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 221.

³⁹² İbn-i Kesir, C. III, s. 416.

³⁹³ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 12.

³⁹⁴ Lings, s. 31.

³⁹⁵ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 61.

³⁹⁶ Ez-Zehebi, C. II, s. 47.

şudur; Halime'nin kocası: Yâ Halime! Dedi. Korkarım ki çocuk biraz divanelik gösterir gibi oluyor. Varalım, filân kâbilede bir kâhin vardır ona bir kez gösterelim, o iyi bilir.

Sonra, küçük Muhammed'i o kâhine götürdüler. Ona:

Bu çocuğu Mekke'de Kureys'ten aldık, besledik, büyüttük. Şimdi devler (cinniler) ona azap veriyorlar. Bu çocuğa bak dediler:

Kâhin, arap dininden olan bir puta tapıcı kişiydi.

Halime'ye, şöyle sordu:

Delilik alameti olarak, bu çocukta neler gördünüz?

Halime de, dağda geçen bütün olayı anlattı. Kâhin de Peygamber'e olanı biteni sordu. O da neler gördü ise hepsini söyledi.

Kâhin, bu haberi öğrenince ayağa kaktı. Peygamber'i kucakladı, çok sevindi ve:

"Ey Arab! Bu, sizin din düşmanınızdır. Sizin putlarınızı kıracaktır" dedi. Bunun üzerine o halk türlü türlü sözler söylediler. Bunu öldürün diye bağırıştılar. Halime kızdı. Muhammed'i kâhinin elinden çekti aldı.

Halime bir gün kocasına: "Bu çocuğun düşmanları çoğaldı, gel, onu sağ ve esen anasına geri götürelim" dedi ve bir gün Halime kocasıyla beraber Muhammed'i alıp anasına götürdüler. İşte oğlun büyüdü. Bundan sonra ona bakmağa sen hak sahibisin dediler. Âmine: Sen bunca heves göstermiştin, şimdi, ne oldu ki bu çocuğu aldın geldin? Dedi. Halime'de hikâyeyi ve Kâhin'in anlattıklarını Âmine'ye anlattı. Âmine de ona: Bundan, sen korkma. Onu ne kimse öldürebilir ne de cin tutabilir deyip Muhammed'e hamileyken yaşadıklarını anlattı.³⁹⁷ Onu anasına geri getirmek için Halime'yi harekete geçiren şey, yukarıda anlatılan sebeple beraber, süten kesilmesinden sonra Halime onunla birlikte döndüğü zaman Habeşlilerden Hristiyan bir cemaat onu gördüler ona baktılar ve Halime'den onu sordular ve arştırdılar. Sonra Halime'ye dediler ki:

Mutlaka bu çocuğu alacağız ve onu melikimize, memleketimize götüreceğiz. Çünkü bu çocuk şanlı bir çocuktur. Onun durumunu biz biliriz. İddia eder ki, Halime ne yapıp yaptı onu onlardan kurtardı.³⁹⁸

Bir gün sahabeler, Rasûlullah'a "Bize, kendinden haber verir misin? Dediler. O da buyurdu ki: "Ben, atam İbrahim'in duası ve kardeşim İsa (a.s.)'nın müjdesiyim. Bana hamileyken annem, kendisinden bir nur çıktığını ve o nurun Şam saraylarını aydınlatıp

³⁹⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 13.

³⁹⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 225.

kendisine gösterdiğini gördü. Sa'd b. Bekr oğulları kabilesinde süt emdim. Orada kuzularımızı otlatmaktayken beyaz elbiseli iki adam yanıma geldi. Beraberlerinde içi kar dolu altın bir leğen vardı. Beni yere yatırıp karnımı yardılar. Sonra kalbimi çıkarıp yardılar. Ondan siyah bir kan pıhtısı çıkarıp attılar. Sonra kalbimi ve karnımı, o kar ile yıkadılar. Tertemiz hale geldikten sonra kalbimi yerine koyup karnımı eski haline döndürdüler. Bu işi tamamladıklarında biri, diğerine dedi ki: "Onu, ümmetinden on kişi ile tart" dedi. Tarttı, o on kişiden ağır geldim. Sonra: "Onu, ümmetinden yüz kişi ile tart" dedi. Tarttı, o yüz kişiden de ağır geldim. Sonra, "Onu, ümmetinden bin kişi ile tart" dedi. Tarttı, o bin kişiden de ağır geldim. Sonunda, "Bırak onu. Eğer onu, ümmetinin tümüyle de tartsan, onlardan ağır gelir" dedi.³⁹⁹

İbn-i Kesir'de ise bu konu şöyle anlatılır. Adamın biri, Hz. Peygamber'e: "Senin ilk zamanlarındaki durumun nasıldı, ya Rasûlallah? Diye sormuş. O da bu soruyu şöyle cevaplamış: "Benim dadım, Sa'd b. Bekr oğulları kabilesindendi. Onun oğluyla birlikte kuzularımızı otlatmaya götürmüştük. Ama yanımıza azık almamıştık. Ona; "Kardeş, git de annemizden bize azık alıp getir" demiştim. Kardeşim gitti, ben de kuzuların yanında kalmıştım. Kartal gibi iki beyaz kuş bana doğru geldi. Biri, diğerine, "Bu, o mu?" diye sordu. Diğeri de, "Evet, odur." deyince üzerime doğru uçup geldiler. Beni, sırt üstü yere yatırıp karnımı yardılar. Sonra kalbimi çıkarıp yardılar. İçinden siyah renkte iki parça kan pıhtısı çıkardılar. Biri, diğerine; "Bana kar suyu getir." dedi. Getirip onunla vücudumun içini yıkadılar. Sonra biri, diğerine, "dik" dedi. Karnımı dikti. Kalbimin üzerine de peygamberlik mührünü vurdu. Biri, diğerine: "Onu bir kefeye, ümmetinden bin kişiyi de öbür kefeye koy" dedi. Biri, diğerine tekrar: "Eğer ümmetiyle denk olup aynı seviyede kalsaydı, onlara meylederdi" dedi. Sonra da yanımdan ayrılarak uçup gittiler. Ben, çok korkmuştum. Karşılaştığım durumu koşup sûtanneme anlattım. Çarpılmış olmamdan korktu. "Seni, Allah'a havale ediyorum." dedi. Devesini hazırladı. Beni deveye bindirdi. Kendisi de terkime bindi ve anneme gittik. Ebu Zerr demiş ki: "Ya Rasûlallah! Peygamber olduğunu öğrendiğinde bu işi nasıl anladın ve buna nasıl inandın?" Rasûlullah şöyle cevap vermiş: "Ey Ebu Zer ben, Mekke vadilerinden birindeyken iki melek bana geldi. Biri yere indi, diğeri de gök ile yer arasında durdu. Biri, diğerine sordu: "Bu, o mu?" Diğeri, "Evet, bu, o" diye cevap verdi. "Onu, bir adamla tart" dedi. Tarttı, ben o adamdan ağır geldim." Rasûlullah, bu hadisenin devamı olan göğüs ameliyatını ve iki omuzu arasına peygamberlik mührünün vurulmasını da

³⁹⁹ İbn-i Hişam, C. I, s. 224.

anlatmış, sonunda da şöyle buyurmuştur: "O iki melek, yanımdan ayrılıp gidinceye kadar yaptıklarını gözlerimle görür gibiydim."⁴⁰⁰

Zehebi, Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu haber veriyor:

"Ben ailemin yanındayken bana geldiler. Birisi beni zemzeme götürüp göğsümü yardı. Sonra içi iman ve hikmet dolu altın bir tas getirilip göğsüme boşaltıldı. Enes burada "Resulullah bu yarılan yerin izini sahabilere gösteriyordu" der. Melek beni alıp Dünya semasına götürdü.⁴⁰¹

Belazuri'de ise bu konu; "Muhammed altı yaşına geldiğinde Halime onu alır Mekke'ye annesine götürürken yolda kaybedip Varaka bin Nevfel ile bir Kureyş'i tarafından bulunmasından bahsederek⁴⁰² göğsün yarılmasının o zaman olduğuna işaret eder.

Peygamberimizin göğsünü Cebrail'in bir defa çocuklukta, bir defa da Miraca giderken olmak üzere iki defa yarmış olduğunun bilinmesi gerekmektedir.⁴⁰³ Ayrıca, on yaşlarında iken; Hira mağarası'nda Cebrail'le ilk karşılaştığında da bu tür muameleye tâbi tutulduğuna dair rivayetler de kaynaklarda yer almaktadır.⁴⁰⁴

Caetani'nin bu konudaki diğer düşüncesi: Hristiyanların Hz. İsa'yı bu şekilde kutsallaştırmaktan dolayı Müslümanlar'ın da onlara özenerek bu tür şeylere gerek duyduklarını veya Ümeyye diye birisinin böyle bir olayı yaşamasından esinlenmiştir diyor.

Ramazan Boyacıoğlu bu konuda şunları rivayet eder; "Onun göğsünün ya da karnının yarılması eğer rüyada görmüş olduğu bir olay değilse, Kur'an'ın ifadesi ile ruhen gönlünün rahata kavuşturulup yükünün hafifletilmesi olayıdır ve bu olay da peygamberliği dönemi ile ilgilidir. Öyleyse anlatılan bu türden olağanüstü olaylarla ilgili olarak, belki Hz.Muhammed, peygamber olmadan önce peygamberliğe ruhsal hazırlık kabilinden değişik rüyalar görmüştür. Belki bunları anlayıp kavrayamamış olabilir. Kur'an'da belirtildiği gibi, Hz. Yusuf da rüyasında gördüklerini babasına, **"Babacığım! Gerçekten ben on bir yıldızla güneşi ve ayı rüyamda bana secde ederlerken gördüm"**⁴⁰⁵ diyerek anlatmış ve babası da ona bu rüyasını kardeşlerine

⁴⁰⁰ İbn-i Kesir, C. III, s. 415.

⁴⁰¹ Ez-Zehebi, C. II, s. 48

⁴⁰² Belazuri, C. I, s. 95.

⁴⁰³ Ez-Zehebi, C. II, s. 47; İbni Kesir, C. III, s. 418.

⁴⁰⁴ Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 63; Akgül, s. 118.

⁴⁰⁵ Yusuf, 12/4.

anlatmamasını⁴⁰⁶ söylemiştir. Zaten bir rivayette Hz. Muhammed, karnının yarılması olayını rüyada gördüğünü belirtmiştir ve ilk vahiy de sadık rüyalar şeklinde, tan yerinin aydınlığı gibi açık olarak meydana gelmiştir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Hz. Muhammed bütün bu gördüklerini anlayıp kavramış olsaydı, kendisine ilk defa Cebrail geldiği zaman kendisini iyilikten uzaklaşmış olan bir şair, bir mecnûn, ya da bir meczub görerek bunalıma girmez ve doğru olup olmadığını bilemediğimiz bu bunalım ile dağın tepesine çıkıp intihar girişiminde bulunmazdı.⁴⁰⁷

Mehmet Azimli'nin bu konudaki söylediklerinin yabana atılmaması gerektiğini düşünüyorum. Mehmet Azimli: “Günah veya şeytanın pisliği gibi manevi olarak algılanabilen şeylerin temizlenmesi, cerrahi ameliyat gibi maddi bir temizlikle mümkün değildir. Rivayetlerden henüz buluş çağında olmayan bu çocuğun kalbinde günah ve kötülük olduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki biz çocukların masumiyetine inanan bir dinin mensubuyuz ve bizim dinimizde, Hristiyanlık gibi doğuştan gelen asli günah fikri yoktur.”⁴⁰⁸

Murat Gökalp ise bu konuda şunları rivayet eder: “Her doğan çocuk günahsız addedildiğine göre, o yaşta hangi çocuğun kalbindeki şeytanın nasibinden söz edilebilir? Eğer Allah'ın müstakbel peygamberini hazırlamak istemiş olabileceği iddia edilecek olursa, Allah kudretiyle bunu o doğmadan önce veya sonra, böylesi maddi olmayan bir ameliyata ihtiyaç olmadan yapabiliirdi. Şayet böyle bir operasyondan insanların haberdar olması murad edilmiş ise, olayın neden iki küçük çocuktan başka şahidi yoktur? Bunun ileriki yıllarda, birçok yetişkin insanın görebileceği bir ortamda vuku bulması gerekmez miydi?”⁴⁰⁹

Kabul etmek gerekir ki, Hz. Peygamber her türlü övgüye layıktır ve bunu hak etmektedir. Ancak bu övgüdeki ölçünün Allah ve Rasûlü'nün koyduğu sınırlar çerçevesinde kalması, hem nakle hem de akla uygun olması zarureti vardır. Çünkü gerçekte ilgisi olmayan aşırı yorumlar, Müslümanlara, İslâm öğretilerine ve Hz. Peygamber'e hiçbir şey kazandırmadığı gibi, pek çok sakıncanın doğmasına da sebep olmaktadır. Zira insanlar için beşer üstü konuma çıkarma teşebbüsleri, her zaman sapmalara yol açmıştır. Hz. Peygamber'in ashabına gayet tabii gelen birçok hadise zamanla bazı Müslümanlara yetersiz geldiğinden, Allah Rasûlü'nü övmeye ölçüler

⁴⁰⁶ Yusuf, 12/5.

⁴⁰⁷ Boyacıoğlu, s. 15.

⁴⁰⁸ Azimli, s. 74.

⁴⁰⁹ Murat Gökalp, “Kadı İyâz ve Şifâ Adlı Eserinde Peygamber Tasavvuru,” **Ankara Üniv İlh Fak (Basılmamış Doktora Tezi)**, Ankara, 2005, s. 166.

aşılarak ona kendisinde olmayan ve risaleti için de herhangi bir anlam taşımayan nitelik ve güçler verilerek yüceltilmek istendi.⁴¹⁰

Aşırı dindarlık sevdasına düşen Müslümanlar, Peygamber'in kâmil bir insan olmasıyla, üstün ahlakı, temiz ruhu, gönül zenginliği, kuvvetli imanı, Allah için kendisini feda edişi ve yerine getirmeğe çalıştığı büyük göreviyle ortaya çıkan olgunluğuyla yetinmeyerek, onun peygamber oluşu ve Allah tarafından seçilişine başka gerekçeler bulma gayretine düşmüşlerdir. Onlar, bu görev için bazı ön belirtiler ve müjdelere bulunması gerektiği kanısına varmışlardır.⁴¹¹

Onunla ilgili olarak anlatılan harikulâde olaylar Hz. Muhammed'in yüceliğine bir katkıda bulunmaz. Ancak onu efsaneleştirir. Ama o, bu tür olaylardan medet uman bir kişi değildir. Onun en büyük mucizesi, kıyamete kadar, düşünüp üreten bütün varlıkları hayran bırakacak olan, Allah'ın ona göndermiş olduğu Yüce Kur'an'dır.⁴¹²

Kur'an Hz. Peygamber'in bir beşer olduğunun⁴¹³ altını çizer. Hangi bilgi, hangi kaynakta yer alırsa alsın, kimden geliyorsa gelsin, eğer Peygamber'in bir parça beşer üstü niteliklerinden söz ediyorsa o bilginin doğru bilgi olma ihtimali yoktur.⁴¹⁴

Âdem Apak'ın bu konuda söyledikleri önemlidir: “Şurası bir gerçektir ki, olağanüstü peygamber takdim ve tasvirlerine Kur'an'da hiçbir örnek yoktur. Üstelik Allah Rasûlü Kur'an'da tabiatüstü özelliklerinden bahsedilmeyen tek peygamberdir. Bu sebeble tarihsel bir kişiliği olan Hz. Muhammed'i, sonradan üretilen menkıbevi, mucizevî ve efsanevî Hz. Muhammed'i birbirinden ayırabilmenin temel ilkelerini, Allah'ın kitabından hareketle ortaya koymak gerekir.”⁴¹⁵

Bu konuda Caetani'nin haksız olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü öyle rivayetler vardır ki bunu düşünmek mecburiyetinde kalıyoruz. Mesala Muhammed Hamidullah; “İbn-i Cezvi'de bu konu ile ilgili olarak birçok anlatım bulunmaktadır. Bunlardan birine göre, çocuk yaştaki Muhammed'in bizzat kendisi, olan bitenden sultanasını haberdâr etmek üzere doğruca ona koşup gitmiştir. Bu “göğüs yarılması” olayı ile “kâhine

⁴¹⁰ Apak, “Günümüzde Hz. Peygamberin Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler,” **Uludağ Ünv İlh Fak Dergisi**, C. XIX, 2010, S. 2, s. 65.

⁴¹¹ Derveze, C. I, s. 526.

⁴¹² Boyacıoğlu, s. 16.

⁴¹³ İsrâ, 17/93; Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6.

⁴¹⁴ Hasan Onat, “Hz. Muhammed'i Anlamada Yöntem”, **Süleyman Demirel Ünv İlh Fak Yayınları**, Isparta, 2001, no. 10, s. 53.

⁴¹⁵ Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 130.

müracat” arasında bir bağ olduğunu düşünmektedir.⁴¹⁶ Böyle küçük bir yaşta olan bir çocuğun, konuyu bu kadar ince ayrıntılarıyla haber vermesi gerçekten düşündürücüdür.

Caetani, Kur'an'ın bir fıkrasında Peygamber bazı kere hata ettiğini kabul eder. Fakat sonra Allah'ın kendisinin karnını açtığını temin eyler. Mecazi ifade büyük ihtimalle o menkıbeye sebebiyet verdiğini iddia ediyor.

Bu ayetlerden birincisi Duha Sûresi'nin yedinci: “**Seni kaybolmuş bulupta yol göstermedi mi**” ayeti kerimesidir. Biz burada bütün tefsirlerden bahsedemeyiz sadece Mevdudi'nin Tefhimul Kur'an'ıyla yetineceğiz. İmamı Mevdudi'nin bu ayet'in tefsirinde söylediklerini yararlı gördüğümüzden olduğu gibi nakledeceğiz.

“Buradaki "dallin" kelimesi "dalalet" anlamındadır. Arapça'da bu kelime birkaç anlama gelir. Bir manası "sapıklıktır." İkinci manası, "yol bilmeyen kimse" ve yol ayrımında şaşkınlık içinde hangi tarafa döneceğini bilmeyen kimsedir. Diğer bir manası da "kaybolmuş kimse"dir. Mesela Arapça'da "suda kaybolmuş" denir. Çoğunlukla, çevresinde ağaç bulunmayan tek ağaca da "dalle" denmektedir. Bir şeyin kaybolması anlamında da "dalle" kullanılmaktadır. Mesela, müsait olmayan şartları dolayısıyla bir şeyin kaybolmasıdır.

Gaflet içinde bulunmayı anlatmak içinde "dalel" kelimesi kullanılır. Kur'an'da bu şekilde kullanıldığı vakidir: “**Dedi ki, onların bilgisi Rabbimin yanında bir kitaptadır. Rabb'im şaşmaz ve unutmaz.**”⁴¹⁷ Duha suresindeki ayette bu çeşitli anlamlardan birincisi geçerli değildir. Çünkü Rasulullah çocukluktan nübüvvete kadar hayatında hiçbir zaman putperestlik yapmamış, şirke inanmamıştır. Bu nedenle ayetteki "dall"e, akide ve amel bakımından sapıklık içinde bulunduğu anlamı verilemez. Fakat diğer anlamlar olabilir. Birincisi dışındaki bütün manalar burada geçerli olabilir. Rasulullah nübüvvetten önce de Allah'a inanıyor ve onun birliğini biliyordu. Rasulullah'ın hayatı masiyetlerden temizdi ve o, yüksek bir ahlâka sahipti. Ancak o, hak dinin usul ve amelleri hakkında bilgi sahibi değildi. Bununla ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyurulmuştur⁴¹⁸. “**İşte sana da böyle emrimizden bir ruh vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu bir nur yaptık. Kullarımızdan dilediğimizi**

⁴¹⁶ Hamidullah, C. I, s. 42: Yılda bir defa tertiplenen Ukaz fuarı bu bölgede kurulmaktaydı. Bazan Halime ve süt çocuğu da buraya gelirdi; rivayetlerde anlatıldığına göre, bir defasında Hâlime, bu fuarda san'atını icra eden Huzeyl kabilesine mensup bir kâhin müneccim'den çocuğun mukadderatını okumasını talep etmişti.

⁴¹⁷ Taha, 20/52.

⁴¹⁸ Mevdudi, C. VII, s. 157.

onunla hidayete iletiyoruz. Ve şüphesiz ki sen doğru yola götürüyorsun."⁴¹⁹

İkincisi ise İnşirah suresinin birinci ayeti celilesi: "**Ey Muhammed senin göğsünü açıp genişletmedik mi?**" Bu, soru ile başlar. Sonraki muhtevadan, İslam davetinin başlangıç döneminde Rasulullah'ın pek çok soruyla karşı karşıya geldiği ve çok perişan duruma düştüğü anlaşılmaktadır. Bu şartlarda Allah, Rasulullah'a şöyle buyurmuştur: Ey Nebi! Biz size filan filan lütufta bulunmadık mı? Buna rağmen, başlangıçtaki zorluk dolayısıyla niçin perişan olmaktadır?

"Göğsü açmak" kelimesi Kur'an-ı Kerim'in neresinde kullanılmışsa orada kelimenin iki anlamı söz konusudur. Birincisi "**Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslam'a açar.**"⁴²⁰ "**Allah'ın, göğsünü İslam'a açtığı kimse Rabbinden bir nur üzerinde değil mi?**"⁴²¹ ayetlerde olduğu gibidir. Bu iki yerdeki "Şerh-i Sadr"dan kasıt, her çeşit zihin karışıklığından ve tereddütten temiz olmaktır.

İkincisi, Hz. Musa'ya nübüvvet verildiği ve Firavun'un saltanatına gitmesi bildirdiği zaman Hz. Musa şöyle demiştir: "**Rabb'im! Ben onların beni yalanlayacaklarından korkuyorum. Göğsüm daralıyor.**"⁴²² Hz. Musa şöyle yalvarmıştır: "**Rabbim! Göğsümü aç. Bana işimi kolaylaştır.**"⁴²³ Burada "göğüs açmak"tan kasıt, nübüvvet gibi büyük bir görevi yerine getirmek ve küfür güçlerine yapayalnız karşı çıkabilmek için insanda cesaret bulunmadığında, ona cesaret verilmesidir.

Düşününce, bu ayetteki "Rasulullah'ın göğsünü açmakta" iki anlam olduğu anlaşılmaktadır. Birinci anlam şöyledir: Rasulullah nübüvvetten önce de, Arap müşriklerin, Hristiyanların, Yahudilerin ve Mecusilerin dinlerinin yanlış olduğuna inanıyordu. Aynı zamanda, Araplar arasındaki Haniflik'ten de mutmain değildi. Allah (c.c.) nübüvvet vererek Rasulullah'ın tereddütlerini gidermiş ve apaçık doğru yolu göstererek ona kâmil itminan-ı kalp vermiştir. "Göğüs açmak"ın diğer anlamı da şöyledir: Allah, Rasulullah'a nübüvvet ile birlikte, cesaret, himmet, yüksek irade ve kalp ferahlığı vermişti. Allah, Rasulullah'a büyük bir nimet olarak "göğüs açmak"ı verdikten sonra, bunu hatırlatarak, "başlangıçtaki zorluklar için niye üzülüyorsun?" buyurulmuştur. Bazı müfessirler "Şerh-i Sadr" kelimesini, "Şakk-ul Sadr" manasına almışlardır. Bu ayetin, "Şakk-ul Sadr" (göğüs yarılması) mucizesini isbat ettiğini

⁴¹⁹ Şuara, 42/52.

⁴²⁰ En'am, 6/125.

⁴²¹ Zümer, 39/22.

⁴²² Şuara, 26/12-13.

⁴²³ Taha, 20/25-26.

söylemişlerdir. Ancak doğru olan, bu mucizenin ispatının sadece Hadis'lere dayandığıdır.”⁴²⁴

Ayrıca müfessirler bunu, Hz. Muhammede indirilen vahyi anlaması, koruması ve peygamberlik görevini yerine getirebilmesi için kendisine verilmiş olan zihin açıklığı, maneviyat yüksekliği⁴²⁵ gibi mânalarla da açıklamışlardır.

İzzet Dervezeise bu konuyu şöyle dile getirir: “O, Hira mağarasında hayretler içinde çevresini süzüyor, şaşkın bir halde ve ürperti içinde evreni gözlemliyordu. Nihayet Allah onu lütfuyla kendisi için Rasul seçti. Bundan sonra hayret ve şaşkınlıktan kurtularak hidayete, huzura sağlıklı ve apaçık bir yola kavuştu.”⁴²⁶ Ancak Muhittin Akgül, bu olayın maddî bir “şerh-i sadr” olduğunun daha uygun ve daha muhtemeldir. Çünkü nassın zâhire hamledilmesi mümkünken, mecaza yorumlanması uygun görülmediğini söyler.⁴²⁷ El-Buti ise daha aşırı olarak: “Bu hadise, Allah Teâlâ’nın onu yüce bir göreve seçmesinin işaretlerinden sayılır. Bu hadisenin hikmeti ne olursa olsun; zahir ve hakiki mânasından uzaklaşarak, mânasız, yapmacık ve kafadan atma bir te’vil çıkarmak için birtakım gayretlere girmek gereksizdir. Bunu yapmaya uğraşan kişinin, Allah’a imanının zayıflığından başka bir şeye hükmetmek mümkün olmadığını kaydeder.”⁴²⁸

Yani Caetani’nin varmak istediği yer şudur ki Caetani bu “göğsün yarılması” olayını bu ayetlerden sonra uydurulmuş olabileceğini söylüyor. Aslında Bu “göğsünün yarılması” öyküsünün, ***Biz senin göğsünü şerhetmedik (genişletmedik) mi?***⁴²⁹ Ayetiyle başladığını⁴³⁰ söyleyenler olduğu gibi, İnşirah sûresini bu bağlamda tefsir eden müfessirler de vardır.⁴³¹ Ama bu konuda çoğu müfessirler aynı şeyi söylüyorlar ki İnşirah Sûresi’nin bu ayeti celilesinden göğsün yarılması değil, göğsün açılması, ferahlanmasıdır diye tefsir ederler. Sadece bu göğsün yarılması mevzusu İslam Tarihinde bulunan rivayetlerle mevcuttur. Kaynak olarak bu ayeti vermek çok ta doğru değildir.

⁴²⁴ Mevdudi, C. VII, s. 162.

⁴²⁵ Komisyon, **Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, C. V, Ankara, 2007, s. 642.

⁴²⁶ Derveze, C. I, s. 534.

⁴²⁷ Akgül, s. 118.

⁴²⁸ El-Buti, s. 63.

⁴²⁹ İnşirah, 94/1.

⁴³⁰ Annemarie Schimmel, **Hazreti Muhammed** (Çev. Okşan Aytolu), İstanbul, 2008, s. 61.

⁴³¹ Er-Râzî, C. XXIII, s. 230.

1.2.6. Muhammed'in Çobanlığı

Caetani bu konu hakkında şunları söylüyor; Hadisçiler, bu konuda yanlış ile doğruyu karıştırmışlar, hakikate birçok ayrıntı ilave etmişlerdir. Mekke civarındaki dağlarda koyun ve de çobanlık ettiğini hikâye ediyorlar. Muhammed'in ağzından bu tefferuatı açıktan açığa teyid eden cümleleri uyduruyorlar.

Buhari tarafından muhafaza edilen ve Hişam'ın metinlerinde zikredilen bir rivayete göre: Muhammed hayatının bu ilk devresinde servet itibariyle o kadar düşkün bir vaziyette bulunuyordu ki Mekke civarında koyun çobanlığı etmek mecburiyetinde kalmıştır. Muhammed bir defasında "O, koyunları meraya götürmemiş hiçbir peygamber göndermemiştir" demiştir. Bunun üzerine orada bulunanlardan biri Muhammed'e sordu. "Sende çobanlık ettin mi?" Muhammed cevap verdi: "Evet birkaç kırat ücret mukabilinde Mekke halkının koyunlarına çobanlık ettim."

Bu tafsilat ne kadar hakiki görölse de gerçeğe muafik değildir. Çünkü Arabistan'ın bilinen örfüne muhaliftir. Kureyş'iler tacir idiler, çoban değildiler. Onlarla bedeviler arasında meşguliyetteki ayrılık Kusay zamanında başlamış ve hams hakkındaki rivayetten sabit olduğu üzere Muhammed zamanından evvel nihayete ermişti. Hams; bir bedevilik hayatından hazırlık ve ticaret hayatına intikalın son safhası olarak telakki edebiliriz. Şüphe yok ki Kureyşlerin sürüleri vardı. Fakat sürüleri civar çöllere, meralara yollamak hayvanların kime ait meralarda otlamaları isteniyorsa muhafazalarını da oralarda ki bedevilere teslim etmek çok önceden beri Arabistan'ın âdeti idi.

Meraların gayet fakir olması yer değiştirmelerini mecburi kılar. Bazı kere bir yerden gayet uzak yerlere gidilir ve bunu yalnız bedeviler yapabilirler. Bunlar ufak bir kar mukabilinde kendi sürülerine şehirlilerinde hayvanlarını ilave ederler. Bu suretle zahmetsiz ve emin bir menbadan istifade ederler. Arabistan'daki bu adet o zamanda mevcut idi. Nasıl ki şimdi de mevcuttur. Çünkü coğrafyaya ve iklime aid izler hiç değişmemiştir. Binaenaleyh Kureyş'ilerin, herkes tarafından küçümsenerek bakılan çobanlık gibi hakir bir iş yapmak üzere çocuklarını göndermeleri iddiası pek manasızdır. Hatta bedeviler arasında bile en fakirlerden ve en gençlerden mürekkep hususi bir sınıf vardır ki hayvanların arkası sıra meralarda dolaşmak sanatıyla bilhassa meşguldürler.⁴³²

Kureyş'ilerin pek açık olan gurur ve azameti kendilerine mensup birinin veya

⁴³² Caetani, C. I, s. 306-307.

kendi çocuklarından birini bedevi çobanları menzilesine indirmesine mani idi. Eğer rivayet sahih ise Muhamed'in Kureyş'ilerden olmadığına dair yeni ve bu defa inkârı kabul edilmez bir delil elde etmiş olacağız. Bu takdirde Muhammed Mekke civarlarındaki düşük kabilelerinden birine mensup demektir. Binaenaleyh bu menkıbenin sonraki bir zamanda, Arabistan haricinde ki şehirlerde yaşayan ve Mekke'nin yerel örfünü, bedevilerin ahlak ve âdetini hiç bilmeyen Hadisçilerin arasında vücut bulmuş olduğuna hükmetmek mecburiyetindeyiz.⁴³³

Değerlendirme

Caetani; bu tafsilat Arabistan'ın bilinen örfüne muhaliftir. Kureyş'iler tacir idiler, çoban değildiler. Şüphe yok ki Kureyşlerin sürüleri vardı. Fakat sürüleri civar çöllere, meralara yollamak hayvanların kime ait meralarda otlamaları isteniyorsa muhafazalarını da oralarda ki bedevilere teslim etmek çok önceden beri Arabistan'ın âdeti idi. Binaenaleyh Kureyş'ilerin, herkes tarafından küçümsenerek bakılan çobanlık gibi hakir bir iş yapmak üzere çocuklarını göndermeleri iddiası pek manasızdır. Kureyş'ilerin pek açık olan gurur ve azameti kendilerine mensup birinin veya kendi çocuklarından birini bedevi çobanları menzilesine indirmesine mani idi. Eğer rivayet sahih ise Muhammed'in Kureyş'ilerden olmadığına dair yeni ve bu defa inkârı kabul edilmez bir delil elde etmiş olacağız. Binaenaleyh bu menkıbenin sonraki bir zamanda, Arabistan haricinde ki şehirlerde yaşayan ve Mekke'nin yerel örfünü, bedevilerin ahlak ve âdetini hiç bilmeyen Hadisçilerin arasında vücut bulduğunu iddia etmektedir.

İslam Tarihi kaynaklarından İbn-i İshak konu hakkında şunları zikreder; Resulullah, bir gece Mekkeli gençlerle beraber koyun otlatırken, arkadaşına: “Koyunlarıma göz kulak ol. Mekke'ye gidip, gençlerin arkadaşlarıyla sohbet ettikleri gibi, ben de dostlarımla sohbet edeyim” dedi. Arkadaşı bu teklifi kabul etti. O da gitti. Resulullah Mekke'ye girdi. Mekke evlerinden ilk eve gelince, def ve ney sesleri duydu. “Bu ne? Diye sordu. “Filan erkek filan kadınla evlendi, onun için eğlence yapılıyor” diye cevap verdiler. Seyretmek üzere orada oturdu. Allahu Teâla, onu, orada öyle bir uyutmuştu ki, Resulullah güneş doğuncaya kadar uyanamadı. Bu olayın iki kere tekrarlandığını da rivayet ederler.⁴³⁴ İslam Tarihçileri ikincisini de aynen birincisi gibi zikrettiklerinden biz burada tekrardan zikretmeyeceğiz.

⁴³³ Caetani, C. I, s. 308.

⁴³⁴ İbn-i İshak, c. I, s. 128; İbn-i Esir, C. II, s. 27; El-Buti, s. 66.

İbn-i Hişam, Taberi, gibi tarihçilerin bu konuda söyledikleri sadece Hz. Muhammed'in Halime'nin yanındayken göğsünün de yarıldığına konu olan koyun otladığı ile ilgili rivayetlerdir.⁴³⁵ Onun dışında herhangi bir rivayete rastlamadık.

Diyarbakri'nin rivayetine göre; Hz. Muhammed sütannenin yanında üç yaşına varırken bir gün sabah kalkar ve sütannesine kardeşlerim nerede onları gündüzleri göremiyorum? Diye sorar. Annesi de kardeşlerinin koyun güttüğünü söyler. Bunun üzerine ondan sonra kardeşleri ile koyun güder.⁴³⁶

Zehebi de bir rivayet vardır ki Hz. Muhammed'in çobanlık yaptığını teyid ediyor. Zehebi, Ebû Seleme'ye dayanarak Câbir (r.a.)'ın şöyle dediğini naklediyor: "Biz Merri-Zahran denen bir yerde, Rasûlullah'la beraber, Erak ağacının meyvesi olan Kebas devşiriyorduk. Efendimiz bize: *"Onun siyahını toplayın. Çünkü daha güzeldir."* buyurunca biz de: *"Yâ Rasûlullah! Sen koyun mu güdüyordun ki biliyorsun? Zira bunu ancak çobanlar bilir"* dedik. Efendimiz de: *"Evet peygamber olup ta onu gütmeyen var mı?"* buyurdu Bu ittifakla rivayet edilmiştir.⁴³⁷

İbn-i Sad bu konuyu şöyle bir olayla nakleder; rivayet edildiğine göre deve sahipleri ile koyun sahipleri arasında tartışma çıkar, deve sahipleri koyun sahiplerine galip çıkar. Bunun üzerine koyun sahipleri, Hz. Muhammed'den şöyle işittiğini söylerler: Musa (a.s.) peygamber gönderildi o koyun güttü. Davut (a.s.) peygamber gönderildi oda koyun otlattı. Bende gönderildim bende koyun güttüm ve bununla koyun sahipleri galip olurlar.⁴³⁸

Buradan da anlaşılacağı üzere Hz. Muhammed'in koyun otlattığı vakidir. İbn-i Hacer çobanlığın Hz. Peygamber'e kazandırdığı şeyleri anlatma bahsinde şu yorumları yapar:

"Çobanlık olayı ona idare ve nübüvvet vazifesi konusunda bir alışma sağlamıştır. Çünkü hayvanlarla bir arada bulunma, ona hilm ve şefkat kazandırmıştır. Koyunları idare etmesi, merada dağıldıkları zaman toplaması, bir otlaktan diğerine taşınması, yırtıcı hayvanlar ve hırsızlar gibi düşmanlara karşı müdafaa etmesi, az çok değişik olmakla beraber tabiatlarının farklılığını bilmesi, merhamete muhtaç olduklarını anlaması ona bütün bunlardan ümmetine gelecek eziyetlere karşı sabretme alışkanlığı kazandırmış, insanların tabiatlarının değişik ve akıllarının birbirinden farklı olduğunu

⁴³⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 221; Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 13.

⁴³⁶ Diyarbakri, C. I, s. 227.

⁴³⁷ Ez-Zehebi, C. II, s. 54; İbni Sad, C. I, s. 104.

⁴³⁸ İbn-i Sad, C. I, s. 104.

anlamış, böylece onların bozulan yönlerini tamir etmiş, zaaflarına karşı merhamet etmiş, onlarla güzel anlaşıp bunun meşakkatine katlanmıştır. Onun hayvanları idare etmesi, ona bu hususta tedrici bir tecrübe kazandırmıştır. Yine koyun, diğer hayvanlardan daha munis, fitraten daha zayıf ve meradaki hayatı itibarıyla deve ve sığırdan daha ziyade dağılmaya meyyaldir. Deve ve sığır bağlanabilirken, koyun için böyle bir şey düşünülmaz. Diğer taraftan koyunlar dağınık yaşarken diğer hayvanlardan daha çabuk teslim olur itaat ederler.”⁴³⁹ İşte düşük bir meslek olan çobanlığın insana neler kazandırdığını İbn-i Hacer gayet açık bir şekilde zikretmiştir.

Dedesinin vefatı sonrasında evinde kaldığı amcası Ebû Talib, fakir denilebilecek bir durumdaydı. Bu sebeple de Hz. Peygamber evlenip kendi evine yerleşinceye kadar kaldığı amcasının evinde aile fertlerine elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışmıştır. Onun bu doğrultuda amcasına ticari seferlerinde ve mal satımında yardımcı olduğu, amcasının koyunlarını güttüğü,⁴⁴⁰ hatta belli bir ücret karşılığında başka ailelerin de koyunlarını güderek elde ettiği parayı amcasına verdiği⁴⁴¹ veya Mekke’de davar başına alacağı süt karşılığında çobanlık yaptığı⁴⁴² ifade edilmektedir. Peygamber’in çocukluk ve gençlik çağında kendilerine ait koyunları kırlarda yalnız veya arkadaşlarıyla otlattığını Mustafa Asım Köksal rivayet eder.⁴⁴³

Kuryşiler’in zamanın en asil kabilelerinden olduğu kesindir. Ama bu onların gururlu olup koyun gütmenin hakir bir şeyin olduğu aksine Mekke’de yüksek tabakadan birçok Kureyşlinin yaptığı bir işti.⁴⁴⁴ Bir diğer konu Mekke ahalisinin de o zaman koyun, deve gibi hayvanları beslemiş olduklarıdır. Böyle hayvan besleyen insanların hayvanlarını güden muhakkak birileri vardı. Hayvancılık özellikle bedevilerin geçim kaynağı olabilir.⁴⁴⁵ Ama devamlı bu hayvanları Bedevilerin güttüğünü düşünemeyiz. Bu çobanlık Mekke’de çocukluğunu ve gençliğini geçiren bir kimsenin meşgul olacağı normal bir işti.⁴⁴⁶ Ebu Hüreyre’nin rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın, peygamber olarak gönderdiği her nebi, mutlaka koyun çobanıdır.”

⁴³⁹ İbn-i Hacer el-Askalâni, **Fethul-Bari**, C. IV, Beyrut. Trhz. s. 441.

⁴⁴⁰ Kılıç, s. 82; İmadüddin Halil, **Muhammed Aleyhisselam** (Çev. İsmail Hakkı Sezer), Konya, 2003, s. 45.

⁴⁴¹ Kılıç, s. 82.

⁴⁴² Ebu Zehra, C. I, s. 186.

⁴⁴³ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 82.

⁴⁴⁴ Çağatay, s. 35; Konpara, s. 56.

⁴⁴⁵ Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 86.

⁴⁴⁶ Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 76.

Sahabeler, “Sen de mi ya Rasûlallah?” diye sorunca buyurmuş ki:

“*Ben de Mekkelilerin davarını birkaç kırat (tahıl) karşılığında⁴⁴⁷ otlatıyordum*” veya hadisin bir diğer şekli olan; “*Evet bende koyun güttüm*” sözleriyle, sütkardeşiyle Halime’nin koyunlarını otlatmalarını kasetmiş olduğunu Asım Köksal, Süheyli’ye dayanarak açıklar.⁴⁴⁸

Bu hadisten anlaşılaçağı üzere Hz. Muhammed’de herkes gibi hayvanları gütmüştür. Hamidullah’ın da bu konuda söyledikleri bu konu hakkında fikir yürütmemize katkı sağlıyacaktır:

O devirde Mekke’de bir okul yoktu; bu sebepledir ki o, ne okuma ne yazma öğrenmiştir. Hz. Muhammed Mekkeliler hesabına çobanlık yapmaya başladı; böylece kazandığı birkaç kuruş ile amcasının zayıf bütçesine bir katkıda bulunuyordu.⁴⁴⁹ Muhakkaktır ki herkes gibi amcasınında hayvanları vardı ve Hz. Muhammed de yanında kaldığı amcasının hayvanlarını gütmüş olabildiğı gibi başkasının da hayvanlarını gütmüş olabilir. Bu bir kazanç karşılığında olabildiğı gibi karşılıksız da olabilir.

1.2.7. Amine’nin Vefatı

Leona Caetani bu konuda şunları söyler:

Muhammed ailesinin yanına dönünce validesinin ve büyük babasının himayesinde büyüdü. Çocuk altı yaşına geldiğı zaman Âmine Mekke’yi terk ederek çocuğıyla birlikte ölmüş kocası Abdullah’ın dayıları Beni Ad Beni Neccarları ve aynı zamanda kocasının kabrini ziyaret etmek üzere Medine’ye gitti. Bir rivayete göre yanında Kayınpederi Abdulmuttalib vardı. Fakat daha umumi surette kabul edilen rivayet Âmine’nin bu seyahati, yanında yalnız çocuğı bir de zenci cariye Ümmi Eymen olduğu halde yapmasıdır. Dönüşte Âmine hastalandı ve Ebva’da terki hayat etti. Ancak bazıları Âmine’nin Mekke’ye döner dönmez vefat ederek Şabı Ebuzer yahut Şabı Ebuzib, namında ki Mekke dağlarının arasında defin edildiğı söylüyorlar.

Muhamed’in Medine’ye hicretten sonra validesinin mezarını ziyaret ettiğine dair muhtelif rivayetler vardır. Fakat rivayetler yalnız mezarın bulunduğu yer hakkında değil ziyaretin tarihi hakkında da gayet ihtilaf etmektedir (Hudeybiye, Umretul Kaza, Veda Hacı) gibi. Bu münasabetle Muhammed’in söylediğı sözlerde başka türlü rivayet

⁴⁴⁷ İbn-i Kesir, C. III, s. 466; İbn-i Sad, C. I, s. 104; Ez-Zehebi, C. II, s. 54.

⁴⁴⁸ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 82.

⁴⁴⁹ Hamidullah, C. I, s. 46; Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 132.

olunuyor. Bütün bu söylentilerin pek az kıymeti vardır. Peygamber ve validesi hakkında rivayet edilen sözler sonraki muhaddisinın birer icadıdır. Bunlar gayrı müslimlerin öteki dünyadaki durumlarına dair imaların münasabetsizliğini takdir etmemişlerdir.⁴⁵⁰

Değerlendirme

Caetani; Medine dönüşünde Âmine hastalandı ve Ebva'da terki hayat etti. Ancak bazıları Âmine'nin Mekke'ye döner dönmez vefat ederek Şabı Ebuzer yahut Şabı Ebuzib, namında ki Mekke dağlarının arasında defin edildiği söylüyorlar. Bütün bu söylentilerin pek az kıymeti vardır. Peygamber ve validesi hakkında rivayet edilen sözler sonraki muhaddisinın birer icadıdır. Bunlar gayrı müslimlerin öteki dünyadaki durumlarına dair imaların münasabetsizliğini takdir etmediklerini iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynaklarımız bu konu hakkında şunları zikrederler;

Hiz. Peygamber'in, sütannesi Halime'nin yanından ayrılıp annesi Amine'nin yanına dönmesinden sonra Rasûlullah, annesi Vehb kızı Âmine ile dedesi Abdülmuttalib'in yanında ve Cenâb-ı Allah'ın himayesinde kaldı. Yüce Rabbi, onu yüksek makamlara erişecek şekilde, güzelce terbiye edip geliştirdi.⁴⁵¹ Allah onu nebât-ı hasen (güzel) bir şekilde büyütüyordu.⁴⁵²

Hiz. Muhammed altı yaşına gelince dayıları Beni Adiy Beni Neccarları ziyaret için⁴⁵³ Hiz. Muhammed sütannenin yanından geldikten bir yıl sonra⁴⁵⁴ Bir diğer rivayette; Peygamber beş yaşına gelince, Abdülmuttalib'den izin istedi. Dedeciğim! Dedi. Beni Medine'ye götür. Babacığımın kabrini ziyaret edeyim. Abdülmuttalib'de izin verdi. Onu, anası Âmine aldı Medine'ye götürdü.⁴⁵⁵ Yanında dedesi Abdülmuttalib ve Ümmü Eymen de vardı.⁴⁵⁶ Âmine ve Ümmü Eymen'in yalnız olduğu da söylenir.⁴⁵⁷ Hiz. Peygamber ve annesi yaklaşık bir ay burda kaldılar⁴⁵⁸ bu arada Hiz. Peygamber, Medine'deki babasının kabrini ziyaret etmiş, yüzmeyi öğrenmiştir.⁴⁵⁹

Yol arkadaşları Ümmü Eymen diyor ki: Bir gün Medine Yahudilerinden iki

⁴⁵⁰ Caetani, C. I, s. 365-366.

⁴⁵¹ İbn-i Kesir, C. III, s. 423.

⁴⁵² İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 225.

⁴⁵³ İbn-i Sad, C. I, s. 95; Belazuri, C. I, s. 94; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 64.

⁴⁵⁴ Makdisi, C. IV, s. 133.

⁴⁵⁵ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁴⁵⁶ Belazuri, C. I, s. 94.

⁴⁵⁷ İbn-i Kesir, C. III, s. 423; İbn-i Sad, c. I, s. 94.

⁴⁵⁸ İbn-i Sad, C. I, s. 95; Zeydan, C. I, s. 58; Hizmetli, s. 188; Azimli, s. 77; Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 131.

⁴⁵⁹ Azimli, s. 77.

adam yanıma gelip: "Muhammed'i getir de görelim." dediler. Getirdim, ellerine alıp baktılar. Biri, diğerine dedi ki: "Bu, bu ümmetin peygamberidir. Burası (Medine) da onun hicret edeceği yer olacaktır. Bu sebeple de çok miktarda adam öldürülecek ve fazla sayıda esir alınacaktır!" Annesi, bu sözleri duyunca korktu. Mekke'ye dönmek üzere yola çıktı.⁴⁶⁰ Mekke'ye geri dönerken Ebva denen yerde vefat etti.⁴⁶¹ Orada defnedilmiştir.⁴⁶² Denilir ki Âmine binti Vehb'in kabri Mekke'de Ebû Zer Boğazi'ndadır.⁴⁶³ Bazı Basralılar Muhammed'in annesinin Mekke'de öldüğünü ve şab-ı Ebu Dab'ta defnedildiğini söyler.⁴⁶⁴ O vakit Allah Rasülü henüz altı yaşını yüz gün geçmiş idi. O zaman dört yaşında olduğu da anlatılır.⁴⁶⁵ İbn-i Kesir ise; altı yaşına vardığında annesi Vehb kızı Âmine vefat ettiğini söyler.⁴⁶⁶ Yakubi ise; Hz. Muhammed altı yaş üç aylık iken annesi Âmine binti Vehb otuz yaşında iken vefat etmiştir.⁴⁶⁷ Annesi ölüp te defnedilince Cariyesi olan Ümmü Eymen onu Mekke'ye dedesinin yanına götürdü. Efendimiz artık dedesi ölene kadar onun kefaletinde kaldı.⁴⁶⁸

Rivayet edildiğine göre: Kureyş'iler Uhud Savaşı için Ebva'dan geçerlerken Âmine'nin kabrini açmak istediler. Bunun üzerine biri şöyle der: "Kadınlar avrettir. Eğer Muhammed sizin kadınlarınıza rastlasa idi kadınlar avrettir derdi. Bunun üzerine Allah (c.c.) onları o işten vazgeçirtir."⁴⁶⁹

Caetani, bütün bu söylentilerin pek az kıymeti vardır. Peygamber ve validesi hakkında rivayet edilen sözler sonraki muhaddisin birer icadındırlar deyip burada işaret etmek istediği Amine'nin Ebva'da mı yoksa başka bir yerde mi vefat ettiği değildir. Caetani'nin işaret ettiği ve üzerinde durduğu şey, Hz. Muhammed'in ebeveyninin ve atasının ahiretteki durumunun üzerinde yapılan rivayetlerdir. Bizimde bu konu hakkında herhangi bir değerlendirme yapmamıza gerek yoktur. İnşallah Abdulmuttalib'in ölümü başlığından sonra açacağımız "Muhammed'in Ebeveyni ve Ecdadının Ahiretteki durumu" başlığında zikredeceğiz. Çünkü Caetani Abdulmuttalib'in ölümü bahsinde de aynı şeyleri söylüyor. Bundan dolayı iki ayrı yerde zikretmemize gerek yoktur.

⁴⁶⁰ İbn-i Kesir, C. III, s. 423.

⁴⁶¹ Ez-Zehebi, C. II, s. 50; Taberi, **Tarih-i Taberi**, C. III, s. 15; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 65.

⁴⁶² İbn-i Sad, C. I, s. 91; Belazuri, C. I, s. 94; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 65.

⁴⁶³ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 225.

⁴⁶⁴ Belazuri, C. I, s. 94.

⁴⁶⁵ Ez-Zehebi, C. II, s. 50.

⁴⁶⁶ İbn-i Kesir, C. III, s. 423.

⁴⁶⁷ Yakubi, C. II, s. 8.

⁴⁶⁸ Ez-Zehebi, C. II, s. 50.

⁴⁶⁹ Belazuri, C. I, s. 94.

1.2.8. Abdulmuttalib'in Ölümü

Leona Caetani bu konuda aslında bizim tarihçilerin dediklerinin dışında pek fazla bir şey söylemiyor şu kadarını söyleyebiliriz ki:

Seferi filden sekiz sene sonra bazılarına göre ise on sene sonra ihtiyar Abdulmuttalib vefat etmiştir. Müslüman kaynakları, Peygamber'e bu kadar iyilik eden Abdulmuttalib gibi mübarek bir adamın müşrik olarak terk hayat etmesinden ve binaanaleyh bütün müşrikler gibi affa uğramaya bir türlü nail olamadığını, onun için hakiki ve saf İbrahim'in dinine bağlı olduğunu iddia ediyorlar.⁴⁷⁰

Değerlendirme

Caetani; Seferi filden sekiz sene sonra bazılarına göre ise on sene sonra ihtiyar Abdulmuttalib vefat etmiştir. Müslüman kaynakları, Peygamber'e bu kadar iyilik eden Abdulmuttalib gibi mübarek bir adamın müşrik olarak terk hayat etmesinden ve binaanaleyh bütün müşrikler gibi affa uğramaya bir türlü nail olamadığını, onun için hakiki ve saf İbrahim'in dinine bağlı olduğunu iddia edildiğini iddia ediyor.

Caetani bu konu hakkında çok fazla şey söylemiyor. Ama biz yinede bu konuyu es geçmeyeceğiz. İslam Tarihi kaynakları bu konuda şunları nakl ederler;

Abdulmuttalib, fil yılından sekiz sene sonra öldü. Bazıları der ki: Abdulmuttalib öldüğünde; Resulullah on yaşında,⁴⁷¹ sekiz yaşında, ⁴⁷² dokuz yaşında, altı yaşında, üç yaşında ve on yaşında idi gibi rivayetlerde mevcuttur.⁴⁷³ Hz. Muhammed sekiz yaşına geldiğinde dedesi ölür ve o sene Enuşirvan'ın da ölüm senesidir.⁴⁷⁴

Abdulmuttalib'in vefat anları gelince ve artık öleceğini bilince kızlarını topladı. *"Bana ağlayın ki ölmemden önce neler diyeceğinizi işiteyim."* Kızları kendisine mersiyeler söylediler.⁴⁷⁵ Ümeyme'nin şiirini dinlediğinde kafasını salladı, "evet doğru söylüyorsun" dedi.⁴⁷⁶ Abdulmuttalib'in yaşı hakkında ihtilaf vardır. Suheyli Abdulmuttalib'in yüz yirmi yaşında olduğunu söyler. Doksan beş, yüz on, yüz kırk, seksen iki yaşında gibi muhtelif yaşlar vardır. Ölmeden önce gözlerini kaybetti.⁴⁷⁷

Kureyş'liler Abdulmuttalib'i su ve sidr (bir ağaç çeşidi) ile yıkadılar ki o

⁴⁷⁰ Caetani, C. I, s. 369.

⁴⁷¹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 226; İbn-i Esir, C. II, s. 26.

⁴⁷² Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁴⁷³ Diyarbekri, C. I, s. 253.

⁴⁷⁴ Makdisi, C. IV, s. 133.

⁴⁷⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 97; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 73.

⁴⁷⁶ İbn-i Sad, C. I, s. 97.

⁴⁷⁷ Diyarbekri, C. I, s. 253.

zamana kadar kimse bununla yıkanmamıştı ve iki tane Yemen bezi ile sarılır ki bu bezin ücreti bin miskal altın idi.⁴⁷⁸ Mekke’de Hacun denilen yerde defnedildi.⁴⁷⁹

Cenazesi günlerce el üstünde taşındı.⁴⁸⁰ Mekke çarşısı onun ölümünden dolayı günlerce açılmamış, kapalı tutulmuştur. Mekkeliler, oğlunu kurban etmeye kalkıştığı için kendisine “ikinci İbrahim” dedikleri Abdulmuttalib’in ölümünü tarih başlangıcı edinmişlerdir.⁴⁸¹

Zehebi; Peygamber sekiz yaşındayken Abdulmuttalib öldü. Efendimiz, dedesi Hucûn'da defnedilene kadar ağlayarak cenazesinin ardından gitti.⁴⁸²

Bu konuda değerlendirme yapmayacağız. Çünkü Caetani bu konu hakkında herhangi aksi bir şey söylemiyor. Sadece Muhammed’in ecdadının ahiretteki durumunun üzerinde duruyor. Biz de zaten onun için ayrı bir konu başlığı açacağımızdan dolayı söylüyeceklerimizi orada söylüyeceğiz. Tıpkı Amine’nin ölümü konusunda söylediklerimiz bu konuda da geçerlidir.

1.2.9. Muhammed’in Ebeveyni ve Ecdadının Ahiretteki durumları

Caetani bu konuda şunları söyler: Bütün bu söylentilerin pek az kıymeti vardır. Peygamber ve ebeveyni hakkında rivayet edilen sözler sonraki muhaddisin birer icadıdır. Muhaddisler gayri müslimlerin öteki dünyadaki durumlarına dair imaların münasabetsizliğini takdir etmemişlerdir. İçlerinde Muhammed’in ebeveyninin, ecdadının ve Muhammed’ce pek kıymetli olan daha birçok kimselerin de bulunduğu müşriklerin, ahiretteki akıbetleri sonraki hadisçiler için daima mühüm bir nokta teşkil etmiştir. Bunun izlerini Peygamber’in ecdadını; Allah’ın tekrar dirilterek müslüman yaptığına sonra hepsini birden tekrar öldürdüğüne dair ortaya çıkan rivayetlerde hissediyoruz.⁴⁸³ Fakat rivayetler yalnız mezarın bulunduğu yer hakkında değil ziyaretin tarihi hakkında da gayet ihtilaf ettiğini iddia etmektedir.⁴⁸⁴

Değerlendirme

Caetani; Peygamber ve ebeveyni hakkında rivayet edilen sözler sonraki

⁴⁷⁸ Yakubi, C. II, s. 12.

⁴⁷⁹ İbn-i Sad, C. I, s. 97; Köksal, **İslam Tarihi**, s. 73.

⁴⁸⁰ Köksal, **İslam Tarihi**, s. 73.

⁴⁸¹ Azimli, s. 80; Sarıçam, **Emevî Hâşimî İlişkileri**, s. 76.

⁴⁸² Ez-Zehebi, C. II, s. 54; Hizmetli, s. 189.

⁴⁸³ Caetani, C. I, s. 366.

⁴⁸⁴ Caetani, C. I, s. 365-366.

muhaddisinin birer icadıdır. İçlerinde Muhammed'in ebeveyninin, ecdadının ve Muhammed'ce pek kıymetli olan daha birçok kimselerin de bulunduğu müşriklerin, ahiretteki akıbetleri sonraki hadisçiler için daima mühüm bir nokta teşkil etmiştir. Bunun izlerini Peygamber'in ecdadını; Allah'ın tekrar dirilterek müslüman yaptığına sonra hepsini birden tekrar öldürdüğüne dair ortaya çıkan rivayetlerde hissediyoruz. Halebi birinci cild elli dokuzuncu sahifesinde: "Bu hadisin pek zayıf olduğunu, en iyi muhaddisinin bunu kabul etmediklerini ilave eyler. Rivayetler yalnız mezarın bulunduğu yer hakkında değil ziyaretin tarihi hakkında da gayet ihtilaf edildiğini iddia etmektedir.

İslam Tarihi kaynaklarında bu konu hakkında aşağıdaki rivayetler mevcuttur;

H. Muhammed Mekke'yi fethettiğinde annesinin kabrine geldi oturdu ve ağladı insanlarda etrafına oturdu. Anam babam sana feda olsun ya Resulullah niye ağlıyorsun. "Hz. Muhammed bu annemin kabridir. Rabbim'den onu ziyaret etmeyi istedim oda bana izin verdi. Rabbim'den istiğfari istedim ama onu bana vermedi bunu hatırladım ve buna ağlıyorum" dedi. Bu günden daha fazla ağladığını hiç kimse görmemiştir.⁴⁸⁵ Asım Hoca ise bu ziyaretin Hudeybiye Umresi sırasında olduğunu söyler.⁴⁸⁶ Anlatıldığına göre Peygamber efendimiz, annesi için istiğfarda bulunmak istediğinde Cebrail göğsüne vurup ona: "Müşrik biri için istiğfarda bulunma" diyerek uyarıda bulunmuştu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz de üzgün bir halde geri dönmüştü.⁴⁸⁷

Bu konu hakkında en detaylı rivayet eden İbn-i Kesir'dir. Biz de rivayetlerin az olmasından dolayı İbn-i Kesir'deki rivayetleri olduğu gibi nakledeceğiz.

Adamın biri gelip: "*Ya Rasûlallah! Babam nerede?*" diye sordu. O da; "*Baban ateştedir!*" dedi. Adam dönüp gidecek olunca onu çağırıp; "*Doğrusu senin baban da benim babam da ateştedir*" dedi.

Beyhakî, Amir b. Sa'd'ın babasının şöyle dediğini rivayet eder; bir Arap, Hz. Peygamber'e gelerek şöyle sordu: "Babam, dost ve akrabalarını ziyaret eder, onlarla iyi geçinir, şöyle ve böyle (iyilikler) yapardı. O nerededir?" Rasûlullah, "Ateştedir." deyince adam, bu sözden alındı ve Ya Rasûlallah! Senin baban nerededir?" diye sordu. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: "Her nerede bir kâfirin mezarına uğrarsan, onu ateşle müjdele!" dedi. O Arap bundan sonra Müslüman oldu ve dedi ki: "Rasûlullah, beni yorucu bir işle görevlendirdi. Her bir kâfirin mezarına uğradıkça onu

⁴⁸⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 92; İbn-i Kesir, C. III, s. 423.

⁴⁸⁶ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 66.

⁴⁸⁷ Ebu Zehra, C. I, s. 176.

mutlaka ateş ile müjdeliyorum."

İbn-i Kesir, Ahmed b. Hanbel'in Abdullah b. Amr'dan şöyle rivayet ettiğini nakleder: "Bir ara Rasûlullah ile beraber yürüyorduk. Bir kadın göründü. Onu tanıdığını sanmıyordu. Yolun ortasına gelince durdu. Kadın da gelip ona ulaştı. Bir de baktı ki o kızı Fatıma imiş. "Evden çıkmama sebep ne ey Fatıma?" diye sorunca o da; "Şu eve başsağlığına geldim. Ölülerini vardı, acıdım onlara." dedi. Rasûlullah; "Belki de onlarla birlikte mezarlığa kadar da gittin?" diye sorunca Fatıma şöyle dedi: "Onlarla birlikte mezarlığa kadar gitmiş olmaktan Allah'a sığınırım. Çünkü senin bu konuda neler söylediğini biliyorum." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah buyurdu ki: *"Eğer onlarla birlikte mezarlığa gitmiş olsaydın, babanın dedesi (Abdülmuttalib), Cennet'i görünceye, kadar sen Cennet'i göremezdin."*⁴⁸⁸

Abbas (r.a) Hz. Muhammed'e şöyle söyledi: "Ya Muhammed amcan Ebû Talib seni korudu kolladı senin amcana ne faydan dokunacak. Hz. Muhammed de o hafif bir azabta'dır eğer ben olmasaydım o ateşin en kötü tabakasında olurdu."⁴⁸⁹

Mehmet Azimli şunları ilave eder: "Abdülmuttalib'in bir müşrik olduğu sabittir. Bu durum, oğlu Abdullah'ın kurban edileceği sırada Hübel'in önünde ok çekmesinden ve Hz. Peygamber doğduğunda onu Hübel'in önüne getirmesinden bellidir."⁴⁹⁰

Yukarıdada zikrettiğimiz gibi Hz. Peygamber'in babası hakkında soru soran bir kimseye söylediği "Babam ve baban ateştedir." Peygamberliğinden sonra annesinin kabri başında istiğfar isteğine de Allah tarafından izin verilmemesini de dikkatle düşünmek gerekir. Bütün bunlar meseleyi yeterince izah etmektedir. İktidar mücadelesi veren gruplar arasında yer alan Şîa, halife olacak şahsın masum (günahsız) olmasını şart koşmuştu. Ebu Talib'in atalarının dini üzerine ölmüş olması, Hz. Ali'nin masumiyetini zedeleyebilir endişesiyle, onun, sanıldığı gibi aksine Müslüman olarak vefat ettiği haberini ortaya atmışlardır.⁴⁹¹ İbn-i Kesir, Hz. Aişe'den rivayet edilen hadisin münker⁴⁹² olduğunu söylemektedir.

Araplar arasında asabiyet çok önemliydi. Hz. Peygamber ve Müslümanlar, ölü bulunan müşrik akrabaları için bağışlanma dileklerinde bulunduklarından dolayı

⁴⁸⁸ İbn-i Kesir, C. III, s. 426-427.

⁴⁸⁹ Muhammed Fuat Abdalbaki, **el-Lü'lü ve'l-Mercan**, C. I, İstanbul, 1985, s. 53.

⁴⁹⁰ Azimli, s. 48.

⁴⁹¹ Şaban Öz, "Hz. Peygamberin Sîretiyle ilgili Mevzû Haberlerin Tarihî Değeri", **İslami Araştırmalar Dergisi**, C. XX, 2007, S. I, s. 63.

⁴⁹² İbn-i Kesir, C. III, s. 428: Bunda Rasûlullah 'ın anne ve babasını diriltmesini Rabbinden dilediği, Rabbinin onları dirilttiğini, onların da ona iman ettiklerini konu alır.

azarlanmış ve ayıplanmıştır.⁴⁹³ Allah Teâla, Kur'an'ı Kerim'inde şöyle buyurmaktadır: ***Öncelikle en yakın hısımlarını uyarıp-korkut. Mü'minlerden sana tabi olanlara (koruyucu) kanatlarını ger. Eğer sana isyan edecek olurlarsa, artık de ki: "Gerçekten ben, sizin yapmakta olduklarınızdan uzağım."***⁴⁹⁴ ***"Kâfir olarak ölüp de cehennemlik oldukları kendilerine belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, müşriklerin affedilmelerini istemek, ne Peygamberin, ne de müminlerin yapacağı bir iş değildir."***⁴⁹⁵ İşte Araplar arasında asabiyet okadar önemliydi ki Müslümanlar'ı, müşrik olarak ölenler için Allah'tan af istemeye kadar götürmüştü.

Zaten Kur'an'da geçen Hz. İbrahim'in babası, Hz Nuh'un oğlu gibi örnekler bize meseleyi yeterince izah ediyor.

Esasen anne ve babasının toplumda zararlı olmayan insanlardan olduğu bellidir. Dedesi hakkında birçok erdemden bahsedilmektedir. Abdulmuttalib'in putlara hiç tapmadığını, Allah'ın birliğine inandığını, bir rivayete göre Hz. Muhammed, dedesi Abdulmuttalib'in kıyamet günü peygamberler gibi tek başına bir ümmet olarak kalkacağını⁴⁹⁶ Abdulmuttalib'in hiçbir zaman Hubel'e ibadet etmediğini onun hep Allah'a ibadet ettiğini⁴⁹⁷ söyleselerde, Ayeti kerime bir kimsenin Peygamber'in yakını olması hasebiyle kurtulamayacağını belirtmektedir. Bunlar son Peygamber'in ecdadının ateşten kurtulmasını talep eden temennilerin ve onlara karşı duyulan sevgiden kaynaklandığını düşünüyorum. Aksi takdirde ayeti kerimeye muhalif bir şey olur ki buda Hz. Muhammed'in benimsemeyeceği bir durum olur.

⁴⁹³ Derveze, C. I, s. 167.

⁴⁹⁴ Şûrâ, 26/214-216.

⁴⁹⁵ Tevbe, 9/113.

⁴⁹⁶ Yakubi, C. II, s. 9-13.

⁴⁹⁷ Lings, s. 20.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GENÇLİĞİNDEN RİSALETİNE KADAR HZ. MUHAMMED

2.1. Bahira Vakası

Leona Caetani bu konu hakkında şunları söylemektedir; en kadim rivayete göre henüz dul bulunan Hatice için yapılan, ilk ve son defayı teşkil eden seyahat daha sonraki rivayetlerde bir silsileyi seyahatın sonuncusu diye gösterilmiştir. Heyrşefild, menkıbenin muhteviyatından çıkardığı yeni ve kuvvetli delillerle onun kaynağını belirtmeye muaffik olmuş ve bu suretle tarih itibari ile değersizliğini bilvasıta isbat etmiştir. Bahira menkıbesinin ne gibi esasa istinad ettiğini, menşeinin ne olduğunu muhakkak surette göstermiştir. Bu menkıbe Tevrat'ın bir fıkrasının yanlış anlaşılmasından ve Davud'un çocukluğu ile Peygamber Samuel'e ait fıkranın zamana, mevkiye ve şahıslara aid gerekli düzeltme yapıldıktan sonra Peygamber'in hayat hikâyesine nakl edilmesinden ortaya çıkmıştır.

Dikkat edilmesi gerekir ki hiç vuku bulmamış hikâyeyi Arabistan'da ve bilhassa Mekke ve civarında cereyan etmiş gibi gösterildiği için hep Yahudilere, Hahamlara ve müşrik kâhinlere taalluk ederler. Muhammed'in geleceğini evvelden haber veren Hristiyanlara ait haberler pek nadirdir. Çünkü Hicaz'da ve merkezi Arabistan'da Hristiyan kabileleri yoktu. Kadroyu tamamlamak ve insanlara Muhammed'in risaletinin bütün dünyaya şamil olduğu fikrini güzelce vermek için Hristiyan rahiplerinin şahadetlerinden bahs etmek lazım idi. Muhammed'in bunlarla temasa girebilmesi yahut Peygamber'in Hristiyan rahipleri ile görüşüp onların kendisine istikbalde nail olacağı nimeti müjdeledikleri hikâyesinin kabul olabilmesi için Suriye'ye seyahat etmesi lazımdı. Çünkü böyle Hristiyanları yalnız orada bulabilirdi. İşte Suriye'ye seyahatı hikâye eden bir hadis ihtiyacı bu suretle meydana çıktı.

Ticaret seyahatleri menkıbesi sayesinde Peygamber'in kendisinden daha zengin ve daha ihtiyar bulunan Hatice ile izdivacına süslü bir izahat verme isteği hâsıl oldu. Dünyayı islah edecek İslamiyet'in bütün âlem dini olması için Hristiyan dünyasının şahadeti işe idhal edildi. Yalnız İsa'nın değil Muhammed'in de daha çocukluğundan itibaren Allah tarafından bilhassa himaye ve idare edilmiş olduğu isbat edilmiş zan olundu.

Hakikatte seyahatlar hakkında ki en kadim hadis yalnız Muhammed'in yaş

kemalde olduğu devreye denk gelir. Seyahat Hatice adına vuku bulmuştu. Muhammed'in dış dünyayla mülakatı hadisesi doğrudan doğruya Muhammed'in ağzından değil, köle Meysire'nin Hatice'ye bir hikâyesi olmak üzere rivayet olunuyor. Bu suretle dul Hatice'nin Muhammed'e âşık olmasına ve izdivacın daha iyi kabul edilmesine bir sebep temin ediliyor.

İlk bilgilerde mevcut olmayan Bahira ismi ilave edildi. Daha sonraki rivayetlerde ise bir Hristiyan ismi olmayan Bahira yerine Sercis yahut Cercis veya Nestur ismini koydular. Hristiyanlar, İslamiyet'in ilk zamanlarında Arap imparatorluğu içinde Müslümanlardan daha çok idiler. Müslümanlar Hristiyan menkıbesine karşı o derece mahsus ve halkın çoğu üzerinde tesirli başka bir menkıbe çıkararak Muhammed'in İsa'dan geri kalmadığını isbat etmek lüzumunu duydular.

Bahira menkıbesini ihtimal ki İslamiyet'e yeni giren Hristiyanlar çıkarmışlardır. Peygamber'in Suriye'ye vuku bulan seyahatlerine ilişkin kanaat, Muhammed'in gençliğinde hiç seyahat etmemiş olduğu şüpheleri izhar etmekle beraber iddia etmek istemiyoruz. Gerçi böyle olması bile kabuldür.⁴⁹⁸

Değerlendirme

Caetani; dikkat edilmesi gerekir ki hiç vuku bulmamış hikâye, Muhammed'in risaletinin bütün dünyaya şamil olduğu fikrini güzelce vermek için Hristiyan rahiplerinin şahadetlerinden bahs etmek lazım geldiğindendi. Muhammed'in bunlarla temasa girebilmesi yahut Peygamber'in Hristiyan rahipleri ile görüşüp onların kendisine istikbalde nail olacağı nimeti müjdeledikleri hikâyesinin kabul olabilmesi için Suriye'ye seyahat etmesi lazımdı. Yalnız İsa'nın değil Muhammed'in de daha çocukluğundan itibaren Allah tarafından bilhassa himaye ve idare edilmiş olduğu ve Muhammed'in İsa'dan geri kalmadığını isbat etmek lüzumunu duydular. Hakikatte seyahatlar hakkında ki en kadim hadis yalnız Muhammed'in yaş kemalde olduğu devreye denk gelir. Seyahat Hatice hesabına vuku bulmuştu. İlk bilgilerde mevcut olmayan Bahira ismi sonradan ilave edildiğini iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynakları bu konu hakkında şunları rivayet eder; Ebû Talib Şam'a ticaret için gitmeğe niyet etti.⁴⁹⁹ Abdulmuttalib mi yoksa Ebu Talib mi olduğundan

⁴⁹⁸ Caetani, C. I, s. 314. ve ms.

⁴⁹⁹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 241; Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

şüphe vardır.⁵⁰⁰ Yolculuğa hazırlandığı zaman Resulullah ona yapıştı. Ebû Talib de ona acıdı.⁵⁰¹ Ebu Talib Muhammed'in gözyaşlarına yüreği yandı ve onu yanına aldı.⁵⁰² Her gittiği sefere kendisi ile götürürdü. Şam'a olan bir seferinde yine Muhammed'i de götürmüştü.⁵⁰³ Resulullah o zaman dokuz⁵⁰⁴ veya on iki yaşında olduğu veya bunlardan başka bir yaşta olduğu⁵⁰⁵ veya on üç yaşında ya da on yedi yaşında idi.⁵⁰⁶ Hz. Muhammed Ebu Talib'in yanında dört sene kaldıktan sonra⁵⁰⁷ Yakubi'de ise Muhammed'in on dokuz yaşında olduğu mevcuttur, bunun dışında Rahip Bahira⁵⁰⁸ ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.⁵⁰⁹ Diyarbekri, Hz. Muhammed'in amcası Ebû Talib'le Şam'a seyahat ettiğinde ve bu seyahatin Abdulmuttalib'in ölümünden beş seneden daha az olduğu konusunda âlimlerin müttetik olduğunu söyler.⁵¹⁰

Kafile Teyma'da konaklayınca Efendimizi Yahudi âlimlerinden biri,⁵¹¹ veya Şam topraklarından Busra'ya vardılar ki orada Bahira diye bir rahip görür. Rahip kafilenin üzerinde devamlı bir bulutun onu gölgelediğini gördüğünden onlara ikramda bulunur. Diğer bir rivayete göre: Rahip Muhammed'i gölgelendirmek için ağacın dallarını eğdiğini gördükten sonra onu tanır ve kabileye ikramda bulunur. Yemek hazırlatır herkesi yemeğe çağırır. Muhammed'i görmeyince onunda gelmesini ister. Yemekten sonra Rahip Bahira Muhammed'e sorular sorar.⁵¹² Peygamber ona göğsünün yarılması olayını anlattı. Sonra Peygamber'in iki kürek kemiği arasına baktı. Orada nübüvvet mührünü gördü. Ebû Talib'e "Bu senin oğlun mudur?" diye sordu. Ebû Talib evet diye cevap verince. Bunun babasının ölmüş olması gerekir dedi. Ebû Talib yeğeni olduğunu ve Şam'a gideceklerini söyledi.⁵¹³ Ruhban âlimlerinden olan Bahira, Ebu Talib'e görmez misin bulutu onu devamlı gölgelendiriyor, bu Peygamberdir. Onu muhafaza et.⁵¹⁴ Bunu Şam'a götürme. Çünkü Yahudiler haseddirler. Ona bir zarar

⁵⁰⁰ İbn-i Sad, C. I, s. 99.

⁵⁰¹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 241.

⁵⁰² Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁵⁰³ İbn-i Sad, C. I, s. 99.

⁵⁰⁴ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁵⁰⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 241; Belazuri, C. I, s. 96.

⁵⁰⁶ İbn-i Haldun, C. II, s. 408.

⁵⁰⁷ Makdisi, C. IV, s. 134.

⁵⁰⁸ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 78: Bahirâ'nın asıl adı, Hristiyanlar arasında Circis veya Sercis idi. Kendisi Yahudi âlimlerinden ve Teyma Yahudilerinden iken Hristiyanlığı kabul etmişti.

⁵⁰⁹ Yakubi, C. II, s. 12.

⁵¹⁰ Diyarbekri, C. I, s. 253.

⁵¹¹ Ez-Zehebi, C. II, s. 56.

⁵¹² İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 241.

⁵¹³ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁵¹⁴ Belazuri, C. I, s. 96.

verebilirler deyip şöyle devam etti: “Allah’ım Muhammed’i sana emanet ediyorum” deyip öldü.⁵¹⁵

Taberi ise burayı şöyle kaydeder. Rahib Bahira:

“Bu çocuk bütün halktan uludur. Allah’u Teâla’nın peygamberi olsa gerektir. Ondan önce gelen kitaplarda bütün sıfatları, özellikleri ve adı vardır. Ben yetmiş yıldır ki onun peygamberliğini gözetmekteyim. Çocuğu Şam’a götürme ta ki sende görüp öldürmesinler. Ancak, onu öldürmek kimsenin elinden gelmez. Ben, kitapta şöyle okumuştum ki, o bir ağulu (zehirli oğlak) yemekten zarar görecektir. Birkaç yıl sonrada dünyadan ayrılıp gidecektir. Şimdi gel bu çocuğu al Mekke’ye geri dön dedi. Bunun üzerine, Ebû Talib kendi kölelerinden bir kişiyi de Hz. Muhammed’in yanına vererek Ebûbekir’le Bilal’ı da birlikte geri Mekke’ye yolladı. Ebû Talib de o Şam seferini yarı yolda bıraktı. Ebu Talib Mekke’ye dönerek Peygamber’i kendisi götürdü diye de nakledilir.⁵¹⁶ Ebu Tâlib’in Şam’daki ticareti bittikten sonra hiç oyalanmaksızın onu Mekke’ye geri götürdüğünü⁵¹⁷ söylüyener Hz. Muhammed’in ticaretin bitmesine kadar Şam’da amcasıyla kaldığına işaret etmişler. Hatta Rahip Bahira Peygamberimiz’e yol azığını hazırlayıp verir diye rivayetler de mevcuttur.⁵¹⁸

Zehebi ise diğer rivayetlerden daha değişik bir şey kaydeder: Ebû Tâlib beraberinde Muhammed ve Kureyşli bir kaç adam ile Şam'a hareket etti. Bahira papazına vardıklarında orada konakladılar. Papaz yanlarına geldi. Daha önce onların yanına çıkmazdı. Kureyş hayvanlarını indirirken o da aralarında dolaşıp geldi Muhammed’in elini tuttu ve "Bu âlemlerin Efendisi, Âlemlerin Rabbinin elçisidir. Allah bunu âlemlere rahmet olarak gönderecektir." dedi. Kureyşliler "Buna dair ne bilgi var ?" diye sorunca, "Siz Akabe'den göründükten sonra, ona yüzüstü secdeye kapanmayan ne taş kaldı ne de ağaç. Onlar Peygamberden başkasına secde etmezler. Ben omuz başının aşağısındaki elma gibi olan Peygamberlik mühründen de tanırım" dedi.⁵¹⁹ Bir başka rivayete göre: Bahira çocuğa yaklaşıarak “senden Lât ve Uzzâ hakkı için sorduklarıma cevap vermeni istiyorum” dedi. Hz. Muhammed, “benden Lât ve Uzzâ hakkı için hiçbir şey isteme! Allah’a yemin ederim ki onlara kızdığım kadar hiçbir şeye kızmıyorum” deyince Bahîra, “o halde Allah hakkı için sorduklarımı bana bildir” dedikten sonra Hz.

⁵¹⁵ İbn-i Sad, C. I, s. 99.

⁵¹⁶ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 15.

⁵¹⁷ Suyûtî, C. I, s. 223; W. Montgomery Watt, “Hz. Muhammed Mekke’de”(Çev. M. Rami Ayas, Azmi Yüksel), **Ank Üniv İlh Fak Yayınları**, No. 175, Ankara, 1986, s. 45.

⁵¹⁸ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 80.

⁵¹⁹ Ez-Zehebi, C. II, s. 56.

Muhammed Bahîra'nın sorduklarına cevap verir.⁵²⁰

Bahira, Peygamber'in amcasına Mekke'ye geri dönmesini söyleyip onları Rumlar'la⁵²¹ veya Bizanslılar'la korkutmakta iken, oraya yedi Rum veya Bizanslı kişi yaklaşır. Bahira onlara sorar: "Siz ne diye geldiniz?" Onlar: "Bu son Peygamber'in bu sıralarda çıkması gerekir. Bir takım kimselerin gönderilmediği tek bir yol bile kalmadı. Biz de senin bulunduğun bu yöne gönderildik" derler. Bunun üzerine Bahira onlara şöyle dedi: "Ne dersiniz, Allah bir şeyi yapmak isteyecek olursa, insanlardan herhangi bir kimse onu önleyebilir mi?" Onlar: Hayır dediler ve Bahira'nın yoluna uyup yanında ikamet etmeye başladılar.⁵²²

Hiz. Muhammed, amcası Ebû Talib ile Şam'a yaptığı ilk seyahat sırasında, Busra'da Bahira ile görüştü. İkinci Şam seyahatini Hiz. Hatice'nin kervanı ile yaptı ve Rahib Nestur ile karşılaştı.⁵²³

Bu konunun değerlendirmesine geçmeden önce Zehebi ve Muhammed Hamidullah'ın bu konu hakkında yaptıkları değerlendirmeleri bilmemizin yararına olduğunu düşündüğümünden ilk önce Zehebi'nin (İbn-i Kesir de aynısını söylüyor) daha sonra Muhammed Hamidullah'ın değerlendirmesini göreceğiz.

Zehebî der ki:

-Bu gerçekten münker bir hadistir. O zaman Ebû Bekir nerede idi? O on yaşında bir çocuktü. Çünkü Rasûlullah 'tan iki buçuk yaş daha küçüktü. O zaman Bilal nerde idi? Çünkü Ebû Bekir onu ta Peygamberlik'ten sonra satın almıştı. O zaman Bilal henüz doğmamıştı. Hem madem peygamberin üzerinde kendini gölgeleyen bir bulut geziyordu da bu durumda ağacın gölgesinin ona doğru kayması diye bir şey nasıl düşünülebilir? Çünkü bulutun gölgesi altında konakladığı ağaç gölgesini ortadan kaldıracaktır.

Hem Efendimiz'in bu papazın sözünü Ebû Talibe hatırlattığını asla hiç bir yerde görmüyoruz. Kureyş'ten de bunu ona anlatan olmamıştır. Hem bu yolculukta bulunanlardan da bunu nakleden kimse yoktur. Hâlbuki bu tür hikâyeleri anlatmaya aşırı derecede önem veren bir toplum idiler. Eğer böyle bir olay gerçekten olmuş olsaydı onlar arasında çok meşhur olması gerekirdi. Üstelik Peygamberimizin aklında o günlerden beri kendinin peygamber olacağına dair bir his bulunurdu. Hira mağarasındaki Vahyin ilk gelişini tanıyamayıp aklına bir şey oldu korkusuyla Hiz.

⁵²⁰ İmaduddin, s. 45; Mevlana Abdurrahman Cami, **Peygamberlik Müjdeleri** (Çev. Abdulkadir Akçiçek), İstanbul, 1976, s. 54.

⁵²¹ Ez-Zehebi, C. II, s. 57.

⁵²² İbn-i Esir, C. II, s. 26.

⁵²³ İbn-i Haldun, C. II, s. 408.

Hatice'ye gelmiş olamazdı ve kendini aşağıya atmak için dağların başlarına asla çıkmazdı. Ayrıca bu vaka Ebû Talib üzerinde bir etki yapardı ve Hz. Hatice'nin ortağı olarak daha sonra Şam'a ticarete gitmesine gönlü nasıl razı olabilirdi?⁵²⁴

Muhammed Hamidullah:

Bahira adını taşıyan rahiplerden biri, yerleşme için uğraşan bu komşularının bu çeşit ziyaretçilerde pek ender rastlanan akıllı ve tertipli hareketlerini manastırdan gözlemekteydi. Herhalde kendi dinini telkin etme gibi azizane bir maksatla onları yemeğe davet etti. Bu devirde Hristiyanlar ve hatta muhtemelen Yahudiler, sabırsızlık içinde bir peygamberin, bir Mesih'in, diğer bir ifade ile teselli eden sonuncu bir Rûh'ul Kudus'un gelmesini sabırsızlık içinde beklemekteydiler. Rahip Bahira, misafirlerine diğer konular arasında bu inanıştan bahsetmiş olabilir. Ancak dokuz yaşındaki bir çocuğun, hassaten o devirde horlanan Bedeviler arasında görülen bir çocuğun yüz ifadelerinden müstakbel Resul'ü, Hristiyan bir rahibin tanıyıp çıkarabileceğini sanmak saf dillilik olacaktır. Aynı şekilde dokuz yaşında bir çocuğun ruhunda, bu sıfatı benimseyip kabullenme gibi bir ümit ve hırsı filizlendireceğini düşünmek boştur.⁵²⁵

Hz. Muhammed'den önce nice peygamberler geldi geçti de hiçbirine ağaçlar ve taşlar secdeye kapanmadığı, onları ağaçlar ve bulutlar gölgelendirmediği, çocuk yaşta peygamberliklerini kimse tanımadığı ve öldürmek için insanlar seferber olmadığı halde, neden Hz. Peygamber için bütün bunlar olmaktadır?⁵²⁶

Ne var ki, müsteşrikler bazı rivayetlere dayanan bu iki saatlik görüşmeden pek çok sonuç çıkarırlar: İslâm Peygamberinin bir din kurma fikrini Bahira'dan aldığını ve dolayısıyla İslâm dininin, Hristiyanlığın bir devamı olduğu; İslâm'ın yeni bir din olmadığı, Hz. Muhammed'in Bahira'dan aldığı direktifler doğrultusunda hareket ettiği Hristiyan yazarların bazı Müslümanların ortaya attıkları iddiaların başlıcalarıdır.⁵²⁷ Bahîra'nın bu kısa süren karşılaşmada Kur'an'ın tamamını Hz. Muhammed'e öğrettiğini isbat etmeye çalışan yazarlar da mevcuttur.⁵²⁸

Hemen hemen bütün müellifler rivayetlere dayanarak böyle bir karşılaşmanın vuku bulduğunu kabul etmektedirler. Ancak Hz. Peygamberin ondan bir takım dini bilgiler aldığını kesinlikle kabul etmemektedirler. Bu iddiaların Batı'da yaygın olan,

⁵²⁴ Ez-Zehebi, C. II, s. 56-57.

⁵²⁵ Hamidullah, C. I, s. 47.

⁵²⁶ Ahmet Erçetin, "Rivayetler ve Farklı Yorumlar Işığında Rahip Bahîra Olayı", **Selçuk Üniv İİH Fakültesi** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2008, s. 55.

⁵²⁷ Hizmetli, s. 190.

⁵²⁸ En-Nedvi, s. 78.

İslâm'ın Hristiyanlık ve Musevilikten karma bir din olduğu görüşünü desteklemek için uydurulmuş olduğudur.⁵²⁹

Hristiyan dünyanın bu tür iddialarına karşılık olarak Müslüman âlimler, hadisenin böyle gerçekleşmediğini, rivayetin senedinin Mürsel olduğunu, ravilerden hiç birinin bu olayı görmediğini, raviler arasında yer alan Abdurrahman b. Gazvân'ın münker hadisler rivayet ettiğini, olayı naklettiği iddia edilen Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin tarihen hadiseye şahit olmasına imkân bulunmadığını ileri sürerek Bahira üzerine kurulu Hristiyan görüşlerini reddetmişlerdir.⁵³⁰

Evet, bu konu hakkındaki bütün rivayetlere baktığımızda gerçekten de rivayetlerdeki ihtilaf insanı düşündürmeye sevk ediyor. Bahira'nın gelecek Peygamber'in bütün özelliklerini biliyor olması da insanı düşündürüyor. Bu nasıl bir kitap ki gelecek Peygamber'in bütün özelliklerini sayıyor. Bu kitap ancak yüce mevla tarafından indirilmiş bir kitap olan İncil olduğunu biliyoruz. Ama İncil, peygamber'in bütün özelliklerinden bahsettiğini düşünmüyorum. Eğer böyle bir bilgi kitaplarda vardı ise bunu niye sadece Bahira biliyor Caetani'nin dediği gibi Araplar arasında çok Hristiyan yaşıyordu. Bunu haber verecek için Şam'a mı gidilmesi gerekiyordu. Ancak Sıddık Ünalın; "Kaynaklarda anlatıldığı şekliyle olay ele alınınca, Rahip Bahira'nın Hz. Muhammed'i taşıdığı emarelerden dolayı tanımış olduğu söylemenin mümkün olduğunu"⁵³¹ zikreder.

Bu konuda en esaslı tenkitleri Zehebi,⁵³² İbn-i Kesir⁵³³ ve Muhammed Hamidullah⁵³⁴ yapmıştır. Caetani bunun Meysere'nin Hatice'yi Muhammed'le evlendirmesi için uydurduğunu söylüyor. İslam tarihi kaynaklarında geçen bir rivayette:

"Resulullah Hatice'nin kervanı ile Şam'a Meysere ile birlikte gitti. Resulullah ruhbanların manastırına yakın bir ağacın gölgesinde oturdu. Rahib de Meysere'yi gördü ve ona dedi ki, "o ağacın altına oturan o adam kimdir?" Meysere ona dedi ki: "O Kureş'den Harem ehlinde bir adamdır." Bu sefer rahib ona dedi ki: "Bu ağacın altında şimdiye kadar nebiden başkası oturmamıştır"⁵³⁵ şeklinde zikredilmiştir.

⁵²⁹ Mehmet Çog, "II. Meşrutiyet Dönemi İslâm Tarihçiliği", **Ankara Üniv İlh Fakültesi** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004, s. 122.

⁵³⁰ Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 133.

⁵³¹ Sıddık Ünalın, "Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Müjdeleyen Kişilerin İstismarına Bir Örnek "Kur'an, Ehl-i Kitabın Eseri mi?" **Fırat Üniv İlh Fak. Derg.**, 2000, S. V, s. 510.

⁵³² Ez-Zehebi, C. II, s. 57.

⁵³³ İbn-i Kesir, C. III, s. 435.

⁵³⁴ Hamidullah, C. I, s. 47.

⁵³⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 250.

Hasan Onat'ın bu konuda yaptığı değerlendirmesi önemlidir: “Rahip Bahira onun peygamberliğini bildi ve farklı rivayetlere göre nübüvvet mührünü de gördü. Ebu Talib gibi akıllı bir insan hem onun nübüvvet mührünü görecekti, hem Müslüman olmayacak. Bu hiç mantıklı görünmüyor.”⁵³⁶

Hiz. Peygamber gerek Ebu Talib gibi yakınlarını, gerekse diğer insanları Müslüman olmaya çağırırken “Bakın şu hadiselerle daha önceden şahit olmuştunuz; Bahira da vaktiyle size benim Peygamber olacağımı bildirmişti. Artık şimdi inkâr etmeyin” şeklinde delillere başvurduğuna delalet eden bir rivayet yoktur. Eğer böyle bir vaka olsaydı, Hiz. Peygamber bunu kuvvetli bir delil olarak kullanırdı. Bunca anlatılanlar olduysa, bunu kervandaki herkesin görmesi ve Mekkelilere aktarmaları gerekirdi. Bahira bunu kervandaki bütün kureyşlilerin huzurunda söylediği ile ilgili rivayetler de vardır.⁵³⁷

Kur'an-ı kerim'de Resul-ü Ekrem'e şöyle hitap edilmiştir:

“Sen, bu kitab'ın sana vahyolunacağını ummuyordun.”⁵³⁸ “Sen Kitap nedir, iman nedir bilmezdin.”⁵³⁹ “De ki: ‘Eğer Allah dileseydi, onu size okumazdım ve onu size hiç bildirmezdi. Bundan önce aranızda uzun süre yaşamıştım, düşünmüyor musunuz?’⁵⁴⁰

Bu ayet-i kerimeler gösteriyor ki peygamberlikle müjdelenenmeden önce Hiz. Muhammed kendisinin peygamber olacağını bilmiyordu. Şayet Hiz. Peygamber peygamber olacağını öğrenmiş olsaydı, kendisine bir kitabın geleceğini ve insanların iman edeceğini de umabilirdi. Böyle bir durumda hem kitaptan hem imandan habersiz olması söz konusu olamazdı. Bilseydi Hira'da gelen vahye karşı korkup şaşırırmazdı. Aktardığımız ayetler de onun peygamber olmadan önce peygamber olacağını bilmediğini gösteren delillerdir. Mehmet Azimli bu tür rivayetlerin nedenini şu sözlerle anlatır: “Bu rivayetler Hiz. Peygamber'in geleceğinin münecimler, kâhinler, rahipler ve Yahudi hahamlar tarafından dahi bilindiğini ve ilan edildiğini belirterek Rasullullah'ın şanını yüceltmek ve onu red edenleri ilzam etmek maksadına bağlı olarak sonradan uydurulmuştur.”⁵⁴¹

⁵³⁶ Onat, s. 49.

⁵³⁷ Severcan, s. 238.

⁵³⁸ Kasas, 28/86.

⁵³⁹ Şura, 26/52.

⁵⁴⁰ Yunus, 10/16.

⁵⁴¹ Azimli, s. 87.

Allah Rasûlü'nün insanlara takdimi hususu zamanla olması gereken ilmî bakış açısından edebî anlayışa terk edilmiş görünmektedir. Bunun doğal sonucu olarak yazarlar ve özellikle de şairler bir çoğu samimi gayretlerle de olsa tarihte yaşamış olan gerçek peygamber yerine, kendi hayallerinde canlandırdıkları peygamberi takdim etmişlerdir. Onların eserlerinde aktarmış oldukları bilgilerin tarihî gerçeklere uyup uymadığı, sağlam kaynaklarca desteklenip desteklenmediği hususu umumiyetle ikinci planda kalmıştır. Müslümanlar da, zamanla peygamber tasavvurlarını bu şair ve yazarların tasvirleriyle şekillendirmişlerdir.⁵⁴² Ebu'l Hasan En-Nedvi bu konuda şunları zikreder: "Bahîra meselesini saptırarak haddi aşanlar, akıl sahipleri nazarında gülünç olur. Müellif nazarında da sadece Nobel ödülüne veya benzerine lâayık görülür. Eğer bu hikâye bütün siyer kitaplarında yer almamış olsaydı, şüphesiz biz de bu kitapta ona yer vermez, ne söz konusu eder ve ne de tenkidine girişirdik."⁵⁴³

Acaba Hz. Muhammed'i bu tür konularla kutsallaştırmaya gerek var mıydı, olduğu gibi olsaydı daha değişik şeyler mi olacaktı. Herkes yine bu benim peygamberimdir demeyecek miydi?

2.2. Ficar Savaşı

Leona Caetani Ficar Savaşı ile ilgili şunları söylemektedir; Seferi filden takriben on beş sene sonra Kureyşliler'in akraba oldukları Kinaneler kabilesi ile başlarında Taif sakifleri bulunan Kays kabilesi arasında Ficar Savaşı'nın zuhur ettiğini iddiada rivayetler müttefiktir.

Muhammed o zaman on beş yaşında idi. Bundan dolayı harbe iştirak edemeyecek kadar küçük idi. Bütün hayatından da anlaşılıyor ki Muhammed silah istimaline pek donanımlı değildi. Birkaç sene devam eden bu muharebelere mühim surette hiç iştirak etmemiş olması çok büyük muhtemeldir. Bu muharebenin tafsilatı eserimizin çerçevesi dâhiline girmezler.⁵⁴⁴

Değerlendirme

Caetani; Muhammed o zaman on beş yaşında idi. Bundan dolayı harbe iştirak edemeyecek kadar küçük idi. Bütün hayatından da anlaşılıyor ki Muhammed silah istimaline pek donanımlı değildi. Birkaç sene devam eden bu muharebelere mühim

⁵⁴² Apak, s. 61.

⁵⁴³ En-Nedvi, s. 80.

⁵⁴⁴ Caetani, C. I, s. 381.

surette hiç iştirak etmemiştii diye iddia ediyor.

İslam Tarihi kaynaklarımız ise bu konu hakkında şunları zikr ederler;

Ficar, Mufaceret (günah, kötülük) manasınadır. Kıtıl ve Mukatale kelimelerin veznindedir. Bu harbin bu isimle isimlenmesi Haram ayda olmasından dolayıdır. Çünkü haram aylarda savaş, facirlik ve günahkârlık idi.

Araplar için dört tane Ficar vardır. Onların en sonuncusu işte bizim burada bahsedeceğimiz Ficar Savaşı'dır.⁵⁴⁵

Ficar Harbi Kureyş ve Kinane'den olanlarla, Kays Aylan arasında koptu. O harbi koparan şu oldu. Urve el-Rehhal b. Utbe, Numan b. Münzir'in ticaret için taşınan develeri kiraladı. Bunun üzerine Kinane'lerden olan Berraz b. Kays ona dedi ki: "Onları Kinane'ye karşımlı kiralıyorsun?" O da dedi ki: "Evet, bütün halka karşı kiralıyorum." Bunun üzerine Berraz, Urve'yi haram ayında katletti. Bundan dolayı Ficar denildi.⁵⁴⁶

İbn-i Esir ise bu konuda şunları söyler. "İkinci Ficar vakası ise (Birincisinde bir şey olmamıştır), Fil Vakası'ndan yirmi yıl, Abdulmuttalib'in ölümünden on iki yıl sonra meydana gelmiştir. Araplar arasında "Eyyamul Arap" adıyla bilinen savaşların en büyüğü ve en meşhuru bu İkinci Ficar Savaşı'dır. Ficar denmesinin sebebi, bu vakada haramları ihlal edip helal saymalarından ileri gelmektedir. Bu sırada Hz. Muhammed onların arasındaydı ve yirmi,⁵⁴⁷ on,⁵⁴⁸ on dört⁵⁴⁹ veya on beş,⁵⁵⁰ on yedi yaşındaydı.⁵⁵¹ Belazuri ise; Hz. Muhammed'in Yirmi yaşlarında olduğunu ve onun on dört yaşında olduğunu idia edenlerin hata ettiklerini⁵⁵² söyler. Zekai Konrapa İmam Süheylî'ye dayanarak: Hz. Muhammed'in muharebeye iştirak edebilecek yaşta bulunduğunu, fakat savaşa katılmadığını söyler.⁵⁵³

Belazuri, Vakıdı'den naklettiğine göre: Fil Vakası ile Ficar arasında yirmi yıl geçmişti, Ficar ile Kâbe'yi tamir etme arasında on beş sene geçmişti, Kâbe tamiri ile vahyin nazil olması arasında beş sene geçmişti bunun dışında bir şey söyleyen hata yapmıştır.⁵⁵⁴

Rivayete göre Ebû Talib haram aylarından dolayı Haşimiler'den kimseyi Ficar

⁵⁴⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 246; Diyarbekri, C. I, s. 225.

⁵⁴⁶ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 246.

⁵⁴⁷ İbn-i Esir, C. I, s. 536; Zehebi, C. II, s. 61; İbn-i Sad, C. I, s. 106.

⁵⁴⁸ İbn-i Haldun, C. II, s. 409.

⁵⁴⁹ Diyarbekri, C. I, s. 255.

⁵⁵⁰ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 246.

⁵⁵¹ Yakubi, C. II, s. 15.

⁵⁵² Belazuri, C. I, s. 103.

⁵⁵³ Konpara, s. 62.

⁵⁵⁴ Belazuri, C. I, s. 103.

Savaşı'na bırakmamıştır. Çünkü haram aylarına çok önem veriyordu. Ama Zübeyr'i tutamamıştır. Yani Haşimiler'den sadece Zübeyr b. Abdulmuttalib Ficar'a katılmıştır.⁵⁵⁵ Asım Köksal'a göre: "Abdullah b. Cudan'la Harp b. Ümeyye'nin zoruyla Zübeyr b. Abdulmuttalib, Haşimoğulları'nın başında Ficar muharebesine istemeyerek katılmış."⁵⁵⁶

İbn-i Hişam ise; Resulullah onların o savaş günlerinde hazır bulunduğunu, amcaları onu kendileriyle götürdüğünü ve Resulullah'ın şöyle dediğini: "Ben amcalarıma, düşmanlarının attıkları okları toplayıp onlara veriyordum."⁵⁵⁷ Rasûlullah o zaman ben amcalarıma atılan okları önlemeye çalışırdım."⁵⁵⁸ Hakan Öztürk, Mahmud Es'ad'ın eserinde; "Hz. Muhammed'in 16 yaşında iken Kureyş ile Hevazin arasında yapılan ikinci Ficar'da Nahle ve Şemta savaşlarına katıldığını ve "Ficar gününde amcalarıma ok veriyordum. Kendim de ok attım"⁵⁵⁹ veya "Ben amcalarıma gelen okları bertaraf etmeye çalışıyordum."⁵⁶⁰ Daha sonraları kendisi: "Bu yaptığım gibi hareket etmek istemezdim"⁵⁶¹ dediği rivayet edilir.

İbn-i Kesir, Süheyfî'den naklettiğine göre: "Ficar, (fa) harfinin kesresiyle, kital vezninde okunan bir kelimedir." Arapların Ficar savaşları dörttür. Bunları, Mesudî anlatmıştır. Sonuncusu, şu anlattığımız ve Berrad'ın Urve'yi öldürmesi yüzünden başlayan savaştır. Bu savaş, dört gün sürmüştür. Şamta ve abla günleri. Bu iki günlük safha, Ukaz mevkiinde cereyan etmiştir. Savaşın en önemli günü şürb günüdür ki, o gün, Rasûlullah da cephede hazır bulunmuştur. O gün kaçmasınlar, diye Kureyşliler'le Kinaneliler'in reisi Harb b. Ümeyye ile kardeşi Süfyan zincire vurulmuşlardı. O gün Kayslılar hezimete uğramışlar, ancak onlar sebat etmişlerdi. Ficar Savaşı'nın dördüncü günü ise, harîre günüdür. O gün savaş, Nahle mevkiinde cereyan etmiştir. Sonra ateşkes yapıp ertesi sene, Ukaz mevkiinde karşılaşmak üzere sözleştiler. Ertesi sene orada karşılaştıklarında Utbe b. Rebia, devesine binerek: "Ey Mudar topluluğu! Ne diye savaşıyorsunuz?" diyerek yüksek sesle hitapta bulundu. Hevazınliler de: "Bizi neye çağırıyorsunuz?" diye sormaları üzerine: "Barışa çağırıyorum." dedi. Onlar da: "Bu nasıl olacak? diye sordular. Dedi ki: "Ölülerinizin diyetini verelim. Diyetleri ödeyinceye kadar size rehineler bırakalım. Biz de kendi ölülerimizin diyetlerini istemekten

⁵⁵⁵ Yakubi, C. II, s. 15.

⁵⁵⁶ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 91.

⁵⁵⁷ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 246.

⁵⁵⁸ Ez-Zehebi, C. II, s. 61.

⁵⁵⁹ Öztürk, s. 108.

⁵⁶⁰ Ebu Zehra, C. I, s. 203.

⁵⁶¹ İbn-i Sad, C. I, s. 106.

vazgeçiyoruz." "Bunu, bize kim garanti eder?" diye sordular, O da; "Ben" deyince, "Sen kimsin?" diye sordular. "Ben Utbe b. Rebia'yım." dedi. Bunun üzerine barış anlaşması yapıldı. Aralarında Hâkim b. Hüzzam'ın da bulunduğu kırk adamlarını Hevazinliler'e rehin olarak gönderdiler. Amir b. Sa'saa oğulları (Hevazinliler), rehineleri de alınca, diyet istemekten vazgeçip onları da salıverdiler. Böylece Ficar Savaş'ı sona ermiş oldu.⁵⁶²

Bazıları: "Hz. Muhammed onlarla beraber değildi; eğer onlarla beraber olsaydı, hezimete uğramazlardı" diyor. Bu gerçekte hiçbir şey ifade etmez, çünkü Hz. Peygamber'e vahiy verilip peygamberlik geldikten sonra bile onun ashabı hezimete uğramış ve öldürülmüşlerdir. Kaldı ki Hz. Peygamber'in risaletten önce bir toplulukla beraber olması ve onların hezimete uğramaları, pek tabii ki mümkündür.⁵⁶³

Güya Hz Peygamber'in katıldığı birliklerin savaşta devamlı galip geldiği gözlemlenmiştir. Ancak biz onun Peygamberken bile mağlup olduğunu biliyoruz. Bu rivayetten rahatlıkla şu sonuç çıkarılabilir ki; Allah sırf cahili değerlerle birbiriyle savaşan müşrik toplumlardan birini, diğerine karşı kollamaktadır. Övgü adına yapılan bu uydurmaların gelip dayanacağı nokta maalesef burasıdır.⁵⁶⁴ Hz. Muhammed'in bulunduğu safın karşısında savaşan her düşman grubunun hezimete uğradığı, bundan dolayı onun, Kureyş ordusunun komutanı Harb b. Ümeyye'nin dikkatini çektiği kaydedilir.⁵⁶⁵

Mekke'de bu musalaha aylarına İslam'dan önce dört defa tecavüz vuku bulduğu nakledilir. Umumiyetle sebepleri pek çocukça olan bu savaşların teferruatına girmeksizin, Muhammed'in, gençliğinde bunların son ikisine katılmış bulunduğunu söylemekle iktifa edeceğiz. En azından diyebiliriz ki az ilerde nakledeceğimiz iki vakı'a, bir tek savaşta yer almış olaylardır. Gerçekten de yazılanlarda okumaktayız ki bu Ficar savaşlarından birinde Muhammed, mızrağı ile meşhur savaşçı Ebû Berra Mualibul Esime'yi yaralamıştı. Diğer bir anlatımda ise, Dördüncü Ficar Savaşı'nda Muhammed, amcalarına ok yetiştirip ikmal yaparken gösterilmektedir.⁵⁶⁶

İslam öncesi Arabistan'ının yabancıları celb etmek için Allah'ın Sulh ve Selamet Ayları (Eşhur'ul Hurum) müessesesi ihdas edilmişti. Kabileler arası rekabet dolayısıyla bu mukaddes aylar, çeşitli bölgelere göre değişik oluyordu. Böylece sulh ve sükûn,

⁵⁶² İbn-i Kesir, C. III, s. 453.

⁵⁶³ İbn-i Esir, C. I, s. 539.

⁵⁶⁴ Azimli, s. 92.

⁵⁶⁵ Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 67.

⁵⁶⁶ Hamidullah, C. I, s. 51.

Arap Yarımadası'nın yarısından ziyade kısmında hüküm sürüyordu. Bu müessese silahlara davranmak suretiyle ne zaman çiğnense, bu skandala Ficar Savaşı adı verilmiştir.⁵⁶⁷

İslam Tarihi kaynaklarına baktığımızda savaşın senelerce sürdüğü ile ilgili sadece İbn-i Esir'de "Gelecek sene Ukkaz Panayırı'nda hesaplaşmak için sözleşip uzaklaştılar"⁵⁶⁸ diye bir rivayet mevcuttur. İbni Kesir'de ise bu savaşın dört gün sürdüğünü⁵⁶⁹ rivayet ettiğini yukarıda belirttik. Başka da ne kadar sürdüğü ile ilgili ilk dönem İslâm tarihi kaynaklarında herhangi bir şeye rastlamadığımızı belirtmek isterim. Ancak Neşet Çağatay bu savaşın dört yıl devam ettiğini zikreder.⁵⁷⁰ Bizce de o günün şartlarını düşünürsek o kadar sürmeyeceğidir. Olabilir iki kabile arasında ki kırgınlığın senelerce sürdüğü ama bunun sadece kırgınlıkla kalmış olabileceğini, yoksa senelerce devamlı cephede beraber yaşadıkları anlamına gelmez. Demek ki silahlarla çiğnendiğinde ancak Ficar adını alıyordu. Yoksa o zamanın o cahiliye dönemindeki insanların bunu devamlı çiğnemedikleri ne malum. Eyer her çiğnendiğinde ficar denseydi bu savaş bırak dört defa olduğunu kanaatimce nice dörtleri geçecekti. Galiba Caetani, senelerce sürdüğünü söylediğinde silahsız yapılanları düşünerek söylemiştir.

Hiz. Muhamed'in ona katılıp katılmadığı konusuna gelince: "Caetani Muhammed'in on beş yaşında olduğunu ancak bu yaş bir kimse için savaşa katılamayacak kadar küçük bir yaş olduğunu söyler." Oysa on beş yaşın o kadar küçük bir yaş olduğunu düşünmüyorum. Bunla beraber aslında Araplar iklimden dolayı yaşlarına göre daha çok gelişirlerdi konuya birde bu taraftan bakmak lazım geleceğini düşünüyorum. Zaten bütün tarihçiler genelde değişik yaşları söylerler.

Evet, bu konuya iki pencereden bakabiliriz. Birincisi, savaşa bire bir katıldı. Hiz. Muhammed, bu savaflara katılmış ve bazen savaş meydanından ok toplayıp amcalarına vermiş⁵⁷¹ veya düşmanlara onların attığı oklarla karşılık veriyordu.⁵⁷² Hatta onun bu savaflarda, mızrağıyla karşı ordudan yaraladığı bile anlatılmaktadır.⁵⁷³ Nitekim sonraki yıllarda bizzat kendisi; ok attığını söylemiş ve bu durumu "Ona katılmamış olmayı isterdim" diyerek ifade etmiştir.⁵⁷⁴ Bu pencereden bakınca evet, Hiz. Muhammed bu

⁵⁶⁷ Hamidullah, C. I, s. 51.

⁵⁶⁸ İbn-i Esir, C. I, s. 539.

⁵⁶⁹ İbn-i Kesir, C. III, s. 453.

⁵⁷⁰ Çağatay, s. 36.

⁵⁷¹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 246; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 91.

⁵⁷² En-Nedvi, s. 81.

⁵⁷³ Hamidullah, C. I, s. 51.

⁵⁷⁴ İbn-i Sad, C. I, s. 106.

savaşa bire bir katıldı diyebiliriz.

İkinci, pencereden baktığımızda Hz. Muhammed bire bir savaşa katılmadı. Ficar Savaşı'nı karşılıklı bir dövüş olduğunu ve Hz. Muhammed'in buna katılmış olduğunu düşünmemek lazım. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi Hz. Muhammed okları ikmal ederdi. Anlaşıyor ki arkada bir yerde Hz. Muhammed gelen okları toplardı. Bir diğer konu onu, gözü gibi sakınan amcası Ebû Talib yeğeninin Peygamber olacağını bildiği (hani Bahira söylemişti) halde ona zarar gelebileceğini bile bile nasıl o yaşta ki birini savaşa girmesine izin verirdi. Haram aylarına çok önem veren Ebu Talib gibi bir Kureyşli nasıl olurda bu savaşa izin vermiştir. Ki Yakubi'de; Ebu Talib'in bu savaşa Haşimiler'den kimsenin girmesine müsaade etmemiştir diye bir rivayet de mevcuttur.⁵⁷⁵ Evet, Hz. Muhammed savaşa cephenin arkasında okları toplamak gibi geride ki hizmete katılmış olabilir. Onun dışında bire bir karşıdakilerle karşı karşıya gelmemiştir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber, Mekke'de meydana gelen bazı sosyal faaliyetlere katılmaktan geri durduğunu düşünmüyorum. Çünkü o zaman kendi başına yaşayan sosyal olmayan biri olurdu. Böyle olması da, insanların güvenini kazanmış olan o ahlaktaki ve o şahsiyette ki bir insanın kişiliğine menfidir.

2.3. Hilfu'l-Fudûl

Caetani bu konuda zikrettikleri aşağıdaki gibidir; "Muhammed'in yirminci ile yirmi beşinci yaşları arasında, rivayetlere göre, iki mühim vakıa cerayan etmiştir. Biri Muhammed'in Hilfu'l-Fudûl denilen meşhur ittihadı dâhil olması diğeri de dul Hatice ile evlenmesidir. Bu iki vakıadan hangisinin daha evvel olduğu malum değildir. Muhammed, Hatice ile evlendiği vakit yirmi beş yaşlarında idi. Fakat Muhammed'in sair Kureyşliler ile birlikte Fudullar yeminini hangi tarihte etmiş olduğunu hadis bir açıklama yapmıyor.

Bu son vakıa Muhammed'in tercüme-i halı için daha az mühim olduğundan dolayı buna bir tarih tayinine kalkmaksızın kısaca izahat vereceğiz ve zaman sırasına göre Hatice ile evliliğinden önce olduğunu söyleyeceğiz.⁵⁷⁶

Bu haberin İbn-i İshak tarafından verilmekle beraber Taberi'nin bundan tamamen habersiz olması dikkate değerdir. İbn-i Hişam bunu doğrudan doğruya İbn-i İshak'ın metninden almayıp, Zeyd b. Abdullah el-Bekri vasıtasıyla vakıf olduğunu

⁵⁷⁵ Yakubi, C. II, s. 15.

⁵⁷⁶ Caetani, C. I, s. 384.

söylemektedir. Konu hakkında Taberi'nin sukut etmesi de bu şüpheyi teyid ediyor.

Son söylenecek söz el-Fudûl antlaşmasını akd eden ailelerin isimleri arasında Mekke'de hüküm ve nüfuza malik olan ailelerin yani Beni Ümeyyeler'in, Mahzumiler'in ve diğerlerin ismi bulunmamasıdır. Eğer rivayet hakiki bir esasa istinad ediyorsa burada Ümeyyeler'in ismi, Abbasiler'e hoş görünmek isteyen bazı hadisçiler tarafından kaldırılmış olacaktır. Mekke'de en ziyade nüfuz ve kudrete sahip ailelerin isimlerinin dışarda bırakılması, yapılan antlaşmanın kıymetini yok ettiği düşünülemez. Rivayetlerin gayet kapalı ve karışık durumlar üzerine tesis etmiş olması muhtemeldir. Bundan dolayı tafsilata pek itimad edilemez.⁵⁷⁷

Değerlendirme

Caetani; Muhammed, Hatice ile evlendiği vakit yirmi beş yaşında idi deniliyor. Fakat Muhammed'in sair Kureyşliler ile birlikte Fudullar yeminini hangi tarihte etmiş olduğunu hadis bir açıklama yapmıyor. Bu iki vakiadan hangisinin daha evvel olduğu malum değildir. Bu haberin İbn-i İshak tarafından verilmekle beraber Taberi'nin bundan tamamen habersiz olması dikkate değerdir. Hul'ful Fudul hakkında Taberi'nin sukut etmesi de bu şüpheyi teyid ediyor. Son söylenecek söz el-Fudul antlaşmasını akd eden ailelerin isimleri arasında Mekke'de hüküm ve nüfuza malik olan ailelerin yani Beni Ümeyyeler'in, Mahzumiler'in ve diğerlerin ismi bulunmamasıdır. Mekke'de en ziyade nüfuz ve kudrete sahip ailelerin isimlerinin dışarda bırakılması, yapılan antlaşmanın kıymetini yok ettiği düşünülemediğini iddia ediyor.

İlk önce bu antlaşmaya neden bu ismin verildiğini anlamamız bu konuyu daha anlaşılır hale koyacaktır. İslam Tarihi kaynaklarından İbn-i Hişam bu antlaşmaya neden bu ismin verildiği ile ilgili şunları söylemektedir;

Bu antlaşmanın bu isimle isimlenmesinin sebebi, Cürhüm kabilesinin daha evvel bir zamanda bu yeminleşme gibisine Kureyş'ten önce teşebbüs etmiş olması idi. Onlar kendilerinden üç kişi ve onlara tabi olanlarla yeminleştiler. Onlardan biri: Fazl b. Fezâle, ikincisi: Fazl b. Vedâe, üçüncüsü: Fuzeyl b. Haris idi. Bir rivayette onlar: Fuzeyl b. Şürâe, Fazl b. Vedâe ve Fazl b. Kuzâe'dir. Kureyş'in bu yemini işte o Cürhümlilerin yeminleşmesine benzeyince Hilfu'l-Fuzul ismiyle isimlendi. Bir rivayette böyle isimlenmesinin sebebi: Onların faziletleri kendi halklarına vermek ve zalimin

⁵⁷⁷ Caetani, C. I, s. 387.

mâzlum ile savaşmaması için anlaşma yapmaları idi.⁵⁷⁸

Hilfu'l-Fudûl'un tarihi ile ilgili olarak, İbn-i Esir, Hilfu'l Fudul konusunu Hatice ile evliliği bahsinden sonra zikretmiştir.⁵⁷⁹ Kureyş'ler Ficar Savaşı dönüşü Hilfu'l-Fudul yapmıştı ve diğer bir rivayette Ficar Savaşı Şevval ayındaydı, Hilfu'l-Fudul ise Zilkaade ayında idi ve o zaman Peygamber Efendimiz yirmi bir yaşında⁵⁸⁰ olduğunu söyleyen rivayetlerde mevcuttur.

Beni Haşim, Beni Muttalib, Esed b. Abdil-Uzza, Zühre b. Kilab ve Teym b. Mürre, Abdullah b. Cüdan'ın şerefi ve yaşlılığına binaen evinde toplandılar. Antlaşmaların en kerimi ve en şerefli idi. Ondan ilk söz eden ve ona ilk çağırın Zübeyr b. Abdulmuttalib'dir.⁵⁸¹ Bunların; Benu Haşim, Benu Zühre ve Benu Teym'ler olduğunu⁵⁸² bir başka rivayette, Abdul Menaf Oğulları, Esed Oğulları, Zühre Oğulları, Teym Oğulları ve Haris Oğulları vardı.⁵⁸³

Ficar Savaşı'nın çıkış sebebi pek basit olmakla birlikte çok kan dökülmüştü. Sadece kendi ailesi mensuplarını savaşa sürmekle kalmamış aynı zamanda Mekke'de ortaya çıkan bu savaşta faal bir rol almış olan, Resulullah'ın amcalarından Zübeyr, öyle anlaşıyor ki bundan pişmanlık duymuştur. Birçok defa kurulmuş olan Hilfu'l-Fudûl teşkilatının yeniden kurulmasında ilk teşebbüs eden kimse o olmuştur.⁵⁸⁴

Kureyş'liler Abdullah b. Cüdan'ın evinde bir olmak için toplandılar buna Hilfu'l-Fudûl dediler. Resulullah'da o evdeydi.⁵⁸⁵

Resulullah: "Amcalarımla birlikte Abdullah b. Cüdan'ın evinde öyle bir antlaşmaya şahid oldum ki, onu kırmızı tüylü develere bile değişmem. İslam geldikten sonrada bu antlaşmanın gereğini yerine getirmek üzere çağrılacak olursam, kesinlikle yerine getiririm"⁵⁸⁶ diyerek bunun önemine işaret etmiştir.

Hz. Muhammed'in kendisi ile gurur duyduğu, bugün olsa yine hiç düşünmeden katılırim dediği bu sosyal müessese gerçekten de güzel şeylere imza atıyorlardı. Hilfu'l-Fudûl müessesenin yararlarını o zamanın insanların karşılaştığı zorluklarda Hilfu'l-Fudûl'dan nasıl yararlandıklarını zikretmemize gerek yoktur. Zaten ettikleri yeminden

⁵⁷⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 183.

⁵⁷⁹ İbn-i Esir, C. II, s. 29.

⁵⁸⁰ İbn-i Sad, C. I, s. 106; Diyarbekri, C. I, s. 261.

⁵⁸¹ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 183.

⁵⁸² İbn-i Sad, C. I, s. 106.

⁵⁸³ Yakubi, C. II, s. 106.

⁵⁸⁴ İbn-i Sad, C. I, s. 106.

⁵⁸⁵ Makdisi, C. IV, s. 137.

⁵⁸⁶ İbn-i Esir, C. II, s. 29.

de bu müessesenin neden ve niçin kurdukları anlaşılıyor. Peygamber'in de bulunduğu, Abdullah b. Cüdan'ın evinde tertiplenen müessesede şu yemin edilmişti:

“Allah’a yemin ederiz ki, zulme uğrayanın yanında ve zalim ona gaspettiği hakkını iâde edene kadar hepimiz bir tek el gibi olacağız; bu birlik, denizin bir kıl (yün) parçasını öğütüp yok edebileceği zamana kadar ve Hira ve Sebir dağları yeryüzünde dikili durduğu müddetçe devam edip gidecek ve zulme uğrayanın mâli durumunun tam bir eşitliği ile birlikte devam edip gidecektir.”⁵⁸⁷

Gerek bu olay, gerekse Ficar Savaşı sonrası bozulan sosyal adalet, Mekkelileri adaleti sağlamak için birleşmeye sevketti. Abdumuttalib'in oğlu Zübeyr, Kureyş'in kollarını toplantıya çağırdı. Mekke'nin en zenginlerinden biri olan Teym kabilesi reisi Abdullah b. Cüda'nın evinde toplanıp, bir misak yapılması istendi. Haşim, Muttalib, Zühre, Esed ve Teym kabileleri bu toplantıda temsil edildiler.⁵⁸⁸ Onlara karşılık Abduddâr, Mahzum, Cumah, Sehm ile onlarla birlikte hareket etmeye başlayan Adîoğulları ise açıkça bu faaliyete iştirak etmeyeceklerini ilan etmişlerdir.⁵⁸⁹ Hilfu'l-Fudûl'a Abdüşemsoğulları ve Nevfel oğulları da bulunmamışlardı.⁵⁹⁰

Hiz. Peygamber, Hilfu'l-Fudûl hareketi içerisinde yer almış, bundan böyle her türlü kötülük ve haksızlığa karşı duracağını da ilan etmiştir. Böylece o temiz ve saf fitratına aykırı olarak gördüğü çirkinliklere karşı sessiz kalıp seyirci olmak yerine elinden geldiğince engel olmaya, dur demeye gayret göstermiştir.⁵⁹¹

İşte tamamen mazlumlara yönelik olan böyle bir müessesede Hiz. Peygamber'in olması muhakkaktır. Bunu hemen hemen bütün İslam Tarihi kitaplarında görürüz. Caetani Taberi zikretmiyor diye Hilfu'l-Fudûl'u tenkid ediyor. Oysa Taberi zikretmiyor diye bunu tenkid etmek gerekmez.

O zamanda böyle bir kuruluşun olması çok gerekli idi. Çünkü Mekke şehri ticaret merkezi idi. Gelen tacirlerin hukukunu, kimsesiz mazlum insanların hukukunu koruyacak hiçbir kuruluş yoktu. Abdumuttalib gibi güçlü bir liderin de olmaması tam bir otorite boşluğu doğurmuştu. Bu otoritesizlik ve kargaşa Mekke'nin ticari yapısına da zarar veriyordu. Çünkü tüccarlar güvenliği kalmamış bu kente, zorunlu olmadıkça gelmeyeceklerdi işte bu duruma karşı Mekke'deki bir kısım tüccar çare

⁵⁸⁷ Hamidullah, C. I, s. 53.

⁵⁸⁸ Hizmetli, s. 191.

⁵⁸⁹ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, C. I, s. 137.

⁵⁹⁰ Köksal, *İslâm Tarihi*, s. 96.

⁵⁹¹ Kılıç, s. 82.

düşünüyorlardı.⁵⁹² Hakan Öztürk'in Ahmed Hamdi Akseki'den rivayet ettiğine göre; "Hz. Muhammed de bu iğrenç durumdan hiç hoşlanmıyordu. Bir gün Mekke'nin muhtelif kabile reislerine zalime karşı mazlumu koruyan bir sistemin kurulmasını teklif etti. Hz. Muhammed'in bu yüksek ve insani teklifi kabile reislerince kabul görüldü."⁵⁹³

Zaten Hilfu'l-Fudûl'un Ficar Savaşı'nın hemen akabinde olması da dikkat çekicidir. Bu tür savaflara karşı işte böyle bir müessesenin olması gerekiyordu. Aslında Hilfu'l-Fudûl müessesesi tâ önceki dönemlerde de kurulmuştu ama unutulmuştu. Yani Peygamber Efendimiz döneminde böyle bir müessese kurulacak ve Peygamber'imiz bu müessesede yer almaması mümkün değil. Zaten Caetani Muhammed'in bu müessesede olup olmadığı ile ilgili bir itirazı yoktur. Sadece böyle bir müessese olmamıştır der. Bunu da Taberi'de zikredilmediğinden dolayı söylüyor. Bizde evet, Taberi zikretmese de böyle bir kuruluşun muhakkak olduğunu ve Hz. Muhammed'de bu kuruluşta yer aldığını ve Nübuvvetten sonra hatırlatıldığında gurur duyarak "Abdullah b. Cüdan'ın evinde bir antlaşmaya şahid oldum ki bana onun mukabilinde mor koyunlar verseler onun bozulmasını istemem. Bugün olsa hiç tereddüd etmeden bugünde katılırdım derdi."⁵⁹⁴

Bu antlaşma okadar mükemmel bir antlaşmadır ki olaydan yaklaşık yarım asır sonra bile bu antlaşmanın etkisini görüyoruz. "Hz. Hüseyin ile Medine Emîri Velid b. Utbe arasında, Zi'l-Merve vadisindeki bir mal üzerinde anlaşmazlık çıkmıştı. Velid b. Utbe'yi, amcası Muaviye b. Ebu Süfyan Medine'ye emîr tayin etmişti. Velid b. Utbe, emirlik makamına güvenerek Hz. Hüseyin'e baskı yapıyor gibiydi. Hz. Hüseyin, ona dedi ki: "Allah'a andolsun ki, ya haklarımı verirsin, ya da kılıcımı elime alıp Rasûlullah'ın mescidine gider, orada Hilful-Fudûl mensuplarını yardıma çağırırım!" Bunun üzerine orada hazır bulunan Abdullah b. Zübeyr, şöyle demişti: "Allah'a andolsun ki, Hüseyin, Hilful-Fudul mensuplarını yardıma çağırması halinde ben de kılıcımı elime alırım. Hakkını alıncaya veya hepimiz ölünceye kadar onun yanında olurum! Bu haber Misver b. Mahreme b. Nevfel ez-Zührü ye ulaştığında, o da aynı şeyleri söylemişti. Abdurrahman b. Osman b. Ubeydullah et Teymî, bu olaydan haberdar olunca, o da aynı şeyleri söylemişti. Velid b. Utbe, yukarıda adı geçen kişilerin böyle konuştuklarını duyduğu zaman Hz. Hüseyin'in hakkını vererek gönlünü hoşnut

⁵⁹² Azimli, s. 92.

⁵⁹³ Öztürk, s. 110.

⁵⁹⁴ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 183.

etmişti.⁵⁹⁵

2.4. Hatice İle Evliliği

Caetani bu konu hakkında şöyle der; “Muhammed’in Hatice ile evliliği bahsinde Müslüman kaynakları hususi sebeplerden dolayı izdivacın bazı safhasını gizlemek için bütün bir masal uydurmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu durum insanlar arasında iyi anlaşılrsa İslam dinine hücum etmek için düşmanların elinde bir silah teşkil edebilirdi.

Yakından incelenecek olursa bu durum pek açık değildir. Hatice Muhammed’den daha yaşlı, oldukça ihtiyar bir kadın gibi görünüyor. Fakat buna mukabil zengin idi. “Görülüyor ki; bu dikkat edilmesi gereken nazık bir noktadır.” Hatice dul bir kadın mıydı, yoksa kocasından ayrılmış bir kadın mıydı? Burası açık değildir. Eğer boşanmış bir kadın ise bunun mantıki bir zarurietiyi vardır ki, oda Hatice ilk kocasını nefrete sevk edecek bir harekette bulunmuş ve bundan dolayı boşanmış olma gibi bir vaziyete düşecektir. Zevke pek meyilli olan müşrik Arabistan’da, en genç ve en güzel kadın arzu edilir ve rağbet görürdü.

Hatice’nin gayet muhterem olduğunu, Kureyşliler’in en zenginleri ve en yakışıklıları tarafından izdivacına rağbet gösterildiğini isbat etmek için o kadar ısrar ediliyor ki işin içinde bir maksadın bulunduğu bundan da anlaşılıyor. Hatice pek manevi üstünlüğe malik değildi. İhmali kabul edilmez bir servete sahip idi. Ancak bu tezyinat Hadisçilere kâfi görünmedi ve başka çarelere müracaat ettiler. Muhammed’i, işlerine bakmak ve ticari seyahatlerde bulunmak üzere Hatice’nin hizmetine soktular. Seyahatte mucizelerin vukua geldiğini uydurdular. Sonra bu vakıayı nakledecek bir köle çıktı ve nihayet bu menkıbenin tamamlanması için Hatice’nin genç Muhammed’e âşık olduğu ve evlenme teklifini ilk kendisi sarf ettiği hikâyesi meydana kondu.

Hadisçilerin kurdukları bu bina altında Muhammed’i evlendirirken, sırf maddi menfaati sevdasına kapılmamış göstermek gibi bir arzu gizlidir. Yalnız Muhammed’in kendisinin davranışı ve bir koca sıfatıyla Hatice’nin vefatından evvelki ve sonraki davranışları arasında yapılacak bir mukayese bize hakikati açıklığa çıkarır. Muhammed hemşehrileri gibi şehvetli bir kişiliğe sahip idi. Kendi mükeddaratına sahip ve hâkim (karar verme durumuna gelince) olunca bunu o kadar dehşetli bir surette açığa çıkarttı ki Müslümanlar bile hayret etti.

Muhammed, Hatice ile evli bulunduğu sırada, pek fazla şehvani olan nefsinin

⁵⁹⁵ İbn-i Kesir, C. III, s. 460.

şiddetle durdurmuş ve bir kadınla yetine bilmiş ise bu yalnız hissi sebeplerden değil daha kuvvetli sebeplerden dolayı idi. Yani Hatice'ye karşı daha aşağı bir mevkide bulunuyordu. Böyle aşağı bir mevkide onun kocası olmayı kabul etmiş yahut istemişti.

Hatice ile izdivaca talip olan Muhammed'dir. Muhammed ile izdivacı ilk isteyen Hatice değildir. Hatice'nin vefatından üç ay geçer geçmez hayatının en vahim ve en mühim devresinde bulunmakla beraber Muhammed derhal ikinci defa olarak evlendi ve o günden sonra nefsinin tatmin hususunda ne kâide tanıdı ne de ölçü tanıdı. Oysa Hatice sağ iken Muhammed ona devamlı minnettarlık hissindeydi. Eğer denildiği gibi ilk adımı Hatice atmış olsaydı o zaman Hatice ona minnettar kalırdı. Kaynaklar hata etmiyor ve yahut uydurmuyorsa Muhammed buna yirmi sene katlanmağa mecbur olmuştur.

Muhammed'in Hatice'nin hizmetine girdiği sahih olsa idi, bu kadın servetini ticarete adanmış olsa idi, Muhammed'e zekâsı ve ticaretteki mahareti için varmış olsa idi neden izdivacından sonra da başka seyahat haberlerine tesadüf etmiyoruz? O devrede Mekke'de geçim kaynağı için yegâne çare ticaret idi. Çünkü para keselerde uykuya dalsaydı hiçbir fayda getirmezdi. O da sermayeyi yemek ve sefaletle düşmek manasına gelirdi. Öte taraftan evin masrafı ailenin çoğalmasi ile her gün artıyordu.

Kaynaklar ise bize bilakis Muhammed'in Mekke'de sakin olarak yaşadığını, Nübuvvet'in başlangıcına kadar on beş sene murakıbe (dalıp kendinden geçme) ve temaşe (bakıp seyretme) içinde boş bir hayat geçirdiğini bildiriyor. Bütün bunlarda mantık yoktur. Bütün araştırmamız neticesinde vasıl olduğumuz yegâne hakikat, hadislerin tamamen bir maksata mahsus oldukları, Muhammed hakkında hiç denilecek kadar az bir şey bilinebileceği keyfiyetidir.⁵⁹⁶

Hatice'nin ilk kocası amcası Amr b. Esed olduğu söyleniyor. Bundan sayılı çocukları olduğu muhakkaktır. Fakat kaynaklar bilinmeyen sebeplerden dolayı Muhammed'in hayatında bunlardan hiç bahsetmez. Ancak Muhammed vefat ettikten ve İslamiyet Asya'da hâkim olduktan sonra bazı adamlar meydana çıkarak Hatice'nin ilk kocasından çocukları oldukları iddiasına kalkmışlardır. Hatice'nin iddia edilen dulluğunun kaç sene devam ettiği de meçhuldür.⁵⁹⁷

⁵⁹⁶ Caetani, C. I, s. 322. ve ms.

⁵⁹⁷ Caetani, C. I, s. 401.

Değerlendirme

Caetani; Hatice manevi bir üstünlüğe sahip değildi, ancak hatırı sayılır bir servete sahipti. Hatice'nin genç Muhammed'e âşık olduğu ve evlenme teklifini ilk kendisi sarf ettiği hikâyesi meydana kondu. Hatice ile izdivaca talip olan Muhammed'dir. Muhammed ile izdivacı ilk isteyen Hatice değildir. Muhammed'e zekâsı ve ticaretteki mahareti için varmış olsa idi neden izdivacından sonra da başka seyahat haberlerine tesadüf etmiyoruz? Hatice dul bir kadın mıydı, yoksa kocasından ayrılmış bir kadın mıydı? Burası açık değildir. Hatice'nin ilk kocası amcası Amr b. Esed olduğu söyleniyor. Bundan sayılı çocukları olduğu muhakkaktır. Fakat kaynaklar bunlardan hiç bahsetmiyor. Müslüman kaynakları Muhammed'i evlendirirken, sırf maddi menfaati sevdasına kapılmamış olduğunu göstermek için masal uydurduklarını iddia ediyor.

Öncelikle ilk dönem İslam tarihi kaynaklarında olayın nasıl yer aldığını ortaya koyduktan sonra Caetani'nin görüşlerinin bir değerlendirmesini yapacağız. Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile evlenmeden önce dul olduğu ilk dönem kaynaklarında sayılı olsada son dönem İslam Tarihi kaynakların genelinde geçer.⁵⁹⁸

Hatice, Hz. Muhammed'den önce iki kere evlenmişti. Birinci evliliğini Atik b. Aiz b. Abdullah'la yaptı, o evlilikten Cariye ki ona Hind deniliyordu. Bazılarına göre onların Abdullah veya Abdumenaf diye bir çocukları oldu. İkinci evliliğini Ebu Hale Temimi ile yaptı bu evlilikten Hind diye bir erkek ve Hale diye bir kız çocuğu oldu. Bazılarına göre Hind, Haris ve Zeynep diye çocukları oldu.⁵⁹⁹ Bazı rivayetler ise ilk kocalarının yerlerini değiştirerek; "Hatice'nin Teym kabilesinden Ebû Hale ile gerçekleşen ilk evliliğinden Hind adında bir oğlu dünyaya gelmişti. Dul kalması üzerine Mahzûm kabilesinden Atik b. Aiz adında bir şahısla evlenmiş ve bundan da bir kızı olmuştu ki, ona da Hind adını verdiler.⁶⁰⁰ Bu evliliklerden iki oğlu ve iki kızı olduğunu da söylerler.⁶⁰¹ Aşağıda vereceğimiz rivayet ile Hz. Hatice'nin dulluğu her iki eşinin de öldüğündendir.

"Hatice ilk olarak Ebû Hale, onun ölümünden sonra da Atik b. Âbid ile evlenmiş her iki evliliğinden çocukları dünyaya gelmiştir. İkinci eşinin ölümünden sonra dul kalan Hatice, Hz. Muhammed ile evlenmeyi bizzat kendisi isteyerek ona eş

⁵⁹⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 249; Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 54; Diyarbekri, C. I, s. 263; Makdisi, C. IV, s. 139; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 105; Hamidullah, C. I, s. 60; Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 139; Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 68; Hizmetli, s. 194.

⁵⁹⁹ Diyarbekri, C. I, s. 263; Makdisi, C. IV, s. 139.

⁶⁰⁰ Hamidullah, C. I, s. 60.

⁶⁰¹ Esad, s. 341.

olmuştur.”⁶⁰²

Hiçbir İslam tarihi kaynağında Hatice’nin ilk kocasının amcası Amr b. Esed olduğu geçmiyor.⁶⁰³ Oysa Caetani bunu iddia ediyor. Kanaatimce Caetani amcası Amr b. Esed onu evlendirdi demek isterken amcası Amr b. Esed ile evlendi diye hata etti. Bunun bir kalem hatası olabildiğini düşünüyorum.

İslam Tarihi kaynakları bu konuda şunları rivayet ederler; Hatice tacire, şeref ve mala sahip bir kadındı.⁶⁰⁴ Adamları malında ücretle tutar ve ortaklık kurardı. Resulullah’ın güvenilirliğini, ahlakının iyi olmasını duyduğunda kendisine haber gönderdi ve ona kendi malında Şam’a tâcir olarak Meysere diye bir uşakla gitmesini arz etti.⁶⁰⁵ Bir diğer rivayette; “Ebu Talib, ya Muhammed Hatice’ye gidip kendini arz etsen, herhalde temizliğin ve üstün meziyetlerin sebebiyle seni, başkalarına tercih eder.”⁶⁰⁶ Belazuri ise bu konuda şunları anlatır: Hz. Muhammed yirmi yaşına geldiğinde amcası Ebû Talib yeğenine: “Ya Muhammed Hatice Binti Huveylid, zengin, şerefli bir tacirdir. Eğer istersen onun kervanı ile gitmen için onunla konuşayım, umuyorum ki senin temizliğini, ahlakını, doğruluğunu bilse evet diyecektir. Hz. Muhammed de ey amca istediğini yapmakta serbestsin dedi. Ebû Talib gitti ve Hatice ile konuyu konuştu bunun üzerine Hz. Muhammed Meysere ile birlikte Şam’a seyahate çıktı.”⁶⁰⁷ Hz. Muhammed kendisine ve amcasına destek olacak bir mal kazanamıyordu. Bu nedenle amcası ona belki çok kar eder diye Hatice’nin ticaretine katılıp hissedar olmasını teklif etti.⁶⁰⁸

Sabri Hizmetli, “Hatice’nin Muhammed’i birkaç kere ticaret kervanları ile Suriye’ye gönderdiğini rivayet eder.”⁶⁰⁹ Çıktığı her sefer için Hatice’den bir genç erkek deve⁶¹⁰ Bu ücretin dört deve olduğunu da söylerler.⁶¹¹ Yemen’e yaptığı her yolculuk için bir yaşlı deve, Suriye topraklarına yaptığı yolculuk için de dört yavru deve aldığını da söylerler.⁶¹²

Resulullah ruhbanlardan bir rahibin manastırına yakın bir ağacın gölgesinde

⁶⁰² Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 139; Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 68-69.

⁶⁰³ İbn-i İshak, İbn-i Hişam, Taberi, İbn-i Esir, İbn-i Kesir, Diyarbekri, Makdisi, Belazuri, Köksal, Hamidullah, Hizmetli, vb.

⁶⁰⁴ İbn-i İshak, C. I, s. 128; İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 250; İbn-i Esir, C. II, s.27; Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 102; Hamidullah, s. 57.

⁶⁰⁵ İbn-i İshak, C. I, s. 128; İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 250.

⁶⁰⁶ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 98.

⁶⁰⁷ Belazuri, C. I, s. 99.

⁶⁰⁸ İmaduddin, s. 46.

⁶⁰⁹ Hizmetli, s. 193.

⁶¹⁰ Azimli, s. 95.

⁶¹¹ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 99.

⁶¹² İmaduddin, s. 47.

indi. Râhib de Meysere'yi gördü ve ona dedi ki: Bu ağacın altında şimdiye kadar nebiden başkası inmemiştir. Bu kesin nebi olacaktır. Meysere, Muhammed ile beraber Mekke'ye dönerken gündüzün ortası olup sıcak şiddetlendiği zaman iki meleğin güneşten ona gölge yaptığını gördü. Mekke'ye Hatice'nin yanına geldiği zaman Meysere ona Rahib'in sözünden ve iki meleğin onu gölgelendirmesinden haber verdi. Bunun üzerine Hatice Muhammed'e haber gönderdi ve ona şöyle dedi: Ey amcamın oğlu, ben senin güzel ahlakını ve doğru sözlülüğünü sevmişimdir. Sonra nefsinin ona arz etti.⁶¹³ Bu evliliğe neden olan olayı şöyle zikrederler; Hz. Hatice, Konağının çardağından kervanı, kadın arkadaşlarıyla birlikte gözetlerken, Peygamberimizi iki meleğin gölgelediğini hayretle görmüş ve bunu yanındaki kadınlara da göstermişti.⁶¹⁴ Hatice'nin teklifi birebir kendisi değil de Nefise Binti Meymune vasıtasıyla yaptığını⁶¹⁵ ve Hatice'nin kız kardeşinin de teklifi götürdüğünü söylerler.⁶¹⁶ Bu ticari ilişkiler sırasında birbirlerini daha yakından tanıyan Hz. Muhammed ile Hz. Hatice arasında duygusal bir bağ kurulmuştu. Hz. Hatice, kendisine evlenme teklifinde bulunarak bu bağ evlilikle sonuçlanır.⁶¹⁷ Hatice Kureyş kadınları içerisinde şerefi en yüksek ve malı en çok olandı, kavminin bütün erkekleri “ah bir gücüm yetse onla evlensem” diye düşünen⁶¹⁸ Mekke ileri gelenlerinden çok istiyenler olmuş, fakat gözü tutmadığı için hiç biriyle evlenmeğe yanaşmamıştı.⁶¹⁹

“Resulullah Hatice'den gelen teklifi amcalarına zikretti ve amcası Hamza b. Abdulmuttalib onunla birlikte gitti, tâ Huveylid b. Esed'in yanına geldi ve ona nikâhlama teklifinde bulundu. Denilir ki teklifi Ebû Talib yaptı çünkü o daha yaşlı idi. Huveylid bu nikâhı sarhoş olduğu halde kabul etti, ayıldığı zaman ise bunu inkâr etti, sonra ona mecburen razı oldu ve imzaladı.”⁶²⁰ Ebû Tâlib de nikâhlarını kıydı.⁶²¹

Denildiğine göre Hatice'yi evlendiren, amcası Amr b. Esed'dir. Babası Ficar Savaşı'ndan önce vefat etmiştir. Vakidi der ki: “Doğrusu da budur. Çünkü babası Ficar Savaşı'ndan önce vefat etmişti.”⁶²²

Hz. Muhammed Hatice ile on iki Ukiyyeyle (bir ukiyye kırk dirhemdi)

⁶¹³ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 251.

⁶¹⁴ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 101.

⁶¹⁵ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 54.

⁶¹⁶ Yakubi, C. II, s. 19; İbn-i Sad, C. I, s. 110.

⁶¹⁷ Zeydan, C. I, s. 59.

⁶¹⁸ İmaduddin, s. 49.

⁶¹⁹ Konrapa, s. 65.

⁶²⁰ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 252; Yakubi, C. II, s. 19.

⁶²¹ En-Nedvi, s. 82.

⁶²² İbn-i Esir, C. II, s. 27.

evlendi.⁶²³ İbn-i Hişam dedi ki: Resulullah Hatice'ye yirmi dişi deve⁶²⁴ veya yirmi erkek deve⁶²⁵ mehir kıldı. Mehir olarak dört yüz dinar gibi rivayetlerden de bahsedilir.⁶²⁶

Evliliği ile ilahi risâlet vazifesi arasında geçen on beş sene esnasında “merakıbe ve temaşe içinde boş olarak” geçirmiş değildir. Hz. Hatice'den nakledilen şu sözler konuya açıklık getirmektedir: İlahi tebliğle ilgili ilk vahiy kendisine ulaştığında Hz. Muhammed korkmuş ve paniklemişti. Hz. Hatice bunun üzerine kendisini şöyle teskin etti:

“Hiç korkma! Allah seni asla kötülük içine atmaz. Allah sana mutlaka iyilikle muamele edecektir. Zira sen yakınlarına yardım ediyor, ailene bakıyor, hayatını namuskârlıkla kazanıyor, diğer insanların doğruluktan ayrılmamalarını sağlıyor, yetimlere sığınacak bir yer temin ediyor, sözünde doğru, emanete hıyanet etmez, hiçbir dayanağı olmayanların yardımcısı, muhtaçlara iyilik için koşan ve herkes ile iyi geçinip nezâketle muamele eden bir kimsesin.”⁶²⁷

Muhammed Hamidullah'ın şu tespiti önemlidir: “Hz. Muhammed hanımının servetine elini sürmez ve ailesini geçindirmek için yeter derecede kazanç sahibi bir yaşayış içindeydi. Kendi hesabına ticaretle meşgul olurdu, fakat her halde hanımının ticari işleriyle eskisi gibi meşgul olmaya devam etmiş olmalıdır; zira Mekkeliler arasındaki örfе göre karının mal varlığı, nikâhtan sonra asla kocanın malları haline gelmez, zevcenin sahip olduğu mallar karının mülkiyetinde kalmaya devam ederdi.⁶²⁸ Uzak memleketlere değilse de her sene Hicaz'ın muhtelif yerlerinde kurulan panayırları biliyoruz. Hz. Muhammed zevcesinin ve kendisinin adına bu panayırlara seyahat ederdi ve ailesinin geçimini öyle sağlardı. Hz. Peygamber Hubeşe Panayırı'na katılmış ve Tiham bezi satmış olduğuna dair rivayetler mevcuttur.⁶²⁹ Bunun yanında Hz. Muhammed'in bütün ihtiyaçlarını Hatice'nin servetinden karşılayarak yaşadığını ama kendisinin de çalışıp kazandığını,⁶³⁰ gerek Hz. Hatice'nin serveti ve gerek kendisinin

⁶²³ Belazuri, C. I, s. 99.

⁶²⁴ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 250.

⁶²⁵ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 103.

⁶²⁶ Diyarbekri, C. I, s. 263.

⁶²⁷ Belazuri, C. I, s. 104.

⁶²⁸ Hamidullah, C. I, s. 66.

⁶²⁹ Hizmetli, s. 144.

⁶³⁰ Hizmetli, s. 195.

çalışma ve gayretiyle durumunu iyice düzelterek servet sahipleri arasına girdiğini⁶³¹ rivayet ederler.

İzzet Derveze bu konuda şunları zikreder: “Peygamber’in, Huveylid’in kızı Hatice ile ilişki kuruşu, onun son hedefini belirlemesinde hayli önemli rol oynamıştır. Onunla kendisini hazırlamış ve duygusal yönden toparlanmıştır ki risâlet görevini almaya güç yetirebilsin ve onunla kıyama kalksın. Zira Allah onun rızık peşinde yeryüzünde dolaşmasını gereksizleştirdi.”⁶³² Bu evlenme Muhammed’e fakirlikten kurtulmayı, maddi ihtiyaçların dışında yaşamayı ve hürmet edilir bir kişi olmayı bahşediyordu.⁶³³

Öncelikle Hz. Peygamber’in evlilikle birlikte ekonomik olarak sıkıntıdan kurtulduğu ve bağımsız bir şekilde geçimini temin edebilecek bir konuma geçtiğini ifade edebiliriz. Zira Hz. Peygamber önceleri mudarebe usulü veya ücret mukabili Hz. Hatice adına ticari kervanlar düzenlerken bundan böyle eşinin ticari işlerini kendisinininki ile birleştirerek devam ettirmiştir. Böylece o, ekonomik yönden kimseye muhtaç olmadan geçimini temin ettirebilmiştir. Karısı, altı çocuğu ve geçiminden sorumlu olduğu cariye ve hizmetçileri düşünüldüğünde Hz. Peygamberin belirli sayıda insanın iâşe ve ibatesinden sorumlu olduğu ve bu sorumluluğun gereğini yerine getirebildiği görülmektedir.⁶³⁴

İşte buradan da anlaşılacağı üzere Hz. Muhammed on beş sene temaşe ve boş geçirmemiştir. Bilakis ailesinin geçimi için uğraştığı gibi bir insanda olması gereken bütün davranışları ve olması gereken bütün güzellikleri yaşantısına toplamıştı. Hz. Muhammed Caetani’nin iddiasının aksine Hz. Hatice ile sırf zengin olduğundan dolayı evlenmemiştir. Muhtemelen Hz. Hatice kendisine gelen diğer teklifleri bundan dolayı redetmiştir. Hz. Muhammed de o sıralar çok yakışıklı fiziği düzgün kusursuzdu.⁶³⁵ Hatice, Hz. Muhammed’in samimiyeti ve üstün ahlakından etkilenip, ancak evleneceği kişinin böyle biri olması gerektiğini düşünüp evlilik teklifini kendisi yapmıştır. Hz. Peygamber evlilikten sonra da ailesinin ihtiyaçları için bütün gayretiyle çalışmıştır. Böyle olduğu Hz. Ali’yi yanına almasından da anlaşılıyor. Çünkü artık kalabalık bir aile olmuştu ve eldekinin bir gün biteceğini biliyordu. Nitekim peygamberlikle

⁶³¹ Zeydan, C. I, s. 59.

⁶³² Derveze, C. I, s. 530.

⁶³³ Robert Mantran, “İslâm Yayılış Tarihi (VII- XI. Yüzyıllar) Çev. İsmet Kayaoglu, **Ank Üniv İİH Fak Yayınları**, No. 149, Ankara, 1981, s. 69.

⁶³⁴ Kılıç, s. 83.

⁶³⁵ Öztürk, s. 112.

görevlendirildiği sırada Mekke müşrikleri ona, kendileri gibi çarşılarda dolaşarak ailesinin maişetini teminle uğraşmak yerine, niçin Allah’a dua ederek dünya malı istemediğini sormuşlar⁶³⁶ ve bundan dolayı kötüyü ayıplamışlardı.⁶³⁷ Hz. Peygamber öyle bir niyette olsaydı Hatice gibi asil akıllı bir kadın bunun muhakkak farkına varırdı.

Bir diğer konu Caetani Hz. Muhammed’in Hatice’den hemen sonra defalarca evlilik yaptığını, o güne kadar zor dayandığını ve bu dayanmanın sırf zengin olan Hatice’nin onla evlenmesinden dolayı hissettiği mecburiyetten dolayı olduğunu ve eğer ilk teklifi Hatice etseydi Muhammed başka evlilikler yapardı. Ama zenginliğinden dolayı ilk teklifi Muhammed yaptığı için onca sene Hatice’ye mecbur kaldığını söylüyor. Bu da mümkün değildir. Çünkü Araplar arasında çok evlilik zaten mevcuttu. Hz. Hatice’nin sağlığında Hz. Peygambere çok cazip teklifler yapıldığı halde hiç biri ile evlenmeye yanaşmadı.⁶³⁸ Hz. Muhammed bunu isteseydi buna Hz. Hatice’nin mani olacağını sanmıyorum. Hem Hz. Muhammed’in Hatice’den sonra Aişe ve Maria’nın dışındaki evliliklerini dul ve himayeye muhtaç durumdaki kadınlarla ve bu çok evliliği Elli yaşından sonraki döneminde yapmıştır.⁶³⁹ Hz. Resulullah devamlı Hz. Hatice’den bahs eder, ona karşı olan sevgisini o şekilde dile getirirdi ki hatta bu eşleri arasında kıskançlık meselesi olurdu. Hiç şüphe yok ki Hz. Muhammed zevcesini tam bir muhabbet ile el üstünde tutuyordu. Hatice’nin vefatından sonra yeniden evlendiğinde, genç olan eşi Hz. Aişe, zaman zaman kıskançlık hisleri taşımıştır; zira Hz. Muhammed Hz. Hatice’den sık sık bahsettiğinden dolayı Hz. Aişe tarafından Hz. Hatice “Çok seneler önce vefat edip giden Mekke’li Yaşlı Hanım”⁶⁴⁰ diye bahsedilirdi. Görüldüğü gibi, yıllarca yaşlı bir kadına mahkûm olan biri daha sonra yaptığı evliliklere rağmen hala o yaşlı diye nitelenen eşinin özlemi içinde olabilir mi. Evet, olabilir. Çünkü evlatlarının annesi idi ve herkes onu inkâr ederken o kocasına inandı ve destekledi. Bu evliliği devam ettirmenin Hz. Muhammed’in Hz. Hatice’ye karşı olan sevgisinden ötürü olduğunu düşünüyorum.

Caetani nasıl olur da Hatice’nin babasını sarhoş ettikten sonra Hatice’yi istediler ve babası sarhoşken Hatice’yi Muhammed’e verdi rivayetine hiç değinmiyor. Bundaki hikmeti gerçekten merak ediyorum. Bunun Caetani tarafından unutulduğunu düşünüyorum.

⁶³⁶ Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, C. I, s. 140.

⁶³⁷ Esad, s. 346.

⁶³⁸ Esad, s. 345.

⁶³⁹ Hizmetli, s. 192.

⁶⁴⁰ Hamidullah, C. I, s. 65.

2.5. Muhammed'in Çocukları

Leona Caetani bu konuda şunları kayd eder: Hatice artık genç olmamakla beraber Muhammed'den sayılarla evlat doğurdu. Üç erkek çocuk dünyaya geldi: Kasım, Tahir, Tayyib bir de Abdullah isminde bir çocuğun da ismi geçtiğini görüyoruz. Bu çocuk İslamiyet'in ilanından sonra dünyaya gelmiştir. Bütün erkek çocuklar henüz pek küçük iken vefat ettiler. İlk üçü Muhammed henüz nübüvvetini ilan etmeden vefat etmişlerdi. Dördüncü oğlu ise buluğa kadar yaşadı.

Risaletinden evvel Muhammed'in bir oğlu olduğunu ve buna Abdu Menaf (yani Menaf seneminin kulu) ismini verdiğini biliyoruz. Abdullah, Tahir, Tayyib isimlerinin tek bir çocuğa taalluk etmeleri ve Abdu Menaf isminin izlerini ortadan kaldırmak maksadı için olduğunu belirtmek isteriz. Zeynep Hicretten sonra senelerce müşrik kaldı. Babası ile beraber Medine'ye gitmedi. Hadiseler kendisini Medine'ye gitmeğe ve İslamiyet'i kabul etmeğe mecbur edinceye kadar müşrik eşi ile birlikte Mekke'de ikamet etti.⁶⁴¹

Değerlendirme

Caetani; Risaletinden evvel Muhammed'in bir oğlu olduğunu ve buna Abdu Menaf (yani Menaf seneminin kulu) ismini verdiğini biliyoruz. Abdullah, Tahir, Tayyib isimlerinin tek bir çocuğa taalluk etmeleri, Abdu Menaf isminin izlerini ortadan kaldırmak maksadı için olduğunu belirtmek isteriz. Dördüncü oğlu ise buluğa kadar yaşadı. Zeynep Hicretten sonra senelerce müşrik kaldı. Babası ile beraber Medine'ye gitmedi. Hadiseler kendisini Medine'ye gitmeğe ve İslamiyet'i kabul etmeğe mecbur edinceye kadar müşrik eşi ile birlikte Mekke'de ikamet ettiğini iddia ediyor.

İslam Tarihçilerimizden İbn-i Hişam ve Taberî bu konu hakkında şunları zikreder; Hz. Muhammed'in Hatice'den üç oğlu ile dörtte kızı oldu. İlk oğlunun adı Kasım'dı. İkinci oğlu Tahir'di. Üçüncü oğlu Tayyib'di. Sırasıyla kızları Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fatıma idi. Kasım, Tahir ve Tayyib adındaki üç oğlu vahiy gelmeden önce ölmüşlerdi. Ama kızları sağdı.⁶⁴² Nübüvvetten sonra Abdullah'ın doğduğunu ve ona Tayyib ve Tahir denildiğini kaydederler.⁶⁴³

İbn-i Hişam Tahir ve Tayyib'in aynı kişi olmadığını belirtir gibi "Kasım, Tahir

⁶⁴¹ Caetani, C. I, s. 402.

⁶⁴² İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 253; Taberî, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 59.

⁶⁴³ İbn-i Esir, C. II, s. 28; İbn-i Sad, C. I, s. 111; Yakubi, C. II, s. 19-32.

ve Tayyib'e gelince bunlar cahiliye döneminde öldüler.⁶⁴⁴ Zehebi de Tahir ve Tayyib'in ayrı kişiler olduğunu belirtmiştir.⁶⁴⁵ Diyarbekri, Abdullah nübüvvetten sonra doğduğundan dolayı kendisine Tahir ve Tayyib derlerdi.⁶⁴⁶ Tayyib ile Tahir'in iki ayrı çocuk değil, Abdullah isimli oğlunun lakablarıydı.⁶⁴⁷

Diyarbekri bir diğer rivayetinde; "Hz. Muhammed'in sekiz oğlu olduğunu söylerler bunlardan ikisinde ittifak vardır ki bunlar; Kasım ve İbrahim'dir. Diğer altı tanesinde ihtilaf vardır ki bunlar; Abdu Menaf, Abdullah, Tayyib, Mutayyib, Tahir, Mutahhir'dir."⁶⁴⁸

Hz. Muhammed'in cahiliye döneminde Abdu Menaf diye bir oğlu, İslam'da ise iki oğlu, dört kızı doğdu. Kasım ve Abdullah küçükken öldü.⁶⁴⁹ Erkekler cahiliyyede öldüler. Kızlar ise İslam'da ve hicret etmiş olarak öldüler.⁶⁵⁰

Zeynep Pegamber Efendimiz'in otuzuncu yılında doğmuş, İslam'a yetişmiş, Müslüman olmuş ve hicret etmiştir. Teyzesi oğlu olan Ebû-l As'la evlenmiştir. Nübüvvet geldiğinde Hatice ve kızları Müslüman olmuşlar. Aişe (r.a.)'ın rivayetine göre: "İslamiyet Zeynep ile Ebûl As arasında bulunan tek ayrılıktı. Hz. Muhammed hicret ettiğinde Zeynep'te Kinaneler'le Mekke'den hicret için çıktı ve hicretin sekizinci yılında vefat etti."⁶⁵¹

Rivayete göre Hatice ilk oğluna kendi dedelerinden birinin adı olan Abdu-l Uzza (yani tanrıça Uzza'nın kulu) takmış fakat Hz. Muhammed bunu Kasım şeklinde değiştirmişti.⁶⁵² Mehmet Azimli, Hz. Hatice'nin evlendiğinde yuvarlak hesap olarak yaşının kırk olduğunu o zaman Hz. Hatice son çocuğunu elli beş yaşlarında iken doğurmuş olmaktadır. Bu yaşta menapoza girmiş bir kadının çocuk doğurmasının biyolojik olarak pek mümkün olmaması sebebiyle yirmi sekiz yaşında evlendiği şeklindeki rivayet daha makul gözüktüğünü⁶⁵³ bildirmektedir.

Caetani'nin iddia ettiği gibi Hz. Muhammed'in dört oğlu yoktur. Peygamber Efendimiz'in üç oğlu olduğunda ittifak vardır. Sadece Tayyib ve Tahir'in Abdullah'ın diğer isimleri olduğunu unutmamak lazımdır. Caetani'nin dediği gibi Abdu Menaf

⁶⁴⁴ İbn-i Hişam C. I, 2006, s. 253.

⁶⁴⁵ Ez-Zehebi, C. II, s. 65.

⁶⁴⁶ Diyarbekri, C. I, s. 272.

⁶⁴⁷ Apak, **Anahatlarıyla İslâm Tarihi**, s. 140; Sarıçam, **Evrensel Mesaj**, s. 70.

⁶⁴⁸ Diyarbekri, C. I, s. 272.

⁶⁴⁹ Makdisi, C. IV, s. 139.

⁶⁵⁰ İbn-i Hişam C. I, 2006, s. 253; İbn-i Esir, C. II, s. 28; Makdisi, C. IV, s. 139.

⁶⁵¹ Diyarbekri, C. I, s. 272.

⁶⁵² Hamidullah, C. I, s. 64.

⁶⁵³ Azimli, s. 96.

ismini gizlemek için uydurulmamıştır. İslam Tarihi kaynakları Abdu Menaf, Abdu Uzza diye isimleri zaten zikrediyor ve bu tür rivayetlerin olduğunu zikrettik. Bunun doğru olması herhangi bir şey değiştirmez. Çünkü zaten bu isim Kasım ismi ile değişmiştir. Hatice'nin nübüvvetten önce böyle bir ismi (ki dedelerinden birisinin ismi olma ihtimali vardır)⁶⁵⁴ oğluna takmış olması o zamanın örf ve adetlerine göre makbul olan bir isimdi. Bunu kalkıp Peygamber Efendimize bir eksiklik olarak görmek mümkün değildir. Hz. Hatice Peygamber efendimiz'e yedi çocuk verdiğini⁶⁵⁵ söyleyen rivayetler mevcut olsada asıl olan Peygamber Efendimiz'in Hatice'den olan çocukları altı tane olup şunlardır. Kasım, Abdullah, Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'dır. İbrahim ise Mariyye'den dir. Bunların doğum sırasıyla ilgili ihtilaflar mevcuttur.

Kızları ise annesi Hz. Hatice ile müslüman olmuşlar. Ve hatta Zeynep (r.a.)'ın İslami dönemde Müslüman olduğunu ve hicret edenler arasında olduğunu ayrıca İslam Tarihi kaynakları zikreder. Bunun aksini düşünenlerde mevcuttur. Galiba eşinin hicret esnasında Müslüman olmaması bu konunun çıkmasına sebep olmuştur. Ama bizler bunun öyle olmadığını söylüyoruz. Yani Zeyneb'in Müslüman olup olmadığı konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Caetani, babası ile Hicret etmediğini söylüyor. Babası ile Hicret etmediğine göre Müslüman olmamıştır demek ne kadar doğru olabilir. Yukarıda zikrettiğimiz gibi İslam tarihi kaynaklarımızın, Zeynep'in annesi Hatice ile Müslüman olduğunu yazarlar.

2.6. Kâbe'nin Tamiri

Caetani Kâbe tamiri için şunları dile getirir; Malum olduğu üzere, rivayetlere göre Kâbe Âdem tarafından inşa edilmiştir. Fakat genel tufan esnasında bunun izi kayboldu. Peygamber İbrahim, Allah'tan aldığı emir üzerine oğlu İsmail ile birlikte mabedi tekrar inşa etti. Yine aynı hadisten öğrendiğimize göre, Cürhum ve Huzae kabileleri Peygamber İbrahim'in indirdiği temeller üzerine başka inşaat yapmışlardır. Kureyşiler Kusay'dan sonra burada hiç mühim tadilatla bulunmadılar. Dikkate değer bir tamirat yapmadılar. Asıl mabed sadece bir adam boyunda dört duvardan ibaretti. Duvarlar, arasında hiçbir bağlantı olmaksızın üstüste konulmuş taşlardan mevcut idi. Bundan dolayı Muhammed zamanında bina gayet kötü bir vaziyette bulunuyordu.

Bundan sonra Kâbe'nin yıkılıp yeniden inşasına başlandı. Bu menkıbenin

⁶⁵⁴ Makdisi, C. IV, s. 139.

⁶⁵⁵ Mantran, s. 69.

içeriğini bir tarihi olay olarak kabul etmek mümkün değildir. İhtimalki tek doğru şey Kureyş tarafından Kâbe'nin tekrar inşa edilmiş olmasıdır. Ayrıntıların bütünü sonraki Hadisçiler tarafından icâd edilmiştir. Bu Hadisçiler bisetten evvelki olayların tümünü Peygamber ile gayet yakından ilgilidir diye göstermeye ve bu vakada da kendi fikirlerince Muhammed'e layık bir hisse çıkarmağa gayret etmişlerdir.

Kâbe'nin tamirine Muhammed'in iştirakı ve çalışması hakkında ki birçok ayrıntı, sırf menkıbe kabilinden olup hiçbir doğruluk payı olmadığı şüphesizdir.⁶⁵⁶

Değerlendirme

Caetani; Kâbe'nin tamirine Muhammed'in iştirakı ve çalışması hakkında ki birçok ayrıntı, sırf menkıbe kabilinden olup hiçbir doğruluk payı olmadığını ve Hadisçilerin bisetten evvelki olayların tümünü Peygamber ile gayet yakından ilgilidir diye göstermeye ve bu vakada da kendi fikirlerince Muhammed'e layık bir hisse çıkardıklarını iddia ediyor.

İbn-i Hişam bu konuyu şu şekilde anlatır; “Kâbe beş kere inşa edildi. Birincisi: Orayı Şis b. Âdem'in inşa ettiğidir. İkincisi: İbrahim'in inşa ettiğidir. Üçüncüsü: Kureyş'in inşa ettiğidir. Bu İslam'dan beş sene öncesindeydi. Dördüncüsü: İbn-i Zübeyr'in döneminde yandığı zamandır. Beşincisi: Abdulmelik b. Mervan iş başına geldiği zaman orayı yıktı. Çünkü İbn-i Zübeyr'in yaptığı ilaveyi beğenmedi ve onu Resulullah'ın zamanında olduğu şekil üzere inşa etti.”⁶⁵⁷

Kâbe'yi yapmalarındaki sebep Yangından dolayı,⁶⁵⁸ selden dolayı⁶⁵⁹ bir başka rivayette Kâbe, bir adam boyundan biraz daha yüksekte idi. Onlarsa, yükseltmek ve bir çatı eklemek istediler. Çünkü Kâbe içerisindeki değerli eşyalar çalınmıştı.⁶⁶⁰

Uzun bir zaman sonra Ka'be yıkıldı. Amalika kabilesi, onu yeniden inşa etti. Çok zaman sonra tekrar yıkıldı. Bu defa Cürhüm kabilesi onu yeniden yaptı. Bir müddet sonra yani Hz. Muhammed'in peygamber oluşundan beş yıl önce Kureyşliler, Ka'be'yi yeniden yapmışlardır. İbn-i Kesir'in Beyhakî'ye dayanarak anlattığına göre Kâbe, Hz. Peygamberin Hz. Hatice ile evlenmesinden önce yeniden yapılmıştır. Meşhur görüşe göre Kureyşliler, Hz. Peygamber'le Hz. Hatice'nin evlenmelerinden on yıl sonra

⁶⁵⁶ Caetani, C. II, s. 13-16.

⁶⁵⁷ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 256.

⁶⁵⁸ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 257.

⁶⁵⁹ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 60.

⁶⁶⁰ İbn-i Esir, C. II, s. 30.

Kâbe'yi yeniden yapmışlardır.⁶⁶¹

Kureyşiler, yeniden yapmak üzere Ka'be'yi yıkmaya karar verdiklerinde Ebu Vehb b. Amr b. Aiz b. Abd b. İmran b. Mahzum kalkıp Ka'be'nin üzerinden bir taş aldı ama o taş, elinden fırlayıp tekrar eski yerine kondu. O da şöyle dedi: "*Ey Kureyş topluluğu! Ka'be inşaatına sadece helal kazancınızı katın. Bu inşaatı fahişenin kazancı, faizcinin karı ve insanların herhangi birinden haksız yere alınan bir mal sarfedilmesin.*" Bu sözü Velid b. Muğire'ye nisbet ederler.⁶⁶²

İbn-i Kesir ise şöyle bahseder: Yeniden inşa etmek istediklerinde, işçilerini oraya getirdiler. İşçilerden hiçbiri bir ayak yeri kadar bile öne geçemedi. Çünkü Ka'be'yi bir yılanın çevrelemiş olduğunu ve halkalandığı için başının kuyruğunun yanına vardığını söylediler. Fazlasıyla ürktüler. Yaptıkları iş yüzünden helake sürüklenmekten korktular. Zira Ka'be, onları insanlara karşı koruyan bir güç ve sığınaktı. Onların şerefiydi. Ertesi gün yıkmak üzere oraya vardıklarında, bu işi yapmalarına Allah mani olur diye korkuyorlardı. O yılanı bir kuşun alıp götürerek, Ciyad taraflarına bıraktığını söyleyenler de vardır. Ka'be'nin damına çıkıp yıkmaya başlayan ilk adam, Velid b. Muğire olmuştu. Velid'in yıkmaya başladığını görünce diğer Kureyşiler peşpeşe gelip Kâbe'yi yıkmaya başladılar ve nihayet bina, yerle bir oldu. Bu, hoşlarına gitmişti.⁶⁶³

Hacer-i Esvedi yerine koymak istediklerinde, onu kimin yerine koyacağı hususunda anlaşmazlığa düştüler. Tartışıp yeminleştiler. Savaşa hazırlandılar. Öyleki, Abdu'd-Dar Oğulları, kan dolu bir leğen getirdiler. Sonra Beni Adiyy b. Ka'b b. Lüeyy Oğullarıyla beraber ölüm üzerine sözleştiler. Ellerini, leğendeki kana batırarak yeminlerini pekiştirdiler. Bu yüzden onlara, "Kan yalayıcıları" dendi. Kureyşliler, bu hal üzere dört veya beş gece beklediler. Sonra Mescid-i Haram'da bir araya gelip müşavere yaptılar ve nihayet adilane bir hüküm vererek anlaştılar. Kureyşlilerin en yaşlısı olan Ebu Ümeyye b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum, toplantı esnasında kalkıp şöyle dedi. "*Ey Kureyş topluluğu! Mescid-i Ha-ram'ın kapısından içeriye ilk girecek adamı, anlaşılmadığınız bu hususta aranızda hakem yapın. O hakemlik yapıp hükmünü versin.*" Karşıdaki kapıdan içeriye ilk girecek olan adamın, o taşı yerine koyması hususunda anlaşmaya vardılar.⁶⁶⁴ Uzun süren münakaşa sonunda Hz. Muhammed'in

⁶⁶¹ İbn-i Kesir, C. III, s. 479.

⁶⁶² İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 257; Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 60.

⁶⁶³ İbn-i Kesir, C. III, s. 480.

⁶⁶⁴ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 262.

reyine müracat etmeye karar verdiler⁶⁶⁵ diye rivayet edenler de vardır.

Gözler, birden Beni Şeybe kapısına çevrildi. Aceba bu kapıdan ilk girecek kişi ve Kureyşi, böyle hassas bir durumda vereceği tatminkâr kararıyla, birbirlerini boğazlamaktan alıkoyacak büyük insan kim olacaktı?⁶⁶⁶

Tam o sırada Rasûlullah Beni Şeybe kapısından içeri girdi. İlk olarak o yoldan Rasûlullah'ın çıkıp geldiğini gördüklerinde; "İşte size, el-Emin geldi!" dediler. Durumu kendisine anlattılar. O zaman Peygamber'imiz omuzundan ridasını çıkarttı⁶⁶⁷ veya bir sergi getirilmesini istedi, getirdiler. O da hacar-i esvedi kendi eliyle alıp serginin ortasına koydu. Her kabileden bir temsilcinin o serginin birer ucundan tutmalarını söyledi. Onlar da böyle yaparak sergiyi tutup kaldırdılar. Rasûlullah da sergideki hacar-i esvedi kendi eliyle alıp duvardaki yerine koydu.⁶⁶⁸"Kabilelerde bu işe çok sevindiler.⁶⁶⁹ Böylece bir fitne ve savaşın çıkması önlenmiş oldu.⁶⁷⁰ Hz. Muhammed'in Hacer-i Esved'i yerine koymak için bulduğu çare karşısında, Hz. Muhammed'in genç olduğunu söyleyerek bu çareye itiraz edenlerin olduğunu söyleyen rivayetlerde mevcuttur.⁶⁷¹

Bir rivayete göre: Gereken malzemeyi Mekke'de bulmak zordu. İşte bu sırada Rum bir tacir⁶⁷² veya Bizans tüccarlarından birine ait bir gemi, Cidde kıyısına vurup parçalanmıştı. Kureyşiler de geminin tahtalarını satın alarak, Ka'be'nin damını örtmede kullanmak için hazır hale getirmişlerdi. O gemi Bizans imparatorunun. Tahta, demir ve mermer gibi inşaat malzemeleri taşıyordu.⁶⁷³ Yemen'de bir kilise binâ etmek üzere Mısırdan yola çıkmıştı⁶⁷⁴ diye rivayetler mevcuttur. Bu malzemeleri Kâbe'nin yapımında kullandılar.

Bu konu İbn-i Hişam'da⁶⁷⁵ İbn-i Sad'da⁶⁷⁶ Zehebi'de⁶⁷⁷ Yakubi'de⁶⁷⁸ Belazuri'de⁶⁷⁹ Makdisi'de⁶⁸⁰ bütün İslam Tarihi kaynaklarında aşağı yukarı aynı şekilde

⁶⁶⁵ Çağatay, s. 37.

⁶⁶⁶ Köksal, **İslâm Tarihi**, s. 116.

⁶⁶⁷ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 62.

⁶⁶⁸ İbn-i Esir, C. II, s. 33.

⁶⁶⁹ Taberi, **Tarih-i Taberî**, C. III, s. 62.

⁶⁷⁰ En-Nedvi, s. 83.

⁶⁷¹ Ahmet Cemil Akıncı, **Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed**, İstanbul, 2006, s. 10.

⁶⁷² İbn-i Esir, C. II, s. 32.

⁶⁷³ İbn-i Kesir, C. III, s. 482.

⁶⁷⁴ Hamidullah, C. I, s. 69.

⁶⁷⁵ İbn-i Hişam, C. I, 2006, s. 218.

⁶⁷⁶ İbn-i Sad, C. I, s. 121.

⁶⁷⁷ Ez-Zehebi, C. II, s. 66.

⁶⁷⁸ Yakubi, C. II, s. 1-18.

⁶⁷⁹ Belazuri, C. I, s. 99.

⁶⁸⁰ Makdisi, C. IV, s. 140.

bahsediliyor. Tekrarlamanın faydası olmayacağını düşündüğümüzden biz burada tekrar etmeyeceğiz. İstenildiği zaman buralara başvurulabilir.

Böylece Hz. Muhammed kendisi için de kutsal olan Kâbe'ye hizmette bulunanların aralarında uzlaşısı sağlamış, kendisi de bu kutsal mekânla olan irtibatını daha da güçlendirmiştir. Onun hakemliği sonrasında Kâbe'ye daha da yakınlaştığını, manevî olarak bu mekânı daha fazla önemseddiğini söyleyebiliriz. Zira Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliğinin hemen akabinde Hira'daki tefekkür ve tedebbür günleri başlamıştır. O Hira'ya gitmeden önce olduğu gibi buradan dönüşte de evine gitmeden Kâbe'ye uğramış, bu kutsal mekânın mazisi ve mevcut haliyle ifade ettiği anlamı idrak etmeye çalışmıştır.⁶⁸¹

Ancak bu hakemliğin Hz. Muhammed Mekke'de devamlı hakemlik yaptığı anlamına gelmesin. Kâbe hakemliği olayı elimizdeki tek örnektir ve o sırada Hz. Peygamber Safa kapısından girdiği için bu durum gerçekleşmiştir. Mekkeliler onu kabileler arası meseleleri çözen biri olarakta kabul etmemişlerdir. Toplumsal anlaşmazlıklar için ona başvurulduğuna dair başka bir örnek de bulunmamaktadır. Zaten onun peygamberliğine bu sebeple karşı çıkmışlardı.⁶⁸²

Onun hakkında rivayet edilen bizim de yukarıda değindiğimiz Kâbe hakemliği olayı, cahiliye dönemindeki yaygın hakemlik uygulamasından farklıdır. Zira müesseseseleşmiş hakemlik, anlaşmazlığa düşen tarafların bizzat hakemin huzuruna giderek durumlarını arz etmeleri ve kendisinden çözüm talebinde bulunmaları şeklinde gerçekleştirilirdi. Yani hakemler, tarafların yanına gelen değil, bizzat yanına gidilen şahıslardır. Bu sebeble Hz. Peygamber Kureys içindeki bu problemi çözmüş olsada, dönemin Araplarınca bir hakem olarak görülmemiştir. Üstelik onun hakemlik yaptığına dair başka bir örnek olmadığını⁶⁸³ söylüyorlar olduğu gibi mühim birkaç kavgayı önlemiş, birçok isabetli kararlar verdiği⁶⁸⁴ ile ilgili rivayetlerde mevcuttur.

El-Buti, bu meziyeti Resulullah'ın fitratında bulunan dâhiliğe ve yaratılışında bulunan zekiliğe hamletmekten ziyade, Allah'ın onu risâlet ve nübüvvet yükünü taşıması için seçmesine yani peygamberliğine veriyoruz.⁶⁸⁵

Caetani Kâbe'nin tamirinin kureyşiler tarafından yapıldığını kabul ediyor. Ancak Hadisçilerin Hz. Muhammed'e pay çıkarmak için rivayetler uydurduğunu söylüyor.

⁶⁸¹ Kılıç, s. 85.

⁶⁸² Azimli, s. 100.

⁶⁸³ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, C. I, s. 144.

⁶⁸⁴ Ömer Öngüt, *Kalblerin Anahtarı Hz. Muhammed*, İstanbul, 2012, s. 66.

⁶⁸⁵ El-Buti, s. 80.

İslam tarihi kaynakların hepsinde bu konuya rastlarız. Bunun aksini düşünmek mümkün değildir. Hem Hz. Peygamber'in emin, güvenilir olduğu herkesçe bilinen birşeydir. Müslümanlar'ın Hz. Peygamber'i güvenilir kılma gibi bir gayret içinde olmaları düşünülemez.

Kâbe'nin eskimiş olması gayet açıktır. Kâbe'yi tamir etmek kadar doğal bir şey yoktur. Bu tamir esnasında yaşanan olaylar (Kabilelerin kanla yemin içmesi, Hz. Peygamber'in hakemliği) da gayet mümkündür. Çünkü Kureyşiler şerefe ve asalete çok önem verirlerdi. Onlarca kutsal olan Hacer-i Esved'in Kâbe'nin duvarına konulması şerefine nail olmak tabiki onlar yanında önemliydi. Ve böyle bir şerefi kazanmak için ellerinden geleni yapacaklardı. Daha ondan birkaç yıl önce meydana gelen Ficar savaşını düşündüğümüzde zamanın insanları arasında kolaylıkla savaşın çıkabileceğini unutmamamız lazımdır. İşte Hz. Muhammed böyle kötü bir anlaşmazlık durumunu kolaylıkla ve büyük bir ustalıkla halletmiştir. O, yaptığı bu hakemlikle hem Mekke'de barış ve huzuru korudu hem de kendi kişiliğine yaraşır bir iş yaptı, kendisine duyulan güven ve saygınlığı bir kat daha artırdı.⁶⁸⁶

⁶⁸⁶ Hizmetli, s. 203.

SONUÇ

Dünyada hakkında en fazla söz söylenen insan kimdir sorusuna hiç şüphesiz ki Hz. Muhammed'dir cevabı en uygun cevap olsa gerektir. Onun hakkında söylenen yığınla söz yanında onbeş asırdır ve özellikle de son zamanlarda gerek akademik seviyede, gerek diğer alanlarda yazılanların sayısını tespit etmemiz mümkün değildir.

Mevcut çalışmanın ana konusu, Leona Caetani'nin kaleme aldığı İslam Tarihi adlı eserinde şekillenen Hz. Muhammed tasavvurunun ortaya konması olmakla birlikte, konunun arka planını tespit ederek bundaki maksadın neler olabileceğini belirtmektir

İslâm Tarihi çalışmalarına getirdiği dinamizmden dolayı İtalyan şarkiyatçı ve tarihçileri tarafından takdir edilen Caetani'nin her konuyu mantığa dayatarak çözmeye kalkışması büyük bir kusur sayılmış ve kendisi bu bakımdan gerçek bir şarkiyatçı kabul edilmemiştir.

Caetani, çalışmamızı ilgilendiren eserlerini verirken öncelikle Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere, hadis kaynaklarından, ilk dönem siyerlerinden ve İslâm Tarihleri'nden istifade ettiği gibi; özellikle oryantalistlerinin eserlerinden de yararlanmışır.

Hz. Peygamber'e bakışındaki olumlu ve olumsuz görüşlerinin oluşmasında onun siyer malzemelerine ve Kur'ân'a yaklaşırken Hristiyanlığı kıstas alıp almayışı belirleyici bir husus olmuştur. Bunun izlerini eserlerinin pek çok yerinde görmekteyiz. Bazı konularda dolaylı veya dolaysız, hakarete varan görüşleri ortaya koyarken, bazı konularda da olanı ortaya koyup, Hz. Peygamber'i o şekilde takdim edebilmiştir. Caetani'nin bu şekilde yer yer ifrat ve tefrite varan duruma düşmesinin sebeplerinden birisi değer yargılarını ve kıstasını yerli yerinde kullanamaması ise, bir diğeri de oryantalistlerin bakış açısıyla ve kendi Hristiyan perspektifinden olaylara bakmasıdır.

Biz bu tezimiz ile yazılan eserlere bir kitap daha eklemek için bir gayret içinde olmadık. Söylenen sözü tekrar etmek gibi bir gayret içinde de olmadık. Bu tezde kronolojik olarak Hz. Peygamberi tanıtmaktan öte, Leona Caetani gibi bir Oryantalist'in Hz. Peygamber'e nasıl baktığını ve İslam Tarihi kaynaklarımızla olan farklılıkları ortaya çıkartmak gayreti içinde olduk.

Caetani'nin önyargılı davranıp mantığına dayanarak olaylara yaklaştığından kendisine katılmamız mümkün değildir. Ancak bazı konularda Caetani'nin söylediklerinin yabana atılmaması gerekir. Bu tür yorumların İslam Tarihi

kaynaklarındaki bilgi farklılıklarından kaynaklandığını düşünüyorum. Çünkü ilk dönem İslam Tarihi hakkında pek çok bilgi ve kaynak zenginliğine sahip olduğumuz bir gerçektir.

Bilimsel doğruyu kim söylerse söylesin kabul etmeyi gerektirir. Gerçeklerin kabul edilmesi için bunu söyleyenin kim olduğuna bakılmaz. Zaten araştırmalar kişilere göre yapılmaz. Aksi takdirde bilimsel gerçeklikler ortadan kalkar. Bizlerin, Batılı bilim adamlarından, bir Müslüman âlimin İslami konulara olan yaklaşımına benzer bir yaklaşımı beklememize hakkımız yoktur. Önemli olan, onların yaptıkları çalışmaların bilimsel değerinin olup olmadığıdır. Batılı bilim adamlarını tümüyle kötü niyetli ve tek amaçları İslam'ı tahrip etmek isteyen kişiler olarak görmek doğru değildir. İnsan, herhangi bir fikre ve kanaata sahip olabilir ve ona bağlı da kalabilir. Fakat bu bağlılık, hak ve hakikatı inkâr edecek, karşıdakini incitecek bir dereceye varılmaması gerekir. Ama ne yazık ki Caetani bazen inkâr ve hakarete kadar işi götürerek bu duruma hiç dikkat etmemiştir.

Sonuç olarak anlaşılmaktadır ki; İslam Dünyası Batı'daki Oryantalizm kaynaklı çalışmalara karşı önyargılı davranmayıp bu çalışmaları bilimsel bir süzgeçle inceleyip bunlardan faydalanmalıdır. Eğer Batı'da yapılan çalışmalara karşı bakış açımızı düzeltebilirsek, onlara önyargılı davranmazsak, bu çalışmaların yanlışlarını doğrularından ayırıp değerlendirebilirsek Batı'daki çalışmalardan daha iyi bir şekilde yararlanabiliriz. Caetani'nin bu eserini tercüme eden mütercim Hüseyin Cahid bu eseri tercüme ettiğinde “pek büyük istifade” edileceğini söylüyor. Biz de bu konuda Hüseyin Cahid'e katılıyoruz ve gerçekten artısıyla eksisiyle istifade edileceğini düşünüyoruz.

Bu çalışmamızın bize verdiği kanaatle diyebilirizki: Caetani İslam dinine, İslam Tarihine, Hz. Peygamber ve ahabı için söylediklerinde zaman zaman aşırıya kaçacak şekilde ifadeler kullanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULBAKİ, Muhammed Fuat, **El-Lü'lü ve'l-Mercan**, İstanbul, 1985.
- AHATLI, Erdinç **Peygamberlik Ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.
- AKGÜL, Muhittin, **Kur'an'ı Kerim'de Hz. Peygamber**, Işık Yayınları, İstanbul, 1999.
- APAK, Âdem, **Anahatlarıyla İslam Tarihi**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010.
-, "Günümüzde Hz. Peygamber'in Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler," **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I-XX, 2010, S. 2, s. 59-72.
- AKINCI, Ahmet Cemil, **Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed**, Bahar Yayıncılık, İstanbul, 2006.
-, **Hazreti Âmine**, Sinan Yayıncılık, İstanbul, 1970.
- ARMAĞAN, Bekir, "Tor Andrae'nin Eserlerinde Hz. Muhammed", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, (Basılmamış Doktora Tezi), 2012.
- AZİMLİ, Mehmet, **Siyeri Farklı Okumak**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2010.
- BAYRAM, Mikâil, **Fil Olayı'nın Mahiyeti Ve Fil Suresi**, Konya.
- Belazuri, Ahmet b. Yahya Belazuri (483/1105), **Ensabul Eşraf**, I- XIII, Mısır. Trhz.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi Ve Tefsiri**, Ankara, 1991.
- BOYACIOĞLU, Ramazan, "Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi", **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sivas, 2001, C. V. S. 1, s. 1-16.
- CAETANİ, Leona (1313/1935), **Annali del'İslam** (Çev. Hüseyin Câhid), C. I-X, İstanbul, 1924.
- CAMİ, Mevlana Abdurrahman, **Peygamberlik Müjdeleri** (Çev. Abdulkadir Akçiçek), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1976.
- ÇAĞATAY, Neşet, "Hz. Muhammed'in Soyu, Çocukluğu Ve Gençliği," **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara, 1960.
- ÇAĞRICI, Mustafa, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. IX, İstanbul, 1992, s. 285-286.
- ÇOĞ, Mehmet, "II. Meşrutiyet Dönemi İslâm Tarihçiliği", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004.

- DERVEZE, İzzet, **Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Komisyonu, **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, I-V, Ankara, 2007.
- Diyârbekrî, Muhammed b. Hasen (990), **Târihu'l-Hamîs**, I-II, Beyrut. Trhz.
- EBİ-L FEDA, İsmail b. Ali, **Tarih-i Ebi-l Fedâ**, Beyrut, 1997.
- EBU ZEHRÂ, Muhammed, **Son Peygamber Hz. Muhammed** (Çev. Mehmet Keskin), Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- EL-BUTÎ, Mehmet Said Ramazan **Fıkhu's-siyre** (çev. Ali Nar, Orhan Aktepe), Gonca Yayınevi, İstanbul, 1987.
- EL-HALEBÎ, Ali b. Burhâneddin, **Siyer-i Halebi**, I-IV, Beyrut, 1400.
- ERÇETİN, Ahmet, "Rivayetler ve Farklı Yorumlar Işığında Rahip Bahîra Olayı", **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2008.
- ESAD, Mahmud, **İslâm Tarihi**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1995.
- GÖKALP, Murat, "Kadı İyâz ve Şifâ Adlı Eserinde Peygamber Tasavvuru", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi** (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2005.
- HAMİDULLAH, Muhammed (1423/2002), **İslam Peygamberi** (Çev. Salih Tuğ), I-II, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- , **el-Vesayikus Siyasiyye**, Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1997.
- HATİPOLU, Mehmet, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. XIV, İstanbul, 1992, s.102-111.
- HATTE, Muhammed Kâmil, **Muhammed Aleyhisselâm'ın Peygamberliği**, Ankara, 1967.
- HİZMETLİ, Sabri, **İslam Tarihi**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2009.
- İbnü'l- Esir, Mecdüddîn Ebu'Saâdât el-Mübarek b. Muhammed el-Cezerî (630/1252) **el-Kâmil Fi't-Tarih**, I- X, İstanbul. 2008.
- İbn Hacer, Ahmet b. Ali b. Hacer (856/1478), **El-İsabe Fi-Temyiz'is-Sahabe**, Beyrut. Trhz.
-, **Fethu Bari**, Beyrut. Trhz.
- İbn Haldun, Abdurrahman b. Haldun (808/1406), **Tarihi Haldun**, I-VIII, Beyrut, 2000.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (218/833), **es-Sîretü'n- Nebeviyye**, I-IV,

- Beyrut, 1990.
-, **es-Sîretü'n- Nebeviyye**, I-IV, İstanbul, 2006.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr (151/768), **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, I-II, Beyrut, 2004.
- İbn Kayyım, Muhammed b. Ebûbekir (751/1350), **Zâdu'l Meâd**, I-VI, İstanbul, 1988.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (774/1373), **el-Bidâye Ve'n-Nihâye**, I-XXI, Kahire, 1997.
- İbn Kuteybe, Ebi Muhammed Abdullah b. Muslim (276/889), **El-Mearif**, Kahire, 1119.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Mani' (230/845), **Tabakâtü'l-Kübrâ**, I-VI, Kahire, 2001.
- İMADUDDİN, Halil, **Muhammed Aleyhisselam** (Çev. İsmail Hakkı Sezer), Yediveren Yayıncılık, Konya, 2003.
- İSLÂMOĞLU, Mustafa, **Kur'an Sûrelerinin Kimliği**, Akabe Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011.
- İZMİRLİ, İsmail Hakkı, **Siyeri Celilei Nebeviyye**, İstanbul, 1332.
- İBNİ VARDİ, Zeyneddin Ömer b. Muzafer, **Tarihi İbni Vardi**, Beyrut, 1996.
- KALYON, Filiz, **Âlemlerin Sevgilisi Muhammed Mustafa**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.
- KANDEHLEVİ, M. Yusuf (1384/1965), **Hayâtü's Sahâbe**, Çev. Ali Arslan, I-IV, İstanbul,
- KAPAR, Mehmet Ali, **H. Muhammed'in Müşrüklerle Münasebeti**, İlim Yayınları, İstanbul, 1987.
- KARADAŞ, Cafer, "İsbât-ı Nübüvvet Ve Peygamberlik Ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği Adlı Eser Üzerine", **Hadis Tetkikleri Dergisi**, C. I, 2003, S. I, s. 149-165.
- KAZANCI, Ahmet Lütfü, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. X, İstanbul, 1992, s.79.
- KILIÇ, Ünal, "Hz. Peygamber'in Ahlakı ve Güzel Ahlaka Verdiği Önem", **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XIII/I, Erzurum, 2009, s.79-97.
- KONRAPA, Zekâi, **Peygamberimiz İslâm Dini Ve Aşere-i Mübeşşere**, İstanbul, Trhz.
- KÖKSAL, Mustafa Asım (1998), **İsnad Ve İftiralar Reddiye**, Ankara, 1986.
-, **İslâm Tarihi**, (Mekke Dönemi), İstanbul, 1981.

- LİNGS, Martin, **H. Muhammed'in Hayatı**, Çev. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.
- MAKDİSİ, Mutahhir b. Tahriri, **Kitabu Bed Ve Tarih**, I-VI, Kahire. Trhz.
- MANTRAN, Robert, "İslâm Yayılış Tarihi (VII- XI. Yüzyıllar) Çev. İsmet Kayaoğlu, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları** No. 149, Ankara, 1981.
- MEVDUDİ, Ebu Ala (1357/1979), **Tefhimul Kuran**, I- VII, İstanbul, 1996.
- NEDVİ, Ebu'l Hasan, **Rahmet Peygamberi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- ONAT, Hasan "Hz. Muhammed'i Anlamada Yöntem", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları**, Isparta, 2001, no. 10, s. 48-55.
- ÖNGÜT, Ömer, **Kalblerin Anahtarı Hz. Muhammed**, İstanbul, 2012.
- ÖNKAL, Ahmet, "Araplarda ensab ilmi ve İslam tarihi açısından önemi", **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Konya, 1990, S. III, s. 117-132.
- ÖZ, Şaban, "Mustafa Asım Köksal'ın Reddiyesi zerine", **İslami Araştırmalar Dergisi**, C. XVII. S. III. 2004, s. 162-170.
-, "Hz. Peygamberin Sîretiyle ilgili Mevzû Haberlerin Tarihî Değeri", **İslami Araştırmalar Dergisi**, C. XX, 2007, S. I, s. 59-70.
- ÖZTÜRK, Hakan, "Cumhuriyet Dönemi İslâm Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavuru", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi** (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2011.
- SARIÇAM, İbrahim, **H. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005.
-, **Emevî Hâşimî İlişkileri**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008.
-, **H. Ebû Bekir**, Ankara, 1996.
- SEVERCAN, Şerafettin, "Peygamberlik Anlayışları Ve Hz. Muhammed", **Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bilimname**, Kayseri, 2003, S. I, s. 229-250.
- SCHİMMEL, Annemarie, **Hazreti Muhammed** (Çev. Okşan Aytolu), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- SUYÛTÎ, Celâluddin b. Kemâliddin, **Olağanüstü Yönleriyle Peygamberimiz** (Çev. Naim Erdoğan), İz Yayıncılık, C. III, İstanbul, 2003.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 544-545.

- ŞİMŞİR, Mehmet, “Hz. Peygamber ve Râşid Halifeler Döneminde Özel İz ve İşaret Olarak Kullanılan Parola ve Bayraklar”, **İstem Der**, S. 17. 2011, s. 155-175.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/923), **Tarihu’l Rusul Ve Muluk**, I-XI, Mısır, 1119.
-, **Tarihu’l-Taberî** (Çev. M. Faruk Görtunca), I-IV, İstanbul, Trhz.
- ÜNALAN, Sıddık, “Risalet Öncesinde Arap Yarımadasındaki Dinler ve Bir Peygamber beklentisi”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Elazığ, 2001, S. 6, s. 87-102.
-, “Hz. Muhammed’in Peygamberliğini Müjdeleyen Kişilerin İstismarına Bir Örnek Kur’an, Ehl-i Kitabın Eseri mi?” **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Elazığ, 2000, S. V, s. 500-515.
- WATT, W. Montgomery, “Hz. Muhammed Mekke’de”(Çev. M. Rami Ayas, Azmi Yüksel), **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları**, No. 175, Ankara, 1986.
- Yakubi, Ahmet b. Ebi Yakub (292), **Tarihi Yakubi**, I-III, Medine, 1883.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemseddîn Muhammed b. Ahmed (748), **Tarihu’l-İslâm**, I-LIII, Beyrut, 1990.
- ZEYDAN, Corci, **İslâm Uygarlıkları Tarihi** (Çev. Nejdî Gök), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

ÖZ GEÇMİŞ

1980 yılında Elazığ'ın Karakoçan ilçesinin Yüzevler köyünde doğdu. İlk öğrenimini kendi köyünde, orta öğrenimini ilçede tamamladı. 1995 yılında İmam Hatip Lisesini Elazığda tamamladı. 2009 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2010 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans'a başladı. 2002 yılında İmam Hatiplik görevine başladı. Halen İmam Hatiplik görevini Elazığ- Karakoçan'da yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.